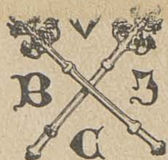

A C

B
C

Qui legitis Flores, et humi nascentia fraga.

Non minus Iudici turpia sunt multa Supplicia, quam Medico multa funera. Remissius imperanti melius paretur. Sen. 1 de Clem.

Tytuły

Prawa Maydebur-skiego/ do Porządku y do Artykułów pierwéy po Polsku wydánych. W spráwách tego czásu nawiecéy kłopotnych/ z tegóż Práwá Máydeburs. przydáne.

☞ Co sye teraz nád pierwszą Edicią przez tegóż Autorá przyczyniło/ Summá Tytułów naprzód położóná/ á koniec tych Ksiąžek pokaže.

¶ Ná roskazánié Królá iego Miłośći/ žaden nie ma tych Ksiąg y innych przez tegóż Autorá pierwéy wydánych/ Drukowáć/ w Páństwie iego Królewskiéy Miłośći: áni indźie drukowánych przedáwáć/ króm przyzwolenia Autorá tych Ksiąg/ do Széśći lath/ pod winą w Przywileiu opisáną.

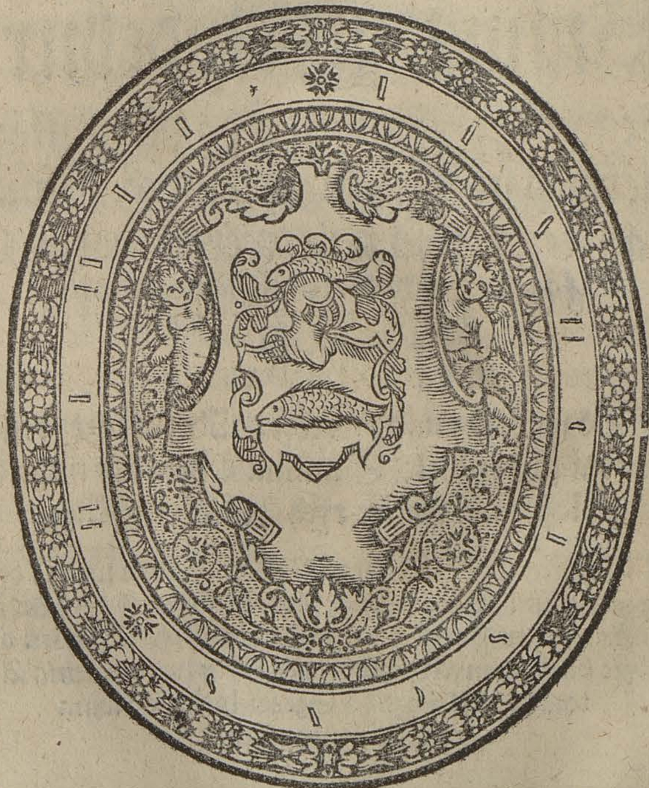
CRACOVIÆ, IX MARCII.

Łázarz Andrzysowic Drukował.

M. D. LXXV.

Ná zacny Herb Jego miłośći Páná Jákubá Rokosowskiego/ Kástellaná Srzemskiégo. etcet.

Janá Ponéthowskiégo Wiérße.

TEn Kleinot poſśedł zdómu ták ſtárożytnégo
Z Narodu téż zdawná v Ludźi wſśech ſławnégo.

Glaubiczem

Glaubiczem go zowią, o którym dobrze wiemy
Który wprzód wyszedł z strony Niemieckiey cney ziemi,
Táki HErb wCzechach nosi Krynecki zRónowá
Tákże też ten zacny Pan wPOlsce zRokosowá,
O którym iest v ludzi wszech piekne mniemánie
Bo sye wynayda wielkie pochwały wtym Pánie,
Ziego vprzeymości ku Rzeczypospolitey
Vsiluiac áby był wszystkim znákómity.,
Ten Kárp czuyny zPotoku iest przezrocżystego
Kto go nosi zá Herb, iest sercá spániłego:
Gdyż tá Rybá telko sye kocha wczystey wodzie
Przegladáiac dáleko o swoiey swobodzie
A iáko sye odmetem czásem też zábáwi
Whet sye też zámieszána, świátá pretko zbáwi.

In eadem Pentastichon Lat.

Squammosi Pisces primi docuêre magistri,
Quo Lorica foret conficienda modo:
Cumq; suis referant Arma Orbicularia squammis,
Cœperunt Equiti Stemmatis esse loco.
Tu quoq; LECHIADVM ROKOSOVI, magne Senator
Inclyta Cyprini Stemmata Piscis habes:
Cùm sis GLAVBICIÆ decus, & pars maxima gentis,
Quæ benè Theutonico nota sub axe fuit.
Floreat, & quot habent fluuiales oua Cyprini
Tot ROKOSOVIADAS proferat ista domus.

Steph: Aychler S.F.

Wielmożnému Pá=nu / pánu IAkubowi Rokoſowſkie=mu / KAßtellanowi Srzemſkiemu / Stároście Oſtrzeßowſkiemu: w Wielkiéy y Máłéy Polſki Celnikowi głó=wnému. etcet. Pánu ſwemu Miłośćiwemu.

A dobrégo zdrowia ſławnéy pá=mięći Wielmożnégo páná Stá=niſłáwá Spłáwſkiégo / Káßtel=láná Międzyrzéckiégo / w Cel=nym Vrzędźie towárzyßá w. M. Miłośćiwy Pánie: będąc ia ná poſłudze Celnéy / zebrałem / y z Láćinſkiégo ięzyká ná Polſkié przełożyłem niékthóré pRáwá Mieyſkié pod pewnymi Tytuł=mi z Ksiąg Práwá Niemieckiégo *Speculi Saxonum & Iuris Mu=nicipalis Maydeburgen:* któré ónych tákże y tych kłopotnych czá=ſów napotrzebnieyßé być rozumiałem / któré ſą nawięcéy miedzy ludźmi *in Praxi.* A przy niéktórych Rozſądek zacné=go męża Janá Cerázyná Wóytá wyżßégo práwá Máy=deburſkiégo Zamku Krakowſ. z Kſiążek iego Láćinſkich / *Locorum communium Iuris Maydeburgen:* niéktóré z Práwá Céſar=ſkiégo / *iuxta Allegationes IOdoci Damhouderij in Praxi rerum criminali=um,* w tych zwłaßczá ſpráwách / o których w Práwie Máy=

deburſkim

deburſkim máło piſano : gdyż Práwo Máydeburſkie w Mieyſkich Sądźiech każe ſye dokładáć Praw Ceſárſkich coby ſye w Máydeburſkim nie naydowáło. A napiſałem był ony Tytuły ku ßerßemu wyrozumieniu pewnych poſtempków Sądów y Praw/ktore w Porządku Sądów Mieyſkich pierwßey pracey moiey y w Artykułoch ſą opiſáne : niektore ku dobremu rozſądkowi wiele przypadków/ktore ſye tych czáſów miedzy ludźmi czeſto tráfiáią: niektore ku zábieżeniu wiele błedów/ktore ſye w Mieyſkie ſady nie wiedźieć ſkąd wtoczyły z ßkodą vbogich ludźi/ z náchylenim ſpráwiedliwośći:y puśćiłem to był ná świát pod imienim á obroną námienionego ſławney pámieci páná Miedzyrzyckieg/podawáiąc to wßyſtko pod rozſądek ludźiom w Práwie biegłym / á ná ſwoy ſye rozum nic nie ſądząc/ *quoniam* NODOSA SCIENTIA IVRIS. iż náuká Práwna ieſt zebáta á wezłowáta : y znam tho/ iż nic moiey głowy iedno temi máłemi początkámi Mieyſkiego Práwá (*quoniam absq; paruis,magna conſtare non poſſunt,*) Chćiałem kogo vczonego/w tym práwie biegłego/wyzwáć/ktoryby rozgniewawßy ſye ná mie/ y moiego/ ieſliby trzebá poćioſał / y co wietßego zbudował : do tego czáſu/ żaden ſye ku temu ießcze nie ozwał. Tákże ia M. Pánie/gdym obaczył/iż tą pracą moią ludźie nie gárdzą/*cum neceſſariis negociis & curis Telonii eſſem uacuus :* przypiſałem teraz do onych Tytułow / Práwá *inter LOcatorem & COnductorem, DOminum & EMphiteutam, Dominum & Seruum, Iudicio excellentis uiri D. STAniſlai Aychler Aduocati Iuris ſupremi, (qui noſtra ætate PAter & Princeps Ciuilium Legum meritò dici poteſt)* bárzo potrzebne. A poniewaz iuż pan Bog pierwßego páná/ Pracey moiey obrońce do chwały ſwey *ad æternam requiem* powołáć raczył : żaden mi iny nie przypadł ná myśl/komu bym te prace moie teraz nowo Drukowáną ſtem Przypiſem/przypiſáć/ offyárowáć/ y pod czyiem imienim z nowu miedzy ludźi puśćić miał/ iáko pod imienim y łáſkáwą á miłośćiwą obroną w. M.

Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 36. Et lib: iij, Artic: 44.

 mego M. páná/

mego M. páná/ zá vważeniém tych przyczyn: Przodkiem/
Jżeś w. M. ieſt Pánem y Dobrodźiciem moim miłośći=
wym: abym tém vpominkiem maluczkim poſługi moiéy
in Repub: iákażkolwiek ieſth/ táką wdźieczność którąby ná
wieki trwáłą/ pokazał. Druga/ Jż pod zwierzchność
w. M. dał pan Bóg wielé poddanych/ którzy tą pracą mo
ią/ mam zá to: ieſli nie w Sirakowie/ tedy wżdy w Már=
góninie/ albo w Rokoßowie gárdźić nie będą: gdyż inné
Miáſtá y Wśi w Koronie Polſkiéy nie gárdzą: którą ia
też ilé zemnie ieſt ku pomnożeniu ſpráwiedliwośći poda=
wam: czego teraz záprawdę *in hoc* INTERREGNO thym
4. Eſdrę 5. wiecéy potrzebá. Abowiém/ Prorok grozi mówiąc: *Multipli=
cata eſt iniuſticia & incontinentia ſuper terram, Conuenient populi, & Re=
gnabit quem non ſperabunt.* Przywiodłá mie też ktemu *peritia Le=
gum, ingenium uiuax, eloquentia grata.* które w w. M ludźie wi=
dzą y wysławiáią/ ábyś w. M. móy M. pan/ mnie ſługę
ſwégo/ ieſlibym w czym vbłądził/ łáſkáwie *in Spiritu lenitatis,*
nápómnieć/ náuczyć/ y ná drógę náwieść raczył. Nie mó=
wię przy tych dárach Boſkich/ o wielkiéy zacnośći y o wiel
kim záwołániu Jmienia w. M. bo to kożdy widźi: iż nie
dármo pan Bóg w. M. *inter illa Lumina Regni,* którym wßy=
ſtko Rycérſtwo Polſkié/ ſtany ſwoié/ Práwá ſwoié/ Wol=
nośći y wßytki przypadki zwierzył/ poſádźić raczył: Do=
ſyć mnie ieſt téy zacnośći á miłośćiwéy łáſki w. M. mego
M. Páná/ ku temu vżywáć iákóż y vżywam/ proßąc y nic
niewątpiąc/ iż/ iákoś mnie w. M. z dawná ieſt mym M.
Pánem/ ták też y mnie y dźiatek moich y téy pracéy mo=
iéy ná potómné czáſy łáſkáwym á Miłośćiwym obrońcą
być/ *& hoc exiguum gratitudinis* μνημόσυνον odemnie ſłużebni=
ká ſwégo życzliwégo łáſkáwie przyiąć raczył: przykładem
y inych wielé zacnych Pánów/ którzy tákowych prac łá=
ſkáwym przyięćim y wdźięczności pokazniém tym którzy
ſye iemi báwią albo báwić chcą/ ku wietßém á ku znácz=
nieyßém ná potym pracam pobudzáią. Stym ſam śiebie

y poſługi moié w łáſkę w. M. mego M. Páná zálécam/ winßuiąc w. M. memu M. pánu ná ten nowy Rok y ná inych wielé/ áby w. M. Pan Bóg ze wßyſtką Fámilią w dobrym zdrowiu długo chowáć y we wßyſtkich ſpráwách *ad gloriam nominis ſui & Reip: ſalutem* ßczeſćić y błogoſłáwić raczył.

Dan w Krákowie z dómu Koślinſkiégo dźierżáwy w. M. w dźień Nowégo Látá. Roku 1573.

W. M. mego M. páná vprzeymie życzliwy y powolny ſłużebnik

Bártoß Groicki/ Piſarz ná Cle. K. kómory Krák.

Ad Generoſum

Ad Generosum ac Literatum Virum, MATTÆVM MISOVIVM, in Przybysławice Hæredem, Arcis Cracouiensis BVRGRABIVM.

Andreæ Tricesij Equitis Poloni, SAPPHICVM.

CVM tibi cœli DEVS, atque terræ
Arbiter summus, dederit beatas
Ingeni dotes, simul & disertæ
Munera linguæ.
Ecquid arrepto calamo per orbem
Spargere exemplo Lachicum Magistri
Docte MISOVI tua scripta cessas
Deditus aulæ?
Cernis vt Leges poliat GROHICI
Cura Ciuiles, studijs in isdem
Qui tibi fido teneris ab annis
Iunctus amore est.
Et tui fructum studij reposcit
Arte gens præstans generosa belli,
Nec minus LEGVM, & studiosa Iuris
Massouitarum.
Scilicet debes Patriæ id petenti:
Quin idem manes tenui Susurro
Sæpius te PRILVSII monere
Iurè putamus.

Nam

Nam tuę, cœli petiturus arcem,
Hoc opus cæptum fidei reliquit:
Fac moram ponas igitur, datamq́;
Lampada ſume.
Illius certam methodum ſecutus,
Vtiles ſcribas Patrię libellos:
Sic tibi laus hinc moritura nullo
Tempore ſurget.

Ad Autorem Libri, Matthæus Miſouius BVRGRABIVS Cracouienſ.

DOcte, nec inuideo, rursũ tua ſcripta Grohici
Cum fructu vendet Bibliopola ſuo:
Cum fructu vendet Preſsoris, & iſta legentis,
Cum fructu vendet, Bartolomæe, tuo:
Quem tibi ſparſa feret Lecchæas fama per oras,
Hæcq́; tui precium grande laboris erit.
Aſt ego non paucis feriari fortè videbor,
Maſouij quòd non publico Iuris opus
TRICESIVS certè quo vate Polonia gaudet,
Sæpe, ſcio, noſtrum poſtulat officium:
Admonitu cuius confecta volumina Legum
Sunt mihi, ſed, nondum publica facta, iacent.
Nam ſimul atquè duas coniũxerat VNIO gentes,
Vnus Rex, & Lex omnibus VNA placet.

Ad BARtholomæum GRohicium operis huius Autorem, amicum veterem & familiarem.

ANDREÆ TRICESII:

Epigramma.

CIuiles tanto ingenij quod acumine LEGES
Digeris in classes, BARtholomæe, suas.
Difficilesq́ꝫ locos explanans, inuia quondam
Peruia nunc magna sedulitate facis.
Esse mihi dignus præclara laude videris,
Qua potes hac Patriam quòd ratione iuuas.
Quin etiam dignum grandi mercede laboris
Iudico, quando tui cerno laboris onus.
Scilicet id fieret, sua si bona noscere vellet
Quod solas stultè, vulgus, adorat opes.
Vulgus adorat opes, diuini at Iuris, & almę
Iustitię ratio maior habenda fuit.
Ergò quod ingratum cessabit tradere vulgus,
Vti consilio nam meliore nequit.
Hoc tibi Iusticię præses DEVS ipse reponet:
Semper erit studij laus quoq́ꝫ magna tui.

Summá Tytułow w tych Kśiążkách opisánych.

Summá Tytuł.

Przydátki do Porządku y do Artykułow Práwá Máydeburskiego.

Gierádá.

Ierádá: są ty rzeczy/ ktorekolwiek pánnie idącey zá mąż ku ochędożnośći iey/ przy posagu dáią: kthore oná w dom do mężá przynośi: Ztąd ią też zową Greckim słowem/ Parapherna: co sye wykłáda/ Wypráwá álbo rzeczy przy posagu. A posag iest dar mężowi zá żoną dány ku znoszeniu y pociesze przypádłych ćiężkośći w małżeństwie: łáćinnicy/ Dotem zową. Ten ktory wyłożył Niemieckie práwo/ łáćinskim ięzykiem/ názwał Gieráde/ vtensilia Speculo Saxon: Lib: j, Artic: 27. Ale tego słowá vtensilia w tym ná-

Gierada.

Parapherna.

Vtensilia.

zwisku rzadko vżywáią: pospolicie wßystki rzeczy ku vbiorowi á ochedostwu niewiesciemu należące/ kthóre żóná przy posagu do Mężá wnośi/ Gieradą po śmierći żeniney zową. Názywáią też tym słowem Gieradá/ naczynie wßelkich Rzemieślników/ Sprzęt dómowy/ y pospolicie mówią/ Grat/ Szczebrzuch dómowy/ Naczynie. Iure Municip: Articu: 23. Tu rzecz iest o tey Gieradźie/ kthóra śye w ochedostwie niewieścim zámyka/ ktorą też y Parapherna y vtensilia łácinnicy zową.

Różność Gierady w práwie Niemieckim: y stey różnośći poswarki.

Ius SAxonicum triplex. Feudale. Prouinciale. MVNicipale MAydeburgense. CErasini.

Jako Práwá Sáskie Niemieckie wedle różnych stanów ludźi ná trzy częśći są rozdźielóne: Jedno Lenne. Drugie/ Wßystkim ludźióm w Sáskiey źiemi pospolite. Trzecie/ Mieskie Máydeburskie: ták wedle tey różnośći á rozdźiału/ káżda część ludźi/ ma własną sobie opisáną Gierade/ dla tego iż rozmáitego stanu ludźie z różnymi rzeczámi/ z różnym vbiorem/ z różnym dómostwem káżdy wedle stanu swoiego/ Córki swoie zá mąż wypráwuie: z kthórey różnośći/ wielkie poswarki miedzy ludźmi o Gie-

mi o Gierade w Polszce bywáią / gdźie sye podług Praw Niemieckich rządzą: iż kiedy sye o nie práwo toczy / káżdy chcąc do śiebie przyćiągnąć spadek Gierady / á sobie więcey niż drugiemu życząc / mówi ták: To mnie práwem Sáskim Niemieckim ku Gieradźie należy. A drugi mówi: Tho práwem Máydeburskim nie ku Gieradźie / ále ku Dźiedźictwu: moie to / nie twoie. ¶ Przeto kiedyby sye miáłá rzecz toczyć o Gierade / okróm różnice y kłopotów / muśiałby rzeczy ku Gieradźie należące Wielkierzem znácznie miánowáć: Albo o niey wedle sámego práwá Mieskiego Máydeburskiego álbo sámego Sáskiego rozsądek być / wedle Textu szczyrego : oprócz Glóz po Texćie y ná Kráiu położonych. Abowiem niekthóre rzeczy Práwem pospolithym Sáskim do Gierady służą : á záśie tyż rzeczy práwem Máydeburskim do Dźiedźictwá nie do Gierady. iáko Gęśi / Owce / práwem Sáskim do Gierady należą : ieśli ie páni młoda do męzá ná gospodárstwo z sobą wniosłá. A záśye / práwem Máydeburskim / tylko ty owce kthóre ná pászą wyganiáią / ku Gieradźie służą. A inne które w owczárni zámykáią / ku Dźiedźictwu. Krowy / ćieletá / końie w stádźie bez petá chodzące / do poságu y do Gierady práwem Sáskim pospolithym należą.

A záśie práwem Máydeburſkim do Dziedzictwá. Spec:Saxon:Lib:j,Artic:24.in gloſa. Skąd bywáią kłopoty wielkie/ gdy podług théy rozności praw/krewni o Gierade miedzy ſobą ſpráwuiáią / ſądząc ſye ná tych práwiéch róznych / iedni ná Sáſkim drudzy ná Máydeburſkim. A iż ſye poſpolicie práwá Máydeburſkiego wiecey dokłádáią / przeto thu puściwßy ná ſtrónę práwo Sáſkie/ Lenné y Poſpolité/które zową Feudale y Prouinciale o Gieradzie / położe thylko co wedle ſámégo práwá Mieyſkiégo Máydeburſkiego / włáśnie do Gierady należy z Textu ſámégo Láćinſkiégo z Niemieckim Exemplarzem porownánégo.

Co do Gierady wedle ſámégo Práwá Máydeburſkiégo należy.

DO Gierady wedle Práwá Máydeburſkiégo thy rzeczy należą: wßyſtki ßáty niewieście / ſukná y płothno ku vbiórowi niewieściemu przykroióne / kthóre białe głowy zwykły nośić y w ſwéy mocy miewáć. Wßyſtko złoto y ſrzebro/które tkáné ieſt ku ochedoſtwu niewieściemu. Wßyſtki pierścionki y cetkowé zápinánia: Páſki okowáné/z iedwabiu tká-

né: Mánelle álbo ochędożnośći ręczné y záwie-
ßenia. Przykryćié łóżné/ prześćierádłá/botuchy/
bodlochy/ firhánki/ łożá/ węzgłowia/ podußki/
obruſy/ panwie/ Browárne naczynie ku naymu
należącé/ Kociel do prania/ ſkrzynie z wiekámi/
Len/ przędzá prána y nieprána: Kśięgi ná kthó-
rych niewiáſty zwykły czytáć: gęśi/káczki/owce
ktoré ná paßą wyganiáią. ¶ A ieſliby mąż
kramarz álbo kupiec był/ kthóréby tákowé rzeczy
przedáyné zwykł miewáć/ iáko ſą kortyny/ opón-
ki/ kobierce/ tych niewiáſtá otrzymáć nie może/
tylko coby ku ochędożeniu iéy komory álbo gmá-
chu należáło: nawięcéy s tych po trzech ßtuk ku
ochędożeniu gmáchu iéy. Ieſli thież mąż zwykł
gośćie chowáć á pośćieli gośćinnéy wielé miał/
s tego óná więcéy otrzymáć nie może/ iedno co
wyżßéy námienióno: to ieſt po trzech ßtuk. (A
ty rzeczy kthóre thu ſą miánowáné/ máią ſye ták
rozumiéć: ieſli żóná do mężá Gierade wniosłá/
iáko owce: Abowiém ieſli mąż miał przed thym
owce ſwoié właſné niż żóne poiął/ do tego óná
która po zmárłéy przyiaciółce Gierady dochodźi
żadnégo práwá nie będźie miáłá. Ale coby w
inßym ochędoſtwie niewieśćim było/tho bliżßa
po zmárłéy bierze: miánowićie to wßyſtko co żó-
ná do mężá wniosłá) A gdy żóná vmrze mężo-

¶ Owce któ-
ré w Owczár
ni zámykáią
do Poſágu
należą: iáko
y kónie/ kro-
wy/wieprze/
y inné co ku-
pą chodzą.
Specu: Saxo:
lib: i, Arti: 24.

iſta in paren-
teſi poſita nō
h bentur in
Exemplarib9
textus germa
nici, ſed inſer-
ta ſunt textui
ex margina-
libus Anno-
tationibus.

wi / tedy przyrodna bliższa po żenie Gierade bierze. A wszakóż w ten sposób / iż ma meżowi zostáwić vstáné łoże ták iáko było zá żywotá żóny iego. Nad to / ławe z wezglowiém / stół z obrusem / recznik / stołek podußka nákryty zostáwi. Théż przerzeczóna bliższa kthóra Gierade bierze / do żadnych rzeczy śniednych nic nie ma. Iure Municipali Articulo 23, in Textu.

Iure Munici: Articu: 23. in Glosa.

¶ Wszystki tedy rzeczy w ochedostwie niewieścim / sprzetem dómowym miánowánym do Gierady należą : ále tho ták trzebá rozumiéć / iże z ónych rzeczy / z ónego sprzetu krewna ná którą Gieradá przypada / nie wiecéy ma bráć / iedno thylo ilé óná zmárla iéy przyiaciółká tákowych rzeczy / tákowégo sprzethu do meżá swoiégo w dóm wniosłá / kthóre po iéy śmierci zostáły : A zá czásu iéy żywotá nie są álbo znoßóné / ábo ná iáką potrzebe obróćóné. Bo by tho byłá wielka niespráwiedliwość / złupić meżá stych rzeczy / kthóre ón swoim koßtem zá czásu małżeństwá ku potrzebie dómowéy álbo ku poczćiwośći swoiéy spráwił. ¶ Przydáné są Iure prouinciali Spec: Sax: Lib: j, Artic: 24. inné rzeczy do Gierady należące / które w práwie Máydeburskim nie są miánowáné / iáko skrzynki / reczniki / miednice / lichtarze / kołniérze / wience / zwiérciádłá / igły. Thámże ná

Gerada secundum Ius Prouinciale SAxonicum.

kráin y w glózie / przypiſáné ſą róznice około téy Gierady/iáko niekthóré rzeczy Práwem Száſkim do Gierady ſłużą: á tyż záśie práwem Máydeburſkim nie do Gierady: iż téż ſzáty tylko powſzednié nie drogié do Gierady należéć máią. Drudzy nie tylko kociel do prania / do Gierady należéć rozumieią/ Ale thęż y do wárzenia piwá który nie ieſt w mur wpráwióny: ále go innym zá pieniądze náymuią/ który z mieścá ná mieśce ruſzyć może. Około owiec téż niezgodá. In Spec: Saxon:lib:j,Artic:24,ſtoi/iż geśi/owce/do Gierady należą: á práwem Máydeburſkim/ tylko thy które ná paſzą wyganiáiá. Ná kráiu potym Glozá powiáda: iż Lipſeñ,ináczéy rozumieią: wſzákże poſpolicie ták ſye wſzyſcy domyſláią/ ſecũdum communem opinionem: iż tylko ty owce do Giedy należą/kthóré przed páſtérzem chodzą. Ale któré w owczárni zámykáią/do poſágu liczą. Z któréy niezgodności praw doſyć wiec kłopotów y záiątrzenia miedzy krewnymi rośćie: y choćby dobrze ty práwá o Gieradzie zgodné były / przedſye gdy rzecz idźie o Gierade / rzadko bes kłopotu bywa: á to stąd: kiedy przyydźie ſprawá około Gierady po śmierći żéninéy / gdźie Dźiéwki włáſnéy niemáſz á Syn ieſt/Aza ón Syn nie zákrwáwionégo ſercá bedźie przećiw ónéy przyia-

¶ Niezgodność praw o Gieradzie: róznice miedzy krewnymi czyni.

¶ Práwo o Gieradźie / choćby zgodné były/róznice czynią.

ćiółce/któ-

ciotce / kthóra będąc od mátki iego trzecim álbo czwartym Stopniém dálsza/ przed nim bliższym státek máthki iego w Gieradzie bierze: á za sye thákże syn przeciwko śiestrze własnéy nie záiątrzy/gdy będzie pátrzał ná nie/óná bierze: á ón z iednégo żywotá z śiostrą poszedszy nie ma bráć? Tákże y bráth żénin bliższy: ázaby sye nie zruszył przeciw ónym dálszym widząc iż biorą: á ón po śiestrze będąc bliższy nie ma bráć? Rzeczesz po-
Obiectio. dobno/ Nic synowi po vbiorze niewieśćim/dziéwce to należy: sam też syn Hergwet bierze: á ták dobré to práwo o Gieradzie. Pytam cie naprzód/ Aza z niewieściéy száty męska nie będzie? wida-
Solutio. łem ia dosyć tákich szat niewieściech fałdzistych/ iż z drugiéy byłáby dosyć długa synowi Rewerendá: tákże zá pierścionki/y inny Gieradny státek kthóryby ná syná w równym dziale z śiostrą po mátce przyszedł / ázaby Ksiądz nie spráwił y innych rzeczy snádnie ku swoiému pożythkowi nie obrócił? Albo/ieśliby był syn żónáty/dziathki máiąc: wszystki ty rzeczy Gieradne tákby mu ku pożytku iáko y śiestrze przyszły. Pytam cie też/ gdy práwo vkázuie / iż Akolit z śiostrą Gierade bierze/co Akolitowi po Gieradzie? nie wiérz temu/ ábyć Akolit w niewieściéy száćie miásto rewerendy / álbo w czepcu miásto biréthá chodzić

miał? bedzie tho vmiał ku inému swoiému pożytkowi obrócić. Nád tho powiedz mi / kiedy Mátczyná máiethnosć práwie wßystká w tych tho stroioch niewieśćich bedzie / á Hergeweth nie równo mniey / álbo prostho nic: dobrze li by tho było / iż by dziewká wßysthko zábráłá / á Syn nic niewziął? abo gdyby dziewki nie było: dálßa przyiaciołká iey / mimo bliżßego Syná albo brátá pobráłá? Mam zá tho iż tego chwalić nie bedzieß / gdy sye they niesłußnośći y niezgodnośći praw o Gieradzie iákie miedzy przyiacioły kłopoty stroi / pilnie przypátrzyß / choćby też były y zgodné. A práwá máią być tákie / Aby kożdému práwie było / równym w bliskośći rowny dział we wßystkiey máietnośći. Aby miedzy ludźmi á thym wiecey miedzy krewnymi przyiaźni mnożyły. Powiedaß też iż sobie Syn Hergewetem / który sam bierze / Gierade nágradza. R tho nie wiém co zá nagrodá? muśiáłá ná ony czásy álbo y dziś w Niemcéch iednáka máietnosć w Hergewećie być / iáko y w Gierádzie. Bo sye to z práwá pokázuie Specu: Saxon: lib: j, Artic: 5. Iure Munic: Articul: 23. in Glosa. Gdzie powiáda / iż Syn w nagrode Gierady / Hergewet brał. Ale y tá nagrodá nie záwżdy sye vkázowáłá: A bowiém gdy dziewki nie było / Syn był: á dálßa

Gierádá sye synowi Hergwetem nie nágradza.

przyiaciołká bráłá/ iuż ſye tho Synowi bliższému nigdy nie nágradzáło/ co od niego iáko od bliższégo odeszło. V nas też w Polszce/ niewiém co zá nagrodá Gierady Hergwetem być ma / zwłaszczá miedzy Rzemieślniki y miedzy Mieszczány vboższemi/ gdzie kóni áni zbroie nie masz: wszyſtek v drugiégo Hergwet / włoczenká/ koſturek/ śiekiérká/ kyec/ máczugá/ miecz rzadko/ koniá/ zbroie nie pytay: A żóná przedśie w ſwoich vbiórach kosztowny rey wiedzie / nád ſwóy ſtan ſye ſtroi/ vbiory kosztownymi którym kóńcá nie masz. A zwłasczá gdy zá naszych czáſów nie które białégłowy zániechawszy ſkrómnych vbiorów Polſkich Oyczyzny ſwoiéy / ná którym mátki ich żywąc w pobożnośći przeſtawáły: iely ſye cudzoziemſkich szat y inych dziwnych ſtroiów: nie dosyć mieć száthe po Polſku: ále po Niemiecku/ po Wegierſku/ po Hiszpáńſku: tákże inné ſtroie główné/ szyyné/ reczné: iáko ſą Cepliki/ oszwiki/ tkánki / brámki / czépki Moráwſkié / ſtároświeckié / chómle/ kedziorki/ celpy z knáflámi/ toczenice/ łubki/ wienice rozmáité/ forbóty pérłowé/ złoté/ záuszki/ biréty s pontałmi/ czapki od ſłóncá / mycki/ śćiérki/ rąbki/ ſerpanki/ iedwabniki/ latáwczyki/ rántuchy/ ſwoiérze/ potyczki/ podwiki/ przednice perłowé/ kołniérze z przednicámi / kołniérze

Vbogi Hergwet Polſki.

Bogáta Gierada Polſka.

opádlé / oboyczyki / kolniérze do oboyczyków / kruszki / trepele / zapóny / krzyżyki / halsbanty / rozmáitym ſtroiem / koszulki rozliczné / gurgole / czechliki / ſzorce / fártuchy / opaſánia dziwné / obrączki rozmáité / szérszé / węższé / golé / drugié z łáncuszkámi / łáncuszki ku opaſániu / wácki mieszki perłowé áż do ziemie / mándle / łáncuszki / pierściónki / korále / pacierze / fácelety / bryżyki rozmáité / ksiązki ze ſrzébrem / letniki / szubki rozmáitym ſtroiem / płaszcze / kóżki. A ktoby ty ſtroie mógł wyliczyć? Skąd też widzimy iże mężowie tymi ſtroymi ſobie y potómſtwu ſwoiému wiele złégo czynią: siebie vbożą / gdy ná ty vbiory żónam álbo oycowie dziéwkam ſwoim wielki nakład czynią / których potym na Tándécie y v żydów w zaſtáwie widamy doſyć. Potómſtwo też ſwoié bliższé iákoby z ich własnosci odzierá- ią / gdy ná ty vbiory kosztowné / wszyſtke práwie máietność ſwoie włożą / któré potym óná mimo dzieci własné dálsza krhóra ſye do Gierady ciągnie zá Gierade ſobie poczyta y dochodzi ich y otrzymawa ié / thám gdzie Vrząd nie ieſt ſpráwny w tym / mnimáiąc áby to wszyſtko do Gierady należało. Przeto by y białé głowy nie miáły ſye w zbytnich kosztownych ſtroiech kocháć / częścią iż ieſth przeciw Bogu: częścią iż thymi

ſtroymi po śmierci ſwoiéy wielé złégo miedzy
przyiacielmi mnożą / y maiethnośc ſwoie od
ſwych bliżſzych nie bácznie oddaláią / którą prá-
wie wſzyſtkę w ty vbiory kłádą. Páwel świety
vczy / Aby ſye niewiáſty przyochedażáły vbiorem
poczćiwym ze wſthydem y ſkromnośćią / nie
splećiónymi włoſy / álbo okłádániém złotá albo
perłámi / álbo vbiorem koſztownym / álbo óbłó-
czénim ſzat: ále dobrémi vczynkámi w ćichośći /
y w ſpokoynym duchu / który ieſt przed Bogiem
koſztowny vbiór. A ták mi tych Praw o Gie-
radźie nie zgodnych / y chocby zgodnych nie zch-
waliſz.

1. Timoth. 2.
1. Petri, iij.

¶ Przeto thákowych praw o Gieradźie niektóré
miáſtá Wielkiérzmi ſwoiemi popráwiły / iż gdźie
dźieći w Małżeńſtwie ſą / choć dźiéwki álbo ſy-
nowie / nie bierze Gierady śioſtrá żéniná / áni
żadna iéy przyiaćiołká / ále ná mężá y ná dźieći
iéy przychodźi chocby dźiéwki choć ſynowie by-
li. A gdźie dźieći nie máſz / tám żéniná przyia-
ćiółká bliżſza / tho wſzyſtko co ku Gieradźie nale-
ży / co óná w dóm do mężá wnioſłá / á tych rze-
czy czáſu żywotá od śiebie nie oddaliłá: álbo da-
wnośćią czáſu ſye nie ſkáźiły / mimo mężá bie-
rze. Acz y tho popráwienié niewiém ſłuſznéli
w tym ieſt do końcá / iż przyiaćiółká zmárłéy żó-

¶ Krákowiá-
nów oſol li-
wy Wielkierz
o Gieradźie.

ny/ mimo meżá ma bráć. Czemu by thego mąż nie miał być bliższy / który żénie swoiéy Práwem Bożym y przyrodzónym iest nabliższy: do którégo żóná z roskazánia Bożégo opuściwszy Oycá y Mátkę przystawa: tákże mąż do żóny swoiéy / który przez wszystek czás małżeństwa stára sye o żónę opátruiąc ią wszystkimi potrzebámi wedle możności swoiéy / ciérpiąc snią wszystki przypadłé doległości / o kthórych wiec śiostrá y żadna ina przyiaciółká nic nie wié/ ráthunku iéy żadnégo nie da/ A drugá y przez wszystek czás żywotá nie náwiedzi ónéy po któréy sye do Gierady ozywa/posługi iéy żadnéy nie vczyni: wszystki przypadki mąż sam muśi znośić: na kóniec y pogrzéb spráwić / y do namnieyszégo státku swoiégo/ żóny wedle przyśiegi swoiéy nie opuśćić. A dochowawszy ią spracą niemáłą/potym tá która o niey nic nie wiedziáłá / spadek Gierady po niéy ma bráć? nie słuszna to: słuszniéyby to mąż otrzymáć miał / Co sye y z Práwá nie iáko pokázáć może/ á to stąd: Gdy ty vbiory niewieśćié/ któré żóná do meżá wnośi / podług práwá zá iéy żywotá Ruchómemi rzeczámi zową: á mąż wszystkę Ruchomą máiethnosć żénine zá żywotbá iéy/skoro ią póymie/własnym práwem bierze:tedyć thákże y po śmierći otrzymáć własnie by Spec: Saxon: lib:1, Arti:31.

miał wßyſtki á wßyſtki/ ktorékolwiek ruchome-
mi zową: iakóż y wedle práwá bierze ié po iéy ś-
mierci. Maritus poſt mortem vxoris omnia capit
mobilia.Spec: Saxõ: lib:iij, Arti:76.Iure Munici:
Arti: 22. á ſłußnie to. Bo ieſli iego właſné ſą zá
żywotá żéninégo y zá potrzebą záſtáwić y przedáć
ié może:czémuby po żéninéy śmierci miały záś od
mężá odpádáć / á ná kogo inégo przypádáć? dla
théy tylko przyczyny / iż óny rzeczy po żéninéy ś-
mierci Gieradą názową / á zá iéy żywothá ru-
chomymi rzeczámi były? A stąd to dziwna ieſt/
ponieważ ty rzeczy ktore po żéninéy śmierci Gie-
radą zową / zá żywotá iéy ruchomemi były: te-
dyć óno nie krzeczy Práwo ieſt/ kthoré nie dopu-
ßcza Niewieście oddálić Gierady króm przy-
zwolenia przyiaciółki bliſkiéy / ná ktoraby przy-
páść miáłá. Abowiém ieſlić vbiorów niewie-
ścich nie zową Gierada / aż po śmierci niewiá-
ſty: tedyć óná niewiaſtá nie Gierade oddaliłá /
ále rzeczy ruchómé / kthoré podług práwá káżdy
oddác wedle myśli ſwéy może/ gdźie by téż mógł
okázáć / iż áni Gierady áni Hergewetu nie máß:
ponieważ tho zá żywotá zmárłych/ ruchómé rze-
czy były / zá żywothá mogły być oddalóné / y ſą
oddalóné: z czegóż będźie Gieradá? Kiedyby ó-
ná z martwych wſtáłá która ty ruchómé rzeczy

vbiory swoié oddawáłá wedle swéy myśli: miáłaby the dobrą swoiego postánowienia obrone: mogłaby thák mówić / Iżem ia nie Gierade ale ruchomé rzeczy oddałá / s ktorymi wolno mi było czynić cóm chćiáłá. Thákże by ten mógł mówić kthóry thy rzeczy brał á był o nié imieniem Gierady od kogo gában: iż mnie nie Gierade / nie Hergwet oddano / Ale rzeczy ruchomé: pátrz ty sobie Gierady y Hergwetu: nie wiém ia co to Gieradá / co Hergwet: ruchomé rzeczy mnie oddano / á dobrze by mówił: Bo Gierady áni Hergwetu zá żywotá nie zową. A gdy óny rzeczy ruchomé zá żywotá będą oddalóné / Thédyć iuż nie będźie co po śmierći názywáć Gieradą / áni Hergwetem: tedyć áni Gierady áni Hergwetu nie mász. Dźiwna spráwá o téy Gieradźie / iż ią też nie kiedy y po śmierći Gierada nie zową: iáko gdy Akolit z śiostrą Gierade bierze / A pothym ón Akolith vmrze: iuż óná Gieradá nie będźie Gieradą / ále Dźiedźictwem: wszystki rzeczy po śmierći tego pozostáłé / w pospolithośći nie ku Gieradźie / ále ku dźiedźictwu służą. Gierady sye po nim dómágáć nie może / iesliby iéy odumárł. Spec:Saxon:lib:i,Articulo 5.in Textu: Post mortem Clerici omnia quæcunq; sub ipso tempore mortis inueniuntur, res sunt hæreditariæ: vtensilia

¶ Gierady / kiedy po śmierći nie zową Gierady.

tarię: vtensilia nemo potest postulare.
¶ Dziwné théż y przyczyny postánowienia théy Gierady w Práwie są opisáné / á osobliwie/ dla czego żak máiąc świecenie / Gieradę z śiostrą rowno bierze. Nápisano / iż dla pospolitych modlitw/ ktoré zá wszystki winien czynić. Specu:Saxon: lib:j, Arti:5. Iure Munic:Art:57. in glosa.
☞ Czému by sye bes Gierady nie modlił zá roskazánim Bożym / bo to iest wola Boża/ ábyśmy sye ieden zá drugiégo modlili. A trafia sye téż to/ iż sye drugi nie z nabożeństwá świeći/ iedno dla Gierady / áby ią rowno z śiostrą brał. Bo kiedyby sye nie oświećił/ nie brálby iey z śiostrą. Jest y inych wielé praw o Gieradźie nápisánych/ kthoré v wielu mądrych ludzi mieścá nie máią / kthoré ia téż tu opuszczam : bo sye nie mász czym báwić : lepiéyby áby były popráwioné / álbo ná koniec pokázoné.
Wiém dobrze / iż sye mamy wiárowáć / ábyśmy praw nie popráwowáli/ áni kázili : o ktorych stánowieniu/ wielé sye mądrych ludzi z wielką prácą sthárali y bes wathpienia mieli swoié rády y przyczyny swégo wieku przystoyné / zá kthorémi ié stánawiáli. Ale gdy inych wieków inné obyczáie / alia vita alios mores postulat: tedy vczeni w práwie / gdźie potrzebá iáka / álbo pożytek

CERASINI.

do tego wiedzie / nie prózną rzecz być powiadáią / iż wielé praw odmienią / wielé ich théż wniwécz obrócą. Przeto tu zá tym przełożenim nie zgodnych praw o Gieradzie / zá thakiemi kłopoty y záiątrzenim które miedzy przyiacioły rodzi: y zá táką niesprawiedliwością / iż dálsza Osobá mimo bliższą ma bráć / zá tymi zbytki kthóre sye w vbiórach niewieścich pokazuią á końcá im nie mász: zá thym téż / iż w Polszce inné obyczáie / inné w Niemcéch / obyczáióm Polskim nie wszystki práwá Niemieckié służą / áni ich théż thu w Polszce vżywáią: Rádził nadobnie zacny mąż w práwie mieyskim biegły Jan Cerázyn Wóyth wyższégo práwá N. zamku Krák: w swoich Ksiąžkách / wszystkim przełożónym / wszystkim miástóm / áby te Gierade iáko rzecz szkodliwą z ksiąg práwnych y Sądów swoich precz wygládzili / wespółek y z Hergwetem: áby po zmárłym żadnych rzeczy áni Gieradą áni Hergwetem nie ná zywano: tylko Dziedzictwem. Aby wedle inych świetych praw (kthóre równości vczą á Osobámi nie brákuią) potómkowie zá równo we wszystke máietność po zmárłych wstepowáli / którzyby do niey równé práwo w iednym stopniu bliskości mieli / ták Dziéwki iáko Synowie: zá rzuciwszy ná strone ty nazwiská y tho brákowá

Cerasini consilium de Gerada et Hergeueth.

nié Osób/ kthóre nie wiedźiéć skąd sye wPráwo wtoczyło/ iż inny Dziedźic ma być Gierády/ inny Hergwetu. Słuszna by byłá/aby po śmierći mátczynéy dźieći/ iáko synowie thák y dźiéwki wszystkim cokolwiek po iéy śmierći zostánie/ równo sye dźielili/ iáko y po śmierći Oycowéy:nie miánuiąc nic áni Gieradą áni Hergwetem. Aby to wszystko dźiedźictwem było co kolwiek po zmárłym zostánie wedle ónego Práwá / Cum quibuscunq; bonis homo moritur, hæreditas appellatur. Spec: Saxon: lib: j, Artic: 6.

Hergeweth.

HErgeweth Láćinnicy zową / Arma bellica, res expeditorias, rzeczy ku wypráwie woienney służącé/ które Wdowá po śmierći mężowéy winná Dźiedźicowi iego wydáć iáko y Mąż po żenińéy śmierći/ Gieradę / iéy bliższéy : ieśli dźiéwki włásnéy niemász. ∴ ∴ ∴

Co do Her-

Co do Hergwetu należy.

TO prawdziwie do Hergwetu należy/ nápisano Spec: Saxō: lib: j, Artic: 22. Iure Municipali Artic:25. Miecz/Koń dobry ośiodłány / Tarcza / zbroiá co lepsza/ na iednégo człowieká ktorą zá żywotá swoiégo miał / szaty powszednié / pościel woienna / to iest łóżko z poduszką/ dwie prześciéradle/ miédnicá / obrus/ recznik / kociel ieden álbo co temu podobnégo. A iesliby pozosthała wdowá s tych rzeczy kthóréy nie miáłá/ á przyśięga tego popráwiłá iż ich niemász : tedy dáwáć nie winná. W Texcie nic wiecéy nie wypisano / coby do Hergwetu należáło / tylko námienióno iż inni do Hergwethu wiele inszych rzeczy przykładáią. Coby tho były zá rzeczy / ácz nie położóno/ále podobieństwo/ iż iesli tarcza należy do Hergwethu/ thedy do tarczéy drzéwce.

¶ Thu iesliby ktho przykłádem Gierady iáko sye powiedziáło chćiał téż Hergweth z Prawá y od Sądów swoich precz wygładzić / y násládowáć w dochodzeniu spadków / ónych świetych praw o równym dziale miedzy równymi w bliskości : nie źleby vczynił / Abowiém by tá rzecz służyłá ku rozmnożeniu zgody / kthóra iest wielkim obo-

wiąskiem w záchowániu towárzystwá y społecznéy przyiáźni miedzy ludźmi / służyłaby ku zgłádzeniu wiele przyczyn / kthóre s tych rózności praw ku niezgodzie wiodą / iáko y tu o Hergwecie théż nie zgodliwé práwá: In Iure Municipali stoi: iż iedná miédnicá á dwie prześcierádle do Hergwetu należą. A w práwie Sáskim iedno prześcierádło á dwie miédnicy. Przetho ieśliby sye rzecz toczyłá około Hergwetu á ináczéyby nie mogło być / thedy vchodząc swaru niepotrzebnégo nic bym sye około niego wiecéy niewdawał / iedno ilo w texcie nápisano stoi. A słusznie bym sye przy tym został: Bo ieśliby kto nád ty rzeczy woienné chciał co wiecéy do Hergwetu przyczyniáć / sadząc sye ná thym co nápisano (iż inni wiecéy do Hergwetu przykłádáią) thedy práwo Iure Municipali Artic: 26. w texcie iáśnie powiáda: iż wszystki rzeczy woienné ku Dziedzictwu należą / oprócz Hergwetu. A ták Hergwet musi nic innégo nie rozumieć iedno ty tylko rzeczy wyższéy miánowáné w texcie szczérym ná mieścach wyższéy náznáczónych / gdyż wszystki rzeczy woienné ku Dziedzictwu należą.

Omnis generis armatura ad hæreditatem pertinet

Dziedzictwo

Dziedzictwo.

Do Dziedzictwá co należy.

Ako Práwo znácznie opisáło / co do Gierady należy / co do Hergwetu: thák też nieopuściło tych rzeczy / które ku dziedzictwu służą. Aby sye Dziedzic nie mylił á dobrze rozumiał co Dziedzictwem názywáć ma y co mu ku dziedzictwu służy / czego sye domágáć ma. .a. ·/.

Ty tedy są rzeczy do Dziedzictwá należacé / wszeláktié imienié álbo własność zmárłégo nie oddalóná / wszelkié śrzebro y złoto / kthóré nie iest ku ochedostwu niewieściemu robióné / iáko są kubki / kieliszki / lichtarze / miski / y inné naczynié ku piciu y potráwóm y ochedostwu stołowemu spráwióné / których vżywano / choć złoté / choć śrzebrné / miedziáné / mośiadzowé / cenowé / ołowiáné / żelázné / którégo kolwiek metallu: s których iedno álbo dwoie niewieście kthóra Gierade bierze /

dziedzic z łáski swéy dawa/ y na woley iego iest/ ile ihéy s tych rzeczy na odpráwie chce dáć/ iáko nápisano o tym Iure Municip: Artic: 23. in glosa, & Articulo 58. Nad to ku Dziedzictwu naleza pieniadze/ sukná/ płothná cáłe nie poczeté/ rzeczy kupieckié/ którymi zmárły kupczył/ kónie/ woły/ wieprze/ świnie y inné bydła które ná pasza wyganiáia/ álbo niemi hándluia. Wieprze karmné/ które sa pobité y porabáné nie naleza ku dziedzictwu ále ku żywności y ku pospolithému wychowániu dómowému. Cáłé nie rabáné ku dziedzictwu: tákże półtowé mieso/ szołdry/ vdzce/ sádłá/ zboża/ słody/ skrzynie/ fásy do chowánia zboża y maki: wszystko co gwoździem przybitho/ w gline álbo w ziemie wpráwióno/ stoły/ stołki/ ostáwienié stołowé/ chusty łáziebné/ y co ku ściéraniu y vmywániu należy: skrzynie prosté/ panwie/ kádzi nie ruchómé/ wszystki kotły/ oprócz iednégo prálnego/ który ku Gieradzie należy. Fásy/ kuffy prózné/ kury/ gesi/ káczki/ y inné ptáctwo/ psy kothki/ możdzérze/ wszelkié zbroie/ tarczé/ y inné oreżé woienné/ oprócz tych kthóre ku Hergwetu naleza. Wino/ piwo/ miody y inné wszystkie picié/ iárzyny/ miesá/ y inné strawné/ kthóre ku dómowéy roczné żywności nie sa oddzielóné. A iesliby trzy osoby abo wiecéy ich

było do dziedzictwá álbo do Hergwetu. Stárßy naprzód Miecz bierze: potym wßystki rzeczy dzieli. A młodßy náprzód obiera: Iure Municipa: Artic: 26. 58. in Textu & in glosa. Położono w texcie Spec: Saxõ: lib: j, Artic: 24. w pospolitośći / iż wßystki rzeczy oprócz miánowáney Gierady ku dziedzictwu należą. Ale inne mieścá vczą / s kthórych muśimy rozumieć iże wßystki rzeczy ruchóme / oprócz nie tylko Gierady / Ale też oprócz Hergwetu y żywnośći domowey ku dziedzictwu należą. A tho tám gdzie Gierade y Hergweth záchowuią: ále kedy go nie záchowuią / tedy wßystki rzeczy w pospolitośći ktore po zmárłym zostáią / nie są áni Gierada áni Hergwetem / iedno rzeczy ruchome wßystkim dziedzicóm po zmárłym w równy dział służące.

Rozdział Dziedziczonych rzeczy.

Powinność Dziedzicá kthóry Spadek bierze.

Dziedzic gdy pociąga dłużniká o dług kthóry ón dłużnik zmárłému był winien po kthórym Spadek bierze / nie powinien długu przećiw ónému dłużnikowi dowodzić: Ale dłużnikowi należy ná żałobe spráwowáć sye y swoiey obrony dowodzić: dla thego iż

ón dłużnik

ón dłużnik sam/ dług vczynił y żyw ieszcze iesth/ y sam lepiéy o tym długu może wiedźieć niż dźiedźic. Spec: Saxon: lib: iij, Artic: 31. Ale ktho dźiedźice poćiąga o dług / kthóryby zmárły miał być winien / Tedy ten który ná dźiedźice żáluie/ winien przećiw im długu dowodźić sámosiodm dla tego iż dźiedźicy o długu y o inych spráwách Oycá swoiégo álbo którégo innégo przyiaćielá zmárłégo mogą nie wiedźieć / y nie óni tego długu vczynili: y náyduie sye tego nie máło/ iż Dźiedźicow o to pozywáią/ czego zmárły nie był winien/ áni o tym słychał. A ieśliby obwinieni długu przeli/ tedy gdy przysięgą stylé świádków ilé ich ná przećiw im Powód miał / będą od ónéy spráwy wolni. Názywáią the spráwę / po vmárłéy ręce iáko Łáćinnicy zową MORTuam manum : kiedy ktho dźiedźice poćiąga o dług ónego zmárłégo po kthórym óni spadek biorą: gdźie Powod żáluiący przećiw dźiedźicóm / winien dowodźić długu sámosiodm. A nie thám spráwę po vmárłéy ręce zową gdźie dźiedźic pozywa kogo o dług zmárłégo. Bo dźiedźicowi przećiw dłużnikowi zmárłégo nie idźie tháki dowód iáki żáluiącemu przećiw dźiedźicóm. Speculo Saxonum libro iij, Articulo 31.

Vmárła ręká co iesth.

¶ Dziedzicy o dług zmárłego niewinni odpowiádáć przed trzydźiestym dniem od śmierci zmárłego dłużniká/Ale áż po dniu trzydźiestym

¶ Dziedzicóm długi máią być płácone które zmárłemu dłużne były.Spe:Sa:lib:j.Art:6.

¶ Dziedzicy długi zmárłego kthóre zmárły był dłużen powinni płáćić z máiethnośći iego tylo ilé sye máietnośći ónego zmárłego po kthórym spadek biórą wynośi/á nie wiecey:wyiąwszy by sye wdáli nie tylko óni ále y opiekunowie y kto kolwiek inny w czyie máietność/Inwentarzá nie vczyniwszy Vrzednégo/tedy winni wszystki długi płáćić/choćby też máietność zmárłego mnieysza byłá.Jesliby też dźiedzicy mienili iż żadney máietnośći po zmárłym niewźieli skądby dług mieli płáćić/Abo by nie wszystkiego zeználi á potym sye tho inácey pokazáło/tedy dwoiáko winni płáćić.Támże Spec:Sa:lib:j.ar: 6.

¶ Dziedzic w ten czás długi kthóre zmárły był winien płáci/kiedy długu dowiodą iáko po vmárłéy rece/iáko wyszey o tym.Jure M.ar: 26.

¶ Dziedzic Oycowskiego contraktu w tym nie

winien dzierżeć gdyby Ociec imienie komu przedał: y wzdáć obiecał/ á wtym nie wzdawszy vmárł / thedy syn niewinien ná mieścu oycowskim zdáwáć. Abowiem ón bliższy iest do imienia Oycowskiego niż kto inny. Wszákże syn winien wróćić pieniądze/ ieśli kthóre oćiec zá óno imienie wziął. Spec: Sa:lib:j. Art:9.

¶ Dźiedźicy kiedy miedzy sobą dobrá dźiedźiczné dźielić máią/ stárszemu należy dźielić á młodszemu naprzód obieráć. Spe: Sa:lib:iij. art. 29.

¶ Dźiedźiców kiedy niemász/ mąż zżoną po sobie spadek biorą mimo skarb królewski Spec:Sa: lib: iij. Artic: 80. in glosa.

¶ Dźiedźic zá wystemp z márkégo nic niewinien ćierpieć/ Sprawy żadné sądowé o ón wystemp ku karániu nań niespadáią/ wyiąwszyby przećiw ónemu zmárkemu poki żyw był o ón wystemp álbo złoczyństwo czyniono / á okazáło sye iżby dźiedźic z ónego występu co otrzymał. Chocbyteż przećiw zmárkemu nic nieczyniono/ á okazáło sye po śmierći iego iż co przećiw Królowi/ przećiw rzeczypospolitey zbroił/ á czyniono by o tho po śmierci: Dźiedźic winien zmárkego

bronić y zań odpowiádáć. á ieśliby zmárły był pokonan/tedy dziedzic nic innego nie cierpi tylko dziedzictwá po onym zmárłym nie bierze/ dobrá iego wszystki do Skárbu Królewskiego máią należeć. ./. ./. ./.

¶ Dziedzicy nie biorą dziedzictwá po śmierći tych którzy przećiw Królowi álbo Rzeczypospolitey co wystąpili/ którzy czárnoksieżnicy byli/ czárownicy/ wywołány/ wywołánie Rok y sześć niedziel cierpiący/więzniowie którzy sámi sobie dla boiázni męki śmierć zádáli/ kthórzy miástu liczby vczynić niemogli/tych wszystkich dobrá nie idą ná dziedzice ále do skárbu Królewskiego: wszákże iesli by sye przydáło izby sye kto zábił á przyszło mu tho z choroby/z gniewu/ melánkoliey/w szaleństwie/z przygody/nie z vmysłu: dobrá ich pozostáłe ná dziedzice ich spadáią. Jure Munic:Arti:26 in glosa.Spec:Saxon:lib:j.Artic:5.

¶ Dziedzictwo wedle Práwá Niemieckiego koniczy sye wśiodmym rodzáiu.Sp:S.li:j.ar:3.

¶ Dziedzic około Depositu/tho iest/schowáney rzeczy któraby zmárłemu ku schowániu była da

ná/ iáko ma postępowáć/ pátrz w Reyestrze w słowie Deposit/ y innych rzeczy dziedzicowi ku wiedzeniu potrzebnych/ w słowie Dziedzic/Potomek.

☞ Przyczyny dla ktorych Ociec dzieći swoie wydziedziczyć może/ ty są w Prawie opisáné.

¶ Przyczyny wydziedziczenia.

1. Naprzód/ Jesliby sye Syn targnął ná rodzice ręką y bił ie. 2. Jesliby im krzywdę wielką czynił. 3. Jesliby im ná gárdło fołdrował w spráwie ktoraby niebyłá przećiw krolowi álbo Rzeczypospolitey. 4. Jesliby towárzyszył z złoczyńcámi álbo sye około czárnoksyęstwá / ábo czárow báwił. 5. Jesliby chćiał Oycá zdrádliwie otruć. 6. Jesliby z mácochą álbo miłośnicą oycowską złączenie miał. 7. Jesliby syn oycá oskarżał/ták/iżby go swoim oskárżenim w wielkie szkody przywiodł. Albo iesliby rodzicy z iego vtracánia wielką szkodę podieli. 8. Jesliby oycá z więzienia rękoiemstwem wedle możności swoiey niewyzwolił / choćby sye rękoiemstwo ná osobę wśćiągáło/choć ná dług: A to tylko ná syny nie ná dziewki należy. 9. Jesliby oycu zbraniał áby iałmużny niedawał / álbo Testámentu nieczynił. 10. Jesliby krom woley

rodzicow

rodzicow z graczmi / z błazny / z ludzmi lekkimi towárzyszył / á wtym trwał / wyiąwszyby sámi rodzicy tácy byli. 11. Jesliby oycu bronił cory álbo wneczki zá mąż wydáć / wedle możney máietności swoiey y owszem y corá iesliby ią oćiec zá mąż chćiał dáć / á oná sye thego zbraniáłá / á ná cielesność sye vdáłá / ma być wydzie dziczona. A iesliby iey rodzicy do 25. lath niewydáli / á sthąd sye snadź ná swą wolą vdáłá. Albo theż iesliby bes przyzwolenia rodzicow zá dobrego człowieká szłá: to iey nie ma być ku nie wdzieczności poczytano / Abowiem sye oná tego zá winą rodzicow swoich dopuśćiłá.
12. Jesliby o rodzicoch od rozumu odeszłych godney pracey niemiał. 13. Jesliby rodzicá ietego wczás niewyzwolił / ták iżby w wieźieniu vmárł. 14. Jesliby syn Heretykiem to iest odszczepieńcem od kośćiołá krześćiáńskiego był. Spec: Sa: lib: j. Art: 17 in glosa.
15 Jesliby o zábićie swych rodzicow nieczynili. lib: j. Artic: 62. 16. Jesliby imienie rodzicow zá żywothá ich pośiadł / Abowiem niegodna iest áby then temu dobrá zostáwić miał od kogo iest przed tym obráżon. lib: iij. Artic: 84. in glosa.

¶ Aby sye ktho iákiego imienia rozumiał być

prawym Dziedzicem iesli iest bliższym albo dalszym/to z inąd niemoże być lepiey poznano iáko zwyrozumienia Spadków/kthóre ácz są w Porządku fol:113.114.115.116.y w Artykułoch fol:1.2.3.4.opisáne/wszákże iż też osobliwa iest figurá do tego z Niemieckiego ná Láciństie przełożóná/przez zacnégo meżá Stánisławá Eichlerá w Práwie Dokthorá á Wóythá wyższego práwá M.zamku Krákow:sktórey łatwie kożdy poznáć może iáko spadki idą ná thy krewné/ którzy sye od nas rodzą/ kthórych zową Descendentes. Jáko ná tych od którychesmy poszli/których zową Ascendentes. Jáko ná tych którzy sye známi spółem rodzą y od nich thež inni pochodzą/których zową Collaterales/trãsuersales/ex obliquo cognati/ y mieścá kędy o czym w Práwie nápisano stoi/ króthko zebráné pewné naydzie:zdáło mi sye nic niebyć z drógi te figure tu tymże łácińskim iezykiem dla Łácinników położyć / y dla Polaków / Bo rzadki Polak y ná miásteczkach który vmieiąc Polskie czytáć áby też y łáciną nie szermował. Która tho figurá táka iest iáko niżey opisano stoi.

Descẽdentes.

Ascendentes.

Collaterales.

FIGVRA SEV TABVLA INDICANS GRAPHICE,

QVOMODo Hæreditas ab inteſtato deferatur, et quisnam proximior potiorq́ꝫ ad capiendam hæreditatem habeatur, ex Saxonico ſimul & communi Cæſareoúe Iure, concinne excerpta, necnon ad frequentiorem in Saxonica prouincia vſum & obſeruationem accommodata, Per excellentem uirum STANISLAVM EICHLERVM, Iuris utriusqꝫ Doctorem & Aduocatum Prouincialem, Iuris ſupremi Maydeburgenſis Caſtri Cracouieñ, ex Germanico in Latinum transfuſa, & nunc denuo per eundem recognita & aucta.

Cū decedēs intestatus relinqt hæredes. In

Descēdentiū Linea deorsū uersum tēdēte &

Horum vnicus tantūmodo existit, tum liquidò cōstat, ad eū solū hæreditatē pertinere, siue is pximo, siue longissimo gradu sit. Etem descendentes tā liberi iusti, vel naturales & legitimi, q̄ naturales tantùm. Sed ad Ius legitimorū redacti, cuiuscūq; sexꝰ, siue p masculinā siue fœminā sobolem descendant, & siue potestati patriæ subditi, siue eadē soluti sint, omnes hij, ascendentibus & ex trāsuerso cognatis præferuntur. (In Authen: de hæredit: ab intest: venieñ. § Si quis igitur & authē. in successiōe C. de suis & legit. hære. & inst. de seruili cognatiōe. § repetitis. inst. de hæredit. q̄ ab intest. defer. § Intestatorū.) Hæc equidem nūcupatur recta linea, extra cuius terminos, hereditas tā diu minime egredi debet, q̄ diu aliquis in eadem superest, lib: i, arti: 3. in glos. & arti: 17. § attamen vtriusq; sexus nepotes.

Omnes primo gradu continentur, tum æqualiter succedūt, nulla differētia perquisita mares ne an femellæ fuerint, & p masculinā ne lineā an fœmininā descendant, siue sub potestate patria, siue illa liberi sint. (In authen. In successiōe C. de suis & legitimis hæred.) lib: i, artic: 3. § qui à primo gradu artic: 17. § Omnes qui se in vno gradu. Iure Municip: arti. 23 in glos. post principiū.

Quòd si eorū plures existūt ac

Vel p tim sūt primi, partim ulterioris gradus. &

Aliqui primo gradu constituti, nō emācipati, seu indiuisi, mortē obierunt, relictis liberis, illorū liberi cuiuscūq; sexus, in sui patris matrisue locū ingredietes, succedūt in stirpē, vna cū cœteris primū gradū tenētibus, (Instit. de hæred. quæ ab intest. defer. § Cū filius versiculo æquum enim esse ac ver. & quia placuit. in authen. de hæred. ab intest. venien. § Si quis igitur, ver. quantam eorū parēs.) lib: i, artic: 5. Iure Munic: arti. 63. in gloss. finali. Itaq;

vt dictū est,

Vel partim sunt primi partim ulterioris gradus.
&

vt dictũ ẽ, ĳdẽ nepotes neptesue se quũt patrẽ & matrẽ suã. Succedẽdo in stirpẽ, id ẽ tã magnã ex hæreditate defuncti portionẽ pcipiũt, quãtã eorũ parẽs adeptus esset, si supuixisset, occupãtes locũ sui parentis, Iure repræsentatiõis, siue sint pari, siue dispari & vlteriori gradu lib: i, art: 17. in glos. prima, (instit. de hęred. quę ab i test. defer. d. § Cũ fili⁹, ver. pari ratiõe ac sequẽ. duobus.) At si eorũ parẽs est emãcipat⁹ seu sepatus absolutusq́, vel illius parẽtibus vita fungẽtibus quidpiã percepit, tũ ab eis diuisionẽ & partẽ hæreditatis exposcẽtibus vẽdicãtibusq́, exigitur (interposita Iurisiurãdi religiõe) collatio illorũ bonorũ & rerũ, qbus videlicet vna cũ suo parente absoluti emãcipatiq́ fuerint, Nisi huiusmodi successioni per eos eorumq́ parentem esset renunciatum, Nam tali renunctiatione facta, nequaq́ ad hæreditatem admittuntur, lib: i, artic: 13. lib: ĳ, artic: 19. Quanq́ id iuxta Ius mũicipale secus obseruet. Ac emancipati, participatiõe hæreditatis simpliciter careãt, art: 63. 57. Deniq́ à dicta collatione eximũtur et excipiũtur, illa, quę præcipue data donataq́ forẽt, secũdũ ar: 10. li: i.

Successio in stirpem.

Quod si nõ extãt primi gradus liberi Sed tãtũmodo vlteriores pariter succedũt in stirpẽ, siue sint vno gradu, vt nepotes soli, siue diuerso vt pnepotes quoq́, vel deinceps eodẽ modo alĳ recta descẽdẽtes, (d. § Cũ filius, ver. & quia placuit, ac § finali Iuribusq́ supra allegatis.

Cū decedēs intestatus relinqt hæredes. In

Ascendentiū Linea sursum uersum tēdēte.

Vtpote Patrem, tum is solus hæreditate filij vel filię suę potitur, exclusis matre ac omnibus cæteris ascendentibus collateralibusq́; lib. i, arti. 17. (leg. 2. C. ad senatusconsult. Tertullianū, d. § Si igitur, In authent. de hæred. ab intest. venien.) Sed si defunctus caret patre, mater tum succedit, Summotis omnibus alijs ascendētibus & à latere cognatis. Ita q̄ in tali specie seu casu nec frater nec soror præmortui fratris vllam participandę hæreditatis facultatem habet, (d. § Si igitur & d. arti. 17. lib. i. § 1. arti. 33. eodem lib. ac art. 38. lib. iij. in gloss. circa medium.

Quòd si neq; pater neq; mater in uiuis sit, tum huiusmodi distinctione utendum est.

Aut em̄ aliqui ascēdentes supersunt, veluti auus auia, vel horū alter duntaxat, tum hij æqualiter ad successionē veniunt, postpositis cūctis alijs ascendentibus & ex transuerso consistentibus. Atq; hoc modo, ab auo & auia excludūtur proauus proauiaq́;. Porro idē deinceps etiam de cæteris ascendētibus accipiendum est, Salua gradus prærogatiua, vt videlicet in proximo gradu situs, remotiori & vlteriori anteponatur, (§ Si aūt plurimi, in authent. de hæredit. ab intestat. venien.) lib. i. d. artic. 17 in gloss.

Aut deficiunt ascendentes, tum ex obliquo cognati succedunt, vt infra subijcitur. Illud deniq; notādum est, Quòd ascendentium linea itidem appellatur, recta linea supior, intra cuius fines, tamdiu hæreditas pmanere debet, q̄diu aliquis in eadē iuenitur.

Appendix Regulę in ascendentium linea.

Caue istum locum lubricum. Nam de isto casu varię opiniones sunt. Alij sequuntur istam opinionē, Doctoris à Buxdorff, vt videre licet apud D.

MELChiorem Kling Iurisconsultū, in eius Enarrationibus in quattuor Institutionum Iuris Ciuilis Principis Iustiniani libros æditis, In Tit. de hæred. quę ab in testa. defer. Ibi de successione Collateraliū de Iure Saxonum. Eandem quoq; approbat VVolffgangus Losz in suo emendato Germanico Spec. Sax. lib. i, arti. 17. in ipsius additiōe germanica. Alij non solum patrem & matrem, sed etiā auum & auiam anteponunt fratribus & sororibus, vt id apparet in Decisiōibus Lipsensium Scabinorum. Et hanc sententiam amplectitur D. Christophorus Zobel Iurisconsultus in eius ad correctumGermanicū Spec. Saxon. lib. i, artic. 17. additionibus latinis. Attestans eam esse frequentiorem & consuetudine receptam. Alij auum & auiam simul cū fratribus & sororibus ad successionem æqualiter vocant, ita existimāt Maydeburgenses. Quælibet sanè harum opiniōum habere potest suadstipulationē, videlicet prima confirmatur eo q argumento à contrario sensu, etiā in correctorijs locus sit, quando lex vel statutum aliquid specialiter sancit, vt tunc ex ipso sermonis contextu censeatur generaliter & regulariter in alijs negare, quemadmodū docet Alciatus in lib. ij, de verb. signif. Equidem 17 articulo lib. i, Ius & statutū Saxonicū specialiter & nominatim inducit, q pater ac mater excludat fratres sororesq;, ergo à contrario aliter sentit de alijs ascendentibus, de quibus non generaliter proposuit. Secunda opinio habet pro se intellectum glosę secundę statim in principio dicti art. 17. & additionē glosę in arti. 3. lib. i, ibi in successionibus vero hæreditatū. Tum eam adiuuat illud, q appellatiōe patris & matris veniant auus et auia ex lata significatione. (L. iusta interpraetatione ff. de verborū signif.) Tertię opinioni succurrit cōmunis doctorum decisio in authen. quas actiones C. de sacrosan. Eccle. Nempe q in correctorijs etiam si eadē vel maior (non tamen in textu expressa) ratio adsit, minime concedatur extensio, sed dicti artic. 17. principium est correctorium iuris cōmunis, nā de iure communi fratres & sorores succedunt æqualiter cum patre & matre vt patet ex additione eiusdē artic. ac auus & auia, patris matrisq; appellatione per extensionem venit, nec enim sub nomine patris & matris auus auiaq; proprie continetur, vt notatur in præfata L. iusta interpraetione. Deniq; nulla est ratio expressa verbotenus in d. arti. 17. Igitur ista constitutio de patre & matre non extendi debet ad auum & auiam, atq; in dubio non est recedendum à verbis statuti (Zasius in L. omnes populi ff. de iusticia & iure vbi allegat L. 1. § Si is qui nauem ff. de exercitor.) Immo in casu per statutū non prouiso, adherendum est iuri communi ac æ-

Opiniōes doctorū de successione Ascēdentium.

In dubijs nō est recedendū à verbis Statuti.

qualis succeßio danda auo auiæq; cum fratribus & sororibus. Et hæc via videtur esse media (quę semper in dubijs eligēda est L. antiqui. ff. Si pars hæred.) necnon iuri communi consequenterq; æquitati magis consonans. Nec prædictę secundę opinionis Ratio, quę ab eiusdem sententiæ authoribus plerunq; allegari solet satis firma & clara esse videtur. Nam similitudo Sinus (quem Germani sua lingua, Busem, vocant) demonstrat potius & rectius ipsos filios & descendētes in sinu parentum & Ascendentium, q̄ ipsos parentes & ascendentes in sinu filiorum & descendentium considerari debere. Neq; illa ratio ad Ascendentes Sed verius ad descendentes (præsertim in memorato artic. 17.) referri debet, prout latina verbi illius Germanici, BVSEM, interpretatio in antiquo latino eiusdem art. 17. textu, per hæc verba facta, vtpote. Eo q Succeßio non respicit gradus Ascendentium & Collateralium q̄ diu descendentium gradus & genitoribus suis in generatione æqualis inueniatur. &c. manifeste ostēdit, vna cū ibidem adiecta glosa tam Germanica q̄ Latina. Verumtamen quænam dictarum opinionum sit approbanda, & recipienda. Prudentū et Iuris Saxonici peritorum Iudicum arbitrio Iudicioq; relinquitur.

Media via semper in dubijs eligenda.

Cū decedēs intestatus relinq̄t hæredes. In.

Transuersali Linea

Si sunt superstites frater aut soror, &c.

Cùm de-

Si sunt superstites frater ac soror, aut alter eorũ, ex vtroq; parẽte coniuncti, Hij (prę alijs fratribus & sororibus consanguineis vel vterinis tantùm vlteriorem, quippe tertium tenentibus gradũ proxime subsequentem, lib. i, arti. 3. (in authen. cessante & authen. post fratres C. de leg. hæred. in authen. de hæred. ab intest. venien. § Si igitur defunctus) vocãtur ad succesśionẽ lib. ij, arti. 20. Ac ijdẽ excludunt prę mortuorũ fratrum filios omnesq; alios à latere cognatos lib. i. arti. 17. § Quando aũt ad hæreditatem soror non pertineat, sumpto argumento à cõtrario sensu iure municip. arti. 63. in gloss. Insuper eisdem defertur hæreditas prę cunctis alijs ascendẽtibus, exceptis patre & matre, d. art. 17. lib. i, vbi in textu hæc verba referuntur. Mater in succeśsione fratribus præferatur, ducto inde argumento à contrario sensu, q nempe non extante matre vocand⁹ esset frater ad hæreditatem. Nec enim ibi fuit vlla mentio aui vel auię. Atq; hæc est limitatio regulę in ascendentium linea. prout supra memoratũ est.

Cũ decedẽs intestatus relinqt hæredes. In. *Transuersalis Linea.*

QVòd si nullus fratrum siue sororum vtrinq; coniunctorum, sed consanguinei vel vterini tantũmodo supersunt, hij in capienda succeśsione præferuntur omnibus alijs ex transuerso cognatis, etiam pari gradu contentis (d. § Quando autem ad hæreditatem soror non pertineat, d. art. 63. iure municip. in gloss. penult. lib. i, arti. 3. in authẽ. de hæred. ab intest. venien. § reliquum, ver. Hijs autem, in authen. post fratres C. de legit. hæred.) Præterea animaduertendum est, q consanguinei vel vterini tantum fratres sororesq; succedũt ex æquo, illi cui sunt ex vno eodemq; latere connexi. Cæterum si defunctus, quosdã fratres consanguineos ac germanos tantûm, & alios quosdam dunxat vterinos reliquerit, tum fratres vterini, bona quę à matre ipsorum rectaue linea materna, ad defunctum fratrem peruenere, soli accipiunt, In bonis autem à recta linea paterna profectis, soli succedunt consan-

guinei. Deniq; cum fratribus & sororibus consan guineis siue vterinis tantûm, simul vocantur & liberi fratrum ac sororum ex vtroq; parente iunctorum lib. ij, arti. 20.

Quando neq; fratres & sorores vtrinq; coniuncti, neq; etiã fratres & sorores ex altero tantûm parente connexi, siue liberi fratrum & sororũ ex vtroq; parente iunctorũ extant, tunc locũ habet communis regula, Quòd videlicet omnes ex transuerso cõ fitentes suo ordine ad hæreditatem vocantur, secũdum vniuscuiusq; gradus prærogatiuã, vt qui gradu proximo vel pari sunt, cæteris anteferantur. Atsi multi eiusdẽ gradus inueniãtur, hæreditas inter ipsos, pro personarũ numero diuiditur, id est in capita, Ita tamen q; differentia, an quis ex vtroq; vel altero parente iunctus sit, extendatur, vltra fratres & horum filios, ad reliquos omnes agnatos cognatosq;, iuxta obseruationem Iuris Saxonici. Licet de iure communi secus sit. (notat Barth. in L. post consanguineos in § legit. ff. de suis & legit. hæred. PAulus de castro in authen. post fratres fratrumq; C. eodem titulo, Et idem in consilio 83. incipien. id quod supra conclusum est.) Porrò omne discrimẽ sexus, cessat in capiẽda hereditate.*

* i. in capiẽda hereditate nõ habetur ratio sexus, sed æqualiter capiunt siue mares siue femellæ.

Verum tantummodo in gerada parapher naq; seu vtensilibus, necnon expeditorijs rebus percipiẽdis, habetur ratio sexus. (In authen. post fratres C. de legiti. hæred. authen. de hæred. ab intestat. venien. § Si vero neq; fratres) arti. 23, iure munici. in gloss. post principiũ lib. i, artic. 5 lib. eodẽ arti. 24. lib. iij, artic. 38. lib. i, arti. 22. 23. & 27.

Sequuntur quædam exempla, dimidiæ siue ex vno dumtaxat latere cognationis.

Defuncti frater consanguineus tantûm, ac eiusdem frater solummodo vterinus, parem succedendi gradum obtinent. Item præmortui fratris vtrinq; coniuncti filius, prefertur illius ex vno saltem latere connexi fratris filio. Item defuncti consanguineus vel vterinus tã-

tummodo frater

tummodo frater, anteponitur patruo. Item eius qui decessit vno dumtaxat latere iuncti fratris liberi, ex æquo ad hæreditatem vocantur, cum patrui filijs. Item defuncti consanguineus aut vterinus tãtummodo frater, & vtrinq; connexi fratris filij, pariter succedunt. Itẽ præmortui fratris ex vnico latere iunctę sororis filius, et amitę ex vtroq; parẽte filius, simul potiũtur successiõe. Atq; simili modo deinceps, per omnes collateralium gradus, succedendi racio fieri & duci debet.

Vpominánié ku téy Tablicy.

W Téy Tablicy Práwnéy iáko y w innych Práwiéch/ Polacy kthórzy sye nie wielé łáciną báwią / á przedsye z łáciny około Práwá co vmiéć chcą / nie rádzi widzą przywodzenia miésc s kthórych sye znáczy gdźie co w główných práwiech Césárſkich położóno/ dla tego / iż ty przywodzenia álbo Allegácyę bywáią długié/á nie kożdy ich czytáć vmié/áni wedle ich ſzukáć: y mówią thák poſpolićie / Nic po tych állegácyach / iedno rzecz zátrudniáią / ſmáku w nich żadnégo niemáß/ y w Speculum Saxonum w glozach bárzo wádzą. By ié kto ná Polſkié przełożył/ wyrzućiwßy ty Allegácyę / kożdému by było łatwieyßé wyrozumienié. Nie dźiwuie sye iż thák mówią/ Bo tych Allegácyy potrzeby nié znáią iż ku łátwieyßému Praw Césárſkich náleźiéniu ſłużą / ná kthóré Práwá ácz áni Niemcy áni Polacy nie ſą obowiązáni/ wßákże iż Práwo Máydeburſkié mieyſkié wedle których sye

Spec:Saxon: lib:ij, art: 36

miáſtá y wśi Polſkié ſpráwuią / czegoby ku rozſtrzygnieniu ſporu w Máydeburſkim Práwie nie było/ każą ſye tych Céſárſkich dokłádáć / przeto ich znáiomość thakże y ſzukánia vmiethność ieſt potrzebna. A ták tu máło co e ſtąpiwſzy z gośćincá o thym czytániu Kśiąg Céſárſkich niéco powiem.

Czytánié Allegácyy z Praw Kśiąg Céſárſkich.

¶ Kśiegi Praw Céſár ſkich. Digeſtorum, ſiue PAndectorum.

PRaw Céſárſkich/ czwory Kśiegi ſą/ iedny zową Digeſtorum ſiue Pandectarum. ſtąd / iż wſzyſtki gadki Práwne rozwiezuią/ y wſzyſtkiego Práwa náuke w ſobie zamykáią. quòd hic Liber, omnes diſputationes legũ digerit,& totius Iuris doctrinam in ſe continet. A záwiezuią ſye we trzech Kśiegách które zową/ Digeſtum vetus, Nouum, Infortiatum. Stych kiedy kto iákié Práwo przywodzi/napirzód miánuie thy Kśiegi dwoią literą.ff.która ſye ták czyta. In libris Digeſtorum. potym kłádźie kilká ſłów tytułu kthóry też názywáią Rubrica.potym litere L.która znáczy Legem.á przy niéy liczbe 1 álbo 2.álbo 3. która liczbá ſpráwe dáie/ieſli ieſt Lex prima vel ſecun-

da vel tertia

da vel tertia⸗, álbo przy tym ónego Práwá kilká słów posadźi. A ieśli óno Práwo álbo Státut iest długi/ tedy przydáie táki znák § który pokázuie czastke ónego Práwá w iednym cáłym opisániu: y dla thego then znák zową Párágráphem/ co sye wykłada/ Rozdział Práwá álbo Státuthu iednégo ku łatwieyszému rzeczy potrzebnéy nálezieniu w iednym Opisániu. Tego czytánia táki Przykład iest.

ff. de vi & vi ar: L. i, § vim vi⸗: co sye ták czyta: In libro Digestorum⸗, sub Titulo, de vi & vi armata⸗, in Lege prima, Paragrapho, vim vi⸗.

Tu sye wiec przyczyny pytáią/ czemu ty Kśiegi Digestorū kiedy co z nich przywodzą/ tą dwoią litera ff znácza/ gdyż w tym słowie Digestorum żadnéy tákiéy litery nie mász. Pisze Alciatus: Poniewaz théż thy Kśiegi zową Gréckim słowém Pandectarum, znáczóno ié ná przodku piérwszą litera Grécka z tego słowá Pandectarum⸗ wzieta/ która sye ták z Akcentem pisze π/ gdźie Impressorowie/ Gréckiego pismá nie znáiąc/ mniemieli/ áby to było dwoie Łácinskié ff/ któré sye z Gréckiégo π łatwie czyni/ ákcenty tylko z wiérzchu położóné troche ku práwéy rece zákrzywiwszy thym ksztaltem ff/ tákze z nieumieietności to weszło w Obyczay/ iż do tych czásów Kśie-

gi Césárſkié Digeſtorum ſiue Pandectarum, kiedy z nich iáko Práwo przywodzą/ znáczą dwoią literą ff/ którą tymi ſłowy czytáią: In libris Digeſtorum.

Codex IVſtiniani.

☞ Drugié Kśiegi Césárſkié zową Codex Iuſtiniani, z których tákże állegnią Práwo/ iáko ex Libris Digeſtorum, położywſzy naprzód wielką litere C. która znáczy Kśiegi/ co ié zową COdex Iuſtiniani: co máła litera c, znáczy Capitulum ex Iure Canonico. Potym Tytuł: potym litere L z ſwoią liczbą álbo z ſwym ſłowem iáko ſye záczyna: potym Párágráph tákże §. Przykład tego ieſt: C de preſcripti: 30 an: L. Si quis.§.Pe: Co ſye ták czyta: In libro Codicis, ſub Titulo, De preſcriptionibus, 30. annorum, in Lege, Si quis. in Paragrapho Penul.

Autenticum.

☞ Trzećié Kśiegi ſą Autenticum & Autentica: dla tego ták rzeczóné/ iż w ſobie zámykáią práwá wielkiéy wagi/ á máią w ſobie Dziewiecioro zebránia z wielu cześći/ które zebránia Collationes zową/ które záś máią ſwoié Tytuły. Różnosć miedzy tymi ſłowy/ Autenticum & Autentica, tá ieſt. Tym ſłowem Autenticum, zową wſzyſtki cálé Kśiegi: á Autẽtica, ieden Státut wnich opiſány. Z tych Kśiąg ták Práwá przywodzą/ Naprzód Kśiegi miánuią z tym ſłowem In: po-

tym ty-

tym Tytul/ potym Páragráph/ ná ostátek liczbe Collationis. w którey óno Prawo iesth położóne. Przykład tego iest táki.

In Auten:de Lenonibus § Sancimus. Colla: 3. Co sye ták czyta. In libro seu volumine Autenticorũ, sub Titulo, de Lenonibus, in Paragrapho,qui incipit Sancimus, sub Collatione tertia.

¶ Czwarté Ksiegi zową/Institutiones vel Instituta,które są iáko Drzwi do innych Praw głównych Césárskich/iż młodzi którzy sye w glebszych obiérác chcą/ w tych sye piérwéy vczyć máią/ áby potym per hæc Institutionum dogmata, glebszé rzeczy w Prawie tym łatwiéy mogli poiąć. Z tych Ksiąg/Práwá ták przywodzą: Napirzód/ Ksiegi miánnią: potym Tytuł: potym Páragráph. Przykład tego. INstitutiones.

Insti: de Iusti:& iu: § i, Co sye ták czyta: In Libro Institutionum, sub Titulo seu Rubrica, De Iusticia & Iure, Paragrapho primo.

Wykład niektórych słów w téy Figurze położónych.

☞ Liberi iusti, Dzieci zmałżeństwá národzóné.

☞ POtestati patrię subditi, Co ieszcze są pod zwiérzchnością Oycowską od oycá nie odprawie-

ni / iáko pospolicie mówią / Jeszcze są ná Oycowskim chlebie: názywáią ie też / non emancipatos, Nie odpráwióne.

¶ POTESTate patria soluti, Którzy iuż nie są pod zwierzchnością Oycowską / od Oycá odpráwieni: iáko pospolicie mówią / Juz są ná swoim chlebie: zową ie też emancipatos, odpráwiónych.

¶ FRATres Consanguinei, Bráćia którzy są od iednégo Oycá od iednéy Mátki.

¶ FRAtres Vterini, Bráćia od iednéy Mátki od innégo Oycá: á tych oboich Consanguineos & Vterinos názywáią / medios fratres, medias sorores, fratres ex vno latere iunctos. Polacy / Półbráćią / Półśiostrámi zową.

¶ FRAtres vtrinq; coniuncti, connexi, integri, ex vtroq; latere iuncti germani, Bráćia od iednégo Oycá od iednéy Mátki.

¶ SVccessio in Capita, Jest rozdział przypádłéy máietności ná tylé częśći / ilé iest Głów / to iest / ilé iest Osób: iáko gdy bráćia twoi álbo dźieći od bráćiey / álbo Wnękowie / máiethność twoie po thwéy śmierći ná tylé częśći miedzy sobą dźielą ilé iest Osób / tho zową successio in Capita.

¶ Succeſsio in Stirpes, Jeſt ſpadek/kiedy wnekowie álbo práwnekowie ieden álbo wiecéy biorą tylé máiethnośći / ilé Oćiec ich miał bráć by był żyw: iáko/ Jeſliby kto miał dwu ſynów/ od iednégo trzech wneków/ á od drugiégo iednégo: tedy óni wnekowie/ choć ich ieſt cztérzey/ ná dwoie tylko máietność miedzy ſye dźielą / ſecundum ſtirpes ſuas: iż odedwu pośli/ ná ktхtórych máietność miáłá ſpáść by byli żywi: tedy trzey od iednégo ſyná biorą iedne połowice/ á ieden od drugiégo ſyná bierze drugą połowice. To zową Succeſsio in Stirpes, quia portionem hæreditatis tollunt ſecundum Stirpem ſuam.

Reguły o ſpadku krewnych pobocznie idących/po zmárłym ktory Teſtámentu nie czynił / z téy Łáćinſkiéy Figury ná Polſkié przełożóné.

☞ Rodzóny bráth/ rodzóna śioſtrá / bliżſzy ſą niż Pólbráćia. 1.

☞ Pólbráćia ktorzykolwiek / choć iednégo Oycá innéy mátki / choć iednéy mátki innégo Oycá/ bliżſzy ſą po zmárłym Pólbráćie niż Stryкowie/ Wuiowie/ y inné Oſoby pobocznie idącé. 2.

3. Półbráciá y Półśiostry od Oycá thylko álbo od mátki tylko / zárówno spadek biorą po zmárłym brácie/ iesli rodzóney bráciey ábo śiostr nie masz.

4. Brát od iednego Oycá á inney máthki / z brátem od iedney mátki á innego oycá rownie Spadek biorą.

5. Iesliby ktho zmárszy zostáwił Pułbráćią od iednego Oycá á iney mátki/ y rodzone bráty/ y inne od iedney mátki á innego oycá : tedy bráćia od iedney mátki á innego Oycá / dobrá ktoreby po ich mátce ná ich brátá zmárłego przypádły/sámi biorą. Ale ktoreby po oycu przypádły/thedy sámi od iednego oycá á iney mátki biorą.

6. Zmárłego rodzonego brátá Syn / bliższy iest niżli Syn od Półbrátá.

7. Dzieci od Półbrátá zmárłego/ z dziećmi Stryká zmárłego/ równo ná dziedzictwo wstepuią.

8. Dzieci od rodzoney bráciey y rodzonych śiostr/ s pólbráćią s pólśiostrámi zmárłego / zárówno spadek biorą.

9. Syn od Półśiostry zmárłego brátá/ á Syn od ciothki iednych rodziców/ zá równo po Spadek chodzą. Tymże sposobem przez wszystki stopnie

krewnych Pobocznie idących Bliſkość ma być wywodzóná.

Wnekowie/ Wneczki/ bliżſzy ſą do Spadku niż Oćiec / Mátká / Bráćia / śioſtry. 10.

Reguła o Spadku krewnych wzgóre idących/ y rożné iéy wyrozumienié.

¶ Oćiec do Spadku bliżſzy ieſt niżli Brát: á ieſli Oycá nie máſz/ Mátká ieſt: Mátká tákże będźie bliżſzá niżli Brát. Ták nápiſano Spec:S.lib: j, Articulo 17. Mater in Succeſsione fratribus præfertur. A ieſliby Oycá mátki nie było/ tedy inné Oſoby wzgóre idącé: iáko ieſt/ Dźiad/ Bábá/ Prádźiad/ Prábábá / bliżſzé ſą niż Bráćia/ ktoreby ſye w Stopniu bliżſzé pokazáły.

Thu vczeni w Práwie około tych Spadków ná oſoby górné/ nie zgadzáią ſye. Jedni powiádáią/ iż tylko Rodźicy ſámi nád bráćią bliżſzy ſą / á iuż po tym nie Dźiádowie/ nie Báby: ták to wywodząc z przećiwnégo położenia tych ſłów S. S. Libro j, art: 17. Pater & mater fratribus in Succeſsione præferuntur. Gdyż ták w Práwie nápiſano/ iż Rodźicy bliżſzy ſą niż bráćia: tedyć gdy rodźiców nie máſz / iuż Bráćia bliżſzy niż Dźiad / niż Opinio Prima.

Bábá. Bo tám práwo o dálszych wzgórę idących Osobách nie mówi/ tylko o Oycu o mátce: Dziádá/ Báby/ tám nie wspómina.

Opinio Secunda.

Drudzy rozumieią/ iż Dziad/ Bábá/ bliższy są do puścizny niż brát z śiostrą / to wywodząc z glózy wtórey ná 17. Artykuł libro j, gdzie thám o tym ták położono: Pater & mater omnesq; aſcendentes pcipiunt hæreditatem ante fratres & ſorores, & omnes collaterales. Et libro j, arti: 3, in gloſa ſecunda. Podpieráią thęż tego tym powiádáiąc / iż pod imieniém oycá y mátki rozumieią ſye nie tylko rodzicy ále y ſtáry oćiec y ſtára matká / nazwiſko Oycá y mátki przeſtróno rozumieiąc / iáko Láćinnicy mówią/ per latam ſignificationē.

Opinio Tertia.

¶ Trzeći Dziádá y bábę z bráćią y z śioſtrámi ku ſpadkowi równie czynią. Ták rozumieią Máydeburczánie: á poſpolity wywód Doktorów w práwie ták pokázuie: iż áczkolwiek wedle práwá poſpolitégo Céſárſkiégo/ bráćia y śioſtry z oycem y z mátką/ równie téż biorą: wſzákże/ iż ſye temu Státutem oſobliwym práwá Sáſkiégo zakróćiło / słowy ná przodku in Articulo 17, libro j, położónymi: gdzie ták ſtoi: Pater & mater fratribus in ſucceſsione pferunt, który Státut ieſt Correctoriū Iuris cōmunis, to ieſt/ Popráwą przerzeczó-

nėgo práwá

nego Práwá pospolitégo: tedyć tylko sam Ociec y mátká bliżßy ſą niż brácia / á iuż nie Dziad nie Bábá / ktorzy ſye też pod iminiém Oycá y mátki nie mogą rozumiéć. Bo iny ociec / iny dziad / ina mátká / ina babá / y Osobą / y Nazwiskiem / y Stopniem. Przeto ten Státut o Bliskości Oycá y mátki / nie może ſye ciągnąć (deficientibus patre & matre) ná dziádá y babę / aby mieli być bliżßy niż brácia / ále wedle Práwá pospolitégo Césarskiégo / z Bráćią y z śiostrámi zárówno biorą / gdyż w przerzeczónym Státucie S. S. ich nie miánowano. Et in dubijs non eſt recedendum à verbo Statuti. Wywód też ná ktorym wtóre wyrozumienié ſądzą / nie ieſt potężny ktorym pokázuią áby dziad y bábá miał być bliżßy niż bráćia śiostry. Bo podobieństwo łóná ábo zánádrza / ktore Łáćinnicy Sinum, Niemcy Buzem / in linea recta názywáią pokázuie / iż ſynowie / wnękowie / y iné oſoby ná dół idącé / podobniéy ſye zámykáią w łónie Oycowſkim / y inych Osob wzgórę idących / á niż ociec y iné oſoby górné w łónie ſynowſkim / to ieſt / iż dzieci pochodzą od Oycá / y zámykáią ſye w łónie Oycowſkim / y inych oſób górnych: á nie oycowie pochodzą od dzieci áni ſye zámykáią w łónie dziecinnym. A ták ónym Prawem / nie może ſye ſpadek ná Osoby w-

zgórę idącé ściągáć / ále ná dół idącé / zwłaſzczá w przerzeczónym Artykule 17, thák iáko ſtáry Láćinſki wykład / tego słowá Buzem / ná tenże 17, Artykuł / ná ty słowá (Eò quòd succeſsio non reſpicit gradus aſcendentium. etcæt.) iáwnie pokázuie / weſpółek z glózą Niemiecką y Láćinſką. Z thego tedy róznégo rozumiénia Doktorów / y z théy wątpliwośći / lepiéy ſtáć przy poſpolitym Práwie Céſárſkim / kthóré vczy iż równy ſpadek ma być dány Dźiádowi / bábie / z bráćią / z śioſtrámi / gdźieby oycá mátki nie było. A tho ieſt śrzednia drógá / kthóra w wątpliwych rzeczách ma być záwſze chowaná / zwłaſzczá która ſye zgadza z poſpolitem Práwem y Spráwiedliwośćią.

Media via in dubijs eligenda. Wſzákże vczónym w Práwie niechay to będzie ku Rozſądkowi zoſtáwióno / ktoreby wyrozumienié z tych przyſtoynieyſzé było.

Puſté dobrá które dźiedźicá nie máią.

JEſliby kto zoſtáwił Dźiedźictwo puſté / to ieſt / do kthórégoby żadnégo dźiedźicá nie było / y do którégo

by ſye zá-

by sye żaden nie ciągnął w rok y ßeść niedźiel/te dy ono dziedzictwo ná Królá należy. Iure Municipali Art: 59. która dawność sye rozumie wedle Artykułu S.S. Libro j, Articulo 28. Tákie dobrá Práwo názywa/ Caduca bona, caduca hæreditas, pusta ábo vpádla máietność/ cum bona non extantibus hæredibus ad fiscum defferuntur.

¶ Dziedzictwo sye thu rozumie wßelka máietność ták ruchoma iáko y nie ruchoma/ y Gieradá y Hergeweth/ w pospolitości wßystki dobrá. Bo gdzie przyiaciół práwych potomków nie máß/ áni po Mężu áni po żenie/ iáko mowią/ áni po mieczu áni po wrzecienie/ tám wßystká máiethność krom wßelkiego bráku á dzielności/ dziedzictwem iest pustem/ ktore do skárbu Królewskiego należy. Pod imieniem Królá tu przy tey spráwie około Pustey máiethności rozumie sye wßelka zwierzchność od Królá postánowiona ku broniéniu spráwiedliwości/ á tepieniu niespráwiedliwości.

Położono też tu miánowicie/ iż tám máietność do skárbu Królewskiego należy/ gdzieby dziedzicá nie było. A thak trzebá rozumieć niebytność dziedzicá. ¶ Niebytność dziedzicá/ rozumie sye Czworákim obyczáiem. Naprzod/ Jesliby kto

Bona hærede carent 4. modis.

zmárł żadnégo potómká Dźiedźicá práwégo nie zostáwiwszy. Dźiedźic ſye tu rozumié/ nie tylko Syn/ Dźiéwká/ Wnek/ wneczká/ Práwnek práwneczká/ y ktorykolwiek krewny: ále y to ieſt Dźiedźic/ kthórégo zmárły choć Obcégo wedle práwá vczynił Dźiedźicem: álbo mu co dárował/ oddał: ktorych Práwo nazywa/ hæredes legatarij, hæredes Teſtamentarij: ktorym cokolwiek ón ktory bes potómſtwá/ bez przyiaciół zszedł: dał/ dárował/ oddał przed Sądem gáynym/ tho ich dóydź ma wedle Práwá. Ieſliby téż żénie ſwoiéy co przed Sądem dał: to óná odźierży. Ieſliby tedy kto vmárł bez przyiaciół/ Teſtámentu nie czynił/ nikomu nic nie dárował/ nie zápiſał/ tám Dźiedźicá nie máſz/ y tám máiethnosć iego wszyſtká ná Królá przychodźi: támże iure Municipali Articulo 59, in glosa. Co w Glóżie przy tym mieyſcu położóno: áby ten ktory ieſt z Małżeńſtwá/ nie miał bráć po Oycu kthóry nie był z małżeńſtwá/ dóbr przez Oycá nabytych/ ážby mu ié Oćiec przed Sądem dárował? Iáko/ gdy by Syn Kápłáńſki żóne poiał/ á dźieći z nią miał/ áby óny dźieći będęcy z Małżeńſtwá národzóné/ nie miáły bráć Spadku po oycu/ ktory był ſynem kápłáńſkim? Tho ómylnie ieſt w Láćinſkim położóno/ áby tákié Imienié Syná Kápłáńſkiégo/

Dźieći po oycu/ ktory nie ieſt z małżeńſtwá/ ſpadek biorą.

ktory zwła-

który z własną żoną dzieci ma/ do skárbu Krolewskiégo przypádáć miało. Niemieckié Exemplarze ináczéy vczą: iż tácy synowie po oycu swoim choć nie był z małżeństwá/ spadek biorą. Ale po stárym Oycu/ tho iest po Kśiedzu/ nie biorą: gdyż Oćiec ich nie był godzien ku bránin/ dla tego iż nie był národzóny z małżeństwá. Nie służyłaby to / áby prawdziwi potómkowie po swoim Oycu/ álbo po inych krewnych nie mieli bráć spadku / áżby iém przed Sądem gáynym oddano było. Nie dawa Ociec Synowi przed Sądem / á wżdy Syn po oycu Iure succesśionis bierze/ by tylko Syn był z Małżeństwá/ od Oycá choć nie z małżeństwá národzónégo. Przeto sye trzebá pilnie báczyć ná wykłádźie Láćińskim/ áby nie był różny od właśnych Originałów Niemieckich: iáko tu ná tym mieścu sye stáło/ gdźie miał wykłádácz położyć stárégo Oycá(Auum) tám położył Oycá właśnégo (Patrem) co być nie może/ ábowiémby sye to nie stosowáło z inemi mieyscy które ináczéy vczą/ iáko iest iásny text Specul:Saxō:Libro iij, Arti: 72. Et Iure Munic: Artic:4. de legitime natis, w pospolitośći położono tymi słowy:Legitime natus Iura retinet Patris. A Glózá/ támże powiáda: iż śilá ich w tym błądzą/ y fálsz to iest co niektórzy powiádáią áby

dzieci nie miáły bráć po tych Rodzicoch spadku/ ná kthóre rodzice może być dowiedziono iż nie są práwego łożá. Wtóre/ tám Dziedziców nie máß/ choćby kto zostáwił práwe dziedzice: ále óny pozostáłych dobr nie mogą bráć dla wysstępku Oycowskiego: tho iest/ iesli co przeciw Królestwu/ przeciw Rzeczypospolitey wykroczył: iesli był Heretykiem/to iest odßczepiencem od Kościołá krześciáńskiego: iesli sye sam dla boiáźni przyßłey męki ábo śmierci zábił: tám choć Dziedzicy są/ iákoby ich też nie było: gdyż Dziedzictwá zá tymi przyczynámi bráć nie mogą: wyiąwßyby sye z iákiey boleści/ teskności/ niećierpliwości/ odeßcia od rozumu/ álbo dla długów/ álbo zá iáką iną przygodą zábił/obiesił: Dobrá tákiego choćby Testámenth czynił/choć nie czynił/ ná potómki idą. Trzećie/ choćby Dziedzicy byli/ ále dziedzictwá bráć nie chcą dla trudności od dłużników: iáko to wiec pospolicie bywa/ iż kiedy ktHóry dziedzic baczy/ iż ón po którymby máietnosć miał bráć zostáł wiele dłużen/ ták/ iż iego pozostáła máiethnosć długów nie zniesie/ vchodząc trudności którąby mógł mieć od Credytorów/ nie chce dziedzictwá bráć/ wiedząc o tym/ iż kto dziedzictwo bierze/ musi ónego długi płácić po którym bierze. Przeto przychodzi do

Vrzędu

Vrzędu álbo do Sądu gáynégo / y oświadczy ſye iáwnie / iż po tym zmárłym przyiacielu żadney máiethności nie chce bráć / á tak iuż dziedzicem nie będzie. Táką máietność ieſli Fiſcus bierze / thedy wſzyſtki brzemióná winien odpráwowáć. Spec: Saxoñ: Libro j, Art: 28. in gloſa à principio. Fiſcus præſtare cogitur onera hæreditatis, quia non proprio ſed defuncti iure vtitur.

Cwarte / Choćby też kto był dziedzicem / á dziedzictwá nie dochodził po zmárłym w rok y ſześć niedźiel / będąc præſens álbo iáko mówią pod iednym dzwónem / ábo théż y czáſu dálſzégo / iáko ſą Dawności w Práwie opiſáné: iuż ten nie będzie dziedzicem / y niewiádómości nie będzie ſobie mógł ná pómoc bráć / bo kożdy o práwie ſwoim winien wiedźieć. Ius ſuum vnusquiſq; ſcire tenetur, wyiąwſzy by iáką pómocną przyczynę wnióſł dla ktorey ku dochodzeniu Dziedzictwá ná ten czás nie był: iż álbo chorował / álbo w wiezieniu był / álbo ſye ná woyne wypráwował / ná poſłudze Rzeczypoſpolitey był / álbo pielgrzymował / álbo przed wodámi przebyć nie mógł / álbo mu konie wzięto: y iną ktorą ſłuſzną przyczynę gdyby opowiedział / tedy przedſie dziedzicem będzie. Ten rozdział niebytności rodziców potrzebny ieſth ku wiedzeniu thym ktorzy ſye więc

do Imienia

do Imienia czyiégo puſtym práwem máią/ vćiekáiąc ſye o dar do zwiérzchniégo pánа ze złą ſpráwą. Aby ſye wedle thego Rozdziału ſtátecznie przypátrzyli/ á wywiádowáli/ ieſliże Dziedzicy ſą nie tylko przyrodzeni krewni/ ále y obcy którymby co przed Vrzedem dárowano/ albo Teſtámentem oddano/ chocby też byli/ ieſli mogą bráć/ ieſli nie máią iákiéy záwády do tego/ áby potym czyiégo Imienia źle przyiethégo wrácáć nie muśieli/ gdy ſye bliżßy ozowie. Vrzednicy ſye też w tym pilnie báczyć máią/ áby żadnému Imienia zárázem po zmárłym pośieść nie pozwaláli/ áżby był iáſny Dowód/ iż Przyiaćioł nie máß: iż zmárły Teſtámentu nie czynił: iż Dawność wyßłá/ y innych przyczyn.

Rozmáité dźieći v Rodźiców.

PRzy téy Spráwie gdźie ſye mówi o dobrách które dźiedźicá nie máią/ potrzebá też ieſt wiedźieć rozmáity rodzay dźieći v rodźiców/ bo niektóre dźieći choć ſą nie dźiedźicza/ niektóre dźiedźicza. W rozmáitym tedy rodzáiu dźieći v rodźiców/ iedny ſą co ſye rodzą z małżenſtwá/ zową ié Láćinnicy/ Naturales & legitimi, liberi iuſti, á ty ſłußnie dźiedźicza. Drugié ſą ſpoſobióné ták Córki iáko Syno-

Naturales & legitimi.

wie/ kiedy ktho nie máiąc dźieci włásnych/ álbo
máiąc strácił ie ná woynie / álbo nu kthórym in-
nym obyczáiem odeszły : thedy dla poćiechy swo-
iéy bierze sobie kogo zá włásnégo syná / álbo któ- ADoptiui , ARrogati , Legitimi tantum .
rą zá własną córę/ áby ón wźięty zá syná/ álbo ó-
ná zá córę / byli dźiedźicy ónego kthóry ie bierze.
Łáćinnicy zową / Adoptiuos, Arrogatos, Libe-
ros, legitimos tantum. Tu oćiec sposobiáiący/ ie-
śli iest Dźiad álbo Prádźiad Pater adoptans , te-
dy syn sposobióny po nim bierze spadek / nie iná-
czéy iáko po własnym Oycu : y ieśliby był niesłu-
sznie wydźiedźiczóny może żáłowáć o wydźiedźi-
czenié . A ieśli Oćiec sposobiáiący iesth obcy/
w żadnéy krewnośći nie będący/ á czynił Testá-
ment : tedy co mu Testámentem odda/ to otrzy-
ma/ iáko iny obcy. In Speculo Saxō: Libro ij, Ar-
ticulo 30, nápisano: iż tákié sposobienia w Sá-
skim Niemieckim Práwie nie są zwyczáyné/ y żá-
den wedle tákiégo sposobienia nie bierze dźiedźic- Naturales illegitimi .
twá / ále wedle bliskośći. Trzecié są dźie-
ći co sye nie z małżeństwá rodzą/ które Łáćinni-
cy zową illegitimos siue naturales . Ty ácz téż są
z przyrodzenia synowie ábo córy v rodźiców/ w-
szákże Práwá chcąc ludźi przywieść ku małżeń-
stwu/ ku poczćiwému żyćiu / zágrodźiły temu iż
tylko ty dźieci co sye z małżeństwá rodzą / dźie-

dźiczą: á co nie są z małżeństwá / nie dźiedźiczą: dla tego też / iż práwé dźieci to iest z małżeństwá národzóné / dwoié práwo do dźiedźictwa máią: iedno iest przyrodzóné / drugié małżeńskié: á co sye nie z małżeństwá rodzą / tylko iedno práwo máią / to iest / práwo przyrodzóné: przeto co są z małżeństwa / lepszem Práwem po rodźicách do dźiedźictwá przychodzą / bo dwoiem / niż co nie z małżeństwá bo iednym: á kto ma dwoié práwo / do czego bliższy iest ku otrzymániu tego / niżli then ktory iedno práwo ma: wszákże tho bywa wedle práwá postánowionégo / nie wedle przyrodzónégo / iáko mówią De Iure positiuo non naturali: bo przyrodzónym Práwem ták żeby mieli bráć ći co nie są z małżeństwá / iáko y ći co z małżeństwá. Ale to mamy wiedźiéć / á pokázuie sye to z Práw / iż kiedy kolwiek iákié postánowienié iest przeciw Práwu przyrodzónému / tedy ći co Práwá stánowili / nie zgołá Práwo przyrodzóné psuią / ále pod oblikiem iáko tu w téy mierze / iż dźieci nie z małżeństwá národzóné / Práwem postánowionym pisánym Iure positiuo dźiedźiczyć niemogą: wszákże sye podáią tákié sposoby / zá którymi dźiedźiczyć mogą / z których ten iest naprzystoynieyszy: gdy Oćiec mátkę swoich dźieći póymie / álbo choć nie póymie / iż álbo nie byłá godna małżeństwá / ál-

¶ Filij legitimati.

bo oycá

bo oycá śmierć zászłá/ thedy Krol może go vczynić iákoby był prawégo małżeństwá synem: zową tháke liberos legitimatos, á thák w ten czás dźiedźiczyć mogą. Spe: Saxon: lib: j, Arti: 51. Iure Munici: Artic: 4. Vczeni w Prawie kładą rożność thych dźieći co sye nie z Małżeństwá rodzą: iedny/ co sye odedwoygá wolnych ludźi rodzą/ to iest z miłośnice/ ktorą sobie kto w domu miasto żony chowa: Láćinnicy zową/ Natnrales tantum ex concubina natos. Tácy po oycu iesliby im co nie zápisał/ ábo z łáski Krolewskiey do poczćiwégo łożá nie byli przywroceni/ nic nie biorą: tylko po mátce wszystko biorą/ iesli mátká inych dźieći poczćiwégo łożá nie zostáwiłá. Bo iesli zostáwiłá/ tedy ten naturalis tantū ex concubina y po mátce nic nie bierze. Do bábizny téż Práwo máią/ iesli Wnekow poczćiwégo łożá nie máß: wßákże tháké dźieći z dobr oyczystych máią być chowáne. Spe: Saxo: lib: j, art: 51 in glosa. Drugié co sye rodzą od sprośnéy pospolithey nierządnice/ oycá nie pewné/ ktorégo zową Spurios, Manseres, sine patre, vulgo conceptos, ty tylko po mátce biorą. Niektoré z cudzołostwá od cudzéy żony: Láćinnicy zową Notos à nota seu infamia. Niektoré z zákazánégo złączenia/ iáko od krewnéy/ táké názywáią/ Liberos damnati coitus incœstuosos:

Naturales ex Concubina.

Spurij, Manseres.

Incœstuosi.

Tácy áni w oyczystych / áni w máćierzystych dobrách nie dziedzicza / y żywność im wedle Práwá mieskiégo nie iest powinna. Te różność rozmáitych dźieci y rodźiców / thez wiedźiéć potrzebá ku vznániu / które dźieci dźiedzicza które nie dźiedzicza / áby y z tad pusta máiethność poznána byłá / któraby do skárbu Królewskiégo należéć miáłá / ieśliby inych krewnych nie było.

Pusta máietność zkad poszłá.

NApisano in LEgibus IMperialibus, y Iure Municip: Artic: 59. in glosa, iż ty caduca, pusté Práwá / wszczeły sye od Woien mieśckich Rzymskich / które Rzymiánie miéwáli / kiedy sye trafiło iż kto kómu co w mieśćie oddał / á potym ón kómu oddano był zábit: tedy iuż óno do skárbu pospolitégo dawano: y názywano to Legatū caducum. A iżby były ty caduca bona do skárbu pospolitégo łatwiéy przychodźiły: to było LEge PApia postánowióno / áby żadnemu po zmárłym nie godźiło sye dochodźić dźiedźictwá / álbo rzeczy Testámentem oddánéy / ażby Testáment był otworzón: wyiawszyby Synowie álbo wnekowie byli / thym sye przed otworzeniém Testámentu dźiedźictwá dochodźić godźiło. A gdźieby dźiedźic

Legatum Caducum.

by dźiedźic

by dziedzic álbo ón komu co oddano / z szedł pierwéy niż Testáment otworzono: tedy rzecz oddána do skárbu pospolitégo należáłá. Potym Césarz Justinianus czásu pokoiu obaczywszy iż tho nie słuszno było / y skarb pospolity w chciwośći był podezrzány / nie chćiał mieć thych kádukow / odmienił tho Práwo / y postánowił z Nowu: iż dziś nie tylko synóm / álbo wnekóm / ále y káždému pospolićie godzi sye dochodzić dziedzictwá skoro po śmierci Testámentniká. A ieśliby Legatarius, to iest ten komu co oddano zszedł / tedy iego dźieći tego mogą dóydź. Nie rádzi widzieli vczeni w Práwie tych kádukow / y Testámentnikóm bárzo były obćiążliwé / przeto themu rozmáitemi drógámi zábiegáli áby nie były / y Césarz zábiegáć dozwolił / iż ieśliby ktho przyiaćioł nie miał / áby to zá iego postánowieniém / ná iné pewné osoby przychodziło. Opátrzyli to tedy Testámentem / á osobliwie tym sposobem: Kiedy kto Testámenth czynił / á komu co oddawał / záráżem ku ónému Dziedzictwu náznáczał inégo tymi słowy: Tycyusá Syná moiégo zostáwuie dziedzicem: á ieśliby ten vmárł / nie doszedł / álbo nie chćiał / álbo nie mógł dóydź / tedy ná miescu iego Seius niechay dziedziczy. Názwáli to substitutum hæredem, iáko Seius / á institutum

hæredem, iáko Tycyus / iż gdźieby Instytutá nie było / áby Substitutus hæres brał / choć krewny choć obcy.

Puſté dobrá z Teſtámentów iáko bywáły.

Choć kto czynił Teſtáment / Práwá Céſárſkié vczą / iż dobrá oddáne thrzoiákiém ſpoſobem ſtawáły ſye puſté. Naprzód / kiedy kto Teſtámentem co oddał temu / którégo nie było / á teſtámentnik mniemiał by był żyw: tákié oddánié Práwá názywáli pro non ſcriptum, iákoby też nie były nápiſáné. Wtóré / kiedy kómu co oddano / á ón potym kómu oddano vmárł piérwéy niż Teſtámentnik / to zwano in cauſa caduci. Trzecié / kiedy kómu co oddano / á ón potym nie wźiąwſzy nic vmárł po śmierci Teſtámentniká / póki ieſzcze Teſtámentu nie otworzóno / albo też tym gárdźił co mu oddano / tho názywano Legatum caducum. Przeto ſye káżdemu godźiło żądáć y dochodźić dóbr ſkoro po śmierci teſtámentniká / choć ná częśći / choć ná wſzyſtkiem / dźiedźicem był vſtáwióny: wyiąwſzyby oddánié było pod iákiém ſpoſobem vczynióné / thedy ſye dochodźić nie godźiło / ażby ſye ón ſpoſób wypełnił: álbo / ieſliby ná dźień pewny

Legatum nõ ſcriptum.

Legatum in cauſa Caduci.

Legatum Caducum.

náznaczóno było/ thedy sye też dochodźić nie godźiło aż ón dźień przyszedł. C. de Cadu: tolleñ: L. & nomen. Item eodem C. L. Cum autem.
Pusta máiethność Práwem Césarskim thák sye rozumie y zámyka: Jeśliby kto po zmárłym dźiedźictwá álbo oddánia Testámenthnégo w rok y sześć niedźiel nie dochodźił / á ná miescu iego ku bróniu iny Testámentem náznaczóny nie był / álbo ieśliby Potómków nie było / álbo choć byli/ á le bráć nie chćieli / álbo dla iákiéy przyczyny bráć nie mogli: to iuż ná zwiérzchniégo Páná przychodźi / z brzemieniem zmárłégo po którym Imienie bierze. Jeśliby też żoná po zmárłym mężu zostáłá/ the Práwo ku bróniu nád skarb Królewski/ y nád zwiérzchniégo Páná przekłáda. Dobrá złoczyńców skazánych ná śmierć / spadáią ná ty osoby co ná dół y wzgórę idą / iáko są Synowie / Wnękowie/ Práwnękowie / Rodźicy / Dźiádowie / y ini ná dół y wzgórę idący. Spadáią też ná pobocznié do trzećiégo Stopniá żóny też z ich Imienia wiáno biorą : á ieśliby którą wiáná nie miáłá / tedy bierze trzecią część dóbr mężowych/ Vrząd do tákich dóbr nie ma nic: Bona damnatorum non fiunt lucro Iudicibus aut eorum officijs. A gdźieby tych Osób wyższéy námienionych nie było/ tedy dopiéro tákié dobrá zdánych ná śmierć

przypadáią

przypadáią ná Królá: wyiąwszyby táki był złoczyncá ktory przeciw Máiestatowi Królewskiému álbo Rzeczypospolitéy wykroczył/tákiégo dobrá wszystki ná Páná bywáią zábráne. Spec:Sax: lib:iij, Artic: 84. Występki ktoreby były przeciw Máiestatowi Królewskiému/pátrz w Reyestrze w słowie Crimen læsę Maiestatis.

Deposit/ to iest Rzecz dána ku schowániu.

Z Dóbr zmárłégo/ co piérwéy idzie/ Dług czy DEposit?

Ráfia sye czesto spór miedzy Creditorami á miedzy tym kthóry dał pieniądze álbo iáką iną rzecz ku schowániu / do wiernych rąk / á bywa to po śmierci thego v kogo byłá schowána: iż then ktory dał schowáć/ powiáda / iżem ia nablizszy swégo depositu przed wszystkimi Creditorami: z moiégo depositu nie może sobie nikth

płácić swoiégo długu co mu zmárły został dłu-
żen. Creditorowie zás powiádáią/ iżesmy bliż-
szy nászych długów z dobr nieboszczykowych: ma-
my zapisy iego/ mamy Chirográphy/ násze daw-
nieysze długi / niż twóy Deposit / twoiéy rzeczy
miedzy státkiem Nieboszczykowym niemász/ á ták
mysmy do nászych długów piérwszy. O tákim
sporu gdy sie tráfi: táka iest náuká ludźi vczó-
nych w Práwie. Jesli pieniądze ktorém ia dał ku
schowániu do wiernych rąk/náyduią sie po śmierć
ći tégo ktory ie odemnie przyiął / w tym worku/
w téy skrzynce / ták iákom ie ku schowániu dał/
á nie są strawioné / ábo téż vtrácone / á mam te-
go pewny dowód / iżem dał ku schowániu do
wiernych rąk / iest znák moiéy skrzynki / moiéy
pieczeći: Tákowé pieniądze / álbo ktorykolwiek
deposit / maią mi bydź wydáné / żaden mi ich nie
może bronić / przodek mam przed wszystkiémi
creditormi / choćby mieli dług piérwéy zeznány/
y ná Máietnośći pewnéy miánowánéy od nie-
boszczyká zápisány / co Łáćinnicy zową Priuilegia realia,seu expressas hypotecas habentes:choć-
by sie téż rozumiáły włáśnie bydź ná máietno-
śći krom zapisu obwiązáné iákoby zápisáné / co
zową Łáćinnicy Tacitam hypotecam habentes,
iáko iest dług Krolewski/ wiáno / dług pogrze-

Depozyt ná lezìony/ ma być naprzód przed wszy- tkimi długi wydány.

Priuilegia realia.

Tacita hypoteca.

bowy: choćby też mieli długi zgołá zeznáné/ Cyrográfem opisáné/ ná których sie tylko zapłátá obiecuie/ á dług ná máietnośći nie iest vkázány: co zową Priuilegia personalia, tedy mam przodek przed tymi wszystkimi/ naypierwey mi ma bydź móy Deposit wydány/ y żaden mi z Creditorów namniey nie ma przeszkadzáć/ á to z tey przyczyny/ iż Deposit móy/ własna iest moiá máietność/ wszelkim práwem/ naturaliter & ciuiliter: á z moiey máietnośći żadnému Creditorowi dług którégom ia nie winien/ nie ma bydź płácón. Ale/ iesli sie pieniądze którém dał schowáć nie náyduią/ miedzy rzeczámi tego który ie ku schowániu przyiął/ ták iáko są dáné/ ále są vtrácóné/ strawioné/ tedy naprzód idą długi pierwsze któreby były przed Vrzedem zeznáné/ ná máietnośći vkazáné/ pierwey Królewski dług/ Wiáno/ Pogrzeb/ y inné któreby były in tacita hypoteca. Już tu on Deposit strawiony álbo vtrácony/ sstał sie długiem/ y iáko dług ma bydź dochodzon. A zásie tenże deposit choć iest vtrácony álbo strawiony/ ma przodek przed tymi Creditormi/ którzy tylko zgołá dług zeznány máią z obiecániem zapláty ná pewny czás/ á nie iest obowiązek vrzedowy ná máietnośći/ iáko pospolicie są Cyrográfy/ tám przed tymi Creditormi

Priuilegium personale.

Deposit strá wiony obraca sie wdług

Deposit strá cony ma przodek przed Cyrográfmi.

Deposit vtrácony / ktoryby był słusznie dowiedźiony/ ma bydź pierwey z máietnośći zmárłego záplácony / niż Creditorom Cyrográfowem. Jesliby też deponens pecuniam, to iest / ten ktory dał ku schowániu pieniądze / brał od onych pieniedzy lichwe/ álbo pożytek iáki/ iuż on Deposit nie bedźie miał tákiego Práwá / iáko prawdźiwy Deposit miedzy rzeczámi nálezjony / od ktorego pożytku nie brał / ále bedźie poczytány iáko zá dług / ktorego z drugimi Creditormi bedźie dochodźił ksztaltem długu/ á nie ksztaltem depositu. A tu sie wyymuie deposit śieroty / ktory iest w wiernym schowániu v Opiekunow/ ábowiem choć śierotá bierze pożytek od Opiekuná/ od pieniedzy dánych do wiernych rąk / dwoiá przyczyná do tego wiedźie/ iż on deposit przedśie po śmierći opiekunowey choć też y zá żywotá ma bydź dochodzon/ iáko prawdźiwy deposit/ á nie iáko dług : iedná iest przyczyná z strony Osoby/ iż śierotá : druga z strony spráwy/ iż opieká. Et duplex causa fortior est quàm simplex. Pisze o tym Zázyus in Digestis de Priuilegiis Creditorum L. Quesitum. § in Bonis.

Deposit od ktorego pożytek biorą dłużgiem iest.

Śierotá może bráć pożytek od pieniedzy od Opiekuná.

Deposit vtrácony/ á towar niezápłácony / ktory po śmierći kupcowey zo-

stał / co z tego dwoygá pierwey ma bydź odpráwiono.

Jesliby kto przedał kupcowi towáry swoie / sukná ábo które iné / y wierzylby mu zapłáty: dobrá potym onégo kupcá były poprzedánié / ábo vtráconé / y cześć onych towárów. Pytánie iest / iesli ten który przedał / może sie iąć towárów onych / które iescze nie są vtráconé / y wziąć ie: czyli ten / który dał ku schowániu pieniądze swoie do onégo kupcá / á pieniądze ony są vtráconé / bedzieli miał przodek zapłáty swoiégo depositu z onych towárów pozostáłych iescze nieutráconych? Odpowiédź: Ták sie tu zda: iż ten który przedał towáry swoié / nie ma bydź słuchan / z téy przyczyny / iż przedawszy towáry swoié / y dawszy ie w moc kupcowi / przeniósł ich páństwo ná onégo kupcá / ponieważ mu zapłáty wierzył / iuż towáry nie iego. Ale tu w téy mierze vczeni w Prawie z łáskáwośći y przystoynośći vczą y ták kładą / iż ten który przedał towáry / ma przodek do towarów swoich / które iescze nie są vtráconé.

Creditor możeli długu swoiego dochodźić z towárow / po dłużnikowey śmierci zostá-

ci zoſtáłych/ ná ktore mu pieniedzy pożyczył.

WEſliby kto pożyczył komu ſummy pieniedzy miánowićie ná iákie towáry / ábo ná inéy ktoréy rzeczy kupienie / á potym ón dłużnik z vbożał ábo vmárł/ á ony towáry zoſtáły: możeli ten ktory pieniedzy pożyczył d. chodźić ſwégo długu ná onych towároch ábo inéy ktoréy rzeczy zá ſwoie pieniądze kupionéy/ przed inßémi Creditormi? Odpowiédź: Nie może / wyiąwßyby około tego z ſwoim dłużnikiem miánowitą iáſną vmówę miał/ pactum expreſſum. Wßákże choćby też y vmowy tákiéy nie miał/ może dochodźić przed tymi/ ktorzy cyrográfowé / ábo ná oſobie tylko nie ná rzeczy długi obowiązáné máią. Ale przed tymi ktorzy máią długi vrzednie zápiſáné / ná dobrách vkazáné / nie może ná onych towároch ßukáć: wyiąwßy też to / ieſliby ony pieniądze były śiéroty pożyczáne ná ony towáry / ábo ná kupienie iákiéy inéy rzeczy: tedy ich mogą lepßym práwem ná onym ſtátku kupionym dochodźić niż ini Creditorowie. A ieſliby opiekunowie zá śiérotczyne pieniądze co kupili: tedy ná woléy ieſt śiérot/ ábo tę rzecz kupioną przyiąć / ábo pieniedzy dochodźić.

CIBARIA DOMEſtica: to ieſt/ Zywność domowa.

Do żywnośći domowey co należy.

VRe Munic. Artc. 24.58. in gloſa opiſano/ ktore rzeczy do żywnośći domowey roczney należą: te ſą / ktore mąż ku potrzebie domowey ná ieden rok zgotował. Ku temu należy/ mieſo ſolone/ wędzone/ ſłoniná/ ſzołdry / droby/ etc. Wieprze chowáne/ ktore ſą pobite y porąbáne Iure Munic. Artic. 26. Sery/ máſło/ ſádłá/ wſzelkie tłuſte: Sol/ miod/ ryby/ śledzie/ krupy/ grochy/ iágły / iárzyny / y inne potráwy ktoreby ná ieden rok ku żywnośći domowey były zgotowáne. Ku tym też liczą zboże / ſłod / piwo / wino / miod/ y inne pićie ku vżywániu doroczne mu domowemu ſpráwione.

Do żywnośći domowey Wdowá po

zmártym mężu iákie Práwo ma.

JEleby Práwá miálá Wdowá do żywnośći domowéy / ktora po śmierći mężowéy w domu zostálá / Práwo Máydeburskie ták vczy. Kiedy śie wdowá od dźieći ábo też od dźiedźiców mężowych oddźielić chce / to iéy z stráwnych rzeczy przychodźi. Jesliby oná miáłá zápisáné od mężá opátrzenie do żywotá / co Łáćinnicy zową prouisionem vitæ, ná onym imieniu / kedy táka żywność zostálá / tedy wszystkiéy onéy domowey żywnośći / którąkolwiek mąż spráwił ná ieden rok / bierze połowicę po trzydźiestym dniu od czásu którégo mąż zmárł / á to krom onéy żywnośći / która śie ku dźiedźictwu śćiąga. Bo ostátek coby nádzwysz nád roczną żywność było / to prawdźiwy dźiedźic mężów bierze. Ale iesliby ná onym imieniu w którym táka żywność zostálá opátrzenia do żywotá nie miáłá: tedy z żywnośći domowéy nie wiecéy bierze ieno czymby śie wedle iéy stanu wychowáć mogłá / poki iéy dźiedźicy nie odpráwią. Pókiby też zá mąż nie szłá / póty imienia rumowáć nie winná: wyiąwszyby ią dźiedźicy chćieli odpráwić / tedy pieniądze wźiąwszy winná imienie rumowáć. Iure Munic. Artc. 24. 58. iest też o tym

inter articulos Iuris Maydebur. fol. 7. A póki dźiedźicy mężowi/ wdowy pozostáłéy z imiénia mężowégo nie odpráwią/ poty iéy winni ná stráwe dáwáć kożdy tydźień/ wedle zwyczáiu miástá y wedle stánu iéy/ iáko w mieśćiech zacnieyszych pospolita iest/ wdowie kupieckiéy ná tydźień kope dáwáć/rzemieślnicce mniéy/ ták iákoby sie wedle iéy stanu wychowáć mogłá. Które dawánié ieśli iest długié/ bárzo bywa szkodliwé/ y dźiedźicóm mężowym y creditorom iego: gdy páni wienna/ długim brániém ná stráwę/ mężowé imienié wytrawić może ták/ iż potym dźiedźicy máło wezmą/y creditorowie długów swoich nie máią ná czym dościgáć. Przeto prawdźiwi opiekunowie/ ábo téż y dźiedźicy máią sie o to naprzód pilnie stáráć/ áby pánią wienną co nayrychléy wiánem odpráwili z imiénia mężowégo/ które téż práwo pospolité/ miedzy inémi przyczynámi osobliwie dla odpráwy wiennéy przedáć dozwala/ ieśli pieniedzy gotowych ku odpráwie nie mász/ gdyż to imienié iéy fántem było w wienié/ iáko o tym nápisano Iure Municipali, articulo 26. & inter articulos Iuris Maydeburgeñ. fol. 33.

Pániéy wiennéy wiele ma bydź ná stráwę dano póki iéy wiánem nie odpráwią.

Niewiáſtá kiedy w wienie / áni w żywnośći nie dźiedźiczy.

NIewiáſtá póki mąż żyw / áni w wienie áni w ſtráwnych rzeczách nie dźiedźiczy / wßyſtko to v mężá w mocy ieſt. A zásie kiedy to po śmierći meżowey bierze / ták iżby potym żadnego mężá nie miáłá / tedy ono wiáno y żywność ná bliſzego po niey / nie ná bliſzego po mężu dźiedźictwem ſpada. Jeſliby też mąż pozoſtáłey wdowy tákiego ſtánu był / iż z tych przerzeczonych ſtráwnych rzeczy żywnośći ßukał (iákóż ieſt ich wiele / co ſtráwnémi rzeczámi y ku piciu należącémi hándluią) ty ku dźiedźictwu należą: do tych niewiáſtá nie ma nic / tylko do połowice z onych / które ſą oddźieloné ku roczney żywnośći. A to ieſli opráwę ná onym imięniu ma / ábo opátrzenie do żywotá / gdźie té ſtráwné rzeczy ſą / iáko wyßéy o tym Speculo Saxonum libro iij. Articulo 38.

Poſag, Wiáno.

Dos, Dotalicium.

Osag názywáią máietność / ktorąkolwiek żoná do męża przynośi / álbo co mężowi zá żoną dáią / dla znoszenia przypádłych brzemion w małżeństwie: Láćinnicy Dotem názywáią. Wiáno iest dar / ktory mąż względem posagu żenie przy ślubie miánuie / ktory też czásem znácznie ná swoim imieniu stoiącym / álbo pospolićie ná wszystkiey máietnośći / álbo ná połowicy pokázuie y opráwuie / áby żoná po śmierći iego byłá swoiego wiáná pewnieysza: Láćinnicy Dotalicium názywáią.

¶ Posag.

¶ Wiáno.

Ten co Láćińskim ięzykiem práwo wykłádał / czásem nie czyni rożnośći żadney miedzy temi słowy Dos, Dotalicium, zá iedno ie poczytáiąc / álbo zá posag / álbo zá wiáno / czásem czyni rożność / czásem iedno zá drugie kłádźie. Ale iáko iest rożność miedzy polskimi słowy posag / wiáno / ták miedzy Láćińskimi Dos, Dotalicium, w tym znáczeniu iáko wyszey położono.

Dowod Wiáná białymgłowom opisány.

TJ co práwá ſtánowili folguiąc krewkośći Białychgłów / pozwolili im tego y Práwem piſánym opátrzyli / áby Wiáná ſwoiego / gdźieby świádków nie było / przyśięgą dowodźili / áby ich przyśięgá bez wſzelkiego ſporu / ku otrzymániu Wiáná mieyſce miáłá / tyle / ile przyśięgą potwierdzą. Nápiſano to w textcie Speculo Saxo: lib. 1. Articulo 20. Dotem mulier proprio obtinet iuramento. Y w glóźie Iure Municipali Arti: 22. położono o tym: Kiedy mąż poiąwſzy żonę miánuie iéy przed dobrémi ludźmi wiáno / którégo iéy ná żadnym imieniu nie zápiſze / ieno tylko miánuie / á potym gdy vmrze / dźiedźicy nie chcą iéy dáć Wiáná / ponieważ oná ná imieniu nie ma opráwionégo / y w Kśiegách żadnych opiſánégo / niechcą iéy dáć áni ná świádki / áni ná przyśięgę / tedy Práwo ták vczy: Iż kiedy Mąż miánuie wiáno żenie przed dobrémi ludźmi / choćby ie zápiſał / choć nie zápiſał: żoná pozostáła łátwiéy otrzyma Wiáno zá ſwoią przyśięgą / niżby ią Dźiedźicy mieli oddálić Wiáná. Były podobno lepſzé czáſy kiedy to práwo Białymgłowóm o poprzyśiegániu Wiáná vczyniono / iż żaden dźiedźić nie znał ſie w tym bydź obćiążonym / y krzywdy żadnéy w vbliżeniu ſwoiégo dźiedźictwá zá tákimi przyśięgámi nieczuł. Ale

tych czásów niescześliwych / których ludzie skłonnieyszy są ku złému niż ku dobrému / nie máiąc nic baczenia ná to / iákoby máietności pobożnie nábywáli / tylko izby mieli / lubo źle lubo dobrze nábyté. Bárzo to práwo o poprzysiegániu wiáná iest szkodliwé / iż doświádczono niektórych białych głów / które zárzućiwszy ná strone boiazń Bożą / wstyd / wiáre / y powinność małżeńską / zápomniawszy dźiatek swoich / śmiáły przećiw sumnieniu swoiému / przećiw świádectwu / wielkie summy pieniedzy poprzyśiegáć / które im nigdy przy ślubie nie były miánowáné: przez co dźiatkóm swoim ábo przyiaćiołom meżowym / niemáłą cześć dóbr dźiedźicznych niepobożnie wydzieráły / dochodząc onégo wiáná poprzyśieżonégo z imienia meżowégo: Choć téż y przećiwné świádectwá były / które odrzucáli niektórzy / sádząc sie ná gołym textćie o przyśiegániu wiáná / nie chcąc sie namniéy od niego odchylić / choć przećiwné świádectwá dáleko mnieyszé wiáno pokázowáły / nie rozumieiąc / iż práwá nie są dla tego vczynioné / áby miáły komu ku wydzierániu czyiéy máietności pomágáć: ále są vczynioné ku obronie wszystkich vbogich śierot / y którzyby iáką niepobożnośćią od kogo byli vćiśnieni. Są to vbogim śierotóm / y wszystkim

Poprzyśiegánie wiáná dźiśieyszych czásów szkodliwé iest.

Práwá dla czego vczynioné.

pobożnym ludźiom rzeczy bárzo żáłoſné około tákowégo poprzyśiężenia / gdy pozoſtáła wdowá poprzyśiężonym wiánem / wſzyſtkę máietność mężowę zábierze / zábrawſzy z drugim mężem vtráći / á dźieći żebráć muſzą. Godźiłoby ſie przełożonym / którzy Miáſtá rządzą / w to pilnie weyźrzeć / y temu zábieżeć / á bárzoby ſie łatwie temu zábieżáło / y ſłuſzné lekárſtwo podało / gdyby ták poſtánowiono : Aby żadne wiáno ważné nie było / y mieyſcá nie miáło / któréby záráżem po ślubie przed Vrzędem zeznáné / y w kśięgi Mieyſkié w wiedźioné nie było : á zwłaſzczá gdy dźiśieyſzych czáſów nie tylko w Mieśćiech / ále y w Miáſteczkách / y we wśiách / wſzędy Vrząd Mieyſki kśięgi ma / tedy nic łátwieyſzégo iáko wiáno zeznáné zápiſáć / á przez to przyſzłym trudnośćiam y niebeſpiecznośćiam drógę zámykáć : ábo gdźieby ſie potym okazáło iżby która wdowá wſzetecznie chćiálá Wiáno wyſzéy niż iéy wiánowano poprzyśięgáć / á iáwnoby to było vczćiwych mężów świádectwem (które in hoc caſu muśiáłoby przećiwko białéy głowie zá Wielkiérzem ná to vſtáwionym ważné bydź) iż iéy tylo nie wiánowano / áby to karánie odnośiłá / żeby iéy tylko łáwkę y kądźiél przed dóm wyſtáwiono / á tám ią poſádzono / nic inégo iéy

nie dawszy / ieno one łáwkę á kądziel. O czym nápisano Iure Municip. Articulo 22. Co ácz tám iest położono o tych białych głowách / którym mężowie żadnym zápisem wiáná nieopráwili / (co sie iednák v nas nie záchowuie: máią białé głowy wiáno swoié po śmierći mężowéy / choć iéy opráwi choć nieopráwi ná máietności / choć tylko przy ślubie miánuié) wszákże niewiém / by to nie przystoynieý było / iżby tákim białym głowom niebogoboynym / które fałszywie Wiáná poprzysięgáią / stołkiem y kądzielą wiáno przed domem płácono / y tym ich zá ich fałszywą przysięgę karano / á niż owy które opráwy żadnéy ná Imieniu od mężów nie máią / ále wiáná swoiégo miánowánégo iáwnégo pobożnie á spráwiedliwie dowodzą y dochodzą. Dobry o tym iest Státut Koronny/ który ták vczy: Dos quæ non fuerit in Libris seu Actis inscripta, iuxta Iuris ordinem & antiquam consuetudinem reformata, nullius debet esse valoris & momenti.

A iż ná wielu mieyscách w Polscze w mieściéch przełożeni / gdźie widzą w czym iákié vbliżenié w Rzeczypospolitéy/ ábo vbogim śierotóm / ták bárzo się czuyni o tym / iż gdźie widzą dróge ku zábieżeniu iákiému złému/ onéy nástáduią. A ia z widzenia ludźi vczónych w Prawie / podałem

te dró-

te drogę / ku zabieżeniu fałſzywému poprzyśięgániu wiáná / áby żadné miéyſcá nie miáło / ieno któréby było przed Vrzedem zeznáné y zapiſáné / zdáło mi ſie tu położyć formę tákiégo zapiſu Łáćińſkim y Polſkim ięzykiem / któréy / ábo inéy téy podobnéy / kto chce może vżywáć.

Formá zápiſánia wiáná Łácinſkim ięzykiem.

CORam Bannito Iudicio perſonaliter conſtitutus, famatus N. ſanus mente & corpore, non compulſus, non coactus, ſed de libera ſua voluntate, etiam ex conſilio amicorum ſuorum recognouit. Quia honeſtæ N. filiæ famati N. coniugi verò ſuæ chariſsimæ quingentos florenos dotalicij in auro vngaricales, auri puri & iuſti ponderis, circa ſponſaliorum cerǽmonias denominauit, quos eidem ſuper medietate omnium bonorum ſuorum, mobilium & immobilium, hæreditariorum & obligatoriorum, habitorum & habendorum, ſiue ſuper domo ſua lapidea, lignea, hæreditaria, inter domos famati N. ab vna & famati N. parte, ab altera in circulo Craco. iaceñ. indicando coram Iure, inſcripſit, aſsignauit, & reformauit, per eandem N. dictā coniugem ſuam, prædicta bona præfati mariti ſui,

cum omni iure, proprietate,& toto dominio prouẽtibus,vtilitatibus,redditibus,agris,pratis,cãpis, paſcuis,hortis,prędiis,pecoribus,pecudibus,ac ſingulis pertinẽtiis, adiacẽtijs, quomõlibet ad prędicta bona, ſeu ad prædictã domũ ſpectantibus quibuſcunq; dicũtur nominibus, nullis exceptis, nec excluſis tenenda,habẽda,poſsideñ.cum vſu fructu, iuxta conſuetudinem Dotaliciorum in iure Maydeburgenſi obſeruatam,tam diu donec ſibi prædicta quingentorum ſlorenorum ſumma,ſui dotalicij,ab hęredibus mariti, quorũ intereſt, fuerit perſoluta.

Táż Formá zápiſánia wiáná po Polſku.

PRzed Gáynym Sądem ſtánąwſzy oblicznie ſławny N. zdrowy będąc ná ćiele y ná vmyśle / nie z przymuſzenia / ále z dobrey ſwoiey woley zeznał / iż vczćiwey pániey N. corce ſławnego N. małżonce ſwoiey miley / pięć ſet złotych wiáná we złoćie Węgierſkich / dobrey á ſpráwiedliwey wagi / przy ślubie miánował / ktore iey ná połowicy wſzytkich dobr ſwoich ruchomych y nieruchomych / dziedzicznych / záſtáwnych / ktore teraz ma / y potym będźie miał / ábo ná Kámienicy ſwoiey / áby ná domu drzewiánym / ktory leży miedzy domem ſławnego N.

z iednéy ſtrony / á domem ſławnego N. z dru-
giey ſtrony w rynku / okázuiąc przed práwem /
zápiſał / náznáczył / y opráwił / áby przerzeczona
N. Małżonká iego / wyſzéy miánowáné dobrá
mężá ſwoiego przerzeczonego trzymáłá / miáłá /
y vżywáłá / ze wſzyſtkim práwem / własnością /
ze wſzyſtkim páńſtwem / dochody / pożytki / z ro-
lámi / polmi / páſtwiſkámi / ogrody / folwárki / by-
dłem / y z innemi dobrámi / ktemu przyległemi iá-
kimbykolwiek náзwiſkiem názwáné były / álbo
názwáné bydź mogły / żadnych nie wyymuiąc áni
odłączáiąc / wedle zwyczáiu / iáko ſie około wiau
w práwie Máydeburſkim z dawná záchowuie /
á to ták długo / ążby iéy przerzeczona ſummá pieć
ſet złotych wiáná iéy / od dziedziców mężowych /
którym to należy / zupełnie położona byłá.

Odſtępek wiáná iáki ieſt beſpieczny / á iáki niebeſpieczny y niepewny.

WDowá po śmierći mężowéy wiáno ſwoie ie-
ſli ma od mężá zápiſáné / ábo dowiedzioné / á-
bo ná pewnym imieniu vkazáné / może kom^u^ chce /
choć dziedzicowi / choć też komu obcemu podług
myśli ſwey odſtepić. Ale ieſli niéma zápiſánego /
álbo ieſli go ſámá zá ſwoiego żywotá nie otrzy-

máłá/ ábo świádkámi/ ábo przyśięgą niedowio=dłá / odſtępek iéy máło ważny ieſt: ábowiémby ten dźiedźic/ ábo ktory iny obcy ktoremu oná wiáno odſtąpi / miał po iéy śmierći dowodźić y dochodźić tákiégo Wiáná / ták iáko oná przyśięgą / ábo świádkámi wedle Práwá dowieść miáłá: toby ſie niegodźiło / y niewiém ieſli ſie kiedy táka ſpráwá miedzy ktoremi oſobámi ſądownie toczyłá / żeby ſie z niéy zá dekretem v wyżſzych Sędźiów pokazáło / godźili ſie dźiedźicowi ábo komu obcému máiącému odſtępné wiáno od wdowy / dowodźić wiáná ná mieyſcu onéy wdowy/ po śmierći iéy. Przeto odſtępek wiáná ktoré nie ieſt zápiſáné/ ábo dowiedźioné/ ábo poſtępki práwnémi doſkonále dozyſkáné / nie ieſt beſpieczné ku doſtąpieniu/ y owſzem máło ważné. To vpominánié ſłuży tym ktorzy wiáná kupuią/ áby wiedźieli iákié odſtępki wian od Wdow przyymowáć máią.

Wiáná dowodźić/ ná mieyſcu Wdowy / nie ieſt rzecz zwyczáyna.

Formá odſtępku Wiáná Łáćińſkim ięzykiem.

COram Iudicio Bannito, conſtituta perſonaliter honeſta Anna olim prouidi Petri N. relicta vidua, per honeſtum virū N. ad id ſibi aſſumptū, & Iuridicè cōfirmatū tutorē, recognouit, & expreſsis ver

bis faſſa

bis fassa est se abscessisse, prȩsẽtibusq; abscedere & cõdescendere, honesto N. summã florenorũ quingentorũ dotalicij sui à memorato marito sibi circa sponsaliorũ cerȩmonias denominati, & corã officio Cõsulari, seu Iudicio Bãnito, feria N. per eundẽ maritum, recogniti & inscripti: ac omne ius suum quodcunq; ipsa ratione eiusmodi summȩ dotalicij, super bonis N. perductũ cõtinuatumq; habet. Vel hoc ipsum dotaliciũ, quòd ipsa, ad citatis suprame morati mariti sui hȩredibus, in prȩsentia eorũdẽ, sine vlla eorum cõtradictione, iuramento corporali, vel proborum virorum testimonio, iuxta Acta Aduocati, feria N. sufficienter probauit. vel quòd ipsa super omnibus bonis mariti sui, mobilibus & immobilibus, hȩreditarijs & obligatorijs, habitis & habẽdis, & signãter super domo in circulo N. inter domos N. ex vna, & inter domũ N. parte ab altera iaceñ. ab eodẽ prȩdicto marito datum, donatũ, inscriptũ, assignatũ, & reformatũ habet. Nihil penitus iuris, proprietatis, & dominij sibi, posterisq; suis, aut quibusuis alijs ꝓpinquis, in memorata quingẽtorũ florenorũ dotalicij summa, relinquẽdo, nec excipieñ. sed totũ & integrũ Ius, quodcũq; ei ratione eiusmodi supranominati dotalicij cõpetit, in prædictum honestum N. pleno, hȩreditarioq; iure transfundendo, vt ipse N. eiusmodi dotalicium, seu

bona mariti eius defuncti in dotalicio habeat, teneat, possideat, & vti fruatur, tanquam ipsamet, veluti domina dotalicialis, eadē bona haberet, teneret, habereque, tenere, possidere, & vsufrui possit, tādiu, donec sibi prędictū dotalicium, integra prę-nominata summa, repositū fuerit, recognoscēs sibi ab eodē N. pro supradicta dotalicij summa, vniuersoque eiusdem Iure, plenariè satisfactum esse. De qua eundem quietauit in forma plenissima, dās eidem dicto N. plenā & sufficientem potestatē, hoc ipsum Ius supranominati sui dotalicij, Iure exigendi, repetendi, suscipiendi, de suscepto quietandi, & in vsum suum beneplacitum, prout melius & vtilius nouerit conuertendi, tanquam suum propriū.

Táż Formá odstepku Wiáná po Polsku.

PRzed Gáynym Sądem stánąwszy oblicznie vczćiwa Anna N. Nieboszczyká sławnégo N. pozostáła Wdową / przez sławnégo N. wźietégo sobie ku tey Spráwie / y Sądownie potwierdzonégo Opiekuná / zeznáłá iest / iż odstąpiłá / iákóż to y tym zapisem teraz odstępuie / sławnému N. pięć set złotych w monećie wiáná / które iéy przerzeczony mąż przy ślubie wiánował / y przed Vrzędem Rádźieckim

N. ábo

N. ábo Gáynym Sądem / w ten dźień N. zeznał y zápisał / y wszystko Práwo ktorękolwiek oná z strony tákowégo wiáná / ná dobrach tych N. przewiodlá / y skończylá: ábo to Wiáno odstąpilá / którégo oná przypozwawszy dziedźiców męża swoiégo przy obliczności ich / króm wszelkiégo ich odporu cielesną przysiegą / ábo świádectwem vczćiwych ludźi / dostátecznie w ten dźień N. wedle Ksiąg Wóytowskich dowiodlá / ábo które oná ná wszystkiéy máietności męzowéy / ruchómey y nieruchómey / dziedźiczney / zastáwnéy / ktorą ná ón czás miał / y potymby miał / á miánowićie ná domu leżącym w rynku / miedzy domem N. z iednéy strony / á miedzy domem N. z drugiéy strony / od tegóż męża swoiégo dáné / dárowáné / zápisáné / náznáczoné / y opráwioné ma. Nic práwá / własnośći / páństwá sobie / áni potomkom swoim / y którymkolwiek bliskim z przerzeczonéy summy wiáná nie wyymuiąc / áni zostáwuiąc: ále wszystko cálé / zupełné / wysszéy miánowánégo wiáná swoiego práwo / ktorekolwiek iéy z strony tákiego wiáná należy / ná tego to N. zupełnie / y dźiedźicznym práwem wléwáiąc: ták / áby ten przerzeczony N. tákowé Wiáno / álbo dobrá iey męzá w Wienie miał / trzymał / dźierżał / y vżywał / nie ináczéy / iedno

iákoby oná sámá / iáko páni wienna tákowé dobrá miáłá / trzymáłá / vżywáłá / mieć / trzymáć / y vżywáć mogłá / póty / ážby iemu tákié wiáno ná iéy mieyscu / gotową summę pieniedzy / odłożoné było. Y zeznáłá iże sie iéy od niego zá tákową summę Wiáná / y zá wßystko iéy / tego to wiáná práwo / dosyć ſstáło / z którégo kwitowáłá go y kwituie / dostátecznie / wiecznie / dáiąc przerzeczonému N. zupełną moc tákiégo wiáná dośćigáć / o nie práwem czynić / dochodźić / przyiąć / z niego kwitowáć / y ku swoiému / iákoby nalepiéy rozumiał pożytkowi przywieść / y obróćić / iáko swoie własné.

Pátánia potrzebne około wian / wyiete z glozy / in Iure Municipali ſuper Articulum xxii.

Pytánie pierwße.

Mąż iesliby żenie pewną summę pieniedzy wiánował / którąby iéy ná swoich dobrach ruchomych y nieruchomych / w sánćie obowiązał: możeli oné dobrá przedáć / zástáwić / álbo którym inym obyczáiem oddalić? możeli ono oddalenié żeninému práwu co ßkodźić czyli nié? Odpowiédź. Wedle práwá: iesliby

mąż swoiéy żenie zápisał Wiáno pospolicie ná wszystkich dobrách swoich / które ma y potymby miał / żadnych nie miánuiąc / tákowé dobrá mąż może przedáć / y oddálić / podług woléy swoiéy / króm wszelkiégo sprzećiwienia żeninégo. A to z téy przyczyny / choć summe będźie miánował / przedśie ono imienie iego iest. Niektórzy tego dokládáią / iż to ták mąż może vczynić / ieśli sobie páństwo záchowa do swego żywotá / z tákowémi dobrámi swoimi czynić może wedle podobánia swoiego. Niektorzy też ták trzymáią / chocby sobie páństwá nie záchował / iedno tylko pospolicie ná swoiéy máiętności wszystkiéy / pewną summę po swéy śmierci opráwił: to oddalić może. Ale ieśliby opráwá byłá miánowićie ná którym imieniu / to iest ná Domu / ná Winnicy / ná czynszownym imieniu / z któregoby Mąż czynsz brał / álbo ná którym pewnym dźiedźictwie: oddalić tego niemoże / áni z przyzwolenia żony / áni bez przyzwolenia: wyiąwszyby iéy iną tákową nagrodę vczynił / to iest / ážby iey tąką summę ná innym imieniu opráwił y viśćił.

Mąż choć Wiáno opráwi żenie ná dobrách swoich wszytkich pospolićie / żadnych nie miánuiąc: tákié może zástáwić krom sprzećiwienia żeninégo.

¶ Ieśliby też mąż do śmierci swoiéy imienia swoiégo nie vtráćił / nie oddalił / iednoby sie ono imienie ták bárzo nákáziło / iżby Wiáno ledwie wynieść mogło: tedy żoná pozostáła Wiáno o-

Długi które piérwéy idą niż Wiáno/ które po Wiánie.

dźierży ná onym imieniu przed wszystkimi wierzyćielmi álbo Creditormi / y przed wszystkimi długi / któréby po miánowániu Wiáná/ álbo po opráwie wiennéy vczynioné były. Ale iesliby mąż przed opráwieniem wiáná/ dobrá swoie komu obowiązał: táki dług naprzód idźie / potym wdowá wiáná dochodźi.

¶ Mąż iesliby żenie swoiéy wiáno miánował ná wszystkich dobrách swoich w pospolitośći / á potymby oné dobrá komu zá czásu małżeństwá vwiąził / tedy wierzyćiel zá oną obligácyą sobie vczynioną / przed wiánem dochodźi długu swoiego / potym wiáno idźie.

¶ Iesliby też mieysce ono ná którym wiáno opráwioné iest / żenie należáło / á w posagu mężowi przyszło / tego też mąż od żony oddalić nie może.

Pytánie wtore.

Mąż gdyby zápisał pewną Summę Wiáná żenie / ná dobrách swoich ruchomych y nieruchomych / á záchowałby sobie páństwo / z onémi dobrámi ináczéy czynić / postępić / puśćić wedle vpodobánia swoiego : potymby oné dobrá w pewnéy summie zástáwił / zápisał : á żoná támże przestrzegłáby sobie to/áby oná

zastáwá / Práwu iéy nic nie szkodźiłá. Vmrze mąż / wierzyćiél któremu sie stał zapis / bedźie dochodźił ná onych dobrách długu swoiégo Zapisem Mieyskim / ábo świádkámi po vmárłéy rece: żoná téż tákże bedźie dochodźiłá ná dobrách meżowych opráwy wiáná swoiégo / wywodząc to / iż sie iéy pierwéy opráwá stáłá ná wszystkich dobrách iego: y bedźie pytáłá: áczby nie byłá bliższa Wiáná swoiégo / ná wszystkich dobrách meżowych dóydź / wedle Práwá. Wierzyćiél záś rzecze: Ponieważ żoná vkázuie zapis wiáná swoiégo / táki / ná którym mąż záchował sobie páństwo / z dobrámi swoimi czynić / wedle vpodobánia swoiégo / y zá tym záchowániém páństwá / pewną summe mi obowiązał: proszę áby mi to było skazano / iż iestem bliższy przy fánćie moim zostáć / niż wdowá pozostáła. Wdowá záśie spiéra / iż ten zapis moiéy opráwie nic szkodźić nie może / gdyżem ia dostátecznie sobie przestrzegłá przy tákim zapiśie / iż to Práwu moiému nic szkodźić nie ma: przeto proszę / áby opráwá moiá wienna naprzód szłá. Odpowiédź: Iż pozostáła wdowá bliższa iest / z swoimi dowody otrzymáć wiáno swoié / przed wszystkimi długi / które po miánowániu Wiáná mąż ná dobrách swoich opráwił wedle Práwá. Abowiém cóż

Wiáno gdy mąż opráwi żenie ná dobrách swoich z záchowániém páństwá / á potym oné dobrá vwiąży / wiáno naprzod idźie.

by to było zá wyznánie / y oprawá wiáná iáko długu powinowátego / gdyby zá záchowániem tákiego pánstwá meżowego Wdowá Práwo swoie wienne y opráwe vtrácić miáłá? Byłyby to sobie rzeczy bárzo przećiwne / iákoby rzekł: Zápisuie wiáno y niezápisuie: ábo zeznawam dług y niezeznawam. A ták podobniey iest / áby tákie zápisánie wiáná z záchowániem pánstwá / tu przy tym pytániu / wśćiagáło / sie ná popráwienie wiáná / á niewłásność głównego wiáná / które iest iáko dług pewny / á isty. A kiedy kto zeznawa dług v Sądu y zápisuie / nie záchowuie sobie pánstwá.

Pytánie trzećie.

Zoná máiąc zápisáne wiano ná iákich dobrách A potym z meżem dług zezna / ábo rekoiemstwo / ná iákowych dobrách nie może bydź wolna od zapłáty.

NIewiástá gdyby miáłá zápisáne Wiáno ná dobrách meżowych / á mąźby potym vreczył ábo obiecał komu ná dobrách swoich zapłáte / z przyzwoleniem żóny / tymi słowy: Ja obiecuie wespołek z żoną moią sto grzywien: á Sedźia by spytał żóny / ieśli to iest wola iey / á onáby te obietnice / zá dobrym rozmyśleniem vczyniłá / y odpowiedźiałá ták / iż ia obiecuie. Mąż vmrze / y ledwie máietnośći tylo zostáwi / żeby sie żenie wiáno opłáćiło. Wierzyćiel potym pozostáłą wdowe przyćiągnie do Sądu / o obietnice którą

z mężem vczyniłá. A oná odpowie / iżem ná ón czás nie byłá práwá ſwoiégo / ále pod mocą y opieką mężową / któremu byłám winná wſzelkié posłuszeńſtwo. A nicem też około obietnice więcéy nie czyniłá / ieno iżem rzekłá / obiecuie / ábo przyrzékam / á z tym dowodem biorę ſie do Sądu / y żądam áby mi było ſkazano / ieſli ia dla téy proſtéy obietnice powinna Wiáná ſwoiégo vſtępić / ponieważem żádnégo zwykłégo Zapiſu wedle Práwá nie vczyniłá. Wierzyciel záśie przeciw temu ſpiera: gdyż tu Wdowá ſtoiecy / przyznawa ſie do obietnice / którą vczyniłá / króm iákiéy wymówki ábo okoliczności / á nieokázuie áni dowodzi żadnégo przymuſzenia: proſzę / áby mi było przez Sentencyą ſkazano / mali mi wedle obietnice ſwoiéy zapłáte czynić? Odpowiedź: Gdyż żoná ſłyſzáłá mężá ſwoiégo dług zeznawáiącégo / á ſámá też vſty ſwoimi dobrowolnie / nie z przymuſzenia powiedziáłá iż zapłáte obiecáłá / á ná ón czás nieprzypómniáłá / áby ſłowem ábo vczynkiem ktemu przyćiśnioná byłá: dóbr też nie máſz inych z którychby dług mógł bydź zápłácón. A ták żoná nie może bydź wolna / od tákowéy zapłáty wedle práwá.

A tu trzebá wiedźieć / iż ktemu áby kto był co dłużen / nie potrebá wiele słów. By tylko kto

Dłużniká czyni / nie wielkość słów / ále prosta obietnicá.

rzekł: Winieneś mi: á ty odpowieß / iż ták iest: on potym rzecze: Obiecuieß mi zápłácić: á ty odpowieß / obiecuie: iuż cała iest obietnicá. Bo w káżdéy obietnicy / nie żadna rzecz iest wiecéy potrzebna iáko wola / ábo chcenie. A ták / kto ma dobrą wolą / kto chce zápłácić / ták krótkimi słowy obiecuie / iáko y długimi / y ták go krótkié słowá wiążą / iáko y długié. Wßákże kiedy kto co obiecuie vsty / ma tego potwierdźić podániem reki: y názywáią táką obietnice pospolicie / reką y vsty vczynioną: á to dla tego / iż kiedyby sie kto obietnice záprzał / á przysięgą odysdź chciał / áby téyże reki położeniem ná świątośći / tego potwierdźił / którą reką obiecał. A iesliby reki niemiał / áby to kikutem vczynił.

Obietnicá ma bydź vsty y reką.

Pytánie Czwarte.

Mąż gdyby dárował żenie / pewną Summe wiáná / po śmierći swoiey ná mieyscu ná którymby to mógł vczynić / y opráwił iéy ná domu / z któregoby pánu dźiedźicznému czynß ßedł. A pan onego czynßu bedąc obliczny / widząc y słyßąc on dar y Ortel ná to / nieśprzećiwił sie tákiéy opráwie: domby on zgorzał / mąż onéy żony zniszczałby / ábo vmárł / á pan zá swym czynßem gruntowym álbo ziemnym ćiągnął sie do one-

go plácu / domu zgorzáłégo Práwem czynszowym. Zoná pozostáła rzekłáby / iż tám mam opráwę swoiégo Wiáná / przy ktoréy opráwie ón bedąc / nie bronił tego. Pan onégo czynszu záś rzecze: Iż twóy mąż nie mógł tobie vkázáć wiáná ná moim sáncie. Pytánie iest / kto tu do onégo plácu lepszé Práwo ma? Odpowiédź: Iż długi dawnieyszé psuią poślednieyszé. A ták / iesli czynsz iest piérwéy zápisány / niż Wiáno / muśi żoná pozostáła vstąpić plácu / onému pánu czynszowému / ktory plác ma przedáć / iesli go sam sobie niechce záchowáć: ábowiém to iest ná woléy iego / chceli ji otrzymáć. Wszákże ón plác / ma bydź szácowan przez Wóytá y Przyśieżniki: á iákobykolwiek był oszácowány / ná woléy Páná czynszowégo bedźie / w ónéy summie go otrzymáć. A coby wynośiło wyszéy nád czynsz iego / to żenie ma bydź dano zá wiáno. A iesliby też czego do czynszu nie dobrał / żoná niewinna dokłádáć: ábowiém żadnégo przedánia áni obietnice ná to nie vczyniłá. A dla tego mu nic niewinná wedle práwá.

Wiáno opráwioné ná dobrách czynszowych / choć przybytnośći páná czynszowégo / czynsz záśiedźiáły / piérwéy iźdźie niż wiáno.

☞ A tu przytym trzebá wiedźieć / iesli mąż pozostáłéy Wdowy / pánu Czynszowému czynsz był winien zá Rok / zá dwá / ábo zá trzy / przed opráwą Wiáná álbo y po opráwie / á on czynsz

nie vpominałby go Pan czynszu / tedy nie może onym czynszem wiánu wdowie zászkodźić / ále śie z nią około tego Práwem rozeprzéć: ieśliby co iemu v Práwá zeznáłá / zápłáćić winna: ieśliby nie znáłá / Práwem swoim odéydźie.

Pytánie piąte.

Zoná gdy vmrze bezpłodu / mąż zostánie. Wiáno żeninéod mężá miánowáné komu idźie.

Mąż dáruiąc ábo miánuiąc żenie Wiáno / podług zwyczáiu źiemie / álbo Powiátu / á przestrzégłby sobie możność z dobrámi swoimi czynić / puśćić wedle woléy swoiéy. A tegoby nie dołożył spo sobu / iż po śmierći swoiéy wiánuié / ábo co tákowégo ku odpráwieniu wiáná. Zónáby vmárłá / nie máiąc dźieci / á potym Oyćiec żenin domagał śie wiáná / námienionégo córce swoiéy. A mążby powiedźiał: Iż mnie to wiáno lepszym Práwem należy / y ná mie przypádło.
Pytánie iest / kto tu bliszszy do onégo wiáná / czyli mąż / czy żenin oyćiec? Odpowiedź: Ieśliby mąż miánował żenie swoiéy wiáno / wedle zwyczáiu Powiátu / krom wymówienia / iż po śmierći swoiéy wiánuie / á vmárłaby żoná bez płodu / tákowé wiáno oycu idźie. Ale ieśli przy wiánowániu ten sposób dołożył / iż po śmierći swoiéy wiánuie / ábo záchował sobie możność z dobrámi swoimi zá żywotá swoiégo / czynić podług

myśli swoiéy: tedy tákié wiáno lepszym práwem przy meżu zostáie / niż przy oycu żeninym: ábowiém wymówiony sposób odmienia y gràniczy Práwo. Conditio Ius mutat, limitatq; legem.

☞ Dołożono o tym ná drugim mieyscu in Iure Municip. Articul. 57. in glosa in fine, témi słowy: Iesliby mąż żenie wiánował wiáno / wedle zwyczáiu ziemie / okróm żadnég wymówionégo sposobu / vmárłáby żoná / ono wiáno idźie oycu żeninému zá żywotá mężowégo. Ale iesli sobie mąż naznáczył y záchował pánstwo / moc z dobrámi swoimi czynić / puśćić / wedle woléy swoiéy / iżby też wiano y po śmierći iego szło / á mąż by przeżył żonę / wiáno przy meżu zostaie.

¶ Wiáno po śmierći żeninéy kiedy przy mężu zostáie.

Pytánie szoste.

Mąż obiecawszy Wiáno Zenie swoiéy / záręczyłby sie opráwić ie w ten czás kiedyby nu też Posag obiecány wydano / á w tym mąż ie opráwiwszy / zmárł. Potymby Wiáná żądano v Rękoymich / Rękoymie bróniąc sie mówili / iż Posagu ieszcze nie wydano z strony pániéy mężowi / podług zmowy vczynionéy / y byli oni záwżdy gotowi rękoiemstwu swoiému dosyć czynić / by też ieno dosyć vczyniono obietnicy / w wydániu Posagu mężowi. A wdowá pozo-

wá pozostáła ábo przyiaciele iéy mieniliby posag iuż mężowi bydź wydány / ofiáruiąc sie tego dowieść świádectwem dostátecznym / świádków którym to wiádomo iż to ták iest. A Rekoymieby miénili przedśie / iż Posagu nie dano. Wdowá zá onym świádectwem (iż posag wydány iest) lepszymli Práwem wiáno swoié ná dobrách mężowych może otrzymáć / á niżby rekóymie zá swoią przą mieli bydź wolni?

Wiáno gdy będźie obiecáne ku opráwieniu zá rekoiemstwem w ten czás kiedy Posag wydádzą.

Mąż vmrze nie opráwiwszy póydźieli Wiáno.

Odpowiedź: Mąż wiánuiący żenie wiáno / obiecałby ie w ten czás opráwić / kiedyby mu posag wydano. A rekoiemstwoby zászło z obudwu stron / o záchowániu wedle vmowy námienionéy / to iest / iż opráwá miáłá bydź po wydániu posagu. A mążby zmárł nie vczyniwszy zapisu. Przyiaciele żony pozostáłéy okazáliby y dowiedli iż w posagu dosyć vczyniono wedle zmowy. A rekoymieby mężá zmárłégo ználi rekoiemstwo / ále zapłáty posagu nie ználi. Tedy wdowá pozostáła dowiódszy zapłáty posagu / lepszym práwem otrzyma wiáno wedle obietnice rekóymych / á niżby oni zá swoią przą / rekoiemstwá mieli bydź wolni. Vt Spec. Saxo. Lib. ij. Artic. 6.

Pytánie śiodme.

Mąż poiąwszy żonę / miánowałby iey przed pewnémi ludźmi / którzy przy ślubie byli / Wiáno / ná dobrách swych / ná domu / folwárku / ogrodźie / winnicy / á żonáby z mężem / dobrá oné po miánowániu wiáná ná nich / trzymáłá Rok y sześć niedźiel / krom przenágábánia. Mąż potym żadnégo zapisu wiáná ná dobrách onych nie vczyniwszy zszedł z tego świátá. Dźieci mężowé / wedle niektorych zwyczáiu / Wdowę chćieli z imienia wygnáć / wystáwiwszy iey stołek z kądźielą przed dóm. Jeśliżby ią snadź po trzydźiestym dniu żáłoby / Gieradą odpráwić chćieli: onáby sie ćiągnęłá do imienia w wienie swoim. Dźiedźicy powiedźieli / iż to gotowi vczynić / co práwo niesie / by iedno dowód miáłá. Wdowá sie potym ofiárowáłá bydź gotową / dowieśdź wiáná świádkámi / ludźmi osiádłémi / przed którémi iey mąż wiáno obiecał. Dźiedźicy świádectwá niechćieli przypuśćić / ále żądáli / áby Dowód był świádectwá Sądu Gáynégo / ábo y Xiąg Mieyskich / ábo listowny. Gdźieby wiec tákowégo dowodu nie miáłá / inszégo przypuśćić nie chćieli. Jeśli tu Wdowá z tákowym świádectwem / lepszym práwem dóydźie wiáná

Wiáná miánowánégo przed ludźmi wiary godnémi / choć by było potym zápisáné choć nie / żoná dowodźi przyśięgą. Wdowá która wiáná nie ma opráwionégo / áby miáłá bydź przed dóm wyrzucona z kádźielą / tego vnas nie chowáią.

swoiego / niżliby ią dziedzicy zeprzeć mogli: álbo co iest wedle práwá? Odpowiedź. Mąż miánuiąc przed ludźmi godnémi wiáry / którzy przy ślubie byli / wiáno żenie / choćby go potwierdził zapisem przed Vrzędem / choć nie: żoná łátwiey otrzyma wiáno swoie zá przysięgą swoią. A possessiiey ná któreyby wiáno iey dano / łátwiey dowiedzie / y otrzyma / niżby ią dziedzicy oddalić mieli wedle práwá.

¶ Co sie tu w práwie czyni wzmiánká około possessiiey wiáná / któraby miáłá bydź dowodzoná świádkámi. To ktemu należy / iż onégo grubégo wieku / ná sądziech ksiąg nie było. Cokolwiek sie przy sądzie działo / wszytko potrzebá było dowodzić y okázowáć / álbo ludźmi ná Sądzie siedzącémi / álbo inémi świádkámi. Co sie iásnie okázuie z textu Iuris Municipal: Articulo 57. gdzie nápisano: Kiedyby kto chćiał pániey wienney skáźić iey wiáno / które iey ná rzeczách ruchómych przed Sądem dano: tedy oná otrzyma wiáno swoie / zá świádectwem mężow y białych głow / którzy przy tym byli sámosiodmá. To ktemu iest / iáko sie wyszszey námieniło / iż tákiego świádectwá / onégo wieku tám vżywano / gdzie Ksiąg sądowych nie było. Ale kedy Księgi sądowné są / á Księgámi sie co dowodźi / álbo

¶ Ksiąg sądowych ważność.

Minutą z Ksiąg / tám świádectwá innégo nie trzebá. Tákże y pániéy wiennéy ku okazániu posśesśiiéy mężá swoiégo którą trzyma w wienie / nie trzebá inégo dowodu ieno Ksiąg Vrzedowych.

¶ Co też tu powiáda Práwo / iżby Wdowá / która opráwy Wiáná zápisánéy nie ma / miáłá bydź przed dóm wyrzuconá / dawszy iéy kądźiel y stołek: tego zwyczáiu v nas iáko nikczemnégo áni przystoynégo nie vżywáią: wyiąwszy to wiec z zuchwálstwá Páśierbowie Mácochóm czynią / áleby czynić nie mieli. Bo sie to v nas nie záchowuie: y iáko też práwo powiáda / iż to niektórych zwyczay był / nie wszystkich / y nie wszedźie. Przeto gdźie czego zwyczay nie nieśie / to nie ma bydź czyniono.

Co zwyczay nie nieśie / nie ma bydź chowano.

Pytánie osme.

Niewiástá kiedyby przyniosłá pewną summe pieniedzy do mężá / á żadnégo nie miáłá wianá náznáczonégo. Vmárłby mąż / dźiedźicyby rzekli / iż o onych pieniądzoch przynieśionych nic nie wiedzą: którey niewiádomośći ofiárowáliby sie dowieśdź iáko práwo nieśie / y tego / iż iéy żadnégo wiáná nie obiecano. Gadká iest: ieśliby dźiedźicy nie byli bliszy przy swoiéy przéy zostáć / niżliby ie niewiástá miáłá pokonáć / ábo

Wiáná ieśli by żoná nie miáłá miánowánégo: choćby do mężá przyniosłá Pieniądze / Wiáno iéy nie idźie. W szákże przećiw dźiedźicóm może czynić o pieniądze wnieśione.

co ieſt wedle Práwá ? Odpowiedź. Kto czego nie obieca nie winien płáćić. Ale ieſli ſie niewiáſtá ſkárży ná dźiedzice o dobrá / które do mężá przynioſłá / dźiedźicy będą bliſſzy odyśdź świádectwem po vmárłey rece / niżliby ie kto okrom Sądowego dowodu mógł pokonáć wedle práwá. Vt libro 1. Articulo 7. & 18: Spec : Saxonum. A iż im nie ieſt wiádomo / ieſli oná do domu oycá ich co wnioſłá ábo nie : tedy áby vſſli mniemánia krzywoprzyśieſtwá (gdyż niebeſpieczno ieſt o niewiádomą rzecz przyśięgáć. (Przeto ieſliby dźiedźicy wdowie chćieli dáć wiárę ábo świádectwu iey / to ieſt ná ich woli.

Pytánie dźiewiąte.

Wiáno żeniné które ma od pierwſſégo mężá / w ktorym mąż gdy ią przeżywie choć nie byłá od dźieći oddźielona / oddzierży ná dobrách ruchomych.

ŻOná ieſliby miáłá zápiſáné Wiáno ná dobrách mężowych / mążby vmárł / á oná z dźiećmi mieſſkáłá w dobrách tákowych nie dźielna w prawdźiwym dźierżeniu : ſſłáby potym zá drugiego mężá. Ten drugi mąż mieſſkałby z nią w dobrách onych / á ktemu żoná obiecáłá mu Poſag / onby iey też przećiw temu ſumme wiánował. Vmárłáby żoná w dobrách dźiećinnych nie dźielna / gdźie iey Wiáná pierwſſégo mężá dźiedzicy nieopráwili / ták iż do rąk iey / zá żywotá iey / nigdy nie przyſſło. Ten mąż

pozostáły / domagał sie wiáná żeninégo / z onégo dobrá / y rumowáćby imienia nie chćiał / áżby mu wiáno było wydáne. Dźiedźicy záś przećiw temu mówili: Iże mátká ich nie dźielna z nimi do śmierći oycowskiéy w imieniu mieszkálá / z którégo sie oni nigdy nie wyrzekli. Gadká iest / iesli onégo wiáná wtóry mąż dóydźie / czyli nie?

Odpowiedź: Mąż gdyby wiánował żenie wiáno / á potym zostáwiwszy dźieci / vmárł / á żoná mieszkáłáby z nimi w imieniu zmárłégo mężá nie dźielna / y szłaby zá drugiégo mężá / który téż w dobrách nie dźielnych z nią mieszkał / potym vmárłá. Tedy po śmierci żeninéy / mąż wtóry / wszystko Práwo żony swoiéy zmárłéy ná dobrách ruchomych odźierży / które iéy należáło wedle Práwá.

Pytánie dźieśiąte.

NIEśliby Mąż poiął Zonę z którąby żadnégo Posagu / áni żadney maietnośći nie wziął / á spólnąby prácą dóbr nábyli. Potym mąż vmárł / nie vczyniwszy iéy żadnéy opráwy. Przyiaćiele mężowi niechćieli nic dáć: y owszem wedle niektórych zwyczáiu próżny stołek z prześlicą / przed dóm wyniozszy / kazáli iéy sieǳieć. Gadká iest: iesli żoná dóbr onych / któ-

Wiáná iesli-by żoná nie miáłá wiánowanego / á z mężem sie społem dorobiłá trzećią część dobr bierze.

Tego v nas nie záchowują.

rych swoią pracą pomogłá meżowi nábywáć/ lepszym práwem dóydzie/ czyli nie? Odpowiedź. Jesliby mąż poiął żone/ z którą żadnégo posagu nie wziął/ á z obu stron żadnéy máietności nie mieli/ ále ich spólną pracą nábyli/ y rozmnożyli/ á nie vczyniwszy żadnéy opráwy vmárł: tedy żoná pozostáła/ trzecią część dóbr meżowych odzierży. Ale iesliby onych dóbr nie spólną pracą nábyli: tedy żoná ná czwartéy części musi przestáć. Aczkolwiek zwyczay pospolity ná wielu mieyscách niesie/ iż żoná trzecią część ma. Specu. Saxonum libro 1. Articu. 21. & 24. Iure Municipali Articulo 22. Y wiecéy w tym násláduią zwyczáiu/ iáko w któréy Kráinie obyczay niesie/ á niż tego práwá pospolitégo.

Pytánie iedenaste.

Rozwód gdy sie stánie/ co z meżowych dóbr żenie idzie.

JEsliby mąż był rozwiedzión z żoną/ zá słuszną przyczyną/ przez skazánie Sadowé/ y tegoby dołożono/ iżby mąż iną żone/ żóná też inégo meżá mogli mieć. Pytánie iest/ iáką żoná ma mieć odpráwe/ iesli wiáno tráci/ czyli nie? Odpowiedź: Iuxta glosam Spec. Sax.lib. 1. art. 21. Trzebá wiedzieć troiáki rozwód. Pierwszy iest/ dla czystości/ kiedy kto bedąc w małżeństwie/ chce wieść żywot duchowny/ bogomyslny/ á be-

dzie

dźie rozwód zá przyzwoleniém oboygá / y mężá y żony. Gdy ſie ták rozwiodą z ſpólnego zezwolenia / tám oboie otrzymawáią / ták mąż iako y żoná co ieden drugiému dárował. Drugi ieſt rozwód dla niedołężności ſpráwy małżeńſkiéy: tám też zá tákim rozwodem / żoná wiána nietráći. Abowiém tákié rozłaczenié ſłuſzné bywáią / bez wyſtepku iednégo przećiw drugiému. O tym dwoim rozwodźie rozumié ſie text Speculo Saxo: Libro 1. Articulo 21. Diuortium ſi fuerit Iure celebratum, mulier nihilominus dotalicium ſibi in proprietate viri donatum, obtinebit. Trzeci rozwód bywa: Gdy iedno drugiému krzywde vczyni. A ták kto przyczyne krzywdy da: ieſli mąż / tráći poſag: ieſli żoná / tráći wiáno.

☞ Wiáno białymgłowam / práwem Máydeburſkim z łáſki iéy vſtáwioné / dla opátrzenia ich / po śmierći mężowéy / y żaden im tego złamáć niemoże / áni dźiedźicy / zá żywotá mężowégo národzeni / áni ći którzy ſie po śmierći mężowéy vrodzą / których Poſthumi Łáćinnicy zową. Wyiąwſzyby zá ich przewinieniem iżby ſie czego tákiégo dopuśćiły / záczymby Wiáno ſwoie vtráćić mogły. Specu: Saxon: libro 1. Artic: 21. in textu.

Wiáná żaden złamáć niemoże.

Poſthumi.

Przyczyny

Przyczyny / dla ktorych niewiástá może vtrácić wiáno swoie.

Opisáné są w Práwie miánowićie przyczyny / dla których biała głowá / iesliby sie mąż ábo iego powinowáty / zá żywotá iego o nich dowiedział / á dowiódł ich / może vtrácić wiáno swoié. Niektóre też z tych przyczyny / po śmierći mężowéy przećiw iéy mogą bydź dowiedzione. Naprzód / Jesliby imienie mężowé pustoszelá / to iest / iesliby budowánie psowáłá / drzewá vżyteczne wycináłá / poddáné z imienia do onégo imienia należące rozganiáłá / á ná świeżym vczynku poimána byłá / w którymby / świádectwem śiedmi mężów wiáry godnych / mogłá bydź pokonána. Jesliby też imienie mężowo z possesiiey swoiey puśćiłá. Nád to / iesliby iáką przewrotność / ábo zdrádę przećiw Rzeczypospolitéy vkazáłá / przećiw páństwu / zwierzchnośći swoiey co rádziłá / álbo z rádzącemi porozumienié miáłá / á w tym byłá pokonána śiedmią świádków. Jesliby też zá żywotá mężowégo świątość małżeństwá dobrowolnie złamáłá / ná cudzołoztwie poimána byłá. A to sie rozumié o mężátce. Abowiém która iest wolna / á sromotnie żywie / sławę tylko sobie przez to złą czyni.

Hic mulier conuincitur testimonio.

ni. Wſzákże práwá ſwoiégo y dziedzictwá czeſnych dobr dla tego nie tráci. Nád to/ ieſliby mężowi o gárdło ſtałá / álbo ktorzyby mężowi o gárdło ſtáli / á oná wiedząc to / iemu nie obiáwiłá / áni przeſtrzegłá. Ieſliby krom przyzwolenia mężowego z inémi / bieśiády ſtroiłá / z obcémi ſie w łáźni myiáłá / álbo w wánnie kąpáłá / ſpołecznośći z nieucżćiwémi miewáłá / ná mieyſcách nieucżćiwych przy grách przebywáłá / ábo ktorym obyczáiem niepoczćiwie żyłá. Ieſliby iéy domá przez noc nie było / áleby ſie kedy niepoczćiwie zábáwiłá : wyiąwſzyby ią mąż wypedźił. Zá tymi przyczynámi niewiáſtá v mężá Wiáno tráci. Iure Municipali Articulo 22. Spec. Saxon. libro 1. Articulo 21. in textu & in gloſa.

Przyczyny dla ktorych mąż tráci poſag/ á wiáno oddáć muśi.

TAKże opiſáné ſą w Práwie przyczyny/ dla ktorych mąż tráci Poſag / á Wiáno oddáć muśi. A miánowićie położoné ſą ſześć. Pierwſza / ieſliby co złégo przećiw Kroleſtwu broił. Wtora / ieſliby inych broiących przećiw Kroleſtwu nie obiáwił/ wiedząc o vczynku. Trzecia/ ieſliby żenie o zdrowie ſtał. Czwarta/ ieſliby ią ná cudzołoſtwo wydawał / nie ſzá-

nuiąc poczćiwośći á czyſtośći małżeńſkiey. Piąta/ ieſliby ią o cudzołoſtwo potwarzał/ á tego ná nie nie dowiódł. Szoſta/ ieſliby nałożnice v śiebię w domu chował/ á wygnáć iey niechćiał. Iure Municipali Articulo eodem 22.

Pytánie dwunaſte.

Zoná zeznawſzy dług z mężem/ iáko ón dług po śmierći mężowéy płáćić ma.

WDowá máiąc wiáno v mężá ná dobrách ruchomych/ á zeznáłáby dług wespółek z mężem/ obiecuiąc zapłáte tym ſpoſobem: iż ieſliby mąż vmárł/ áby oná dług zápłáćiłá. A ná dobrách mężowych nic inégo nie miáłá/ ieno ſámo wiáno. Dziedzicy zmárłégo mężá/ ćiągneliby ſie do onych dobr/ chcąc odpráwić wdowę iey wiánem. Kreditorowieby potym wdowę pozwali/ żáłuiąc ná nie/ iż oná dług zeználá/ y z mężem zápłáćić obiecálá. Wdowáby to ználá/ iż obiecálá zápłáćić/ wespółek z mężem z dóbr nierozdźielnie. Ale poniewąż oná od dóbr ieſt oddźieloná/ á dźiedźicóm iuż tákowé dobrá w rece przyſzły. Pytánié ieſt/ nie więtſzymli Práwem długu onégo Kreditorowie v dźiedźiców ſzukáć máią á niżli v Wdowy? Odpowiedź: Iż długu onégo Kreditorowie więtſzym práwem ſzukáć máią v dźiedźiców niżli v Wdowy. A ieſliby co nie-

doſtało

dostáło ku zapłácie długu / z dóbr zmárłego mężá: to wdowá winná dołożyć / wedle zeznánia swoiégo / z dóbr swoich. Specu. Saxonum lib. 1. Articulo 20. in glosa.

Pytánie trzynaste.

Niewiástá máiąc oprawione wiáno ná dobrách álbo ná domu / potym ón dóm był przedan z przyzwoleniem iéy / by tylko przy przedániu przestrzegłá to sobie / áby to iéy práwu nic nie szkodziło. Pytánie iest / możeli oná / ná dobrách onych / wiáná swégo dochodzić? Odpowiedź: Iż niewiástá słusznie wiáná swégo może dochodzić / chocby też ná przedánie przyzwolilá / by tylko przestrzeglá / áby to iéy Prawu wiennému nic nie szkodziło. Nowszem nic to Práwu iéy nie zászkodziło. Abowiém niewiástá Wiáno swoié / ilé go dowiedzie / otrzyma przed wszystkimi długi. A to iesli dobrá ony / w wienie są obowiązáné / piérwéy niż wierzycielóm długi zápisáné.

Wdowá ná domu który przedáć przyzwolilá możeli wiáná doydź?

Zwyczay Máydeburczánow około Wian.

Zwyczay Máydeburczánów około wian / ten iest. Iż kiedy mąż póymuie żonę: tedy mu obiecuią z nią posag / który mu potym przed Rá-

dą/ álbo przed sądem dáią. A ile poságu bedzie/ ile sie też dobrá mężowé wynoßą/ rozdzieliwßy oné dobrá ná poly/ zápisuie y opráwuie przed sądem do Kśiąg wiáno/ ná połowicy dóbr swoich. Ták wdowá/ z tego co iéy bedzie dárowano/ długów nie winná płáćić. Y dáią iéy z Vrzedu/ ku onému dárowi Opiekuná/ blisßégo po Mieczu/ która opieká ná potomné Osoby dziedziczy. A to dla tego bywa: Jesliby potym mąż żonę słowy przywiéśdź/ álbo też przymuśić chćiał/ ku wyrzeczeniu z dóbr onych: tego nie bedzie mogłá vczynić/ áni sie iéy bedzie godziło króm Opiekuná. Albo iesliby też co zeznáłá álbo obiecáłá/ áby oná obietnicá nic nie ważyłá. Nád to y mąż/ tákowych dóbr któré iéy opráwi/ áni zástáwić/ áni przedáć może/ króm przyzwolenia Opiekunowégo. Wßakże mąż póki bedzie żyw/ iest pánem onych dóbr/ ile sie wśćiąga ku vżywániu. A iest táki Wielkiérz w Máydeburgu postánowiony/ dla tego/ áby kto ná dobrách swoich nie był oßukan/ álbo vßkodzon/ coby sie snadź mogło przydáć/ by tákié postánowienié nie było/ któré słusznė á spráwiedliwé iest. A iesli żoná piérwéy vmrze/ tedy połowicá dóbr onych/ mężowi idzie/ á druga połowicá (iesliby dźieci nie było) ná krewné żony zmárłéy. Ale iesliby dźieci były: tedy

przy mężu tákie dobrá zostáią. A iesliby potym oyciec drugą żonę poiął/ álbo co tákowégo/ á dzie-ćiby sie chćiáły odłączyć od niego: tedy dziećióm będźie winien / opráwiony dar wydáć. Ibidem Iure Municipali Articulo 22. in glosa.

☞ Iż v Máydeburczánów ten osobliwy zwyczay iest około wian/ y ná inych wiele mieyscách/ wiele sie náydnie około Wian zwyczáiów álbo Wielkiérzów: nie bez przyczyny to było. Muśiáły bydź témi Wiány niemálé oszukánia dziedzicóm / álbo wdowóm trudnośći w dochodzeniu Wiáná / kiedy która ná imieniu mężowym miánowićie zápisánégo / álbo zapisem summy miánowánéy nie miáłá. V dźisieyszych czásów / iáko sie o tym wyszéy powiedziało. Jesli iest iáka Wdowá niebogoboyna / Wiáno sobie okrzći iáko chce/ które potym poprzyśięże. A ták dziedzice z własnéy ich oyczyzny odrze. Abo choćia też będzie bogoboyna / przedśię gdy zápisánégo wiáná nie ma / rzadko ie bez trudnośći odzierży/ dziedzice pozywáiąc/ świádki wiodąc álbo przyśiegáiąc/ z dłużniki sie mężowémi długo práwem rozpiéráiąc. Których wszystkich trudnośći łátwiéy vchodzi / y w lepszym mniémániu v dziedziców będzie/ kiedy z zapisem Vrzędowym wiáná będzie dochodziłá.

Brzemienna niewiásta.

Dowod brzemieniá / po śmierci mężowey niewieście / ktoraby w imieniu mężowym chciáłá zostáć.

BRzemienna niewiástá z mężá / ieśliby po śmierci mężowéy / dla brzemieniá żądáłá bydź wpuszczoná / w possessyą dobr mężowych / á dziedzicy mężowi nie dáliby iéy w tym wiáry / áby miáłá bydź brzemienna. (Quia olim mulieres vt mitterentur in possessionem bonorum mariti: mẽtiebantur se esse grauidas, supposito puluillo in vẽtrem, vt tumens appareret.) Tedy oná niewiástá ieśliby onym dziedzicóm chciáłá puśćić przyśiegę / áby ták przyśiegli / iże nie iest brzemienna. Tá przyśiegá będźie miáłá mieysce / á oná niewiástá będźie miana zá niebrzemienną / dla ich przyśiegi. Jeśliżeby téż dziedzicy zdáli iéy przyśiegę / áby oná przyśiegłá iże iest brzemienna. Téż tá

przysięga / będzie miała mieysce / y będzie iuż zá brzemienną rozumianá.

¶ Tych przysiąg ten skutek ieden będzie / iż ieśliże wdowá przysięże iż iest brzemienna / iuż będzie w imienie mężowé bespiecznie wpuszczoná / á dziedzicy mężowi nie mogą iey obwinić / aby nie miáłá bydź brzemienna / á to dla iéy przysięgi. Jeśliby też dziedzicy przysięgli zá iéy dopuszczeniém / iż nie iest brzemienna / tedy ią z imienia mężowégo wyprą / y będzie iuż miana zá niebrzemienną / zá oną ich przysięgą / choćby się też potym okazáło iż iest brzemienna. Skutek dowodzenia brzemienią.

¶ Drugi skutek. Gdyby żoná przysięgłá iż iest brzemienna / á dziedzicy potym spór wiedli iż nie od mężá iest brzemienna / ále od kogo inégo. Pytánie iest: Jeśli oná przysięgá pomocna będzie / ku temu / iż ten płód iest od mężá czyli nie?

Odpowiédź ná to: Iż wdowá / przerzeczoną przysięgą swoią / nie może bydź pomocná płodowi swoiému iż od mężá iest. Spráwá się może toczyć v Sądu / ku okazániu prawdy / ieśli ón płód iest z mężem zmárłym / oprócz téy przysięgi choć ią vczyniłá. Causa & veritas, an proles sit legitima vel non, in Iudicio ventilabitur, non obstante priori Iuramento, num sit grauida nec ne? Pisze o tym Zazyus in titulos Digestorum. T. de Iureiurando. Dziedzicy mężewi / mogą dáć wdowie winę o brzemię / iż nie od mężá iest.

L. Ait Prætor. § Vnde Marcellus.

¶ Té dowody nie dármo są w Prawie opisáné / muśiáły bywáć ná ón czas tákié białé głowy / które ßukáiąc tákiéy drógi / áby po śmierći mężowéy w imieniu zostawáły: okázowáły sie brzemiennémi / choć w rzeczy nie były brzemiennémi / przypásowáły podußkę ná żywot / áby były miáné zá brzemienné. A niektóre po kilku mieśiecy / iákoby potwiérdzáiąc brzemieniá / y żądáiąc sobie przypadku po dźiéćiećiu / bráły ná czás cudze dźiećiątko zá swoié. Czyniły podobno ty przyprawy y zá żywotá mężowégo / chcąc mężowi pokazáć nádźieię potomstwá.

Vznánie płodu po śmierći mężowey / ieśli od mężá iest.

Te wątpliwość y różnice miedzy krewnémi mężowémi / á wdową pozostałą / rozstrzyga czás národzenia dźiéćiątká / á dźień śmierći / którégo oćiec vmrze. A to tym sposobem. Jeśli dźień národzenia dźiećięćiá / przéydźie przez czás dźieśiąci mieśiącow y dwu dniow (przez który mátki zwykły płód w żywoćie nośić / począwßy ten czás liczyć dźiewiątégo dniá po śmierći oycowskiéy) Tedy ón płód nie iest od mężá zmárłégo: iuż ono dźiéćie do máiętnośći zmárłégo mężá

go meżá nic nie będzie miało/ iuż dziedzicy praw=dziwi mężowi/ rozdzielą ią miedzy się. Ale iesli sie dziecię vrodzi w dziesięć Miesiecy y dwá dni / poczawszy liczyć od dziewiatégo dniá po śmierci oycowskiéy / ábo iesli sie téż pierwéy v=rodzi/ niż ten czás dziesiąći Miesiecy y dziesiąći dni dóydzie. Tedy ón płód ma bydź vznam od męża / y będzie ono dziećiątko (iesli sie żywo ná=rodzi) z drugimi cząstkę miáło. A iesli vmrze/ te=dy cząstká iego ná mátkę iego przypádnie. A pó=ki wyszéy miánowány czás nie minie/ póki wdo=wá nie porodzi/ póty w pokoiu bez żadnych dzia=łów imienie mężowé ma stać.

Brzemienna niewiásta / czemu nie=ma bydź ruszoná z imienia mężowe=go / á rychłoli ma wynidź z imienia / kto iey opiekunem y dziecięciá.

BRZEmienna niewiásta po śmierci mężo=wéy / z imienia mężowégo / nie ma bydź ruszoná / dla płodu który w żywocie nośi / któ=ry iest oczekawáiącym dziedzicem onégo imie=nia. Bo poniewaz ono dziećiątko iest Dziedzi=cem / á z mátki żywność bierze / słuszna téż iest /

áby y mátká z dóbr mężowych wychowánie miá- łá: á z imienia nie wychodźiłá / póki śie nie wy- wiedźie / ábo póki po porodzeniu do Kośćiołá nie wynidźie. Glózy stáre vczą. Aby iey z i- mienia nie ruszano / ták długo / áż pierśiámi dźie- ćie odchowa. Wyiąwszyby do tego słuszne przy- czyny były. Wszákże to rostropnośći vrzedowey bywa poruczono. Nápisano to in Iure Munici- pali Articulo 96. Speculo Saxonum libro 1. Arti- culo 38. A onego dźiećięćiá iescze nie národzone- go / y mátki iego / y dóbr oycowskich / ma bydź o- piekunem nayblisszy krewny onego dźiećięćiá / y będźie winien opátrzáć ták mátkę dźiećięcą / iáko y dźiećię / ná mieyscu oycowskim y dobrá ony.

Opieká dźie- ćięćiá po ś- mierći oyco- wskiey.

Kupno : Przedánie.

Pytánia około Kupná y Przedánia Iure Municipali / Articulo Cxl. in glosá.

Pytánie pierwsze.

Jesliby kto przedał imienie / którégoby dowiódł słusznym dowodem iż iest iego / y kupił ie zá własné pieniądze / y otrzymał to przez Sentencyę práwné / iż ono imienie może przedáć y wzdáć. A ón téż który imienie kupił / Possessyą otrzymał. Pytánie iest: iáko długo onégo kupcá / ten który przedał / winien od nágábánia bronić? Odpowiédź: Iż ten który imienie swoié przedał / á miał ie w swoim dzierżeniu / winien bronić / tego który kupił / Rok y sześć niedziel / od tych którzy są pod iednym dzwónem. A od tych którzy nie są pod iednym dzwónem / trzydzieści lat y ieden y sześć niedziel: á miánowicie póki będzie żyw. Et signanter quàm diu vixerit, de forma Iuris. Specu. Saxon. Libro 1. Articulo 29. & Libro 3. Articulo 4.

Przedawcá / iáko długo bronić winien kupcá w rzeczy przedáné

¶ Przedánié y kupno rzeczy iákiéy / á miánowicie imienia stoiącégo potrzebá iest / áby było przed Sądem y támże potwiérdzoné / y wzdá-

Wzdánie nie ma bydź/ iesno przed tym Sądem ktoremu Imienie podległo.

¶ Do przedánia áby było ważne co potrzebá.

nie/ wedle Práwá opowiedziáne. A to dla tego/ iż ieśliby kto chciał gábáć/ o ono imienie/ áby to czynił przed onymże Sądem/ gdzie ieſt wzdáne. A wzdánie nie może bydź nikedy/ iedno ná tym sądzie/ ktoremu ono imienie podległo.

☞ Przedánie áby było ważne y doſkonáłe/ potrzebá ieſt/ áby było rzeczą okazáne/ y znácznemi wyrozumnémi słowy wysłowione. Nád to/ iżby było wywiedzione ludźmi wiáry godnémi/ ábo dowody Vrzędowémi. Aby przedawcá okazał zápiſy/ zá ktorémi ieſt ono iego imienie/ iáko obyczay dowodow w ktorym práwie nieśie: Aby śie ono kupno dla iákiego niedoſtátku nie rozerwáło/ bez ſpolnégo zezwolenia obudwu perſon/ ták przedawce iáko y kupcá. Abowiem przedánie nie ieſt ważne/ ieſli do tego nie będzie ſpolnéy woléy obudwu/ y ieſli ten ktory kupił/ nie będzie w poſſeſsiiéy kupná ſwoiego.

☞ Krákowiánie máią ku temu Wielkierz bárzo potrzebny y ſłuszny/ ku zábieżeniu wielu trudnośćiam/ ludziom ośiádłym vczćiwym/ ták młodym iáko ſtárym: iż kiedy kto dom ſwoy/ ktory z dawná od przodkow ſwoich ſpokoynie trzymał/ chce przedáć/ y wzdáć/ á niemógłby mieć zápiſu z Kśiąg Mieyſkich/ ktorymby okazał/ iáko iemu ſámému y od kogo/ on dom ieſt wzdá-

ny:

ny : tedy winien bedźie wźiąć od Pisárzá Mieyſckiego z Káncellárryey zeznánie/ v Rády zápisáne / iż tákowego wzdánia w Kśiegách Mieyśckich nie mógł náleźć. Które zeznánie wźiąwſzy/ vkaże przed ſądem. Nád to / dwu świádków Mieſczánow ośiádłych / wiáry godnych / ludźi vczciwych / ktorzyby pod przyśięgą doſtátecznie świádczyli / iż on / ktory ten dóm chce przedáć y wzdáć/ trzymał go ſpokoynie / od trzydźieśći lat y od iednego roku/ y ſześći niedźiel. Co gdy ſie ſſtánie/tedy onemu ktory dóm kupuie/bedźie dopuſczono wzdánie / przez Przyśiężniki / y bedźie do Kśiąg zápiſáne. Wſzákże ták/ iż y to w zápiśie wzdánia/bedźie miánowićie dołożono/iż ten który przedał / ſam od przodków ſwych ten dóm/ od trzydźieśći lat y iednego / y ſześći niedźiel / wedle doſtátecznego świádectwá/w ſpokoynym vżywániu/ bez wſzelkiego nágabánia/miał y trzymał. Godny przykład ku náſzládowániu inym Miáſtóm/ Miáſteczkom / gdźie wiec nietylko w Kśiegách / człowiek vczćiwy tákich zapiſów nie naydźie / ále y Kśiąg / y Piſárzá / y Vrzedu trudno doſtáć ma z nakłádem wielkim / wielekroć Vrząd zwodźić/y z wielkim też á niepotrzebnym Vrzedu zámieſzkániem. Bo kto trzyma imienie od trzydźieśći lat y iednego / wżdyby ſie kto w

Dawność ku dowodowi dźierżáwy wedle práwá.

tym czáśie ozwał á okazał / iesli do onégo dómu iákié Práwo miał. A iesli sie kto w tym czáśie nie ozowie / słusznie káždy / ták dawny czás / miásto zapisu / ku okazániu / y ku przedániu / swoiéy własnośći mieć może. Co y práwem pospolitym iest opátrzono. Chocby też kto źle nábyté / przez ták długi czás trzymał: to iest / nie od prawdziwégo dźiedźicá dostał / wzdánia áni kupná nie miał / co Łaćinnicy zową / Malæ fidei possessorem: tedy iuž táką dawność / ma zá pewną obronę swégo imienia przećiw wszystkim osobam / ták tu pod iednym dzwónem / iáko y ná stronie kedy dáleko mieszkáiącym / inéy mu obrony nie trzebá. Nápisano o tym Spec. Saxon. lib. 1. Artic. 29.

Male fidei Possessor co iest:

Pytánie wtore.

Jesliby dwá czynili / około kupna / ábo przedánia iákiéy rzeczy / á ieden z nich targu nie dokończył / áni zapláty námienił. Pytánié iest: Jesli ono przedánié skończyło sie czyli nié: Odpowiedź: Jž w téy mierze / iesli targu abo vmowy miedzy sobą nie zámknęli / áni zapłátá iest miánowána: tedy ono przedánié nic nie waży / ábowiém zapłáte miánowáć trzebá.

Pytánie trzecie.

Jeśliby dwá vmowe około kupná Imienia vczynili / y zámkneli targ miedzy sobą / tym sposobem. Iżby ten który imienie kupił / viścił álbo záreczył zapłáte pieniedzy zá Imienie. A w tym czásie ten który kupił / wwiązal sie w imienie kupione / y trzymał ie / á przedawcá część zapłáty wziął: czás ostátká zapłáty nie był náznáczony. Kupiec siedziałby w possessiiey / żadney istoty zapłáty nieuczyniwszy. Dał potym znáć / iż áni targu trzymáć może / áni zapłáty viścić. Przedawcá to bacząc / żądał áby mu kupiec wyprzątnął / wyrumował ono imienie: kupiecby sie tego bronił / dowodząc Possessiiey sámotrzeć / ábo dowodem Vrzedowym / ktorey possessiiey niechciałby wyprzątnąć / ażby mu od przedawce pieniądze były wrócone. Pytánie iest: Jesli kupiec imienie rumowáć ma / y iesli ten który przedał / nie ma v siebie pieniedzy záchowáć / gdyż kupiec imienie posiadł / á vmowy kupná trzymáć niechce. Czyli kupcowi pieniądze máią bydź wrócone? Odpowiedź: Jesliby kto przedał swoie własność / ábo dziedzictwo / pod tym sposobem / áby kupiec w zapłácie / dosyć vczynił / ábo zapłáte viścił: kupiec część

¶ Sposoby około kupná y przedánia obacz.

¶ Kto targ o imienie zrzuca / winien imienie rumowáć / á zadátek tráci chocby bedzie w possessiiey.

pieniedzy dał / á potym targ zrzucił / choćby też imienié trzymał rok y szesć niedźiél / mniéy ábo wiecéy : tedy kupiec tákowégo imienia otrzymáć nie może / ále ie winien rumowáć. A iesli co pieniedzy przedawcá wźiął / kupcowi ich wróćić nie winien / dla tego / iż kupiec przeszkodźił mu iego Possessyą / y targu nie strzymał. Wyiąwszyby miedzy nimi iné postánowienié było. A iesli co przedawcá kupcowi obiecał / Práwem przećiw iemu z strony obietnice może czynić. Wszákże nie piérwéy áż mu imienié wyrumuie. A to dla tego / iż targ kupná wniwecz sie obróćił / y rozerwány iest / nie z strony przedawce / ále z strony kupcá.

Pytánia czwarte.

Dom przedány á iescze nie wzdány / gdy kupiec bedźie miał w dźierżeniu á w tym czáśie przed wzdániém zgoré / komu szkodá idźie.

IEsliby kto imienié przedał / któré iuż kupiec wźiął w swoié skuteczné dźierżenié nie zápłáćiwszy go / á w tym czáśie szkodá sie trafilá przez ogień / ábo przez wode : przedawcáby sie zapłáty vpominał zá imienié : kupiec téż odpowiedźiał / znáiąc sie iż dóm kupił / ále mu iescze nie iest wzdány y szkodá ná onym domu bez iego winy y przyczyny stálá przed wzdánim. A choć zapłate vmówioną zna / pyta iesli szkode winien

ćierpieć/ y dóm zápłáćić / ktory ieszcze nie iest wzdány: czyli on zá lepszym práwem dóm ma puśćić/álbo co iest wedle práwá. Przedawcá przećiw temu rzecze: Gdyż Kupiec kupno zna / y w domu iáko gospodarz mieszkał / á ia mu też o żadną szkode áni ślubował/ áni ręczył/y gotówem był iemu záwżdy dóm wzdáć / y wolny puśćić / by mi iedno ostátek pieniedzy wedle targu zápłáćił: proszę przez sentencyą áby mi było skazano: Jesli mi kupiec pieniądze / ktore mi bez żadnéy wymówki obiecał / zápłáćić winien: Poniewaz iuz skutkiem dzierżenia dostał. A iesli tá szkodá ktora sie bez moiéy przyczyny sstáłá / mnie ma bydź ku vtráćie / á temu ku pożytku? Odpowiédź. Gdyż przedawcá zá dostátecznym kupnem / zá imienie pewną summę pieniedzy wziął/ á kupiec sie w imienie wwiązał/y pośiadł bez sprzećiwienia. Przedawcá wzdániu sie nieprzećiwił / ále y kupiec przez dánie pieniedzy kupno potwierdźił / y temu possessyą wziął przed szkodą: tedy pieniądze winien zupełnie do końcá zápłáćić/ á szkodá kupcowi/ nie przedawcy ma bydź poczytána.

☞ Tá Sentencya ktemu sie wśćiąga y iest pożyteczna / iż kupiec szkode ćierpieć muśi ná rzeczy kupionéy / dla tego / iż iuż Possessiią wziął /

choć ieszcze wzdánie nie doszło / by tylo od obudwu stron kupno y przedánie było zeznáné. A iesliby ieszcze Kupiec w dźierżeniu imienia nie był / choćby też ná to pieniądze dał / y mógł dowieść kupná: bliższy iest przą odyydź / gdyż ieszcze zdánie nie doszło / niżliby go przedawcá miał pokonáć. Wszákże pieniądze dáné tráći. A iesliby potym pieniedzy chćiał dochodźić / muśiałby okázáć zkąd ten dług vróśł. Jesliby przedawcá powiedźiał / iż mu pieniądze ná ten czás są dáné kiedy od niego dóm iest kupiony / á z tądby kupiec znał przedánie: tám targ przedánia / przeciw kupcowi rychléy może bydź dowiedźión / niżliby targu miał przeć. A ták kupiec otrzyma plác onégo domu / á pieniądze przedawcy do końcá zápłáći.

Pytánie piąte

Koń kupiony á v przedawce postáwiony w tym czáśie zdechł / komu szkodá idźie?

JEsliby kto kupił koniá ábo bydle / y litkup obie stronie pily / to iest / przedawcá y kupiec / y z inémi ludźmi / targ miedzy sobą zámknęli / y ieden drugiému zadátek pewnéy summy dał. Kupiec koniá przeieżdżał doświádczáiąc go / á czásu zapłáty nie námieniono / y ślubowánia żadnégo o szkodę / álbo iáko mówią / o niewá-

runk onégo koniá nie było. Kupiec koniá przyiął / á potym przedawce prośił / iżeby mu go w swoiey stáyni do pewnégo czáſu postáwić dopuśćił. W tym czáśie koń w stáyni ochrómiał álbo zdechł. Potym wróćiwszy śie kupiec / chćiałby koniá wźiąć / którégo záſtał zdechłégo álbo chrómégo / ábo którą iną wádą nákázonégo / y zbraniałby śie go wźiąć. Przedawcá chćiał pieniedzy od niego wedle targu. Kupiec przećiw temu mieni / iż koniá dobrze zdrowégo kupił / ále go iescze w swé dźierżenié nie wźiął / y owszem w stáyni v przedawce zdechł / álbo te wáde wźiął / y chce tego dowiéśdź / mieniąc ná tym nic nie nalężeć / choćby śie to zá niedbáłośćią iego álbo zá wiádomośćią sſtáło / y żąda ſkazánia / ieśli że onégo koniá / którégo przedawcá záwżdy miał w swoim dźierżeniu / płáćić winien / álbo co ieſt wedle práwá? Powód ták odpiéra. Gdyż tu ten stoi / y zna śie iż koniá odemnie kupił / y biore śie ná ty ludźi którzy przy kupnie byli: Nád to / koniá przyiął w dźierżenié swoie / mnie tylko żądáiąc / ábym mu dopuśćił w swoiey stáyni koniá postáwić / ná iego szkode / zá iego kosztem. W tym śie przydáło iż zdechł bez moiey winy y przyczyny / którey przygody mnie z sercá żal / y ofiaruie śie w tym dowiéść moiey niewinnośći / iáko mi

Sąd nákaže / žądáiąc przez Sądowy wyrok vznánia / iesli zá táką moią obroną mnie moié pieniądze máią bydź dáné / czyli nié / ábo co iest wedle Práwá? Odpowiedź: Jesli przedawcá może tego dowieść / iáko iest wedle Práwá / iže kupiec koniá przyiął wedle targu / y potym žądał go postáwić do pewnégo czásu w stayni v przedawce / y w tym czásie koniowi sie tá przygodá stálá / y śmié tego dwiemá pálcy przed Pánem Bogiem popráwić / iž tá škodá bez iego sie winy sstálá. Tedy kupiec słusznie koniá zápłáci / gdyž sie též słušny targ sstał podług iego zeznánia.

Reguła około kupná y przedánia potrzebna.

☞ Wspráwie około kupná y przedánia to trzebá pilnie báczyć: Jž z ktoreykolwiek przyczyny miedzy kupcem á przedawcą sposób ábo wymówienié iákié zaydzie / iáko Láćinnicy zową Conditio: tákié ma bydź pilnie chowáné. Ná przykład: Jesliby kto z kim targ vczynił o Wino / koniá / zbože / bydle / y oczkolwiek tákiégo: á záśzłoby iákié wymówienié / to iest / áby sie kupiec o zapłáte záreczył / ábo iżby dźiś zápłácił / ábo iżby rzecz kupiona / byłá wolna / swobodna / ku zástępowániu ábo obronie łatwia / ábo iżby ná próbe dano / ábo co tákowégo przy targu wymówionégo było. A w tym czásieby / iáki niepožytek

rzeczy przedáney przypadł/gdźie y kupiec pod oną wymową/ rzecz v przedawce zostáwił. A przedawcá mógłby dowieść oney Condycijey / y ludźmi którzy przy kupnie byli / y ktemu przyśięgą wedle prawá: tákowa wymowá ma bydź pilnie strzeżoná / y tá Regulá ma bydź záwżdy miedzy kupcem áprzedawcą ná pámięći. Conditio inter venditorem & emptorem superueniẽs, maximè est custodienda. Ale ieśliby rzecz kupiona bez záchowánia żadney wymowy przez kupcá wdźierżenie byłá wźiętá/ v przedawce tylko dla strzeżenia zostáwioná/ szkodaby sie w tym czáśie iáka trafiłá/ y śmiałby tego przyśięgą przedawcá dowieść / iż oná szkodá / w rzeczy przedáney / bez iego sie winy sstáłá: tedy ná tym nie ma szkodowáć / y cokolwiek pieniedzy kupiec dał/ ty giną. Wyiąwszyby miedzy nimi ina vmowá byłá. Ale y wymówienie które iest miedzy przedawcą y kupcem / wiecey należy ná kupcá / gdy iuż rzecz weźmie w swoie dźierżenie. A ten v kogo one rzecz zostáwią ábo porucza/ iest oney rzeczy stróżem. A kto czudzey rzeczy strzeże/ iáko swoiey własney / y tegoby wedle Práwá dowiódł / nie ma ná tym szkodowáć. Abowiem spólna vmowá/ która sie miedzy stronámi dźieie / by ieno mogłá bydź dowiedzioná / wszystkiemu Práwu zá-

Conditio.

kracza. Tóż też ma bydź rozumiano około Sukná/Oleiu/Winá/Jmbiéru/y wzyſtkich w pospolitośći rzeczy/ którekolwiek widzeniém/ vkuszeniém/ dotykániém/ mogą bydź rozeznáné. Które kto dziś kupi/ á zárázem ich nie weźmie/ á w tym czáśie przyda ſie ſkázá: Kupiec przyiąć muśi/ ieſli go przedawcá z tárgu wolno wypuśćić niechce. Wszákże o oszukánie/ ieſli ſie które pokázuie/ przećiw przedawcy może czynić.

Zaſtáwá.

Eslibyby kto dobrá ſwoie záſtáwił w pewnéy ſummie do czáſu náznáczonégo/ á záś ie miał wykupić. Wierzyćiél miałby ie iuż w ſwoim dźierżeniu. Tedy ten który ie záſtáwił/ nie może onych dóbr przedáć/ áni záſtáwić inému dáléy/ bez woléy onégo/ którému ie piérwéy záſtáwił. A chocby oné dobrá wierzyćiél miał w ſwym dźierżeniu/ wszákże ieſliby ſie

Záſtáwnégo imienia włáſność.

w tym

w tym czásie póki nie będą wykupioné / iáka szkodá w onych dobrách sstáłá / króm przyczyny ábo niedbáłośći dźierżawce : dźierżawcá szkody nie winien / szkodá przy dobrách zastáwnych ma zostáć. A iesliby ten który ie zástáwił / wyzwolić ich nie mógł / szkody nie winien ćierpieć / od onégo komu są zástáwioné.

Pytánie pierwsze.

GDyż zástáwienié imienia równie iednégo wiąże iáko y przedánié / ták go zá zastáwą nie ma / iáko y zá przedániém. Pytánié iest / w czym zástáwienié od przedánia iest rózné? Odpowiédź. Zastáwá y przedánié w tym rózność máią / iż rzecz przedana nie może zás bydź wykupiona : zastáwna może bydź wolno wykupiona. A z tąd sie pokázuie / iż ten komu iest rzecz zástáwioná / nie może iéy przedáć bez woléy onégo który ią zástáwił. Rożność przedánia y zastáwy.

Pytánie wtore.

IEsliby ieden drugiému vczynił zapis / y zástáwił dobrá swoié / iszcząc dług / y obiecuiąc go zápłáćić ná pewny czás / á zápłáćić y wyzwolić dóbr nie może. Potym Wie-

rzyćiel ktorému są dobrá záſtáwioné / poſtepowałby wedle Práwá z tákowémi dobrámi záſtáwnémi / opowiádáiąc Vrzednie onému ktory ie záſtáwił / iż ie gdzieby nie wykupił chce przedáć. Potymby tákowé dobrá przedał. Pytánie ieſt: Jeſli oné dobrá ktoré mu ſą záſtáwioné / y ktoré przedał może záſtepowáć czyli nié? Odpowiedź. Aczkolwiek kto záſtáwił Jmienié pod tym ſpoſobem / iż ten komu ieſt záſtáwioné / może ie przedáć / ieſliby go ná czás náznáczony nie wykupiono: choćby mu téż przez Sądowny wyrok ſkazano / iżby mógł przedáć / y przedał ſkutecznie: tedy záſtepowáć onégo Jmienia nie może / Bo ie tylko w Fáncie ſwoim miął / y owſzem on ktory ie záſtáwił / álbo ktorémuby dopuśćił / wykupić ie może / choćby téż wyſzedł rok y ſześć niedźiel. Abowiém w rzeczy záſtáwnéy żadna dawność nie idźie / póki záſtáwá może być dowiedźioná. Záſtepowánia wietſzégo nie winien przedawcá w rzeczy záſtáwionéy / ieno áby dowiódł iż mu ieſt záſtáwna w téy á w téy ſummie / do tego czáſu. A iż z záſtáwą álbo z fántem poſtepował wedle Práwá / iż przedał fánt dla tego / iż ten ktory ie záſtáwił wykupić niemógł / wedle vmowy.

Dobrá záſtáwné ieſliby kto przedał / winienli przedawcá z ſtrony ich bronić?

Záſtáwá zadnéy dawnośći nie ma.

Przedawcá záſtáwnégo imienia / iákié záſtepowánié winien?

Pytánie trzecie.

IEśliby ten / komu iest Imienié zástáwione / zbudował co ná onym Imieniu zastáwnym. Winienli on który chce wyzwolić Imienié swoie / odłożyć budowny nakład / piérwéy niżliby mu Imienié rumowano? Odpowiédź. Jesli iest potrzebné budowánié / winien ie odłożyć ten / który dobrá wykupuie wedle Práwá.

Budowánié zastáwnégo imienia.

Pytánie czwarte.

IEśliby kto zástáwił dobrá swoie tákié / z których pożytek idzie / iáko są role / winnice / chmielniki / ogrody / sády / mytá / dochody / krámy / iátki rozmáité / chlebné / gárbárskié / rzeźnicze / tákże y dómy / pod tym sposobem / iż ie chce wykupić ná pewny czás / z których dóbr zastáwnych pożytek ná każdy dzień idzie. A nie byłoby to przy zastáwie wymówiono / iż dóbr onych ze wszystkimi pożytkámi ma vżywáć / áż do wykupienia. Pytánié iest. Jesli oné pożytki / ná główną summę máią bydź wyrázoné? Odpowiédź. Jesli dobrá / z których iáki pożytek idzie / były zástáwioné: tedy on pożytek ná główną summę

¶ Dochody y pożytki z zastáwnégo imienia bráné / máiąli bydź ná główną summę wyrázoné.

ma bydź wyrážony. Wyiąwszyby przy vmowie wymówiono było / iże dóbr onych w téy summie wolno vżywáć ma. Abowiém ieśliby pożytek brał / á to w wymowie wyrážono nie było. Lichwá to iest. Spec: Saxo: Lib. I. Articulo 54.

¶ Lichwá.

☞ Ostrożniéy dźiś ná złé dłużniki w zapiśiéch dokłádáią / iż kiedy kto w summie iákiégo Imienia vżywáć ma / á chce sobie dobrze obwárowáć / áby mu onégo vżywánia ná głowną summę nie wyrážono / ták w zapiśie dokłáda miánowićie. Obligauit bona cum vsufructu, vsufructum ad principalem summam non dafalcãdo. To iest / zeznał iż to imienie zástáwił / y w vżywánie dał / którégo vżywánia / ná głowną summę nie chce wierzyćielowi swoiému nic wytrącáć. Gdźieby tych słów w zapiśie nie dołożono / tedy vżywánié z obszácowánia / ile ono Imienie do roku pożytku czyni / wyrážáią ná głowną summę.

¶ Wiele sie dźiś dźiwuią / czemu ták długié zapisy z rozmáitémi wymowámi czynią. Nie trzebá sie dźiwowáć / bo ták bydź muśi / przećiw złym á wykretnym dłużnikóm / których sie dźiśieyszych czásów národźiło dosyć / którym y długié zapisy / nic niepomogą / przedśię im dźiury náyduią: álbo iákim niedołożeniém / álbo dźiw-

nym rozumieniém. Choć iáśnie rzecz bedźie położoná iáko słońce/ przedśię ią zły dłużnik niczuie/ y forytarzów do tego wiele sobie nábedźie/ ktorzy mu zá sklenicę winá/ álbo zá iáki máły vpominek/ tákże rozumieć pomogą/ y rzecz ku skutkowi wedle onégo wykretnégo wyrozumienia przywodzą. Iáko to dźiś iuż nástáło. Choć sie dłużnik zápiſze/ pewną summę zápłáćić gotowémi pieniądzmi/ żadnym sie fántem nie sczycąc/ przedśię ten co pożyczył pieniedzy/ y ná gotowé pieniądze iáśny zapis ma/ nie pieniądze/ ále fánty á ktemu nikczemné bráć muśi. Choć sie dłużnik ná imieniu stoiącym zápiſze/ w fánćie ie wierzyćielowi swoiému da/ y iuż ie wierzyćiel w zakłádźie swoim bedźie miał/ Vrzednie sie w nie wwiąże/ y wwiązawszy sie/ záś dłużnikowi naymie: przedśię wierzyćiel przećiw iáśnému pospolitému práwu/ przećiw zapisowi od dłużniká swoiego/ muśi fanty bráć. Tákié wykrety nástały/ tácy forytarze niepobożni/ bez boiáźni Bożéy. Nád to/ ci wykretnicy to czynią/ choć sie dłużnik odpiſze wszelkich obron/ listów gléytowych/ żeláznych/ y wszelkich innych pomocy. Kiedy czás zapłáty przydźie/ przedśię bedźie miał list gléytowy/ ktorym sie náprzećiw swemu Creditorowi broni/ ták mówiąc: Aczem sie ia odpi-

Wykrety przećiw zapisom ná fánty miásto gotowych pieniedzy.

Wykrety przećiw zapisom listy żeláznémi.

ſał liſtów Królewſkich / alem tego nie mógł v-czynić / nie mógłem záwrzéć ręki Pánu ſwému do łáſki / którą mi vkazał: á ták proſzę ábym przy téy wolnośći / á łáſce páńſkiéy był záchowan.
Kreditorzáś powiáda / iż ſie tym nie możeſz bronić / gdyżeś ſie miánowićie odpiſał liſtów gléytownych / odrzućiłeś ná ſtronę páńſkié dobrodziey ſtwo / wzgárdziłeś nim / etć. Z którégo ſporu wiec Vrząd wątpi / ku czemu ſie ſkłónić ma / czy ku zapiſowi / czy ku liſtowi / choć rzecz ieſt iáſna / iáko ſie kto zwiezać każe / ták związány chodzić muśi: kto ſie nieprzyiaćielowi mieczem bronić niechce / przymuśić go nikt nie może: kto czyim dobrodzieyſtwem gárdzi / nie godzien go: kto ſie czego wyrzecze / iuż ktemu przyśdź nie może: tákże / gdy ſie kto ſwému Kreditorowi odpiſze bronić liſty gléytownemi / ſłuſznieby ſie bronić nie miał. Y Vrząd ſłuſznieby tákiégo przy tákiéy odpiſánéy obronie záchowáć nie miał. Quoniam ſuper his omnibus, volenti non fit iniuria. Zwłaſzczá gdy to ieſt ku krzywdzie Kredytorowi / przećiw iáſnéy wedle zapiſu ſpráwiedliwośći. A czemuby zapis / iáko ku zeznániu długu ieſt ważny / nie miał bydź ku temu ważny / gdzie ſie dłużnik liſtów gléytownych odpiſze? Bo ieſliby to odpiſánié nie miáło bydź ważné: tedyby ni ku czemu

inému

inému nie służyło / ieno ku łatwieyszému ná bliźnim pieniedzy wymatániu? A Zapisy nie ku temu służyć máią / ále ku pewnéy zapłácie długu / y máią bydź w mocy ták iáko piszą / in omnibus punctis, clausulis, & articulis. Ale snadź rzeczesz: Pan Bóg ná mie przygode dopuścił / wiec nie mam lekárstwá szukáć? Lepiéybyś dáleko vczynił / ieśli Pan Bóg ná cie vpadek iáki dopuści: ábyś szedł do Kreditorá dobrodzieiá twégo / á przełożywszy mu przygode twoie prośił go mówiąc: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. A Kreditor ieśli iest człowiekiem Krześciáńskim / bacząc twóy vpadek / iżeś tego nie márnie vtrácił / iż ná cie przygodá przyszłá / mam zá to / iżći nie tylko pofolguie / ále y cząstke odpuści. A toby tobie z lepszą sławą było / niż gdy sie listów odpiszesz / á przedśie listów ku obronie nábywasz / á niż gdy sie gotowémi pieniądzmi płáćić zápiszesz / gratámi odbyć chcesz. Czym y sobie y inym iáko mówią Credyt / to iest wiáre psuiesz. Zátym tá pestis in Republica idźie: iż vbogiemu trudno náleść ktoby go w potrzebie iego záłożył. Káżdy sye boi / áby pożyczywszy gotowych pieniedzy / nie muśiał potym bráć ledá gratów / ábo iákich towárów złych nieodbytych. Ale rzeczesz / iż wedle Práwá pierwéy má bydź zapłátá

Obiectio debitoris contra debitorem.

Iż dźiś trudno pieniedzy nábydź. Zkąd to idźie

Alia obiectio debitoris.

Solutio debitorum mobilibus fit in actione personali.

Porządek płácenia długu rzeczámi.

Actio Personalis.

długu ruchomémi rzeczámi: prawdá Ale tám gdziebyś mi zgołá dług zeznał / á ná stoiącym go imieniu nie vkazał. Nie rozumieią niepobożni forytarze / iż płácenié długu fántámi / abo ruchoméml rzeczámi / nie idzie ieno tám / gdzie kto zgołá dług zezna / á ná żadnym go imieniu nie viści / iáko Łácinnicy mówią: Vbi est actio personalis. Nie rozumieią porządku w płáceniu długów in actione personali, co w Prawie dostátecznie opisano témi słowy. In actione personali super capiendis pignoribus, talis ordo tenendus. Vt primo accipiatur pecunia si extat. Secundo, res mobiles, exceptis deputatis ad agriculturã vel pro vsu quotidiano vestium, vxoris, vel liberorum. Tertio his deficientibus, recurritur ad res immobiles. Quarto, ad nomina debitorum. Quinto, ad incarcerationem. Miánowicie tu dolożono / gdzie ma bydź ruchoméml rzeczámi zapłátá długu / tám gdzie iest Actio personalis, to iest / gdy kto tylko dług zgołá zezna / czás zapłáty námieni / á ná imieniu go nie vkaże. Ale gdzie kto dług zeznány ná imieniu stoiącym vkaże / imienié stoiacé w tym vwiąże / w fáncie da: tám iuż wierzyciel nie winien bráć rzeczy ruchomych w zapłáte długu swoiégo. Bo iuż imienié stoiacé piérwey w fáncie ma / iuż tám iest iáko Łácinnicy zową /

Actio realis, actio hypotecaria. Już tám fánty/ przeciw fántowi pierwéy dánému/ mieyscá nie máią: nie winien wierzyćiel imienia puśćić/ áż mu gotowé pieniądze dádzą. Nie inßy iest kßtalt fántu stoiącégo/ ieno iáko y ruchomégo. Kiedy mi kto fánt ruchomy záſtáwi/ nie winienem go puśćić z reku ná przemiáne zá iny fánt/ áż mi summe położy. Tymże sposobem/ Kiedy mi kto vkaże dlug ná stoiącym imieniu/ y w wiąże sie w nie/ trzymam ie skutkiem: iużem niepowinien inych fántów przyymowáć/ áż mi moiá summá będźie położoná. Nápiſano to w Práwie Pignus, non niſi ſolutione pecuniæ liberatur. Et obligatio principalis naturaliter non alio modo, niſi ſolutione pecuniæ,inuito creditore tollitur. A názywáią to w Práwie: Pignus luere vt habetur in Codice Titu. de Luitione Pignoris. Vnuſquisq; debitor pignus ſuum eliberare poterit,cum videlicet pecuniam ſoluerit. Tu iásna rzecz/ iáko dłużnik/ fánt raz w summie dány wyzwaláć ma/ nie fánty inémi/ ále pieniądzmi. A choćby też ná stoiącym imieniu długu nie vkazał/ ieno iż pieniądze gotowé wziął/ gotowé pieniądze zeznał/ y zápłáćić obiecał: Práwo przyrodzoné y piſáné/ do tego wiedźie/ ábyś wierzyćielowi/ twoiému dobrodźieiowi/ ktoryć czáſu twéy potrzeby do-

Actio realis. Actio hypotecaria.

Pignus Lue.

dźe vczynił / nie co inégo dawał / iedno to coś zeznał/coś obiecał. Jáko nápisano Spec: Saxo: libro ij. articu: 6. in glosa. Naturale est,vt eo modo quis liberetur,quo pacto obligatio facta fuit. A ná drugim mieyscu: Spec: Sax: libro iij. artic: 40. in textu, nápisano: Qui nummos aut argentũ soluere debet, si pro hoc pignora præbuerit, per id non sit liber, nisi sic inter eos pactum fuerit.

¶ Fánty iáko máią bydź od dłużniká przyimowáne.

¶ Trzebáby ná té Fántowniki/ którzy wziąwszy gotowé pieniądze álbo kosztowny towar od kogo / chcą to płáćić ládá iákimi gratámi / iescze nie swoimi/ ále od kogo ná wzgárdę á ná szkodę wierzyćielowi swoiému nábytémi: trzebá mówie wzbudźić/y ku skutkowi zás przywieśdź ono Práwo / dźiśieyszému czásowi bárzo przystoyné / którym opisano iáko wierzyćiel od dłużniká fánty przyimowáć ma. Nie ták iákoby ie oszácowano / ále iákoby mogły bydź zá gotowé pieniądze przedáné. Aby ie Vrząd kazał iáwnie wyłożyć / á temu ie przedáć ktoby wiecéy zá nie dawał / áby Wierzyćielowi z przedánia fántów/ pieniądzmi dług oddawał. Vczy tego iásny text w Práwie Spe: Sax: lib: I. Articulo 70. in textu. Iż kiedy dłużnik nie ma czym płáćić/ ma w długu bydź fántowan/ który fánt wierzyćiel trzykroć/ káżdy raz przez dwie niedźieli winien Dłużnikowi o-

powiá-

powiádáć/ iż tylo zań dáią. Jesliby go dłużnik/ iáko bliższy fántu swoiégo nie wyzwolił / tedy ón fánt iuż ma bydź wyłożony y przedány. Jesliby fánt / wynośił dług / tedy to coby wyższéy było/ dłużnikowi/ ma bydź dano. A iesli co do długu niedostáło / dłużnik ma bydź do tąd fántowan/ áż sie zapłátá długu wypełni.

¶ Ták vczeni w Prawie vczą. Et Cerasini sub titulo de executione rei iudicatę tá iest sententia. Gdźie ku temu Artykułowi Libri. 1. Arti. 70. ták pisze. Si pignus nullũ omninò fructũ, nullaq; emolumenta ferat, ex quibus Creditori poſsit satisfieri. Eo in casu, pignus est publicè distrahendum, & creditori interueniẽte cautione, si caret poſſeſsione, tradendũ, vt illud ter in locis publicis de quindena in quindenã venui exponat, adhibito etiã Pręcone, cuius ore venditio publicetur. Quæ quidem venditio ipsi etiam debitori semper est denunciãda, si fortè pignus suum velit redimere. Quibus rebus sic gestis, & pręcedẽte eiusmodi denũtiatione si debitor redimendi curã abijciat, pignus vendendũ est ei qui plus numerauerit: sin verò nullus contingat emptor, Iudex reuolutis sex septimanis, pignus in satisfactionem debiti creditori tradet, & si haud quaq̃ respõdeat quãtitati æris alieni, alijs pignorationibus erit repetendũ, quicquid defecerit.

¶ Záchowywano sie dosyć nie dawnych czá-
sów wedle tego práwá / iż kiedy wierzyćiel przij-
mował fánty od dłużniká / y przedawał ie / przy-
pozywał dłużniká z świádkámi / którzy świád-
czyli iż mu zá on fánt więcéy nie dawano. Po-
tym / iesli dłużnik w sześć niedźiel nie wykupił
fántu swoiégo / iuż go wierzyćielowi sąd wedle
onégo kupná przysądzał / y ták skázował. Gdyż
ten dłużnik swoiego fántu / w sześć Niedźiel nie
wykupił / nic do tego czásu nie czynił / tedy iuż
wierzyćiel / ma sie przytym tárgu á przedániu zo-
stáć wedle práwá. Ku temu służyło ono skazá-
nié / które y dźiś czynią / ále go Prokuratorowie
niewiém czemu ku skutkowi nie przywodzą / áby
wierzyćiel przedawał fánty: pod świádectwem
dobrych ludźi / stronie to opowiádáiąc. Często y
owszem záwżdy około fántów tákié skazánie by-
wa. Decretum est Actorem, posse vendere pigno-
ra, sub euidētia ꝓborum hominū, parti hoc ipsum
denunciañ: de forma iuris. A wedle tego skazá-
nia sie nie spráwuią / ieno vbogi Creditor wedle
iednégo skazánia / iáko fánty oszácuią / ták przij-
muie. Drugiégo dekretu Exekucyiéy zániecha.

Szácunek fántów dla czego bywał

Szácunek rzeczy nie dla tego bywał / áby wie-
rzyćiel wedle onégo szácunku przyimował / ále iż-
by ták iáko oszácowano przedawał / áby wierzy-

ciel ku szkodzie dłużnikowi/ po swéy myśli nieprzedawał.

¶ Tegóż vczy pytánié iedno nápisáné in legibus Imperialibus in Autenti. Hoc nisi debitor C. de solutio. A nápisał ie człowiek vczony w Práwie/ Ioannes de Ferrariis in sua Practica tymi słowy.

Pytánie piąte.

Często sie przydawa/ iż nędzni Litygántowie/ to iest mizerné strony práwuiący sie/ y ich przewrotni Prokuratorowie to czynią/ áby wierzycielowi do stoiącégo Jmienia nie przyszło: ná iego wzgárde/ dáią mu ruchomé rzeczy/ ták swoié własné iáko y cudze/ y indzie nábyté y ktemu niczemné á sprośné/ áż do garnków abo krożlików/ y niekiedy ie od sąsiádów swoich ná płacenié potáiemnie skupuią. Pytánie iest: Mali bydź wierzyciel przymuszón tákié rzeczy podlé/ w zapłáte długu swoiégo przyymowáć czyli nié? Odpowiedź. Nie winien tákich przyymowáć. Abowiém rzeczy ruchomé/ które dłużnik ná zapłáte długu daie/ máią bydź tákowé/ ná któréby sie kupiec látwie nálazł/ áby nie były niepożyteczné/ ábo zbytnie/ ábo wierzycielowi szkodliwé. Ale tu rádá iest wierzycielowi/ áby tákié ruchomé rzeczy Vrząd dał wyložyć ku

Rádá Creditorowi co z fanty ma dziatać.

żyć ku przedániu / iż ktoby więcey zá nié dawał / áby temu były dáné / áby sie z tego przedánia wierzycielowi pieniądzmi zapłatá stała. Tym obyczáiemby sie zabieżało / áby źli dłużnicy swoich wierzycielów nieoszukawáli. Póty pytánié y náuká z niego. A poniewaž tá náuká tych czásów iest bárzo potrzebna około odbywánia fántów dłużnikowych. Położe to pytánié po Łácinie / ták iáko iest w sobie ná mieyscu námienionym / áby tym iáwnieyszé było.

Quid dices de eo, quod facere nitũtur plerũq; miseri litigantes, & eorum subditi Procuratores, qui ne perueniatur ad immobilia, & vt magis vituperiũ faciant creditori, exponũt & producunt, tã propria sua mobilia, quàm aliena, & quæcunq; vilissima, & quandoq; ea latenter emunt à vicinis, vsq; ad incisoria & bocalia lapidea & stagnea. Nunquid sit cogẽdus creditor talia recipere in solutum? Puto quòd non. Quia res mobiles debent esse tales, quę de facili reperiant emptorẽ, & nõ sint inutiles vel superfluę, aut damnosę ipsi Creditori. Sed consiliũ est melius pro creditore, quòd talia bona mobilia faciat exponi per Iudicem venalia, vt plus offerenti dẽtur, & ipsi Creditori eorũ preciũ exoluatur. Et hoc modo obuiabitur fraudibus taliũ malignãtiũ.

Iákié rzeczy ruchomé Creditor od Dłużniká przyimowáć y iáko z nimi postępowáć ma.

☞ Nie trzebá sie tedy dziwowáć / iż przećiw

złym

złym dłużnikóm ták długié zapisy czynią / y przewrotności ich rozmáitémi condicyami zabiegáią / y iescze podobno przeciw tym fántowników / inákszé náydowáć muszą. Co pierwey dłużnik zápisowal summe super omnibus bonis suis mobilibus & immobilibus, Musi ták postáwić. Reformauit super omnibus bonis suis, tam immobilibus quàm mobilibus, y iné ostrożności / áby wierzyćiel wolność miał przyimowáć coby chćiał w zapłáćie swégo długu / ieśli mobilia ábo immobilia. Jákożby to miało bydź y wedle práwá. Kiedy sie dłużnik zápisze ná wszystkich dobrách ruchomych y nieruchomych : Już wierzyćiel ma wolność obierác sobie z dóbr dłużnikowych które chce / ku zapłáćie swoiégo długu. Nápisano Speculo Sax. lib. 3. Art. 39. Creditor habet optionem inter omnia bona creditoris. Zkąd sie też pokázuie / iż dłużnik gdy chce płáćić creditorowi swoiemu dług fántami / winien znieść wszystek swóy ruchomy státek cogokolwiek ma / z którégo creditor ku zapłáćie swoiéy ma wolność obierác co chce. Nie trzebá sie też dziwowáć / iż kto płát od pieniedzy bierze / zwłasczá od dłużniká niedbalégo / który zapłáte z vporu odwłacza. Bo tegó y práwo dozwala / y lichwa tego nie názywa / choć to iest nieiáki ksztalt lichwy. A w téy mierze / gdy dłu-

Creditor / ma wolność obierác z rzeczy ruchomych dłużnikowych ku zapłáćie które chce.

Płát od pieniedzy kiedy práwo dozwala bráć.

żnik mogąc płácić / nie chce płácić / niedbáły w tym iest/może od niego płat bráć/którego Práwo nie názywa lichwą/ ále nagrodą szkody. Talis inquit vsura, non est propriè vsura, sed recompensatio damni, cum quis solutionem iniquè & dolosè protrahit. Spec. Sax. Libro 1. Artic. 54. in glosa.

Pytánie szoste.

JEśliby który dłużnik ku zapłácie długu swoiégo nie miał áni pieniedzy/ áni rzeczy ruchómych / áni stoiącégo Imienia / áleby też miał dłużniki / ná którychby wierzycielowi swoiému vkázowal zapłáte swoiégo długu / iáko sie tu Wierzyciel spráwowáć ma?

Odpowiedź: Jeśliby mi móy dłużnik vkázował zapłáte moieǵ długu ná swoich dłużnikoch / winien mi ony dłużniki stáwić przed Sądem. Którzy stánąwszy/ ná spytánie Sędziégo / máią zeznáć/ iesli ón dług który v nich móy dłużnik vkázuie/ winni ábo nie? Jesli zeznáią/ tedy ich Vrząd práwnémi postepki ma przypedzić do tego áby záplácili. A iesliby rzecz ruchóma w zapłáte dána byłá / á okazáłá sie cudza / iáki tu rátunek wierzyciel ma? Odpowiedź: Iż wierzyciel może zá tákim nieużytecznym dániem zapłáty iesżcze przeciw swému dłużnikowi czynić.

Bo nie zniſczył ſobie piérwſzégo poſtepku przećiw iemu. Y zda ſie téż / iákoby pod tym ſpoſobem vkazánégo dłużniká przyiął / y pod tym ſpoſobem piérwſzégo práwá odſtąpił / ieſliby oná rzecz w zapłátę podána / iego byłá / álbo ieſliby ſie ſłuſzna zapłátá / bez ſzkody / bez práwowánia ſtáłá. Ták nápiſano w Práwie. Quia per inutilem dationem, non eſt ſublata prima Actio, contra debitorem. Y dla tego to ſobie przy vkázowániu dłużników / pilnie przeſtrzégáią. Bo rzecz niegodna / áby wierzyćiel z vkazánym dłużnikiem ták długo Práwo miał wiéśdź / z ſwoią ſzkodą / iáko z piérwſzym wiódł.

Pytánie śiodme.

Służnik iáko ma bydź chowan w więzieniu.

TExt vczy Speculo Saxonum Libro 3. Articulo 39. témi ſłowy. Ktoby przed Sądem dochodźił długu od dłużniká / któryby niemógł mieć rękoymiégo. Sedźia ma go podáć wierzyćielowi / y będźie go on Wierzyćiel winien chowáć ná ſtráwie y ná robóćie / iáko ing ſwoie czeladź: y ieſliby chćiał / może go w pęto okowáć /

ináczéy nie ma go dręczyć. A ieſliby vciekł / albo go ná czás puśćił / przez to od długów niezapłáconych nie ieſt wolen / póki zapłáty niedowiedźie. Ná drugim mieyſcu Iure Munic: articu: 27. text ieſt táki ſłowo od ſłowá. Jeſliby ſpráwá byłá około długu który dłużnik zna / á obżałowány / ma dziedźictwo w mieśćie / któré ſie wynośi nád on dług / może ſie dziedźictwem ſczyćić ná ſądowny ſłuſzny rok. Jeſliby dziedźictwá nie miał / będźie podan wierzyćielowi zá rękę w moc iego. A ieſliby ten był gośćiem komu ieſt podány / może go zſobą odwieźć / ieſli go nie może záchowáć w tym práwie. Wſzakże on wierzyćiel winien rękoymie poſtáwić / iż onégo dłużniká bez obrážęnia zdrowia iego będźie chował / álbo iż go záś ſtáwi. Jeſliby wierzyćiel Rękoymiégo nie miał / tedy go w tymże práwie w káźni mieyſckiéy ma zoſtáwić / peto może nań włożyć. A nád to żadnégo inégo karánia nie ma mu zádáwáć / bo ſie dobrowolnie w więźienie dał. Opátrzyć go winien żywnośćią y robotą / ták iáko iną ſwoie czeladź. Bowiém nie ieſt złodźieiem / áni kiedy ze złodźieymi towárzyſzył. Jeſliby vciekł piérwéy niż dług zápłaćił / może go znowu zátrzymáć / o oſtátek pieniędzy / gdźieby go kolwiek przyśćignął / y powtóré go ofiárowáć

do

do Sądu / gdzieby gó kolwiek przyścignął. Póty Text. ¶ W Glózie dokłáda: Gdyby dłużnik obiecał / zapłáte Wierzycielowi swoié- mu pewnie / ieśliby z łáski Bożéy miał opátrze- nié nád żywność á Rekomié stáwił / nie trzebá go podáwáć w moc Wierzycielowi. Podáią dłużniká Wierzycielowi w moc álbo do więzie- nia / nie ták dla tego / iż nie ma czym długu zápłá- ćić / iáko théż dla thego / iż sye zdrádliwie w tym spráwowal / dobrodźieystwá cudzégo źle vży- wał / dobrá swoié álbo cudzé przełotrował / roz- próßył / przemiłował / przegrał / źle sye spráwo- wał / Credythorá swégo chytro oßukał / pienią- dze ná nim álbo thowar gládkimi słowy óbieth- nicámi wymátał / co nic innégo nie iest iákoby go poczćiwie okradł : przeto też to więzienié ma iákoby słußné karánié zá ty występki. Bo y Prá- wo vczy : Kiedy vbóstwo ná kogo zá themi wy- stępkámi przyydźie / áby Vrząd ná iego vbóstwo baczenia nie miał. Godna rzecz iesth / áby vbogi który swoią złą spráwą / álbo iákiemi występká- mi w vbóstwo wpada / pómocy żadnéy nie miał / áby vbóstwo ćierpiał. Quoniam paupertas in de- lictis non excusat. Nie ma też być wiecznie więźniem. Bo by to było przećiw práwu / które nie każe nikogo dla pieniedzy więźić / tylko póty

¶ Dłużniká dla czego dá- ią do więzie- nia.

póki ſye robotą ſwoią nie wyzwoli / kthóra ma być Wierzycielowi oſzácowána y ná ſumme długu wyrázóná.

☞ Nápiſano támże in Gloſa : iż v ſtárych ludzi ónych Rzymiánów w Obietnicách / w zmowách/z wielką pilnośćią Wiáre chowano/y przeto ná ty dłużniki/ ktorzy ſye nie iścili Lege xij tabularum nád inné karánia które im thám opiſano / karánie théż ná gárdle vſtáwióno: ábo ie zá Morze záprzedawano. A ieſliby było wiele Credytorów / thedy dłużniká ná cześci rozśiekawano. Kiedy ieden Philozoph Fáworyn pytał iednégo vczónégo człowieká w Práwie SExtum CEcilium, Czemu by to tákié okrutné Práwo ná dłużniki vczynióno? Odpowiedział/iż dla záchowánia Wiáry/ fidei ſeruandę gratia, to vczynióno/áby tym Práwem karano tego kthóry w vmówách / w pożyczániu / w zapłácie długu wiáry nie chował: áby ſye dłużnik wárował żeby ku tákiému karániu nieprzyſzedł. To przy Niemieckim Práwie nie dla tego położóno / áby ſye ták v nas z dłużniki ſpráwowano/ ále dla okazánia / iáko v ónych ſtárych Rzymiánów / Wiáry pilnie przyſtrzégano. Aby też dźiśieyſzégo wieku ludźie/ á tym wiecéy Krześciáńſcy/ Wiáre miedzy ſobą chowáli/ktora ſye tych czáſów bárzo ná-

ſczyrbiłá / á niewiárá zá niekárnością bárzo ſye rozkorzeniłá/ iż ieden drugiemu/choćby mógł ſtátecznie dług zápłáćić/ ládá gratámi Wierzyćielá dobrodzieiá ſwoiégo odbywa. Ale thá złość dłużniká/ niczymby ſye rychléy niepohámowáłá/ iedno kiedyby ſye zbudziło tho Práwo / iáko pierwéy Credytorowie s fanty poſtempowáli. tho ieſt/iż ié Credytor przyymował/ták iáko ié mógł przedáć zá gotowé pieniądze / pod świádómiem dobrych ludzi : opowiádáiąc dłużnikowi v Sądu trzy kroć przez ſześć Niedźiél de Quindena in Quindenam, ieſliby fant ſwóy/ iáko bliżſzy wedle targu chćiał odkupić . Jeſliby nie odkupił przez ſześć niedziel/áby iuż Credytor ták przyiął iáko mu dáią gotowé pieniądze. Jáko wyżſzéy o tym.

Pytánié Oſmé.

JEſliby kto komu záſtáwił Dobrá ſwoié w pewnym długu/á záſtáwiwſzy/ tyż dobrá przedał innemu. Pytánié ieſt: Jeſli ten/ktorému były záſtáwióné / długu ſwoiégo ná ónym kthóry mu dobrá záſtáwił / álbo ná dobrách zaſtáwnych/ á pothym innému przedánych ſzukáć ma ? Odpow. Jeſliby ktho záſtáwił

§ Dłużnik / kiedy zastáwne Imienie przeda: Wierzyćiel / ná czy długu szukáć ma: ná Osobie dłużnikowey czyli ná Imieniu przedánym.

Dobrá swoie / á przedał ie záś innemu bes woley ónego kthoremu ie pierwey zástáwił: thedy ten kthory przerzeczone dobrá zastáwne w dzierżeniu ma / iáko mowią iest w Possessyey / habet optionem, to iest wolno mu obieráć / chceli swoiego długu szukáć / álbo ná Osobie ónego kthory Imienie przedał / álbo ná dobrách zastáwnych.

Tu y stey Gadki ábo pythánia / iásnie sye Náuká podawa / kiedy ktho ma w zastáwie Imienie w długu / wolno mu szukáć ónego długu / chceli ná zastáwnym Imieniu / chceli ná Osobie ktora zástáwiłá. Tákże chceli y ruchome bráć / nie może go ćisnąć do thego / áby miał co innego bráć nád thó co mu pierwey dano. nie thák iáko dziś powstáło / choć ktho Imienie w fancie w zastáwie ma / przedśie dłużnik dawszy iákie grathy á przyśiągszy iż pieniedzy nie ma / Credytorá z Imienia wypiera / przećiw Práwu iásnemu wyższey miánowánemu. Solutione pecuniæ pignus liberatur.

Pytánie Dziewiąte.

Jeśliby kto dochodził Práwem iákiego Jmienia / powiádáiąc ie być w fancie swoim / y miał ná tho List Przodkowi swoiemu tyl-

ko nale

ko należący. Odpiera strona/ żądałaby dowodu od thego który sye ma do Imienia. Ten sye brał ná dowód Przodka swoiego. Odporna strona rzekłaby: Gdyż sye ten ciągnie do moiego Imienia/powiadaiąc ie być fantem swoim/ y chce dowieść Listem kthóry Imieniu służy/ żądam áby mi było skazano przez Sądowny wyrok/iesli ón może dochodźić Imienia moiego? Powód záś rzecze: Gdyżem ia iest po nieboszczyku. N. Dźiedźic bliższy y Dobrá wszycki / ze wszystkim Práwem ná mie przypádły/ ták własne iako dźiedźiczne/y Długi/ ták ruchome iako nieruchome dobrá/ żądam áby mi było skazano/ iesli ia tego Imienia / kthóre w zakladźie Przodkowi moiemu iest / dóydź moge álbo co iest wedle Práwá?

Dóbr zastáwnych opewny zapisem: możeli Dźiedźic Credytorów/ ná dłużniku dochodźić/ ná miescu Przodká swoiego.

Odpówiedź ná ty Spory. Aczkolwiek żaden práwiey á przystoyniey zakładu ábo fantu pozyskác nie może iako then komu ij zástáwióno: wszákże iesli kto iest dłużen / á dobrá swoie w długu zástáwił/tedy Dźiedźic po zmárłym Wierzyćielu/ tego dłużniká winowáć może. A ieśliby dłużnik zeznał ábo przećiw iemu dług dowiedźión był/ iż dobrá iego są w zástáwie: tedy Dźiedźic Credytorów do zastáwy przydź może / ze wszystkim Práwem/ w tych pieniądzoch ták iako Przodkowi iego należáło wedle Práwá.

Pytánie Dziewiąté.

Jeśliby Dobrá choć ruchome choć nieruchome były zástáwione / á przydáłaby sye ná onych dobrách iáka ßkodá. Then który zástáwił/chciałby ie wykupic/ żądáiąc áby ten który ie trzymał w zastáwie/náprawił: On zás kthóry trzymał Imienie / powiedział ie być w zastáwie swoiéy / y strzégł go iáko nalepiéy mógł/iáko swoiégo włásnégo. Jeśliby mu dłużnik w tym wiáry nie chciał dáć/ofyáruie sye gotowym otrzymáć to iáko mu Práwo nákaże/ żądáiąc o Sądowy wyrok / iesli ná thym winien ßkodowáć czyli nie? Odpowiedź. Jesli komu iáka rzecz zástáwióna byłá / á strzégł iéy pilnie y wiernie: przydáłá by sye ßkodá ná onéy zastáwie / iáko iesliby zgorzáłá álbo vkrádzióna byłá z innemi iego dobrámi: iesliby thego śmiał dowieść przyśiegą / iż sye oná ßkodá bes iego winy á niedbáłośći stáłá / tedy żadnégo w tym nágábánia nie winien mieć wedle Práwá.

W dobrách zástáwionych gdy sye ßkodá stánie / kto ią ćiérpieć winien

Pytánie Jedennaste.

Jesliby kto w moim domu/z moią wolą á przyzwolenim mießkał / choć Czynß obiecał choć nie

cał choć nie obiecał. Albo ieśliby też Imienié Czynszowné mnie zastáwné v mnie náiął/ potym sye chćiał wyprowádźić z ónego domu zbrániáiąc sye czynszu płáćić/ y zátrzymałbym go/ domostwo iego zámknąwszy: potym tá rzecz przyszłá do Vrzedu/ y stáłá sye skárgá ná mie/ iżem ia dómostwo iego zámknął. Jabym sye bronił mówiąc: Iże to dómostwo iego záchowáné iest w Possessyéy moiéy/ ábo w Jmieniu moim czynszownym álbo własnym miásto czynszu/ kthóry czynsz skoro mi zápłáci/ tedy dómostwo iego bedźie wolné. Naiemnik zás przećiw temu mówił/ iże mi nic nie winien y nic mi nie obiecał. Ja zás ná tho odpowiedźiał: Gdyż ia státek á dómostwo iego w Possessyéy Jmienia moiégo mam/ Pytam/ ieslim ia nie iest bliższy ábym był záchowan przy czynszu moim/ á niżli ón przéć mógł/ álbo coby było ná Práwie? Odpowied. Kiedy kto dóm náymuie/ cokolwiek dómostwá do dómu ónego naiemnego álbo vmówiónégo wniósł/ á w ónym dómu śiedźiał/ Rok/ puł roká/ choć czwiérć roku. Jesli gospodarz nie chce stráćić ábo opuśćić czynszu/ tedy kómornik/ muśi ij zápłáćić/ y może dómostwo iego/ wszystek skutek w gmáchach pozámykáć/ choć czynsz obiecał/ choć nieobiecał. A iesli bedźie śmiał potwiérdźić tego

¶ Gospodarz/ bliższy iest do przyśiegi o czynsz przećiw Kómornikowi/ niż kómornik ku záprzeniu.

dźić tego przyśięgą iże to w czynßu vczynił: tedy rychléy y lepßym prawem Czynß otrzyma/ niżliby Naiemnik przą wolen być miał. Speculo Saxon:Libro j, Artic:54. ☞ A tu przy tym Pytániu / trzebá wiedźiéć / iż niekthóre dobrá sámy przez sye są fántem y zakłádem / choćby ich théż kto niedał áni náznáczył w fáncie/ iáko to: Coby kolwiek Naiemnik ábo kómornik w dóm do Gospodarzá swoiégo wniósł / tho wßystko iest fántem gospodarzowi/ y może tho wßystko gospodarz w czynßu swoim zámknąć y záchowáć wiernie / iesli chce áby go niewinowano.

Gospodarz / Kómornicży státek/ może zámknąć w Czynßu.

Pytánié Dwánasté.

JEsliby sye ktho opiekał máietnośćią śieroty/á wźiał óne máiethność w opátrzenié swoié. Opiekun miałby téż tákże dobrá swoié. Pytánie iest/ iesli dobrá Opiekunowé/są fántem śiérotce wedle Práwá: Odpo. Jesliby sye Opiekun opiékał máiethnośćią śiéroty/ á opiekę przyiął: tedy dobrá iego/są fántem śiérocie/ták/iż Opiekun nie ma mocy dóbr swoich oddálić/ zástáwić áni przedáć. A to ma być rozumiano o Opiekunoch dánych/które Láćinnicy Datiuos tutores zowią:nie o tych/kthórzy ná Te-

Dobrá Opiekunowé / są fanthem śiérośie.

stámencie

ſtámenćie bywáią náznáczeni.

Pytánié Trzynaſté

JEſliby ieden drugiému zápiſał w záſtá-
wie Dobrá ſwoié / s thym wymówie-
niém/y ſtą obietnicą: Iż gdźieby ónych
dóbr záſtáwiónych nie wykupił / áby ón kómu ié
záſtáwióno/ mógł przedáć/ álbo théż innemu zá-
ſtáwić: ábo by iáka vmówá miedzy niemi byłá.
Pytánié ieſth: Możeli Pan ónego fantu / zárá-
zem ſkoro dźień wykupienia przeydźie / dobrá tá-
kowé oddálić / á miánowićie: ieſliby tego ná zá-
piśie dołożóno / iże tho może vczynić krom po-
mocy Práwá / iákoby ná tho / wſzyſtko Práwo
miał przewiedźióné? Odpo. Jeſliby dobrá
komu záſtáwióné były / á ón kthóry ié záſtáwił/
ná pewny czás ich niewykupił / ma być pozwan
ná trzy Sądy/ ku odpiéraniu/ miałliby co prze-
ćiw temu mówić. Jeſliby ná trzeći Sąd nie
ſtánął/tedy Pan ónego fantu/ma być wwiązan
w dobrá óny/thym Práwem/iáko Zapis pokaże.
A żaden go ſtámtąd nie może wyrzućić / iedno
Vrzędnie/zá obżáłowánim Sądowym. A ieſli-
by ſtánął do Sądu obliczny: thedy Powód da
czytáć Zapis / álbo Kśiegi Sądowé / ábo kthó-

¶ Imienié/ gdyby w pe-wnéy Sum-mie pod tym ſpoſobem było záſtáwné/ Iż ieſliby go Dłużnik ná czás náznáczóny nie wykupił: áby s nim poczynał coby chćiał: możeli ono Imienié być przedáné ſkoro czás przeydźie.

rym innym obyczáiem dowiedzie / iáko then á ten sye obowiązał : pytáiąc ná Prawie / miałli by co przeciw temu mówić? Jeśliby nic przeciw temu nie mówił / tedy ma być wolno pusczony fant Wierzyćielowi przed Sądem. Támże Vrząd skaże / iżby fant był wyzwolón do dwu niedziél. A iesliby nie wykupił:będzie potym Wierzyciél pytał / co z ónymi dobrámi chocby były własność/choć Dziedzictwo/czynić ma. Náz przez dwie niedzieli thákże pytáć będzie. Skażą mu / iż dobrá óny trzy kroć ma opowiádáć przez troie dwie niedzieli. Co kiedy sye iuż stánie/skażą mu/ iż to ma oznaymić w dómu álbo we dworze iego/Vrzedem : y bedzie ieszcze miał czás Czternaśćie dni. Potym Wierzyćiél bedzie ták pytał: Jákóm ia tu wszystko Práwo y wszystki stopnie Práwá w tym fanćie ábo w zakładzie przewiódł / iáko mi Wóyt z Przyśieżniki skazáli/ do których sye ciągne: żądam/áby mi było przez Sądowny wyrok nákazano/gdyżem ia wedle porządku Práwá / do thego Jmienia iest wwiedzión y wwiązan: mali mi to Jmiénié rumowáć?

Odpow. Gdyż ten N. Vrzednie wedle postempku Práwá w to Jmienié iest wwiązány / tedy tákowé Jmienié ma być iemu rumowáné.

Potym pan ónego fantu/po przysądzeniu rumo-

wánia

wánia ma przyiąć Possessyą ónego Jmienia / ábo thám innégo miásto śiebie puśćić / álbo dóm zámknąć / wziąwszy go w possessyą. A bedźie pytał dáléy / co s tákowym fantem / á miánowićie z dómem ma czynić? Odpow. Iż ón dóm ma w cále trzymáć Rok y sześć niedźiél / á w tym czáśie może ij wykupić y wyzwolić. A po roku po sześć niedźiél / może ón dóm przedáć / oddáláć y zástępowánié / obiecáć ták dálece iáko sam miáł / á nie więtszé wedle Práwá. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 70. Iure Munic: Artic: 74.

Pytánié Cztérnasté.

Możeli Opiekun dobrá śiérothki oddáláć / przedáć / zástáwić / álbo Czynsze ná nich zápisáć? Odpow. Opiekun dóbr śiérotek / áni przedáć / áni zástáwić áni zápisáć może: ták / iżby tho ćierpiéć mieli kiedyby do lat rostropnych przyszli. Wyiąwszy by tho Opiekun okazał y wywiodł / iż sye tho stáło s pożytkiem śiérot / iż óny pieniądze ná pożytek śiéroth obróćił: ináczéy nie może tego vczynić wedle Práwá.

¶ Opiekun / możeli Dobrá śiéroth przedáć álbo zástáwić.

Pytánié Piętnasté.

¶ Kośćielné rzeczy mogą li być zástáwióné.

KOścielni/ to iest/ Opátrzyćiele kośćiołów/ Plebani/ Opáći/ Gárdyani: mogali zá iákim niedostátkiem / rzeczy kośćielné/ iáko są/ Ornaty/kielichy/ y inné ápparaty zástáwić czyli nié? Odpo. Iż zaden áni Duchowny/áni świetski/ áni mnich/ áni Podawcá / áni Pátrón álbo obrónicá kośćielny / niemoże oddálić áni zástáwić żadnych rzeczy kośćielnych zá żadną potrzebą iákąkolwiek/tylko ná wybáwienié więźniów wedle Práwá.

Ludźie wolni/niemogą być w fanćie dawáni ani dźieći.

☞ Item. Ludźie wolni y Dźieći/ nie mogą być w fánćie áni w zakłádźie dawáni.

Pytánié Szesnasté.

¶ Komornik rzeczy swoié/ które do gospodarzá wniesie/może li zástáwić.

IEsli by Naiemnik przyniósł iákié rzeczy / do dómu moiégo / ktorym ia iemu náiął: potym zástáwił óny rzeczy / ábo dómostwo swoié/ piérwéy niźli móy czynsz miał zápłáćić. W thym czáśie ia przyszedłem / dochodząc czynszu ná rzeczách: á ón komu są zástáwióné/powiedźiał ié być w zakłádźie swoim. Pytánié iest/ iesli óny rzeczy temu kthóremu są zástáwióné / czyli mnie lepszym Práwem przyydą? Odpow. Iż rzeczy wszystki y dómostwo wszystko/

ßyſtko / kthóreby kolwiek Naiemnik ábo kómornik / do dómu naiemnégo wnióſł / ſą fantem ónego/czyy dóm ieſt / w czynßu iego : których kómornik nie może innemu záſtáwić. A ieſliby záſtáwił / thedy pan ónego dómu / ſkoro ſye o tym dowie/Práwem ich dóydzie. Jeſliby ón záprzał/ kthóry ié záſtáwił / thedy w téy ſpráwie/ ma być przećiw iemu poſtąpióno / iáko ieſt wedle Práwá. A ieſli zezna, thedy ón kómu ſą záſtáwióné/ muśi ié wróćić / á Naiemnik zápłáći winę ſtrónie y Vrzedowi. ¶ Jeſliby zakład zginął w dómu goſpodárſkim / Pán ónego dómu muśi ij zápłáćić: ábo ſye Przyśięgą brónić/iż ſye to ſtáło bez winy á niedbáłośći iego.

Pytánié Siedmnaſté.

JEſliby ktho nie ſłußnie dochodził Jmienia/ y żadnégo Práwá nie máiąc/ był tám do ónego Jmienia wpußczón : á then czyié ieſt Jmienié/omießkał ſye s Práwem ſwoim. Pytánié ieſt : mali mu tho omießkánié ßkodźić czyli nié ? Powiádáią niekthórzy/ iż tho nic ſtrónie ßkodźić nie może/dla tego/ iż ten nie ſłußnie dochodził tego Jmienia / y vczynił krzywdę temu: á Práwo nie każe nikomu krzywdy czynić / y co

¶ Doßedł by ktho Jmienia/nie máiąc Práwá do niego / ză niedbáłośćią ſtróny przećiwnéy. Możeli to co práwdziwé° Pánu ßkodźić.

sprzodku iest niespráwiedliwégo / chocby thėż y sto lath trwáło/ tedy niespráwiedliwé bedzie: y zásie / żaden sye nie ma bogácić z cudzą szkodą. Wszákże/ tá iest ná to lepsza odpowiedź: iże wedle praw Césarskich(które ku pospolitému pożytkowi z rządzenia Bożégo są vczynióné) ták iest postánowióno: że dóbr odsądzáią onego/ kthory miał do nich iákié Práwo / kiedy pozwány trzykroć nie stánie / á s Práwem sye swoim y z obróną nie pokaże. Stawa sye tho dla nieposłuszeństwá kiedy kto Vrzedowi nieposłuszen: tedy Práwo iednému máiethność bierze / drugiému dáie.

¶ Wszákże tu pilnie trzebá wiedzieć / á ná baczeniu kożdému mieć/ iż/ áczkolwiek ten którégo dobrá są (kiedy sye ich kto imuie) zámieszka z swoim Práwem y obróną: práwem ludzkim wedle Vstaw tráci ié. Ale nie práwem Bożym. Abowiém sąd ludzki/ może oszukáć ludzi: ále sąd Boży nie może oszukáć. Pan Bóg nikomu szkodzić nie każe: kożdému co iest iego każe dáć. Ale y dóbr ták dla nieposłuszeństwá strácónych może dóydź/ zá słusznym obżáłowánim/ póki ich ten który ié posiadł / dawnością sobie nie vtwierdzi. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 24. Iure Municipali Articulo 140. in Glosa.

¶ Práwá / niékthórych rzeczy dopuszczáią/ które ná sumnieniu nic nie wáżą. Boć Sumnienié dobré / Tysiąc świádkow.

Arest / Zapo-

Areſt Zapowiedź.

Poſtempek około vczynienia Zapowiedzi/która bywa ná czyie máietność oſobliwie : álbo ná wſzyſtke poſpolicie.

Jedy mam Dłużniká / o którym rozumiem / iż ieſt nie ośiádły / á nie pewny/ kthóry mi vpornie długu moiégo zápłácić nie chce/ á dowiém ſye v kogo/ o iákiéy máietności iego:póyde do Wóytá / y bede żądał / áby mi vżyczył ſługi z Vrzedu ſwoiégo ku vczynieniu Areſtu / ná óne máietność dłużniká ſwoiégo: co mi Wóyt winien vczynić. Y póydźie ſługá z roſkazánia Wóytowégo / do ónego człowieká w dóm/ v którégo ieſt máietność dłużniká moiégo: y roſkaże z Vrzedu / áby máietności / pieniedzy/ álbo iákich pewnych rzeczy dłużniká moiégo nie wydawał / dla tego długu który mi winien. Roſkazawſzy/póydźie zás do Vrzedu y ze- Drógá do Areſtu.

rzedu y ze-

rzedu/ y zezna / iżem Vrzędnie Zapowiedź vczynił/ ná máietność tego: które zeznánie/ tház Pisarz zápiße.

Formá Arestu osobliwégo.

B. G. Fecit Iuridicum Arestum super pecunia, bonis, rebus, famati N. apud N. in summa florenorum centum, nolens talium bonorum, siue rerum, siue pecunię admittere extraditionem, vsq; ad litis decisionem. Quod Arestum prædictus N. suscepit, per relationem prouidi N. Preconis iurati.

Tymże sposobem bywa Zapowiedź / nie tylko ná ty rzeczy które są dłużnikowé v kogo miánowicie/ ále y w pospolitości ná wßystki ruchómé y nieruchómé/ kedybykolwiek były/ ták tu w Korónie iáko y w innym páństwie / ná kthórymkolwiek miescu / v któreykolwiek Osoby. Aby óná máiethność przez dłużniká moiégo / króm moiéy wiádómości nie byłá vtrácóná/ áby innym Credytorom/ króm moiéy wiádómości nie płácił.
Táki Arest/ tym sposobem pißą.

Formá Arestu w pospolitości.

B. G. Fecit Iuridicū Arestum super omnibus bonis mobilibus & immobilibus, vbicunq; locorum, tam intra q̄ extra Regnum Polonię, apud quascūq; personas existen: famati N. tum super vniuersis eius debitis, quocūq; modo, cū quibusuis personis contractis: nolens talium bonorum præmissorum

et debitorum admittere alienationem, vel nolens admittere quicq̃, vsq; ad litis decisionem: per relationem prouidi N. Præconis iurati.

☞ Zá tákim Areſtem/dłużnik ſwoiéy máietności / nie może bez moiéy woléy vtrácáć/ nikomu płáćić / przedáwáć / áni żadnym ſpoſobem oddáliċ: wyiąwſzy by ſye iego máiethnoſċ ták dálece wynośiłá / iżby y mnie ſłuſzna zapłátha byċ mogłá. Gdzieby ináczéy vczynił: tedy óno wſzyſtko coby kolwiek pod Areſtem moim Vrzędowym sprzedał y innym płáćił / coby kolwiek przeciw iemu autenticè, tho ieſt/ ważnymi dowody mogło byċ dowiedźióno / winien zás do Vrzędu położyċ: choċ gotowé pieniądze zá przedáne towáry wźiete/ choċ towáry / álbo valorem rzeczy vtrácónych / to ieſt / tylą ſumme ilé pod Areſtem vtráćił/ álbo sprzedał. Y naprzód Práwo każe czyniċ zapłáte społożónych pieniedzy / álbo rzeczy/temu kto był zapowiedź vczynił/á potym práwo z zapowiedźi/dowiódſzy długu/ przewodźił. Vczy tego świéży Dekrét práwá wyżſzégo Máydeburſkiégo Zamku Krákowſkiégo / y Komiſárzów Széśći miaſt vprzywileiowánych / oſtátnich ſedźiów / ktorych Dekrétá zá iedno Práwo bywáią poczytáné. A ieſliby then / v kogo z ſtróny moiéy/ zapowiédź Vrzędnie ieſt vczynió-

¶ Własność Areſtu poſpolitégo.

ná / ná rzeczy pewné moiégo dłużniká / nie przyiał zapowiedźi: tedy ten ktory nieprzyiał / ma być odemnie pozwan támże zárázem przy zapowiedźi / przez ſługe Vrzedowégo / y winien mi ſye będźie pozwány / przed Vrzedem ſpráwić / dla ktho réy przyczyny / moiéy Vrzednéy zapowiedźi / niechciał przyiąć. Ieſli rzecze / dla tego / iż v mnie żadnéy máietnośći / żadnych rzeczy / żadnych pieniedzy thego dłużniká nie máß / á ia bym mu w tym wiáry nie chćiał dáć: tedy ná ſwoie prza / winien przyśiądź / ktorą przyśięgą będźie wolen. Ieſliby theż nád moie zapowiedź wydał dłużnikowi moiemu ſtátek iego / thedy mi ná mieſcu moiégo dłużniká o móy dług winien odpowiádáć. ./. ./. ./.

Poſtempek z Areſtu / kiedy Dłużnik przypozowie Credytorá / chcąc ſwoié rzeczy z zapowiedźi wyzwolić.

IEſli then v kogo ſye Zapowiedź ſtáłá / zapówiedź przyymie / á dłużnik mie do Vrzedu pozowie ku wyzwoleniu z Areſtu / ſwoiéy máietnośći: thák dłużnik będźie poſtempował przećiw mnie. ☞ Pánie Woyćie / ten N

ćie/then N. mi zápowiedźiał ſtátek móy/ v tego N. dałem go tu do Sądu przypozwáć / chce ſye mu ſpráwić o co mi wine da(co Prokuratorowie mówią / Terminem niewiém skąd wźiethym) chce Práwo dáć Práwo wźiąć: pytham ná Práwie/ maiąli mi byc moié rzeczy z Areſtu wolné: Skaże Vrząd: Gdyż ten N. Powód chcąc rzeczy ſwoié z Areſtu wyzwolić / chce ſye temu N. pozwánému ſpráwić / álbo chce Práwo dáć Práwo wźiąć: thedy gdy ſye ſpráwi / álbo kiedy Práwo da práwo weżmie/ będą iego rzeczy / z zapowiedźi wolné. Spyta potym dłużnik: Mali mi ſtróná w dobréy woléy ziáwić / dla czego mi áreſtowálá: Skaże Vrząd: iż ma w dobréy woléy ziáwić. Tám ia/ którym był pozwánym ku wyzwoleniu z zapowiedźi: będę zárázem powodem przećiw moiemu dłużnikowi: ná kthórégo/ támże położę żálobę / wywodząc przyczynę / dla któréiem mu máietność iego zá Areſztował. A dłużnik wyſłyſzawſzy moie żálobę/będźieſye ſpráwował: y będźie mu wolno będźieli chćiał/vżywáć przećiw mnie poſtempków práwnych/y Dylácyy ná Prokuratorá / ná zmówę / y ná odpowiedź. etcæt. A rzeczy przedſye będą pod zapowiedźią/thák długo áż ſye ſpráwi. Wyiąwſzy by Oſiádłośći dowiódł/tedy mu máią być wolné.

Bo iuż dłużnik Credytorowi swoiemu / ná óney osiádłości dowiedzióney/ vkázuie tho/ coby potym Práwem vtrácił.

Zapowiédź ná ośiádłégo kiedy może być.

Bywáią téż Aresty/ ná ośiádłé / w then czás / kiedy ktho będąc ośiádły/ wiele dłużen/ á stawá iest o niem/ iż chce ośiádłość swoie przedáć/ wzdáć/oddálić/ dárowáć/vwiązić/ álbo ktorymkolwiek obyczáiem od śiebie oddálić. Albo kiedy dług ná Imieniu iest zápisány. The Zapowiédź ták piszą.

B. G. Fecit Iuridicum Arestum, super venditione, resignatione, donatione, commutatione, & quauis alienatione domus, horti, areę. &c. famati N. inter domos Nobilis N. ab vna, & Nobilis N. parte ab altera, ob non solutũ sibi debitũ florenorꝝ centum. Nolens admittere quicq̃ ad litis decisionem per relationem prouidi N. Præconis iurati.

Postępek z Arestu/ kiedy Credytor pozowie dłużniká/ á dłużnik pozwány nie stánie.

TEn postępek ná rożnych mieśćách rożnie záchowuią. Niekiedy Credytor vczyniwszy Arest ná státek dłużników/ postępuie práwnym porządkiem/to iest/pozywa

kiem/to ieſt/pozywa dłużniká trzy kroć do trzech
Sądów bliſko po ónym Areście będących/ku wy
zwoleniu ſwoich rzeczy/chceli dług zápłácić/á rze
czy ſwoie z zapowiedzi wyzwolić. Jeſli trzy kroć
pozwány oblicznie / álbo raz pozwány á dwá o-
powiedziány nieſtánie: záchowáią mu pómoc-
ną rzecz we dwie niedzieli / ná Czwarty Sąd
wnieść/ dla których ná ónych trzech Sądoch nie
ſtawał. Jeſli nie ſtánie ku wnieśieniu pómoc-
ney rzeczy: Już Sąd ſkázuie Credytorowi docho
dzić długu ſwoiego ná rzeczách zapowiedziá-
nych / przedáiąc ie iáko może pod świádómiem
dobrych ludzi / albo wedle ſzácunku / iáko kedy
Práwo álbo zwyczay nieśie. A ieſli ieſt wie-
le Areſtatorów ná iedny dobrá: thedy ſye roſpie-
ráią v Sądu o lepſzość Práwá. Ktoryby vká-
zał lepſze Práwo / ten naprzód dochodzi zapłáty
z dóbr Areſtowánych. Potym drudzy Areſtato-
rowie dochodzą z oſtáthká będzieli thák wiele
dóbr ſtawáło ku płáceniu długów. A ieſliby
zapowiedz byłá ná ſtoiące Imienie dłużniko-
we. Tedy zá tymże poſtempkiem Credytorowi
przyſądzáią w óno Imienie wwiązánie / áby ie
trzymał / ták długo ażby mu ſummá byłá zápłá-
cóná. Albo ażby ſobie z ónego Imienia pożytk-
ków / dług ſwóy / z świádómiem Vrzędowym/

wybrał y z nakłády przez Vrząd oſzácowánymi. A ten poſtempek z Areſtu ieſt ſłuſzny wedle Práwá z nie wielkim nakłádem/ y nie długi.

NIekiedy ták ſye záchowuią. Kiedy Credytor vczyni Areſt/ná czyie máietność: vſtánie Sąd pierwſzy / vſtánie przez dwie niedźieli y wthóry. Potym do trzećiego Sądu da przypozwáć dłużniká oblicznie. A gdy dłużnik pozwány nie ſtánie/ da tho Credytor zápiſáć / iż dłużnik do trzećiego Sądu pozwány nie ſtánął. Potym ná czwartym Sądźie / Credytor dawſzy z Kśiąg czytáć / iáko dwá Sądy vſtał/ y iáko dłużnik do trzećiego Sądu pozwány nie ſtánął / bedźie ták pytał: gdyżem Areſt ná tego vczynił y vſtałem Sąd pierwſzy/wtóry/á dłużnik do trzećiego Sądu oblicznie pozwány nie ſtánął/mali mie czwarty Sąd dóydź. Skażą mu/ iż go ma dóydź czwarty Sąd (Prokuratorowie zwykli mówić: mali mi być folgowan) támże vſtánie czwarty Sąd folgowány. Potym ná piątym Sądźie/dawſzy czytáć z Kśiąg / iáko czwarty Sąd ieſt przyſądzón: bedźie pytał: Gdyż mi czwarty Sąd ieſt przyſądzón/zá moim ſłuſznym poſtempkiem z Areſtu/á ſtróná pozwána oblicznie/nie ſtánełá/ iáko Acta Vrzędowe świádczą/mali mi dano być w-

wiązánié w moiégo dłużniká Imienié. Skazą/ iż ma bydź dano wwiązanié/ przez Podwóyciégo przyśiegłégo y czeladź Vrzędową / kiedy stróná będźie chciáłá. Názywáią tho Wwiązánié niektórzy / INdicatio, á zwłaszczá kiedy sye spráwá z Areśtu toczy v Sadu/ około máiethnośći ruchómey : thedy zá przewodem Práwá skázuią/ Indykácyą w óny Areśtowáné rzeczy / tho iest/ vkázuie Vrząd Credytorowi / INdicat, Aby inż długu swoiégo dochodźił ná ónych rzeczách / ná kthórych vczynił Zapowiedź / y zá zapowiedźią Práwo ná nich przewiódł.

INdicacia w rzeczy co iest.

Wwiązánié álbo Indykácyą w Dłużnikowé Imienié/ kthóré iest w Areśćie miánowáné/ ták zápisuią.

¶ PEr Famatum N. viceaduocatum iuratum Cracouien: data est Intromissio, Indicatio, famato N. in oīa bona mobilia & immobilia vbicunq; locorū existeñ: signanter in domū lapideam famati N. inter domos N. & N. parte ab vtraq; sitã, vel in summam pecunię famati N. apud N. existētem: idq; in summa debiti floren: centum, iuxta Decretū Sacrę Maiestatis Regię: domini nostri Clemētissimi: vel iuxta obligationē in Actis Scabinalibus contentã,

iuxta senten-

iuxta sentẽtias Aduocati & Scabinorum superius pronunciatas, præsente familia Iuris. N. & N. ¶ To Wwiązánie názywáią pierwszym Stopniem. Aczkolwiek wedle Práwá/ tylko ten iedén stopién iest opisány/ y zá thym pierwszym stopniem/ inż skuteczné Imienia dzierżenie/ áż do zapłáty długu. ¶ Wszákże niekiedy záchowuią ten zwyczay/ iż zá przysądzeniém z okazánia pierwszégo stopniá/ dáią z Vrzędu przez dwie Niedzieli drugi stopien Rumowánie/ co zową Euacuatio, y zápisuią Rumowánie tymiż słowy iáko y Wwiązánie: tylko miásto tego słowá/ Intromissio, álbo Indicatio, nápiszą Euacuatio. Dáią thákże zá przysądzenim z okazánia wtórégo stopniá: trzeci stopien przez drugié dwie niedzieli Wymiátánie/ co zową Executionem euacuatiõis, y zápisuią then trzeci stopién tymiż słowy/ iáko y Rumowánie: tylko zá słowo Euacuatio, położą Executio euacuationis. Które trzy stopnie záchowuią/ dla thego/ áby przez ten czás dłużnik czuł o sobie/ Credytorá przeiednał: álbo/ nie máli czym płácić/ ná czás odprosił/ łáski żądał: wiedząc o thym/ iż przy ostátnim stopniu/ Powód/ z Vrzędem z Ceklarzmi ábo Opráwcámi/ pothężniéy niż pierwey przychodzi w dóm iego: státek iego który iest w dómu/ Vrzędnie zámyka/ Pie-

Euacuatio, Rumowánie.

Executio euacuatiõis, Wymiátánie.

czetnie/

czetuie/inwentuie: ná ostátek wymiáta/y w domu iuż práwie skutecznie áż do zápłácenia summy zostawa.

Postempek z Arestu / przećiw Dłużnikowi / kiedy do trzećiego Sadu pozwány stánie.

KRedytor vczyniwszy Arest / y vstawszy dwá Sady / pozowie dłużniká do trzećiego Sadu. A dłużnik kiedy stánie: ták Credytor przećiw iemu postąpi / przypowiádáiąc sye zwykłym obyczáiem. Pánie Wóyćie/ vczyniłem zapowiedź Vrzedną ná státek tego N. y vstałem dwá Sądy: ku trzećiemu Sadowi / dałem stróne przypozwáć / y pytham ná Práwie/chceli dopuśćić trzećiego Sadu. Jesli dłużnik dopuśći trzećiego Sadu / iuż przez tho dopuszcza przewodu Práwá ná swóy státek árestowány. Ták iuż zá tym dopuszczenim / Credytor bedźie dochodził długu swoiego / ná státku álbo ná Jmieniu Arestowánym/zwykłym postempkiem Práwnym. A iesli dłużnik pozwány nie dopuśći trzećiego Sadu przećiw sobie vstać / offyáruiąc sye vspráwiedliwić (álbo iáko

mówią/ Práwo dáć práwo wziąć) będzie żądał áby mu Credytor dobrowolnie ziáwił. Tám Credytor dłużnikowi swoiemu winien dobrowolnie ziáwić o co mu státek iego Arestował: wywodząc wszystki przyczyny/ winnośći / skąd dług vrósł / y ma być záwsze gotów ze wszystkimi dowody ku okazániu / áby pozwány obaczywszy nie gotowégo / Gwarem go nie záwiązał. Thám dłużnik wysłyszawszy żałobę / może chceli zárázem/ieśli iest gotów/odpowiádáć: może théż przećiw Credytorowi Dylácyy y wszystkich obrón Práwá vżywáć wedle Postempku w Porządku opisánégo/ fol: 70.

O Zapowiedźi ná máietność zmárłégo dłużniká / y o postempku z Zapowiedźi.

Ten postempek est wedle Wielkiégo Krákowiáków.

JEsliby ktho ná Imienié vmárłégo/ Zapowiedź vczynił / á Dźieći iego lath rostropnych nie miáły / á tákowy dług był by iáwny y dowodny/ álbo ná Testámenćie wyznány/ábo przed Vrzedem Rádźieckim/ábo Sądem zápisány : ábo by szło o Wiáno żenie/ zostáłéy Wdowę. Tedy vstawszy piérwszy Sąd / y

Postempek zá zapowiedźią w długoch iáwnych.

wtóry/

wtóry / máią być przypozwáni Exekutorowie/ y Opiekunowie / opiekálnicy dźiećinni / kthorzy trzećiego Sądu dopuśćić máią. Niedbáiąc tego / że dźieci lat nie máią/ á ták zapłátá ma być folgowaná/tylé/ilé sye Imienia ściąga.

¶ A ieśli dług nie będzie iáwny / tho ieſt/ iże nie ieſt przed Rádą ábo Sądem práwem zápiſány/áni ná Teſtámenćie wyznány / iedno tylko Szuldbryfftem / kthóre pod czáſem bywáią zátrzymáne. Tedy vſtáwſzy pierwſzy y wthóry Sąd / y trzeći Sąd / nawiecey dwá kroć álbo trzy kroć oſtrzégſzy/á dawſzy do Kśiąg ſwą pilność zápiſáć. Nie powinien dáley Sądów oſtrzégáć : ále zá tákowym zapiſem tá ſpráwá ma ſtać / áż dźieci do lat roſtropnych przyydą / które po tym máią być przypozwáne : y dáley poſtepowáć wedle Práwá. A do thego czáſu óno Imienié zápowiedźiáné/ku ſzkodźie ónym którym dłużno/ nie ma być żadnym obyczáiem przedano / ábo záfrymárczóno : y owſzem żadna rzecz s tákowégo Imienia nie ma być ruſzána ábo ſpráwowaná/króm/ábo bes wiedzenia tych którym dłużno. Chybá ty rzeczy/ iáko Towáry / kthóreby ſye miáły zepſowáć/ ty mogą pod świádómiem dobrych ludźi przedáć / á pieniądze do Práwá/

Poſtempek zá zapowiedźią w dłu gach nie iá wnych.

máią być położóné. ./. ./.

Postempek ná dłużniká zbiegłego.

¶ A ieśliby Zapowiédź byłá vczynióna ná dłużniká/ kthóryby był zbiegły/ á mógłby dostátecznie dowiéść/iże iest zbiegły/ tho iest/ iżeby sye w Klasztorze chował / ábo by list Gléytowny od Królá álbo od miástá miał ku szkodźie Credytorowi / álbo ktorymkolwie obyczáiem dowiódłby go być zbiegłym. Tedy po tákowym dowodźie/ temu kthóry zapowiédź vczynił/ trzeći Sąd ma być dopuszczón/ y Práwo swoié ná tákowym Jmieniu przewiéść ma / postáwiwszy dostáteczné Rekoymié Práwu o nágabánié kthórychkolwie persón/zá tákowé rzeczy zápowiedźiáné.

¶ Postempek ná dłużniká nie zbieglégo.

¶ A ieśliby przećiw tхákowému dłużnikowi dowiéść nie mógł/ iżeby był zbiég / thylko że sye od miástá ná czás chróni : thedy vczyniwszy zapowiédź/ vstawszy piérwszy/ y wtóry Sąd / thedy trzeći Sąd ma ostrzégáć/ Rok y dźień. A w tym czáśie / ma wźiąć pozew od Wóytá miesckiégo / ku pozwániu tákowégo dłużniká gdźieby go mógł náleść. Po roku potym y po dniu/ iesli go pozwem ku dopuszczeniu trzećiégo Sądu nie mógł náleść / á iesli przyniesie świádectwo z inąd że pilność miał/á nie mógł go mieć ku poz-

wániu/ tedy

wániu / thedy trzeći Sąd iemu ma być dopuszczón w tákowé Imienié / y Práwo swoié ná tho przewieść może. Obrzczywszy sye Práwu o nágábánié tákowégo Imienia prze zeń zápowiedziánégo / á przez Práwo iemu przysądzónégo.

Formá Pozwu / iáko ma być pisány do ónego Vrzedu / pod którym dłużnik iest / áby ná pierwszy Sąd ku Arestowi stawał.

VNIVersis & singulis Iudicibus, Aduocatis, & Sculteris eorum'q; vicesgereñ: omnium ac singularum Ciuitatum, oppidorum, ac villarũ in & extra regnum Poloniæ, dominia'q; eisdẽ subiecta constitutis, Dominis & amicis charissimis ac honorãdis. Signanter tamẽ, nobili viro N. Aduocato ciuitatis N. N. Aduocatus ciuitatis N. salutẽ, & omnẽ fœlicitatem ⁊. Generosi, famati ac prouidi domini, amici charissimi: Notũ esse D. vestris: cupio p̃ præsentes, famatum N. ciuem Cracouieñ: secũdum Iuris ordinem & obseruantiam in Iudicio nostro ciuili Cracouieñ. fecisse Iuridicũ & officiosum Arestum, super omnibus bonis mobilibus & immobilibus, famati N. Ciuis N. Quare præfatus N. postulauit à me citatiõis literas, quibus ipse N. præfatus

N.nunc abſens ad primum Iudiciũ huc citaretur. Cùm vero Officij mei ſit ea,quę æquitatis ratio poſcit,cuiuis admittere. Proinde autoritate officij mei plenam facio poteſtatem, omnibus miniſtris, apparitoribus, ac præconibus Iudiciorũ & officiorum veſtrorum,etiam ſi opus fuerit miniſterialibus,quos deſignare ad hoc voluerint,vt ad inſtantiam præfati N.perſonaliter citent,prędictum N. ad primum Iudicium,ſuper bonis areſtatis,terminum ei comparẽdi in Iudicio noſtro ciuili bannito expoſito,quod feria ſexta poſt ConductumPaſchę proxima ante meridiem celebrabitur (aut in die tranſpoſitionis eiusdem Indicij,ob ſolennitatẽ feſti) præfigendi. Proinde D.veſtras cõmunis iuſticię cauſa,plurimum rogo,mandare velint miniſtris & præconibus Iudiciorum & officiorum veſtrorum,vt perſonaliter accedentes præfatum N. citandum curent,ad locum & terminum præfatũ, mihiq́ rurſus literas teſtimoniales transmittant, quibus conſtare poſsit,quo loco & tempore: inſuper ad quem terminum pręfatus N.fuerit citatus, vt partem ea de re poſſem reddere certiorem. Quod viciſsim ſimili officio & omnibus amicitię ſtudijs, id V.D.refferendum curabo. In præmiſſorum fidem Sigillum officij mei præſentibus eſt ſubimpreſſum. Datum Crac.

Táż For-

Táż Formá po Polſku.

WSzyſtkim y káżdému z oſobná/ Sedźióm/ Wóytóm/ Szołtyſóm/ y ich namieſtnikóm/ wſzelkich Miaſt/ y miáſteczek/ wśi/ ták w króleſtwie Polſkim / iáko theż y w innych páńſtwách bedącym/Pánóm/ y przyaćielóm miłym: á oſobliwie ſłáwnému N. Wóytowi Miáſtá N. N. Wóyth mieſcki. N. zdrowia y wſzégo dobrégo pomnożenia życzy. Vrodzeni / ſzláchetni/ ſławni/ á opátrzni Pánowie / przyaćiele mili: Oznáymuie w. m. thym liſtem/ iż ſławny N. mieſzczánin Krákowſki/ wedle porządku Práwá / y wedle záchowánia v Sądu náſzégo / vczynił ſzperunk Vrzedny ná wſzyſtki dobrá Ruchómé y nieruchómé / ſławnégo N. Mieſzczániná. Dla tego/przerzeczóny N. prośił mie o liſtowny Pozew / kthórym by / wyżſzéy námienióny N. kthórégo tu ná ten czás niemáſz / był ku pierwſzému Sądowi pozwány. A gdyż tho ná Vrząd móy należy / kożdemu nieodmáwiáć tego/ co ſprawiedliwość pokázuie: przeto władzą á zwierzchnośćią Vrzedu moiégo / dawam moc y pozwalam wſzyſtkim ſługóm Vrzedowym/ Pod-

woyſtkim/ Sądów y Vrzedów w. m. y Wożnym byłoliby potrzebá: którychby w. m. ktemu náznáczyli/ álbo im to poruczyli: áby ná przećiw przerzeczónému N. oblicznie pozwáli przerzeczónégo N. ku piérwſzému Sądowi ná dobrá ſperowáné/ Rok iemu dawáiąc ku ſtaniu przed ſąd náſz mieścki Gáyny wyłożóny/ kthóry bedzie w piąthek piérwſzy po Przewodnéy niedzieli przed południęm (álbo ná ten dzień ná kthóry Sąd ón dla świetá bedzie odłożóny.) A przeto wzgledem/ poſpolithéy ſpráwiedliwośći/ w.m. proſze/ áby w. m. przykazáli ſługóm Sądów/ y Vrzedów ſwoich/ áby óni przerzeczónégo N. pozwáli ná mieśce y ná czás wyżſzéy miánowány. A mnie zás liſtem ſwoim oznaymili/ ná którymby mieścu y kiedy/ y ná kthóry dzień/ przerzeczóny N. był pozwány/ ábym tho ſtrónie mógł oznaymić/ co ia też w.m. tymże ſpoſobem y wſzelkiemi przyiaćielſkiemi powolnośćiámi odſługowáć chce. Ku któréy rzeczy świádectwu Pieczeć Vrzedu moiégo/ dałem przyćiſnąć. Dan z Krákowá. etcæt.

¶ Tymże ſpoſobem wthóry y trzeći pozew ma być nápiſány/ ku wtóremu y trzećiemu Sądowi: odmieniwſzy tylko ná tym mieścu/ gdzie po-

łożono/ Ku pierwszemu Sadowi: położyć ku wtóremu y ku trzeciemu. Wszákże / iż niekedy tylko ku trzeciemu Sadowi pozywáią/ vstawszy pierwszy y wtóry Sad/ wtóry ostrzégáiąc. Tego Pozwu tá iest Formá.

Formá pozywánia ku trzeciemu Sadowi/ vstawszy pierwszy y wtóry Sad.

VNiuersis & singulis. &c. Generosi. &c. Notum esse D. vestris, cupio per præsentes famatũ N. Ciuem N. secundum Iuris ordinem & obseruantiam, in Iudicio nostro ciuili N. fecisse Iuridicũ & officiosum Arestum, super omnibus bonis famati N. dicti'q; aresti iuxta Iuris gradum & obseruantiã, primum ac secundum astitisse Iudicium, & tertiũ iudicium, in hunc vsq; diẽ præcustodiuisse. Quare à me præfatus petiit citatiõis literas, quibus prædictus N. ad tertium Iudiciũ huc citaretur. Cũ verò officij mei sit ea, quę æquitatis ratio poscit, cuiuis admittere: Proinde autoritate officij mei, plenã do potestatẽ oĩibus ministris, apparitoribus, ac præconibus Iudiciorum & officiorũ vestrorum, etiã si opus fuerit ministerialibus, quos designare ad hoc voluerint, vt ad instantiã præfati N. personaliter

citet prædictum N.ad tertium Iudicium,aliâs pro admittẽdo tertio Iudicio,ſuper bonis areſtatis,terminum ei cõparendi,in Iudicio noſtro Ciuili bannito expoſito,quod feria &c. ante meridiem celebrabitur,præfigendo. Proinde D.veſtras communis iuſticię cauſa plurimum rogo,mandare velint Miniſtris & Præconibus Iudiciorum & officiorum veſtrorum, vt perſonaliter accedeñ,memoratum N.citandum curent,ad locum & terminum præfatum,vt tertium Iudicium admittat,aut Iure ſe defendat,mihiq́ rurſus literas teſtimoniales transmittant.&cæt.vtſupra.

T En Pozew ku trzećiemu Sądowi / thymże kßtałtem bedźie piſány/ iáko wyżßey. Przypiſawßy tylko ná mieśću ſwoim/ tho / Iż ten á ten vczynił Vrzedny ßperunk ná tego á ná tego dobrá / y wedle záchowánia tutecznégo porządku/ piérwßy y wtóry Sąd vſtał/ y trzeći áż do dniá dźiśieyßégo oſtrzégał / y prośił mie o Pozew liſtowny / kthórym by ku trzećiemu Sądowi był przypozwan. Ku trzećiemu Sądowi.etcæt.

Odpis Wóytá/pod którégo Práwem dłużnik bedźie pozwan.

EGO N. Iudicij ciuilis N. iuratus Aduocatus

publicè profiteor, ac ſignifico, Vniuerſis & ſingu-
lis, quorũ intereſt, ſignanter Aduocato Cracouiẽ:
Quia ex officio meo aduocatiali, literas citationis
honorati viri N. Aduocati Cracouieñ, die tali, N.
ſcriptas ad legittimam executionem deduxi, fama-
to N. Ciui N. per publicum Iudicij miniſtrum ſeu
præconem iuratum perſonaliter inſinuãdo, vt ad
inſtãtiam famati N. ciuis N. ad primum, vel ad ſe-
cundum, vel ad tertium iudicium bannitum expo-
ſitum, quod Cracouię feria N. ante meridiem cele-
brabitur, compareat. Vt ipſum iudiciũ, aut admit
tat, aut iure ſe defendat, iuxta vim & tenorẽ præ-
fatę citationis. In cuius rei fidem & teſtimonium,
ſigillum officij mei eſt ſubimpreſſum. Datum. &c.

Táż Formá po Polſku.

IA N. Wóyth mieśćki N. wßyſtkim/ y kożdému z oſobná kómu należy wiedźiéć: á miánowićie/ ſłáwnému N. Wóytowi Krákowſkiému/ tym liſtem moim wiádómo czynię/ iżem ia z Vrzędu moiégo Wóytowſkiégo/ Pozew liſtowny przerzeczónégo Wóytá Krákowſkiego/ ten á ten dźień piſány ku ſkutkowi przywiódł/ to ieſt/ Opowiedźiałem ſławnému temu á temu/ oblicznie/ przez ſługę moiégo

Vrzędowégo przyśiegłégo: áby náprzećiw sławnému N. ná piérwszy / ná wthóry/álbo ná trzeći Sąd/ kthóry w Krákowie ten á ten dźién przed południem będźie/stánął/ áby tákiégo Sądu dopuśćił / álbo sye Práwem bronił: wedle pozwu przerzeczónégo. Ku któréy rzeczy świádectwu Pieczęć Vrzędu moiégo dałem przyćisnąć. Dan z Przemyslá.etcæt.

Pozwu pospolitégo krótka Formá / do Wóytá bliskiégo.

PAVLVS N. Aduocatus iuratus Casimirieñ:famato N.Aduocato N.Clepardieñ:Salutem& omnem fœlicitatem. Famate N.domine Aduocate,amice charissime ac honorande,notum esse D. tuę,cupio honestum N.à me postulasse citatiõis literas in & contra prouidum N. Quia verò officij mei est vnicuiq; iusta & licita petẽti non denegare.Quare D.tuam plurimũ rogo,vt præsentes huius citationis literas meas,per famulum seu præconem officij sui exequi mãdet:terminũ,præfato N. coram iudicio ciuili N.ad instantiã dicti N. ad feriam sextã etcæt:assignañ, mihiq; huiusmodi executionẽ,literis suis indicet. Ego verò me in similibus & maioribus D. tuę semper promptũ offero.

Quam bene

Quam bene valere cupio. In præmissorum fidẽ. &c.

Táż Formá po Polsku.

PAwel N. Wóyth przyśiegły Káźimiérski / Sławnému N. Wóythowi Klepárskiemu / przyśiegłému / zdrowia y wßystkiego dobrégo życzy.

Sławny á vczćiwy N. Pánie Wóyćie przyaćielu miły / Oznáymuie w. m. iż ten sławny N. mießczánin N. żądał odemnie listownégo pozwu / náprzećiw sławnému N. A iż ná móy Vrząd należy kożdemu słußnéy rzeczy proßącemu nie odmáwiáć: przeto w. m. proße / áby w. m. wedle tego pozwu kazał słudze Vrzędu swoiégo / pozwáć tego N. y náznáczyć mu Rok / do Sądu náßegó mieśckiégo / który w ten á w ten dźién przed południém będźie. A to od przerzeczónégo N. á mnie záś ten pozew listem swoim oznaymić. A ia w równych y w wietßych rzeczach w. m. sye chutliwym offyáruie. Ku téy rzeczy świádómie pieczęć swoie dałem przyćisnąć. Dan z Káźimiérzá. etcæt.

Formá pozwu od Rády / ná Osobe/ w tym práwie Imienie máiacą.

PRoconsul & Consules ciuitatis N. tibi famato N. ciui N. vigore bonorum tuorum, quę Iuri nostro N. subiecta habes. Mandamus, vt corã nobis in loco iudicij consueto, per te vel tuum legitimũ Procuratorem compareas feria etcęt: ad instantiã famati N. Qui te citat primo, vel secundo, vel tertio ad audiendũ & decernẽdũ sibi admitti, per nos intromissionem, in bona tua N. in debito centum floren: iuxta contenta obligationis tuę, per te corã officio nostro factę. Ad hæc & alia tibi in termĩo citationis obijciẽda, iudicialiter respõsurus. Alioquin siue cõparueris siue non, nos ad ea quę iuris fuerint procedemus, contumacia tua non obstãte. In cuius rei fidem & testimonium, Sigillum officij nostri præsentibus est subimpressum. Datum. &c

Táż Formá po Polsku.

BVrmistrz y Rádá / miástá N. Tobie slawnému mieszczáninowi N. wzglédem dóbr twoich które Práwu nászému podleglé masz. Przykázuiemyć / abyś przed námi ná mieścu zwykłym Sadowym/ przez sye albo przez twégo własnégo Prokuratorá/ w ten

á w ten dzień/náprzeciw temu N. stánął/ kthóry ćie pierwszy raz/ álbo wthóry / álbo trzeci pozywa / ku słuchániu Sądownego skazánia iemu/ wwiązánia w dobrá twoie N. w długu śtá złotych / kthóreś mu winien/wedle zápisu twego przed námi vczynionego. Ná te y ná inne rzeczy/ kthóre tobie ná Roku będą szérzey powiedźiáne/ ábyś Sądownie odpowiádał. Wiedząc to/choć stánieß choć nie stánieß / my ku themu co wedle Práwá iest/ dáley postąpiemy. A ku they rzeczy świádectwu / pieczęć Vrzedu náßego iest przyćiśnioná. Datum. etcœt.

List do Rády o Exekucyą tego Pozwu.

PRoconsul & Consules Ciuitatis N. Vniuersis et singulis Iudicibus, presertim verò Spectabilibus ac famatis dominis Proconsuli, & Consulibus Aduocato, SCabini Ciuitatis N. Officiorum suorum diligenti commendatione præmissa.

SPEctabiles ac famati Domini, amici nostri charissimi. Petijt à nobis famatus N. literas citationis, ad citandũ famatũ N. quas illi ex officio nostro denegare nõ potuimus. Quare obnixe rogamus, spectabiles D. vestras, vt eas quas mittimus citatiõis li

teras,super famatũ N.ministro officij sui siue præconi,siue etiam ministeriali Castrensi exequendas mandẽt,prout ex officio suo,cõmunis iusticię causa mandare debent.Cui quidem officij vestri ministro,siue Præconi siue ministeriali Castreñ,&nos præsentibus plenam damus potestatẽ, vt eiusmodi nostras citatiõis literas, prout cõsuetudo & ius vestrum exigit,prædicto N.offerat,terminum eidem coram nobis comparendi feria tali N. iuxta præfatę citatiõis contenta,asignañ.Et spectab:D. vestras rogamus,vt de hoc negotio literas testimoniales, nobis per eundem nuntium transmittant. Quos bene valere optamus.etcæt.

Táż Formá po Polsku.

BOrmistrz y Rádá Miástá N. wszystkim/y kożdemu z osobná/ Sedziom/ Vrzednikom/ á zwłaszczá zacnym á sławnym Pánom/ Bormistrzowi/ y Rádzie/ Woytowi/ Przysieżnikom miástá N. powinowáctwá swoie przyiacielskie/ pilnie záléciwszy. Zacni á sławni Pánowie/ przyiaciele nászy mili/ żądał iest od nas sławny N. listownégo pozwu náprzeciw sławnému N. czego sye nam z Vrzedu nászego odmowić nie godziło. Przetho w.m.

prosimy/

prośimy/áby w.m.ten listowny pozew/ który po syłamy ná sławnégo N. swemu słudze Vrzędowemu roſkazáli oddáć. Co w.m. dla poſpolithéy ſpráwiedliwośći vczynić powinni. Któremu to słudze/choć Podwoyſkiemu/choć Woźnemu/ y my/tym liſtem dáiem moc/ áby tákowy pozew iáko práwo / y zwyczay v w.m. nieśie / przerzeczónému N.oddał / dawáiąc mu Rok/áby przed námi ná then á ná then czáś / wedle pozwu ſtánał. A w.m.prośimy/ábyſmy o thym pozwániu liſtowné świádómié / przez tegóż poſłá od w.m. mieli. A przy tym w.m.zdrowia/ y wſzego dobrá od páná Bogá żądamy.

Przećiw nieſłuſznym á ſzkodliwym z Areſtu poſtempkóm.

Cerasini contra ineptos in areſtatiõibus ꝑgreſſus, ſub Titu. Sequeſtratio, Areſtatio.

Oſtempki których Prokuratorowie/ vczyniwſzy Areſt/v Sądów vżywáią / wiele ich widzimy być nie wedle práwá. Naprzód/to rzecz ieſt nieſłuſzna y nieprzyſtoyna/co powiádáią/iż Areſt mocy nie ma / kiedy go ná kożdy Sąd wyłożóny przez dwie niedźieli nie vſtawa. Powiádáią/iż trzebá vſtać piérwſzy y wtóry Sąd / y inne Sądy / chcesli áby Areſt nie ſpełzł. Skąd to Práwo vro-

sło/ kto ié vczynił: gdyż w Prawie Maydeburskim o tych Aresciech/ oprócz árestowánia koniá/ bárzo máło iest nápisano. A o tym vstawániu Sądów/ prosto nic. Które vstawánié Sądów/ thęż niewiedziéć co sye rozumié/ ták z polskich słów/ iáko y z láćinskich/ Astare Iudicia, Astitio terminorum, nie wiedziéć co iest. Kto tego nie czyni z zwyczáiu ábo v Prawá nie bywa. áni naylepszy láćinnik z láćinskiégo adstare iudicia, áni naylepszy Polak z polskiego/ iako mówią/ Vstáwáć Sądy/ nie będzie rozumiał co iest.

Vstawánié sądow/ niewiedziéć co iest.

Tak niczemnemu/ á niepotrzebnemu postempkowi/ niczemné też słowá dano. Vstawániém Sądów názwano/ Postempek: kthórégo Prokuratorowie vczyniwszy Arest/ vżywáią. to iest/ kiedy kto vczyni Arest ná czyie máietność: póydzie do Sądu wyłożónégo/ kthóry po ónym vczynionym Arescie/ blisko będzie: y tám stánąwszy/ opowié sye piérwszy raz/ iż vczynił árest ná thego á ná tego státhek/ y da tho sobie zápisáć: vczyni tákże ná drugi Sąd przez dwie niedzieli/ thákże ná trzeci ná czwarty/ y czásem cáły rok tho v Sądów/ będzie opowiádał/ kthóré opowiádánié/ názywa/ Vstawániém Sądów. Byłoby dáleko słusznieý y ku záchowániu powáżności Vrzędowéy/ bárzo pożyteczniéy/ kiedy by ty Aresty

Vstawánié sądów co ná zywáią.

które przez

które przez ſługe Vrzedowégo czynią/ do tąd by=
ły w ſwoiéy mocy króm thego vſtawánia Są=
dów / ážby zás po rozſtrzygnieniu Práwnym z
roſkazánia Sedziégo / przez ſługe Vrzedowégo/
były wolno puſzczóné: thák iáko ſye y v innych
Sądów záchowuie/około Sequeſtrów/ to ieſt/ Sequeſtr co ieſt.
około tych rzeczy/ które w zátrzymánié do Vrze=
du álbo do kogo innego raz bywáią dáné/ áž
do ziednánia / ábo do rozſtrzygnienia Práwem.
Ku czemu namniéy nie bywa potrzebá tákiego
vſtawánia Sądów. Juž zá pierwſzym zátrzy=
mániém/ spodánia czyiégo/ bedą rzeczy w poko/
iu / nikomu nie wydáné / áž ſye ſtróny ábo zgo=
dzą / ábo Práwem rozeprą / co názywáią Seque/
ſtrum ſequeſtrationem. Tákžeby též rzeczy zá
áreſtowáné/ miáły byc w pokoiu/króm vſtawá=
nia Sądów / áž do zgody / álbo rozſtrzygnienia
Práwem. Jáko Areſtum y Sequeſtrum iedno ſą Areſt á Sequeſtr w czy różnosć máią.
rzeczą/tylko w słowiéch odmiáná. Aby též tá=
ki zá Areſtem był poſtempek/iáki zá Sequeſtrem:
Wſzákže tym czáſem/ póki by rzeczy z Areſtu nie
były puſzczóné / wolno ieſt temu Credytorowi/
kthóry zá áreſtował/ czynić álbo przeciw Oſobie
dłužnikowéy / álbo ná ſtátek iego áreſtowány/
záchowawſzy w thym ſłuſzny porządek Práwá/
przez przypozywánié ſtróny. Wolno théž ieſt

dłuznikowi / kiedy chce ſwoié rzeczy z zapowiedzi wyzwolić: záchowawßy tákze ſłußny porządek Prawá w przypozwániu ſtróny. Ku czemu namniey nie będzie wádziło / chocby żadnych vſtawánia Sądów nie było / kthóre żadnégo pożytku / owßem wielką ßkodę z wielkiégo nakłádu/ práwuiącym ſye zwykły przynośić.

☞ Tu thez niewádzi przypómnieć dáley około tego vſtawánia záchowánié v Sądów / nie wedle Prawá. Iż ći ktorzy zapowiedzi czynią: vſtawßy (iáko to óni zową) pierwßy y wtóry Sąd / tedy tego ktorégo dobrá ſą pozywáią ku trzeciému Sądowi / ábo iáko óni mówią / ku dopußczeniu trzećiégo Sądu. ¶ Tho dopußczenié trzećiégo Sądu / nie wiedzieć co zá mówá ieſt / iáko y po łácinie vocare ad tertium iudicium, ſeu pro admittendo tertio iudicio: ktorey mówy / óni ludzie vczeni w Prawie Serwius / Sulpicyus / Vlpianus / Zázyus / y inni ná nauczenißy / by teraz byli żywi / nie rozumieliby. Ták ty Sądy / y záchowánia / y nazwiſków niczemnych doſyć máią. Dopuśćić trzećiégo Sądu / niewiedzieć co ieſt. Wyiawßyby to / áby temu / ktory ſtátek czyy áreſtował / iákoby z trzećiey Contumácyey pozwánégo / ábo iákoby zá trzećim pozwem iuż było dopußczóno otrzymáć ty rzeczy / kthóre zápowiedział /

¶ Dopuśćić trzećiégo ſądu co ieſt.

wiedźiał: á raz pozwány gdy niestánie / áby go
iuż zdano w vtráceniu ónego státku kthóry mu
zápowiedziano. A ktoby sye tákim postempkiem
szkodliwym nie brzydźił / kthórym pozwánégo zá
piérwszym pozwánim / ná piérwszym roku / dla
niestánia w vpadku zdádzą: co iednák podług
Práwa Maydeburskiego być niemoże / iedno ten
kthóryby trzy kroć pozwány nie stánął / ma być
skazan ná vpad ku vtráceniu tego wszystkiego /
oco iest obżáłowan / ná piérwszym roku / ná wtó-
rym / y ná trzećim. Ták nápisano IVre Muni-
cipali Artic: 23. in Glosa. y ná innych mieśćách.
Ter citatus si quis nō paruerit, mitti debet Actor
in possessionem. Gdźieby ináczéy było / tedy skazá-
nié przećiw temu / ktory nie iest trzy kroć pozwá-
ny / nic nie waży. Sententia contra absentem lata,
non ligat. Ale snadź rzeczesz / iż tho pozwánié
ku trzećiemu Sądowi / nie iest rok piérwszy ále Obiectio.
trzeći. Bo przed tym było dwoie vstawánié Są-
dów. A thák pozwánié ku trzećiemu Sądowi
nie iest rok piérwszy ále trzeći: Nie możesz thu /
żadnym obyczáiem trzećiégo Sądu / názywáć Solutio.
trzećim rokiem. Gdyżeś ná piérwszé dwá Są-
dy / dłużniká nie przypozywał / tylkoś Sądy / iá-
ko mówisz / vstawał / tho iest / stawałeś przećiw
strónie / kiedyś iéy nie pozwał / kthórym tákim v-

❡ Vstáwáć sądy / co iest właśnie.

stawánim/ nic niemożesz słusznie wygráć. Bo to wszystko cokolwiek przeciw twoiemu adwersarzowi v Sądu nie pozwawszy go/poczynasz/nic nie waży. Omnia quę absente, & nullũ terminum habente parte, gesta sunt, pro infectis habentur. Thámci rok názywáią/ kiedy kogo ná słuszny czás przez sługe Vrzędowégo pozowiesz: nigdźie tego nie bedźiesz czytał w Práwie/ áby to twoie pierwsze ábo wthóre vstawánie/ było rokiem pierwszym/ wtórym: áni przypozwánie do trzećiego Sądu/ trzećim rokiem. Być to nie może/ muśi then trzeći Sąd zá pierwszym pozwem/ názywáć pierwszym rokiem. Bo pozew czyni rok/nie vstanie sądu. A ná pierwszym roku/ nikogo w vpadku zdáć nie możesz: Bo Práwá mieśckie nie dopusczáią thego co inne dopusczáią/ ábyśmy mieli vżywáć ábo rozumieć/ ieden pozew miásto trzech/ iáko mówią: Citat te vno edicto pro tribus. Błędy to wszystko vbogim ludźiom/ ku dochodzeniu spráwiedliwośći szkodliwe: które/ Boże day tho/ áby kiedy były od tych którym należy/ popráwióne. Nie iednemu tákim złym á nie wedle Práwá postempkiem máietność ginie: słusznieyby kożdy y z lepszym sumnienim otrzymał zapłátę długu swoiego/ zá tákim postempkiem/kiedy kto vczyniwszy Areszt ná

dłużniká:

dłużniká / trzy kroć go będźie pozywał do trzech sądów po ónym áreśćie / á nie do trzećiégo tylko sądu. Wszákże tu niechay kto chce násláduie zwyczáiu / nie wiem skąd wźiętégo / Práwu po polithému bárzo przećiwnégo / iedno tho kożdému z iáśnégo Práwá może być wiádomo / iż żaden dla nie stánia / zá iednym pozwem / nie może nic vtráćić / nie może mu to piérwszé niestánié nic szkodźić wedle Práwá / nie może być skazan ná vpad: w iego Imienié żaden Credytor niemoże być słusznie wpuszczón: thylko kiedy pozwány trzy kroć / nie stánie / ieśliby niestánia ábo nieposłuszeństwá swoiégo iáka słuszna przekázą nie wymówił / iáko mówią / ieśliby pómocney rzeczy nie wniósł. Musi być wedle Práwá tho troie nieposłuszeństwo / iáko Słónice iáśné / dla którégo by pozwány / o to o co nań żałobá wyszłá / y o szkody / miał być ná vpad skazan. Przeto / kiedy ktho ná kogo przewodźi Práwo / napilniey tego strzeże / áby Podwoyskiégo zeznánié iż pozwał / było zápisáné. Bo do zepsowánia przezysków / ábo przewodu Práwá / nic nie iest gotowszégo / iáko kiedy nie iest iáwno / áby stróná byłá pozwána / ták wtóry y trzeći raz iáko y piérwszy. A ieśliby dłużniká ná pozew nie mógł dostáć / przedsye ma być pozywan trzy kroć listownym

¶ Postempek Práwá Mieśckiego práwy.

¶ Przewodowi Práwá / co nawięcéy wádźi.

pozwém /

pozwan / który ma sługá Vrzedowy przylepić ná mieścu/kedy ludzi nawiecéy przebywa/ábo gdzie dłużnik zwykł bywáć : o thym masz z Práwá w Porzadku szérzéy nápisano fol: 58. Bo gdzieby ináczéy było / thedy dłużnik áni ná Osobie swoiéy/áni ná máietności / wedle Práwá/ s tego vstawánia sądów/ y s pozywánia pierwszego / do tego trzeciégo sądu/ nic ciérpieć nie może. Wyiawszyby kedy zá iákim Przywileiem álbo Wielkiérzem / tho przypozywanié do trzeciégo sądu/ było záwitym rokiem (który łácinnicy názywáią/ terminum peremptorium, à perimendo, quòd vlteriores dilationes perimit, Rok záwity/po którym iuż żadna dálsza odwłoká nie idzie / żadnégo dálszégo przypozywánia nie trzebá) tám mieśce mieć może. O czym Krákowiánie máią swóy osobliwy Wielkiérz. Przeciw którému/nic sye tu tym pisánim nie mówi / áni vymuie : iáko y przeciw vstáwam innych miasth osobliwym. Tylko tu iest vpóminánié / á vkazánié drógi / ku słusznému á spráwiedliwości bliższemu postempkowi : którégo kto chce może násládowáć / ábo sye thego coby sobie rozumiał być pożytecznieyszégo dómáwiáć : gdyż około dochodzenia spráwiedliwości / są drógi rozmáité: iedny spráwiedliwości bliższé wedle Práwá pospolitégo álbo

Záwity rok.

zwyczáiu dobrego. Drugié dálſze/z nieumieięt-
ności wzwyczay wźięté z ſzkodą vbogich ludźi/
y z wielką przewłoką ſpráwiedliwośći. ¶ To by
byłá drógá z áreſtu proſta: vczyniwſzy áreſt/ to
ieſt/ zápowiedźiawſzy ſtátek dłużników Vrzed-
nie/ przez ſługę Vrzedowégo/ pozywáć dłużniká
trzy kroć do trzech Sądów wyłożónych/ bliſko
po tym będących/ chćiałliby ſwóy ſtátek z zapo-
wiedzi wyzwolić. Niemożeli dłużniká ná pozew
doſtáć/dáć nań trzy kroć pozew liſtowny/ná iá-
wnych mieśćách ſłudze Vrzedowému przybiiáć/
álbo do ónego Vrzedu pod którym ieſt vrzedem/
pozew poſyłáć/ áby thám był pozwan/ álbo raz/
możeli być/ oblicznie pozwawſzy/ drugi y trzeći
wmieſzkániu iego opowiedźiéć/áby ſtánął/ iuxta
Ius ſcriptū,Spec:Saxon:Lib:iij,Artic:63.in gloſa.
Si ſolus non eſt,debet ſibi in domo denūciari,vel
vxori eius. iuż tho ták trzy pozwy/ ſłuſzné będą
przećiw zbiegłému/ gdy ſługá zezna przyśiegły/
iż ták vczynił: iuż tu nie będźie vnum edictū pro
tribus, co ſye w mieśckim Práwie nie záchowu-
ie. Ale będą tria edicta pro tribus. Trudno mie
maſz námówić/ áby ieden pozew miał być trze-
mi/iáko y trzy iednym. Ale ieden pozew iednym/
trzy trzemi prawdźiwie/ podług Práwá Máy-
deburſkiégo.

Poſtempek z áreſtu ſłuſzny.

¶ Pozywánié zbiegłégo.

¶ Opowiádánié miáſto Pozwánia oblicznégo.

¶ Dłużnik záśie tákże chćiałliby swóy státek z áresztu wyzwolić / tedy tego który mu áresztował / trzy kroć pozwáć ma: á ieśliby pozwány nie stánął / thedy státek záárestowány / wolno ma być z áresztu skazány Sądownie.

☞ Tego sye też tu zámilczeć niegodzi / nie słusznego postempku / nie wiedzieć skąd wziethégo / kiedy kto vczyni árest / y vstánie dwá Sądy / do trzećiego tylko przypozowie. Tám ná ónym roku / gdy stróná pozwána stánie / Ten który przypozwał będzie mówił: Pánie Wóycie / stróná tu iest pozwána ku trzećiemu sądowi: pytham ná Práwie / chceli dopuśćić trzećiego Sądu / czyli nié? A stróná pozwána rzecze: Niedopuszczam trzećiégo sądu / ále żądam dobrowolnégo ziáwienia / chcę práwo dáć / práwo wziąć / mali móy státek z áresztu być wolny. y skażą ták: iż w ten czás ma być wolny z áresztu / kiedy práwo da / práwo weżmie. Tá mówá y ten postempek / nie wiedzieć skąd sye théż wziął: pythałem nie iednégo Prokuratorá / co by tho było / Práwo dáć / práwo wziąć: żaden tego gruntownie nie vmiał powiedzieć / tylko powiádáią / iż thák zwyczay stárádawny. A niektórzy powiádáią / iż tho pytánie y to skazánié / gdzie ták skázuią (iż w ten czás wolno

Práwo dáć / Práwo wziąć.

ma być z Arestu kiedy pozwány práwo da y weźmie) ták ſye rozumie/tho ieſt/ kiedy ſye ſpráwi/ kiedy ſye vſpráwiedliwi. Jeſliże thák ieſt/ tedyć wedle thego ſkazánia / rzeczy nie máią być z áreſtu wolné/áż ſye ſtróná vſpráwiedliwi. Czemuż by ſtróná pozwána thák z gołá po Polſku rozumnie nie mówiłá ábo iéy Prokurator: Ja nie dopuſzczam ná ſwóy ſtátek żadnégo przewodu práwá/niechay ták będzie w áreśćie/ áż ſye ſpráwie/mali mi áreſtator dobrowolnie ziáwić / dla czego mi áreſtował / ia ſye wedle práwá vſpráwiedliwie. Táby mówá przyſtoynie v Sądu mieśce miáłá/ miáſto théy/ nie dopuſzczám trzećiégo ſądu/ chce práwo dáć práwo wziąć.

Sequeſtr.

SEquestr y Areſt/iedno ſye rozumie/ tylko odmiáná ieſt w ſłowiéch.Jedno/to ieſt Sequeſtrá cio po łácinie / kthórégo ſłowá/ álbo temu podobnégo / Interdictio/vczeni w Práwie / piſząc vżywáią. A drugié ſłowo/ to ieſt Areſt/z zwyczáiu wzięté / théż iákoby ná łácinſkié kopyto vczynióné: którégo Prokuratorowie zá zwyczáiem y w mówieniu y w piſániu vżywáią. Wſzákże miedzy tymi ſłowy w thym czynią nieiáką róż-

¶ Areſt.

noſć / iż áreſtem ábo ſzperunkiem poſpolicie názywáią rzeczy iákié przez Vrząd v kogo zápowiedziáné. A Sequeſtr / kiedy dwie ſtrónie álbo théż y iedná y wiecéy ich z ſpólnégo zezwolenia podádzą iáki ſtátek do kogo/ ábo théż y do Vrzedu/áby tám był ón ſtatek w pokoiu do tąd/ ażby ſye okazáło komu ſye ma doſtáć zá Práwem / álbo zá vgódą.

¶ Sequeſtr co ieſt.

TEgo do kogo rzecz kłopotna bywa podána/ názywáią Sequeſter & Depoſitarius rei, in Iudicium deductę. Którégo ta ieſt własnosć / áby rzecz/w Sequeſtr/to ieſt/ w záchowánié ábo zátrzymánié przyiętą/wydał temu/który ią Práwem wygra.

¶ Sequeſtrá własnoſć.

SEqueſtru poſpolicie/Práwá brónią / tylko s tych przyczyn go dopuſzczáią. Pierwſza : kiedy ſye ſtróny zezwolą podáć do kogo/álbo do Vrzedu rzecz kłopotną / áby po dokónczeniu Práwá/ byłá temu wydaná kto Práwo odzierzy.
Wtóra : kiedy Oſobá ieſt podezrzána / iż ſye kryie/álbo iżby z rzeczą nie vciekłá / á thám rzecz s potrzeby w Sequeſtr bywa daná.
Trzecia : kiedy Oſobá w thym ieſt podezrzána/ áby ónéy rzeczy/ábo z niéy pożytku/ póki ſye Prá-

¶ Sequeſtr dla czego bywa.

wo toczy

wo toczy nie vtráciłá. Abo kiedy iest podezrzenié o tym v kogo iest rzecz / iż by mu nie wierzóno / áby iéy nie miał wydáć temu / kthóby ią wygrał. Abo sye boią / áby sye v tego nie nákáziłá złym chowánim / złym vżywánim. A pothym nie mogłá być dla nakázénia przedána / y dla inych przyczyn kthóreby sye pokázowáły być słuszné zá potrzebą / rzeczy kłopotné w Sequestr bywáią dawáné.

O Dochodzeniu álbo imowániu sye swych rzeczy v kogo / co ráciniicy zową Vendicatio.

Vēdicare, est coram Iudice rem suam esse, allegare.

PRzy dochodzeniu swoiéy rzeczy ábo máietności / Jmienia / státku / iákiégo v kogo nálezionégo: to naprzód trzebá wiedziéć / áby Wóyt s Przysieżniki / y żaden Vrząd ná naiwietszé czyié żadánié álbo vsiłowánié / nikogo s Possessyéy / tho iest / z dziérżénia y Jmienia nie wyrzucał / ážby Práwem był przewyciężóny. ¶ Druga: Ktho ma swoie własność / ábo iákié dobrá ruchómé / choć nieruchómé / kthóréby było

Przy dochodzeniu rzeczy swych / co trzebá wiedziéć Vrzędowi y stronie.

v kogo w trzymániu/ nie godzi ſye / themu czyié ieſt/bráć go/ áni przywłáſzczáć ſobie/ mocą włáſną/iáko mówią/ſwą wolą/ krómia Vrzedu.

A iż dwoiákié ſą dobrá / iedny ruchómé / kthóré może z mieſcá ná mieſce ruſzyć : drugié nieruchómé/iáko dómy/kámienice. ❡ Naprzód o dochodzeniu ruchómych dóbr/ten poſtempek ieſt w Práwie opiſány/ kthórym ich ſpoſobem dóchodzić/co ztego przykłádu może poznáć.

❡ Spoſób dochodzenia rzeczy/ z przykłádu.

☞ Jeſliby Jan kóniá ſwoiégo/ álbo kthóré ruchómé rzeczy ſwoié záſtał v Páwłá / kthóreby ábo kupił/ álbo zaſtáwné miał/ álbo nálazł / álbo mu w powódź przyplynęły / álbo mu ié zbóyce złodzieie odieli / álbo mu którymkolwiek innym obyczáiem przypádły : y przyſzedſzy do niego mówilby ták : Páwle/ten kóń/ álbo ten ſtátek/ móy ieſt / mnie koniecznie oſtáthnim Práwem należał: iedno iż mi ieſt odiety/chce áby mi był przywrócóny: y wziąłby Jan ónegó kóniá gwałtem: á Páweł przyſzedł do Wóytá / ſkárżąc ſye ná Janá / iż then przećiw Bogu y przećiw ſpráwiedliwośći / wziął mi gwałtem kóniá moiégo / álbo tę rzecz którąm ia w moim dziérżeniu miał / iáwniem trzymał / nikomum ſye Práwá nie bronił/y gotowem był záwżdy kożdemu ſpráwić ſye Vrzedem / ktho by mię kolwiek ieno nágábał : á

ták żądam / áby mi przećiw Janowi było ſkazáno co ieſt wedle Práwá. Jan záś odpowiedźiał: iżem ia koniá moiégo ábo rzecz moię ruchómą/ która mi ieſt vkrádźióna / ábo w powódź vpłynełá / ábo ktorymkolwiek innym obyczáiem odemnie oddalóná/v Páwłá nálazł/ y iąłem ſye iéy/ y wźiąłem / chcąc ią záſtempić y wolną ſobie vczynić iáko mi Vrząd ſkaże / y proſze áby mi było ſkazano/ ieſli ſye do tego moiégo ſtátku ſłuſznie ćiągnąć mam / álbo nié? Páweł potym rzecze: Swiádcze wámi pánie Wóycie pánowie Przyśieżnicy zeznánié Janowé / iże mnie ón bes dozwolenia Sedźiégo / nie Vrzednie tho vczynił/ gdyż ia/gotowem ſye był iemu ſpráwić/á ták żądam áby mi było nákazano ſpráwnieli tho vczynił? Odpow. Iż to Jan nie ſpráwnie vczynił/nie ſłuſznie wźiął then ſtátek Páwłowi/ ponieważ gwałtem / ſwą wolą á nie Vrzednie wźiął. Bo kto ſobie co przywłaſzcza przećiw ſpráwiedliwośći / bes przyzwolenia Sedźiégo / nie dobrze czyni. Dáléy bedźie Páweł pytał / co zá to Jan przewinił/co záſłużył? Odpo. Iż kto ſye nie Vrzednie w czyié dobrá wtrąca: powinien to záś wróćić/ z winą Vrzedowi y ſtrónie. Co gdy ſye iuż ſtánie á Páwłowi bedą dobrá przywróćóné / y bedźie záś w Jmienié wpu-

ßczón/ y rzeczy mu będą przywrócóné. Pótym Jan może ſkárżyć ná Páwłá / o tákié dobrá: á Páwel będźie ſye winien brónić / przez Odpowiédź ſwoie.

¶ Zaden ſobie ſam Spráwiedliwośći nie może czynić / áni gwałtem bráć / choćby co ſwoiégo v kogo záſtał. Ale ieſliby wątpił o nim/ zátrzymáć go może/ y do Vrzędu dáć. Iure Munic: Artic: 27.

¶ Thymże obyczáiem żáłobá może być vczynióná / ieſliby kto kómu Imienié ſtoiącé gwałtem pośiadł.

¶ Trzećia rzecz/ która Vrząd przy dochodzeniu tákiégo ſtátku ma záchowáć/ tá ieſt: iż ſye Wóytowi y Przysieżnikóm nie godźi ſkázowáć / iáko ktho Dźiedźictwá álbo Poſſeſſyéy rzeczy dowodźić ma / áżby dowód piérwßy był przyſądzóny. Bo théż Sędźia / nie ná kożdé pytánié Prokuratorſkié ma ſkázowáć: trzebá porządek w wydániu Dekrétu záchowáć. Iáko/ kiedyby Prokurator żáłował thák ná kogo: Pánie Wóyćie/ móy pan ſye żáłuie ná tego N. iż mu kóniá vkradł / y żąda / áby themu było nákazano karánié wedle Práwá náznáczóné. Tu w téy mierze nie zárázem ná tákié pytánié / ábo żądánié / ma być ſkazánié wydáné: ábowiém/ ieſliby ſkazánié/ ná py-

tánié ſtróny Powodowéy zá rázem było dáné: tedy obżáłowány / ku odpowiedźi y ku obrónie ſwoiéy / nie mógłby przydź : á ták naprzód trzebá dowiéść y pokónáć / ieſli ten ieſt złodźiéy ábo zbóycá kogo winuią. Potym pytáć / iákié karánie záſłużył. Tákże też piérwéy ma być ſkazány dowód / potym iáki ma być dowód. Spec: Saxon: Libro j, Articulo 18. Non debet per ſententiam oſtendi, qualiter hæreditatem aut poſſeſsionem quis debeat probare, niſi prius fuerit probatio per ſententiam adiudicata.

¶ Czwarta: Iż żaden nie ma być z Poſſeſſyéy wygnány áżby był ſłuſznymi dowody pokónány : co ſye pokázuie stego pytánia.

☞ Pytánie ieſt: Ieſliby Wóyt z Przyśiężniki pewnie wiedźieli / iż ktho źle trzyma Imienié / máli Wóyth zá rázem roſkázáć / áby ón ktory trzyma Imienié z niego zſtąpił / ná czyié ſołdrowánie króm práwnéy obrony? Odpow. Iż żaden nie ma być wypedzón z Poſſeſſyéy / z dźiérżenia Imienia / choćby też źle kto trzymał / y choć by thež to Sedźia dobrze wiedźiał. Bo Sedźia iáko Powodowi żáłoby / ták oſkárżonemu odpowiedźi y obrony winien pozwolić.

De poſſeſsione nemo eiiciendus, niſi Iure victus, etiam ſi male poſsideat.

¶ Ieſliby też kto rzékł / Iż to ieſt poſſeſſya moiá / y bióre ſye do Sedźiégo / y przyśiężników / ktho-

rym to iest wiádómo/ iż iest moiá / y żądam áby mi było skazano / mali mi then słusznie z moiéy possessyéy sstepić. Odpow. Iż niemoże być wy pedzón/ ażby był obżáłowan / y słusznemi dekréty z żáłoby/ possessyéy odsądzón/ y owszem przy oblicznośći tego/ który Imienié trzyma/ ma być żáłobá y okazánié Práwá / zá którym sye ktho bierze do Imienia. Bo gdzieby ktho ináczéy dochodził Imienia/króm oblicznośći dźiérżáwce/ óná possessya nic nie bedźie ważyłá. Wyiąwszy by dźiérżáwcá do Vrzedu nie stawał. Który też to dźiérżáwcá / trzy kroć ma być pozywan / niżby przeciw iemu skazánié miáło wynidź:Toż gdźieby ták pozwány trzy kroć nie stánął : tedy ten co sye ćiągnie do Imienia/ma być w Imienié wpuszczón wedle Práwá/ Iure Municipali in Conclusiōe Priuilegij,post Articulū Cxxxix,ī glosa p totū

¶ Tho Práwo około dochodzenia Imienia álbo thęż iákiey rzeczy / bárzo służy themu dźisieyszemu zuchwálému wiekowi / kiedy ktho zá iákimkolwiek Práwem/przyydźie do Vrzedu sam z gołá / z przyiaćielmi / z towárzystwem (Possessorá nie dawszy ktemu obesłáć) cześćią prośi/cześćią groźi / áby go Vrząd w Imienié wwiązał / powiádáiąc / iż kiedy bede w Imieniu spráwie sye

kożdemu. Nie ták: Vrząd ma ná to pilnie pámietáć/nikomu kwoli nie czynić/ nikogo z Imienia nie wyrzucáć/ nikomu nic nie bráć / áżby był obeſłány/pozwány/ Práwem przekónány. Rowſzem y ten ktho ſye ćiągnie do czyiégo Imienia / bes Vrzedu ié ſobie przywłaſzczáiąc / bes ſtróny á poſiadłby ié : niechay o thym wié/iż iego poſſeſſya zła / á muśi z niéy záś piérwſzemu dźiérżawcy z winą Vrzedowi y ſtrónie wyſtepić/ áż ſye potym Práwem z nim rozeprze. A ieſliby gwałtem á zbroyną reką kogo / Práwem nie przekónánégo z Imienia wygnał / á wygnány czyniłby o to Sądownie/ ciuili actione, tedy ón gwałtownik od Akcyéy odpada/y óno Imienié / choćby iákié Práwo do niego miał/ tráći ié. A ieſliby ſye to ieſzcze okazáło / iż tám w ónym Imieniu nic nie ma / y nie iego ieſth / á piérwſzy dźiérżawcá czyniłby przećiw temu criminaliter: táki ná gárdle ma być karan: ták Práwo powiáda: huic cedit in vitam. Ieſliby przećiw iemu czynił Ciuiliter: tedy ón kómu ſye gwałth ſtał/ ma ſobie oſzácowáć ſzkody / które mu gwałtownik bedźie winien nágrodźić. Nápiſano o tym Spec:Saxon:Libro ij, Artic:43, in Gloſa.

¶Kto Imienié kómu gwałtem bierze/ tráći ié/ choćby Práwo miał do niego. A nie mali práwá/ ná gárdle bywa karan.

Ciérpiącemu gwałt y ſzkode / bedźie wolno czynić przećiw gwałtownikowi/ chceli Criminali-

Criminaliter álbo Ciuiliter czynić/ co ieſt.

ter, chceli Ciuiliter, to ieſt/ chceli ná gárdło chceli tylko o nágrodzenié krzywdy/álbo o ßkody ſołdrowáć. A ma wiedźiéć / iż iáko pocznie czynić álbo Criminaliter álbo Ciuiliter, thák iuż muśi kónczyć.

¶ Ktho czyie rzecz gwałthem bierze/ mniemáiąc by ſwoie/ co tráći?

IEſliby kto kómu co wźiął gwałtem / mniemáiąc żeby iego rzecz byłá właſna: dwoiáko winien wróćić/ tho ieſt / ieſliby prawdźiwie mniemał być ſwoie rzecz. Bo gdźieby máczéy było/ iżby wiedząc nie ſwoie/ gwałt czynił/thedy iáko rozbóynik ma być karan. Spec:Saxon:Lib:ij, Art: 70. in Gloſa. Przeto temu kto ſye iákiéy rzeczy imowáć ma/trzebá trzy rzeczy wiedźiéć/iáko nápiſano ná innym mieſcu/Specu:Saxon:Libr:ij, Artic:36 in Gloſa. Naprzód/ aby to z wiádómośćią á dozwolenim Vrzędu czynił. Druga / áby pewnie wiedźiał/iż óná rzecz ieſt iego/ kthóréy ſye imaie. Abowiem choćby mu théż Vrząd dozwolił/á iegoby rzecz nie byłá/ któréy ſye imuie/będzie ná tym ßkodował: żaden ſye Vrzędem nie wymówi. Bo Vrząd nie może nikomu więcéy dopuśćić/iedno ilé Práwo dopußcza. A ieśli co przećiw Práwu dopußcza/tho nie czyni iáko Vrząd: przeto ono dopußczenié nic nie waży. Trzećia/iż ón kto ſye ma rzeczy imowáć/ ma tho

¶ Ktho ſye ma czego imowáć / co trzebá wiedźiéć?

czynić ilé mu Práwo pokázuie. Bo gdźieby ináczéy było/może od ſwéy rzeczy odpáść.

KTórych ſye rzeczy imowáć nie może/nápiſano w Porządku fol: 108. ¶ Nád to/ Kiedyby kómu kthórą rzecz vkrádźióno / á óne rzecz vkrádźióną zá inną przemienióno : thám ónéy przemienionéy ábo frymárczonéy / imowáć ſye nie może. Jáko/ ieſliby kto moiégo kóniá krádźiónégo kupił/á kupiec kupiwſzy go v złodźieiá/ nie imáiąc iż v práwégo páná/wźiąłby zań wołu álbo krowę : tedy ią ónego wołu/ miáſto moiégo kóniá nie mógę ſye imowáć. Chocby téż ón który kóniá kupił/zeznał/ iż zá ónego wołu/kóniá tákiégo dał. Spec:Saxo:Libro ij,Art:32,in gloſa.

¶ Krádźiónéy rzeczy frymárczónéy / nie może ſye imowáć.

Aby kto rzecz doſtąpióną prawdźiwie iuż trzymał. Do ktorégo ią czáſu trzebá trzymáć.

JEſli kto kupił rzecz krádźióną / od tego który ią vkradł : albo ieſli wiedźiał rzecz być krádźióną : tá nigdy dawnośćią nie ginie. Może iéy dochodźić ná perſonie záwżdy/ v kogo ią záſtánie. Ale ieſliby kto kupił rzecz/

¶ Rzecz krádźióna / dawnośćią nie ginie.

od tego przedawce / ktoryby mniemał zá pewné być swoié: iáko/ieśliby kto przedał Dziedzictwo/ ktore mu po czyiéy śmierci przypádło/á mniemał iż by ie on pierwszy dzierżawcá spráwiedliwie trzymał/ potym ie przedał: tám ruchómy státek dawnośćią przez trzy látá ginie. Abowiém thu winá nie iest ná personie ále ná rzeczy. Specu: Saxonum Libro ij, Artic: 36. in Glosa, in fine.

REPRÆSSALIÆ.

To iest/

Ciążánie Ludzi niewinnych miásto winnych z innégo páństwá.

ZA Aresty y zá rozmáitym dochodzeniém Spráwiedliwośći / chodźi czásem ćiążánie / álbo iáko mówią/ stáwowánie ludźi niewinnych miásto winnych z innych Páństw: ktore ćiążánia / iż sye dźiśieyszych czásów zá złośćią ludzką á zá niespráwiedliwośćią Przełożonych wczynáią/á bywa tho nie porząd-

nie/nie podług Práwá: y przychodzą ſtąd wielkié záſzcia miedzy Pány y miedzy poddánemi. Zdało ſye tu zá rzecz potrzebną nieco o thym położyć z Práwá Céſárſkiégo / iáko tákowé ciążánié/kiedy/y póki być ma. By ci ktorzy máią dłużniki w innym páńſtwie / á nie mogą tám z nich dóydź ſpráwiedliwośći / wiedzieli iáko ſye około tákiégo ćiążánia ludzi obcych / w ſwoim Práwie záchowác máią / dla vwiárowánia trudnośći wietſzych y ſtrácenia máietnośći. Co nápiſał IODOcus Damuderius w Kśiążkách / in Praxi rerum Criminalium.

Obyczay tego ćiążánia. Od kogo / y przećiw kómu być ma.

Gdy Práwe te około ćiążánia obcych ludzi/ ſtey ziémie sktórey ieſt dłużnik / Vczeni w Práwie názywáią/vim publicam, pignorationes, rapinas, repræḋationes, á poſpolicie REpræſſalias, ktoré ták opiſuią: Repræſſalia, eſt poteſtas pignorādi, contra quēlibet de terra debitoris, data Creditori pro iniurijs & damnis. Jeſt moc ku hámowániu ludzi z Obcégo páńſtwá/ z kthórégo dłużnik ieſt / Credytorowi daná dla

¶ Repreſſalię co ſą.

nagrody krzywd y ßkód iego. Albo iest óna moc kthórey ludźie z róznych Królestw / czásu pokoiu zwykli przeciw sobie w zaiem vżywáć / Spráwiedliwośći swoiéy dochodząc / gdy iéy innym sposobem dostąpić nie mogą. A wedle ónéy pogáńskiéy Sentencyéy: Vim vi repellere licet.

TO tedy ćiążánie tym spo sobem bywa: Jeśliby ktory człowiek z innégo Narodu / zá czásu pokoiu / co moiégo gwáltem wźiął / ábo mi wydárł / bądź ná ziemi / bądź ná morzu. Naprzód mam iść do Páná ábo Sędźiégo iego / prosząc o spráwiedliwość / áby mi swoiemu poddánemu móy statek przykazał wróćić / ábo dług zápłáćić. A gdźieby mi ón Pan iego / spráwiedliwośći vczynić nie chćiał / ábo mi ią vczynić odwlaczał / ábo sye nieiáko vczynić okázował á nie vczyniłby: tedy sye mam vćiec do Królá Páná moiégo / o pómoc / żądáiąc / áby mi do ónego Páná listh przyczynny dał : áby mi dobrá moié / kthóre mi iego poddány wydárł / były wrócóné. A gdźieby mi ón Pan po wtóre zá przyczynnym moiégo Páná listem / spráwiedliwośći nie vczynił: mam sye záś wróćić do Królá Páná moiégo / opowiádáiąc y okázuiąc to / iż spráwiedliwośći mieć niemogę : y będę prośił pokornie / áby mi innym spo-

Dróga do ćiążánia ludźi z cudzégo páńśtwá.

sobem pod

sobem podług zwierzchności y władzey swoiey/ ku dostąpieniu státku ábo długu moiego dopomógł/to iest/áby mi list tákowy dał/ zá kthórym by mi wolno/ná ktoregokolwiek onego pánstwá (z ktorego dłużnik iest) poddánych / kthorzy by sye tu w tym pánstwie pokazáli / moiego státku ábo długu nagrody ścigáć/ onych poimáć/máietność ich hámowáć y przedáwáć/ do tąd ażby mi sye w moiey summie dosyć stáło. A tákowy list/ Król Pan móy/wnet mi da/iż by sye mnie zprzedánia dóbr poddánych onego Páná dosyć stáło. Ponieważ ia ku nagrodzie swoiey máiethności/ drógą spráwiedliwości przydź nie mogę. Ale też tu trzebá rozumieć / iáko nie może być spráwiedliwość. Bo ią będą drugiemu Práwnym postempkiem czynić. A on nie rozumieiąc temu / będzie sobie miał zá nieuczynienie spráwiedliwości / będzie sye prozno vciekał do Páná swoiego: będzie prózno waśnić Pány miedzy sobą: y sobie wiele złego vczyni: y do słuszney spráwiedliwości sam sobie drógę zámknąć może.

¶ Nieczynienie spráwiedliwości iáko rozumieć.

Przeto w ten czás tobie nie iest spráwiedliwość/ kiedy twoiey żáłoby Sędzia słucháć nie chce/ kiedyć spráwiedliwość rozmaithemi niepotrzebnemi á nie wedle Práwá dylácyámi odwłóczy.
Albo ćie skazániem iákim niczemnym / co grze-

czy nie ſłużi/ odbywa. Albo kiedy też wyżßego Sedziégo niemáß/do ktoregoby miał ápellowáć. Boć to ießcze nie nieſpráwiedliwość/kiedy twoiéy krzywdy tákiégo maß Sedziégo/ od kthórégo obćieżliwégo ſkazánia/ możeß do wyżßego Sedziégo áppellowáć/ kthóry ſkazánié niżßego Sedziégo może ſkáźić/ wniwecz obrócić/ popráwić. A ták kiedyby y ón Sedzia wyżßy ſpráwiedliwośći/ thobie obyczáiem wyżßéy námienionéy vczynić nie chćiał/ dopiero ſye ſkłoniß do Królá páná twoiégo/ o Liſt ćiążánia/ iáko wyżßéy ieſt opiſano.

Słußnéli tho ieſt tákié ćiążánié niewinnych miáſto winnych.

Gadká około ćiążánia ludźi niewinnych miáſto winnych zinnégo páńſtwá: ſłußné li ieſth álbo nié.

ALe tákié dochodzenié Spráwiedliwośći/ bedźie ſye podobno wiele ludźióm zdáło nieſłußné/ á wiecéy gwałth w ſobie niż ſpráwiedliwość máiącé/ zwłaßczá gdy my dla náßéy ßkody/ którą nam źli ludźie vczynili/ mamy ſye nád niewinnym mśćić/ z iego máietnośći ßkodę ſwoie/ mocą tych Praw/ ſobie nágrádzáć? Jákieć to ſą Práwá/ tu ſye około tego niechcę wdáwáć/ tylko to przypómniawßy/ doſyć ná tym mam/ iż ktokolwiek ty Práwá około

tákiégo ciażánia wymyślił/ nie duch Ewányeliéy/ále Affekt ćieleśny mu ié podał. Bo Ewányelia nie każe gwałtu gwałtem odpiéráć/ Pogáńſka to ieſt Sentencya/ Vim vi repellere licet. y owßem Ewányelia : Ktoby kogo vderzył w iedne ſtrónę twarzy / każe drugiéy nádſtáwić : nie każe złégo zá złé oddáwáć / niewinnégo zá winnégo káráć. Tu ná tym muśimy ſtánąć / iż to ćiążánié / może ſye pokázáć z rozmáitych Praw/ kthóre tego zá ſłußnymi przyczynámi dozwaláią. Abowiém/ gdyż wßelka ſprawiedliwość/ tego potrzebuie / áby kożdemu było dano co ieſt iego: A coby komu nie ſłußnie było wźiętho / áby było ſłußnie wróćono. Nád to/ gdy niewinnému człowiekowi bronią ſpráwiedliwośći : pokázáło Práwo inną drógę ku dochodzeniu ſwoiéy krzywdy. Klin klinem wybijáć/ złym złégo zbywáć. Aby ták człowiek niewinny/ czego zá miłośćią ſpráwiedliwośći odźiérżeć nie mógł/ gwałtem przez tákié ćiążánié/ ku ſpráwiedliwośći ſwoiéy przyßedł. Kthóre ćiążánié/ ácżći ieſt z obráżenim niewinnégo człowieká obcégo / wßákże obráżony człowiek tuteczny / który ſpráwiedliwośći mieć nie może / ponieważ to czyni zá ſłußnymi przyczynámy / y zá dozwolenim ſwoiégo Páná/ kthórégo ſobie zá obrońce ma/ ſwowolnie ſye

w to nie wdawa / Vrząd mu thego dopómaga: tym sobie przy tákim dochodzeniu Spráwiedliwośći / ćieszy sumnienié swoie: ponieważ théż y tho ćiązánié bywa z nieiáką spráwiedliwośćią / ónego pospólstwá wszystkiégo / ktorégo ón człowiek s statkiem swoim poimány członek iesth. Bo ták mówić mogą: słusznie sye tho nád námi dzieie / gdyż mamy Páná tákiégo kthóry spráwiedliwośći czynić nie chce / A winien ią czynić kożdemu / thym wiecéy y rychléy Pielgrzymowi y gośćiowi. By nam nie byłá spráwiedliwość / sam by sye téż tego nád obcemi domyślił czynić / co nam teraz czynią. etcæt.

Przyczyny dla ktorych tákié iest postánowióno ćiązánié.

NJérwsza iest / iż Król y káżdy Pan / gdy widźi iż iego poddány / z obcégo człowieká spráwiedliwośći mieć nie może: thedy ón iáko Vrząd od páná Bogá dány / nie ćierpiąc téż despektu / y krzywdy poddanégo swoiégo / wiecéy sprzyiáie swoiemu poddánemu niż obcemu / y rádnieyszy widźi / iż postrónny człowiek ćiérpi krzywde / niż ią pod-

dány iego ćierpieć ma ¶ Druga: áby zá tym ćiążánim/ którego Práwá dozwaláią/ obcy Królowie/ Kśiążetá/ pánowie chutliwſzy y łatwieyſzy byli ku czynieniu ſpráwiedliwośći/ gośćióm pielgrzymóm: Sąśiedzcy Sędziowie áby ſobie nie thák ſzkodźili/ poddánym ſwoim zá czáſu pokoiu/ kupców cudzoziemſkich łupić y zbijáć niedupuſzczáli. Abo też dla tego/ iż ieſliby w czynieniu ſpráwiedliwośći nie byli pilnemi / tá ſzkodá nie tylko ſye ná ónego s ſtátkiem poimánégo/ ále ná wſzyſtkich poddánych wśćiągálá / á ſnadźby ná tych wiecéy ná którychby óni łáſkáwſzy byli.

Którym ludźióm tákié liſty ćiążánia máią być dawáné.

W Téy to ſpráwie około tákiégo ćiążánia / áby od Królów liſty ſłuſznie ná to byly dáné y otrzymáné: ty ſą rzeczy potrzebné. Naprzód / ma ſye iáſnie okázáć ſzkodá wielka / á ćieſzkość nie znośna/ dla któréyby Pan ſwoiemu poddánemu miał tháką władzą álbo liſt ćiążánia dáć przećiw ludźióm z innégo páńſtwá. O máłą rzecz/ nikomu ſye tháкowéy władzéy nie godźi wypráwo- ¶ Przyczyny liſtów ku ćiążániu.

wáć áni iéy dáwáć: y owſzem / ieſliby komu byłá dána/nic nie waży. Abowiém ty Repræſſalia ſą oſtátnié lékárſtwá/od zwiérzchniégo páná pómocné / á nienawiśći y niebeśpiecznośći pełné/ ták ná zdrowiu iáko y ná máietnośći: co vczeni w Práwie zową Remedium ſubſidiariũ Principis. Jáko téż / kiedy ktho Akcyą ſwoie Sądownie ſtráći / á chce ią ku nowéy audyencyéy ku nowéy ſpráwiedliwośći przywiéść (co niekiedy wedle Práwá w pewnych przypadkóch v zwiérzchniégo Páná otrzymáć może) Ale téż tho ieſt bárzo nienawiſna/ trudnośći pełna / á rychléy ku ſtrácie niż zyſkowi pewnieyſza. co vczeni w Práwie názywáią/ in integrum reſtitutio , Actio reuocatoria, Actio ſubſidiaria. Przeto iáko táka Akcya o máłą ſzkode / ták téż y repræſſalia nie máią być dopuſzczóné.

Repræſſalię, ſunt vltima remedia.

¶ Reſtitutio cauſę in integrum co ieſt.

¶ Druga: Król/ábo inny zwiérzchni pan/ktoryby ku tákiemu obcych ludzi ciążániu w ſwoim páńſtwie/ ſwoiému poddánému władzéy dopuśćić miał / muśi miéć zupełną á pewną / nic nieomylną wiádómość / wſzyſtkich rzeczy ku temu należących: iż ieſliby iáka trudność ábo niebeśpieczność / ábo woyná zá tym / w páńſtwie iego vrosłá / áby bes ſłuſznéy iáſnéy przyczyny nie byłá. Nád to/ áby ten człowiek ktho´ry téy

władzéy ku ciążániu żąda/ był prawdziwie Królewski poddány/ ktoryby Cłá/ podatki y inné brzemióná pospolicie wespołek z innemi poddánemi w Królestwie odpráwował. Oprócz Osób vprzywileiowánych/ kthóré zá Przywileymi swoiemi żadnych podatków tákich niewinni: iáko są Studenci w Kollegiach/ żacy/ ktorzy z drugiemi sobie należącemi/ choć od swoich rzeczy ku náuce potrzebnych/ kthóré z sobą niosą/ álbo wiozą/ ábo thez chowáią/ żadnych podatków nie dáią. Przedsye poddánymi Królewskimi są: oprócz też Gléytownych ludzi/ Jurgieltników/ żołnierzów Królewskich/ ktorzy zá pieniądze Woynę służą. Oprócz Rády/ y Vrzedników Królewskich: Ktorzy/ ácz też od Cłá/ myt/ poborów/ y innych wszystkich podatków są wolni: wszákże iż są poddáni Królewscy: tákże y tym list ciążánia w potrzebách opisánych ma być dány/ iáko y innym wszystkim poddánym od podathków niewolnym. A nie ládá też poddánym thá władza ma być daná/ ále tym telko/ kthorzy ná ten czás kiedy szkode popádli/ poddánemi byli/ y do tego czásu poddánemi są. A nie tym/ ktorzy ná ten czás/ kiedy ich szkodá popádłá/ nie byli poddánemi. Abowiém/ gdyby Królowie káżdemu tę łáskę mieli okázowáć/ wielé by ich w trudno-

¶ Osoby od myt wolné.

ściách á w ſzkodách ſwoich będąc / obłudnie ſye pod obronę Królewſką / álbo możnego kthórego páná vciekáli / á poddánemi czynili : by tylko zá tákiéy władzéy dozwolenim / ſwoiéy ſzkody nagrodę mieli / kthórą otrzymawſzy / záś by ſye do piérwſzégo páná vdáli.

Przećiw ktorym ludziom thákie liſty ćiążánia nie máią być dáné.

NAprzód thákowé liſty ćiążánia nie máią być dáné przećiw ſwym poddánym : bo by to nie ſłuſznie było / áby ſye poddáni iednégo páná ták ćiążáć mieli : gdyż kożdému pánu przyſtoi ſwoie poddáne obiedwie ſtronie wyſłyſzeć / wyſłyſzawſzy oſędzić y ſłuſzną ſpráwiedliwość vczynić. Nie dáią thééż tákich liſtów miánowićie przećiw białém głowam / przećiw duchownym / Studentóm / Sędziom / ſługom ich / towárzyſzom / ſprawcóm : przećiw poſłóm kthórzy w wielkich ſpráwách do innych Królow bywáią poſyłani / przećiw ſługom ich. Abowiem tácy / áni ná drodze / áni tám kedy iádą / áni ná żadnym mieſcu nie máią być hámowáni. Nád to / przećiw thym ktorzy ná iáwné iármárki idą / ábo iá-

dą. Przećiw ludźióm dla służby Bożéy ná miescá świeté idącym. Przećiw kupcóm żeglarzóm/ ich sprawcóm/ którychby niepogodné wiátry do portu przypędźiły. Abowiém ná tákim porcie zápedzeni/nie mogą być zátrzymáni. Przećiw tym którzy do iákiego sądu oblicznie bywáią pozwáni: ábowiém tákié Osoby stego sye Prawá weselą/którém kożdemu bywa daná wolność do sądu przyiecháć y odiecháć/przyść y odiść. Ale tych wszystkich wymówek nie wszedy záchowywáią/ zwłaszczá w Osobách złego vczynku winnych. Wyiąwszy w niewinnych kthórzyby miásto winnych wedle tych Repræssalia/ mieli być hámowáni/ nićiáką wymówke máią/ iż nie wszystkich ćiążáią s przyczyn wyższéy opisánych/ iż iest biała głowá/duchowny/Student/Sędźia/ wielki poseł. etcæt.

Iáko sye kto ma s tákim listem ćiążánia záchowáć.

GDyby tedy kto sobie v Królá páná swoiego/list tákowy ku ćiążániu ludźi postronnych z páństwá/ s kthórégo iest dłużnik/ ziednal: potrzebá iest/ áby nie sam przez sye áni przez

swoié sługi/tego ćiążánia vżywał. Ale przez Vrząd któremu tho należy. A ktemu nie w obcéy/ ále w swoiego páná Iurisdycyéy.

Karánie tego ktoby sobie táki List v Królá źle ziednał.

KToby sobie tákowy list ku ćiążániu ludźi postronnych omylną spráwą ziednał/ ábo go źle vżywał/ Czworáką nagrodą bywa karan. Nád to/ Práwo swoié tráći. A ná ostátek/ wszystkich vćiążonych szkody y vtráty nágrádzáć winien.

Wyzwolenié z Powołánia.

NApisano in fine Glosę Spec: Saxo: Lib: ij, Artic: iiij. Iż ten który iest powołány/ á nie był pozwány/ może sye od powołánia słusznymi dowody wyzwolić/ thymż sposobem/ nie przypozywáiąc Powodu/ tylko ku spráwie przywoływáiąc/ thákże iáko go ón thé przywoływáć dał. Ale iesli tento powołány/ był pozwan/ á dla swégo niepostuszeństwá (iáko

mówią/ex contumacia,)był powołány: tedy bez woléy Powodu/ y bez przypozywánia/ nie może ſye od powoływánia wyzwolić.

IAko Powołány przychodźi ku Práwu ſwoiemu/ y iáko ſye ma s powołánia wypráwić/ieſt nápiſano w Porządku fol:53. Jedno iż ſye tám formá Zapiſu tego wyzwolenia opuśćiłá. Tákże y ſkazánie wyzwolenia nie ieſt doſtátecznie wypiſáne: ty rzeczy zdáło mi ſye tu przypiſáć.

Formá Zapiſu wyzwolenia od Powołánia.

FOrmá Zapiſu może być thá/ ábo kthóra inna wedle poſtempku/ który ſye v Sądu dźieie/ przez okázánie Gléytownégo liſtu/ Dowodów/ powołánia/ świádectw/y innych którychkolwiek. Wſzákże tá formá niżéy nápiſána/ może być nieiákiem kſztáltem innych.

COram Iudicio bannito,conſtitutus perſonaliter,honeſtus Caim,cupiens ſe à proſcriptione (in quam abſens,feria N.ad inſtantiam famati Adami intruſus erat)liberum reddere,& de inſinuato ho-

nesti Abelis homicidio iustificare: Statuit ante omnia fideiussores Officio, famatos viros N.& N. qui coram Iudicio constituti personaliter, solēniter fidem pro prædicto Caimo dederūt, quòd idē Caimus, in tribus proximè sequētibus Iudicijs, paratus erit ad respondendū vnicuiq; si quis eum super eodē homicidio impedire, vel quicq̄ ab eodē expetere voluerit Vel etiā fidē præstiterunt, pro eodem, ratione mulctę per eum Iudici soluēdę. &c

Facta itaq; eiusmodi fideiussoria, cautione, prædictus Caimus, volēs se de insinuatiōe eiusmodi homicidij purgare: asserebat & deducebat, se hic absentem & innocentē, super eo homicidio, ad instantiā Adami, die tali N. incusatum, & inde proscriptum fuisse, prout eam proscriptionē Actis aduocatialibus abundè probauit, tanq̄ honestū olim Abel interemisset, de viuoq; mortuū fecisset. Quapropter secundum Iuris obseruantiam, postulauit per Procuratorē suum N. sentētia Iudicij, sibi dari Præconē iuratum, qui publicis proclamationibus, cōsuetudine solēni, vocaret, adcitaret, & accerseret omnes & singulos præfati Abelis interempti cōsanguineos, amicos, & propinquos, si qui essent, qui huic eius purgatiōi, de īsinuato homicidio cōtradicere, aut ei Actionē litēue mouere voluerint. Itaq; prouidus N. Præco iuratus, sententia Iudicij

banniti mediañ, ad hunc actum designatus, in quattuor circuli aciebus seu quartalibus, vel primùm ĩ eo loco vbi homicidium patratum est, secundo, in medio viȩ, tertio circa cadauer exhibitum, quarto corã Iudicio, iuxta obseruantiã & cõsuetudinem huius Ciuitatis publicis proclamatiõibus, voce sonora: primo, secũdo, tertio, & superabũdanti quarto, solẽniter vocauit, & aduociferatus est, omnes et singulos dicti Abelis Consanguineos, amicos & alios omnes, quibuscunq; contra eundem Caimũ, in causa commissȩ cædis actio, quocunq; modo de Iure competere posit. At cum nullus eorum omniũ, neq; per se, neq; per suos legitimos plenipoteñ, Procuratoresúe comparuit, neq; hanc purgationẽ secundum Iuris formam impugnauit: supranominatus Caim postulauit per sententiam decerni, vt ab insinuato homicidio & proscriptiõe absolueretur, Iuri'q; suo pristĩo iuxta iuris formã restitueretur.

DEcretum est, quandoquidem prouidus Caim, cupiens se ab in insinuato honesti olim Abelis homicidio, & à proscriptione liberare, citãdos & aduociferandos dedit omnes & singulos, dicti Abelis interempti amicos, consanguineos & propinquos, si qui essent, qui eam eliberationẽ impugnare vellent. Quorum quidẽ cõsanguineorum, amicorum, propinquorum, cũ nullus, neq; per se, neq; per su

um legitimum Procuratorem, comparuisset. Quapropter dictus Caim ex sentẽtia & decreto Iudicij, tam in causa insinuati homicidij, q̃ etiã, à proscriptione, in quã absens intrusus erat, libere pronunciatus est. Deinde per Iudicem & Scabinos, cõsueta Iuris theutonici Maydeburgensis solẽnitate, Iuri suo pristino restitutus est. Cuius etiã vxor pronunctiata est legitima, & liberi, successores legitimi, ipse etiam receptus est ab inimicis, & restitutus est amicis. Deniq; per omnia, Iuri suo ita restitutus, vt in causa hac, à nemine mortalium, amplius impediatur, neq; etiam huiusmodi præfata proscriptio ei, aut successoribus eius aliqua ex parte noceat, de forma Iuris &c.

Dekrét tego wyzwolenia po Polsku.

Kiedy ná żądánié powołánégo/ który sye s powołánia wyzwala/ żaden z przywołánych ku odporowi niestánie: tám iuż Wóyt s Przysiężniki ónego powołánégo/ skażą wolnégo od powołánia / y powyſſa Práwo iego wſzyſcy powſtawſzy / y podniówſzy dwá pálcá wzgórę/ práwéy ręki/ iáko nápiſano Specu: Sa-

xon:Lib:ij,Artic:iiij. Verbis & digitis eum absol⸗
uere debebũt, quemadmodum eum proscriptioni
incluserant. Powtarzáiąc trzy kroć zá Woytem.
Albo thež Wóyth s Przyśiežniki zá Pisárzem ty
słowá nižey nápisáné.

Gdyž tu ná žądánié N. powołánégo/ten N. áni žaden z przyiaćioł niebosczyká N. zámordowánégo przywołány / po piérwszé / po wtóré / po trzećié/ y po czwarté mimo práwo / áni przez sye / áni przez žadnégo mocnégo człowieká niestáneli: kthórém przerzeczóny N. powołány/ o zámordowánié niebosczyká N. gotów sye był vspráwiedliwić / y tu przed Sądem vkazał niewinnośc swoie. Przeto N. powołánégo/powyższamy Práwo / y od powołánia czyniemy go wolnégo. Bierzemy go z rąk nieprzyiaćioł iego y przywłasczamy go/ przyiaćielóm iego. žónę iego iemu zá własną małžónkę/ dziatki iego zá własné syny oddawamy / y ku wszystkiemu práwu piérwszemu przywracamy / ták izby iemu y iego potómstwu / Powołánié nic nie szkodziło.

¶ Niekedy iest obyczay / iž przy thym wyzwoleniu/ Wóyt powołánégo trzyma práwą ręką/ zá pierśi: á Przyśiežnicy powstawszy/ podnioszą kożdy dwá pálcá / y mówią ty słowá wyžszéy nápisáné zá Wóytem.

INTERROGATORIA.

To iest/

Pytánia przy wodzeniu świádków.

Rzy wodzeniu Swiádkow/ Vrząd ná wielu mieścách nie thák ſye záchowuie/ iáko Práwo rzy: á-le then obyczay chowáią: Iż ten kthóry świádectwá potrzebuie/ zmawia ſye potáiemnie pierwéy z świádkámi / co v Vrzedu świádczyć máią / potym ie da pozwáć: y iáko ſye potáiemnie zniemi zmówi / thák też przed Vrzedem potáiemnie świádczą. Vrząd tedy gotowégo słucha/ o żadną rzecz świádków nie pytáiąc / choć dobrze / choć źle: porządnie nieporządnie/ potrzebnie niepotrzebnie świádczą. ☞ Práwo opiſuie/ Interrogatoria, to iest / pytánia które stróná / kiedy świádki prze

wiádki przećiw komu wieść ma/ powinná przed tym Vrzedowi dáwáć spiſáné ná Cedule/ wedle którégo spiſánia Wóyt/álbo stárszy Przyśieżnik/ álbo Piſarz / iáko kedy ieſt obyczay/ świádków pytáć ma o Czáśie/ o mieſcu: widziałli to co świádczy / słyszałli o tym:byłli ſam przy tym: byłoli ich więcey: y inné okoliczności y potrzeby ſpráwy wedle ſpiſánych Artykułów. Nápiſano o tym Specu:Saxon:Libro ij.Artic:22.

¶ Ty Interrogatoria, vczeni w Práwie zową téż Aſſertiones,Articuli,Capituli,Intentio.

☞ Pożytek ich ten ieſt / iż Vrząd ku powiedzeniu prawdy/ w rzeczy potrzebney/ może przymuśić świádká/czego bez tych Interrogatoria czynić nie może. Gdyż nie wié o co ma pytáć/ tylko gotowégo ſłucha. Ktemu świádek/ to tylko będźie świádczył zá pytánim co potrzebnégo ieſt/ y niepozapómni co świádczyć ma / porządnie świádczyc będźie: nie trzebá ſye z nim ná świádectwo zmáwiáć. Bo to iuż zá pozwém/zá pytániém Vrzędnym / zá przyśięgą / co ku świádectwu należy/ co ſye z Artykułów ſpiſánych pokáże/ vczynić muśi. Thym obyczáiem świádectwá bywáią porządnieyſzé / gdy świádek ná pytánié Vrzędné/krótko odpowié/co ku ſpráwie należy: y świádek łatwiéy świádectwo wyda/ nie

potrzebá śye dluga powieśćia báwic / tylko słowem dwiemá ná pytánié odpowiedźiéć. A ponieważ thy Interrogatoria są wedle Práwá y pożytek ich ieśt / mianoby ié záchowywáć.
Aczkolwiek gdźie tego zwyczay nie nieśie / iż ich nie vżywáia / to postempku Práwnégo nie gwałći / nie pśuie / non viciat Processum. Wßákże iż śye tych Interrogatoria pożythki pokázuią / miano by śye w they mierze wiecéy ná Práwo niż ná zwyczay ogledáć. Gdyż śye też przećiwnym obyczáiem / gdźie śye w tym nie wedle Práwá spráwuią / ty niepożytki pokázuią. Iż świádek wielé nie potrzebnie / nie porządnie / bedźie powiádał / wielé przepómni / z rzeczy śye nie rychło wypráwi: świádczy co chce / y czáśem temu który go dał pozwáć bedźie świádczył ku ßkodźie. Zá czym to wiec bywa / iż ten który ku świádectwu pozywa / ónym świádectwem sam sobie rychléy záßkodźi / niż pómoże / gdy tego ná co śye wźiął / státecznie nie dowiedźie. Dla których niepożytków / częstokroć śye przysłuchawamy / iż świádek swoiégo świádectwá / muśi raz y dwá popráwowáć. Zá czym óno świádectwó iuż bywa podejrzáné: iákoby nie zá potrzebą ále zá groźba / álbo zá prośbą ábo przenáiety świádczył. Ty niespráwné świádectwá / niſkąd innąd nieprzy-

chodzą iedno

chodzą/iedno iż Vrząd tych Interrogatoria nie záchowuie. ¶ Przykłániáią sye ná niektórych mieścách ku tákim Interrogatoriam, ácz nie przez spisánie Cedułý / ále wielkim podobieństwem przez obżałowánie iáwné/tho iest/ gdy ten ktory dáie kogo pozwáć ku świádectwu : Naprzód przed Sądem ziáwią głosem rzecz wszystke/o co ónego świádká dał pozwáć/ ktho:é ziáwienie Pisarz nie ináczéy spisuie do Ksiąg / iedno iáko inną żálobe / wedle ktorey potym Vrząd świádków pozwánych ná kożdy Artykuł pyta/ kożdego z osobná/iesli ták iest álbo nie.

Przykład iákoby tákié Interrogatoria do Sądu miáły byc podawáné ku wysłuchániu Swiádków/ pierwéy/ niż będą słucháni.

☞ Artykuły/o ktoré pozwáni świádkowie/proszę/áby przez Vrząd pilnie byli pytani.

NAprzód / proszę páná stárszégo Przysieżniká / álbo Wóytá álbo Pisárzá (iáko kędy zwyczay nieśie kto świádków słucha) áby obiemá świádkóm pilnie przypómniał / iżeby przy tym świádectwie pámietáli ná Przysiege / y ná

wieczné zbáwienié swoié. A ná pytánié / wedle páná Bogá / wedle szczyrośći á dobrégo Sumnienia swoiégo y wiádómośći naylepszéy / zeznawáli.

Któré proszę / áby był pytan świádek / Byłli przy tym / widziałli to / kiedym ia o ten towar s Páwłem zmowe vczynił / ná kthórym miescu / którégo czásu sye to stáło.

Trzećié : Iesłim zá rázem po zmowie od Páwłá towar odebrał / á odebrawszy czymem mu ij płáćił / iesli gotowymi pieniądzmi / czyli innemi towáry.

Czwarté : Zá wielką summę zemną targ o ten towar vczynił : którym sposobem : ná który czás zapłátá miálá być : miałli być zapis tego / czyli Cyrográff / czyli ná wiáre.

Piaté : Wielé tych towárów było / iesli świéżé / iesli nákáżóné. etcaet.

Szósté : Proszę / iesliby świádek przy świádectwie co wątpliwie powiedał / áby pan Stárszy przyśieżnik rzeczy nie pewnych zá pewné nieprzyy-

né nie przyymował / y Piſarz áby nie piſał.

SIódmé: Jeſliby świádek ná ktory Artykuł odpowiedźieć nie vmiał / áleby z goła odpowiedźiał / iż nie wie: áby ná ón Artykuł wiecéy nie był pytan: y inné rzeczy ktoré przy ſłuchániu świádków bywáią potrzebné / poruczam pánu Stárſzemu ábo Sadowi / kthóry wedle powinowáctwá ſwoiégo y przyśiegi ſwoiéy / przyda pilnośći / áby ſye prawdá okróm wſzelkiégo ochylánia okazálá.

TEn przykład ieſt ku ſpiſowániu y podawániu Interrogatoria, do Vrzędu piérwéy niżliby świádek ku świádectwu był przypuſzczón. Wedle tego przykłádu inné wſzyſtkié Interrogatoria, iáko która ſpráwá potrzebuie / mogą być łatwie ſpiſowáné. Albo téż y króm ſpiſowánia mogą być świádkowie pytáni z żáłoby przez Piſárzá ſpiſánéy. Kiedyby świádek pozwány piérwéy był iáwnie obżáłowány o co / á ku iákiemu zeznániu ieſt pozwány.

¶ Záchowuią théż niekiedy ten zwyczay á dobry / iż świádek áby w ſwoim świádectwie czego potrzebnégo nie opuśćił álbo nie przepómniał: dáie ſobie ſpiſowáć Cedułę świádectwá. A gdy

pozwány przystąpi do Sądu/y będźie ku powiedzeniu prawdy przyśięgą obwiązány: poda óne Cedułe/ miásto tego/ coby miał vstnie powiádáć: którą cedułe gdy pisarz przeczyta/spyta stárszy Przyśięznik świádká/tákli iest/iáko to słyszał czytánié. Swiádek odpowié/iż ták iest.

Obyczáie Przyśiąg.

Rozmáitem Osobam w Práwie opisáne: á osobliwie o Dwu pálcoch v Przyśięgi:y ná czym práwa Przyśięgá należy.

SPory sye dźiś wielkié miedzy ludźmi w czely:iáko then/któregodo Przyśięgi wiodą/Dwá pálcá práwéy Ręki trzymáć ma. Jedni powiádáią/iż ié ná krzyżu winien położyć: drudzy powiádáią/iż ná Ewányeliéy: trzeći ié ká-

ża podnieść wzgóre / y niemały ſpór około tego/ ilé ia bacżę/niepotrzebnie wiodą. W czym/ácz tych ieſt rozſądek/ kthórzy ſye około piſma świętégo obiéráią:wſzákże iż ia tu niektóre rzeczy polſkim iezykiem s piſánégo Mieśckiégo Práwa podawam : s tegóż Práwá/ pokáże Spoſoby przyśiąg różnym ludźióm/ róznie opiſáne. A to ku temu końcowi / áby kożdy obaczywſzy ważność tych wſzyſtkich Przyśiąg : obaczywſzy też/iż niektóre Oſoby innych obyczáiów / miáſto ſobie opiſánych vżywáią / á przez tho przyśiegi ſwoiéy nie gwałcą : iden ku drugiemu vporu nie wiódł: gdyby którégokolwiek stych ſpoſobów v przyśiegi ſwoiéy vżywáć chćiał/áby w tym wolność byłá: oglądáiąc ſye wiecéy ná co innégo/w czym práwa przyśiegá należy/á niż ná położenié pálców/ álbo téż ná inné obyczáie/ zwłaſzczá/ iż o tym pálców położeniu nigdźie znácznie nie ieſt opiſano.

SEndźióm y w poſpolitośći / wſzyſtkim Przełożónym opiſána ieſt przyśiegá / iż ią náią czynić / trzymáiąc w obudwu rekách Ewányelią. Iure Municipali Articulo 8. ták nápiſano: Iuro ego per Deum omnipotentem,& Filiũ eius vnigenitum dominum noſtrum IEſum Chriſtum,& Spiritũ ſanctũ,et Per quattuor E-

IVdices Spirituales, vel Seculares. Imperatores, Reges.

¶ Omagium præstań.

uangelia, quę in manibus meis teneo. Tenże Spoſób przyśiegi ieſt opiſány / tym którzy zwierzchnim Pánom ſwoim holduią / álbo wiernosć przyśiegáią. Spec:Saxo:Lib:iij,art:54.

Conſules. KRycóm opiſána ieſt Ceremonia/ kiedy przyśiegáią / aby podnieśli dwá pálcá ku Słońcu. Iure Municipa:Articu:44. COnſules poſtq̃ Prętorium cõuenerint, electioq; ſufficiens iuxta determinatum numerum facta ſit. Extunc Conſules nouiter electi, primum obtinẽti locum, Antiqui verò poſt ſequuntur, & iurãt omnes illi vno iuramento. Erectis digitis contra Solem. ∴ ∴ ∴

SWiádkowie z zwyczáiu kiedy przyśiegáią / dwá pálcá / wzgórę podnoßą / y
Teſtes. thák wßedy w Swiádectwách pißą / Erectis duobus ad ſacra digitis. A vrząd tho ſámo podnieśienié dwu pálców / choć słów przy thym żadnych nie bedzie / rozumié / zá práwą przyśięgę ku pánu Bogu. Bo do ónego świádectwá / ſkoro ſpuśći ná dół dwá pálcá ták mówi: Pod tą przyśięgą którąś ku pánu Bogu vczynił / ábyś zeznał prawdę / oćoś ieſt pozwan.

óno sámo podnieśienié / názywáiąc vczynienim przyśiegi.

WOdwoyſki kiedy przyśięgáć ma/ thedy go Sedźia powiedźie zá rekę ná ſtołek poduſzką nakryty / y poſádźi go przeciw ſobie/ y położy mu krzyż/ álbo inne reliquię ná łónie iego. A ón ie trzymáć będźie. Spec: Saxon: Lib: iij, Art: 56 Iudex per manum eum ducendo, ſuper ſedē cuſsino tectam, in oppoſito ſui locare debet, et Reliquias aut Crucem, in ſinu eius collocabit. A w Glóźie dołożóno. Reliquias tempore Iuramenti in ſinu tenebit. Præcones.

IEſliby ſye ktho imował kóniá v kogo/ ma ſye viąc vchá kóńſkiégo lewą reką/ y przyśiądz ná głowę ónego kóniá/ iż iego był/ y do tego czáſu ieſt/ iż mu go vkrádźiono/ zginął/ odiety. etcæt. Iure Municip: Arti: 135. Trahens ſe ad equum, Debet manu ſiniſtra apprehendere equi auriculam / ac iurare ſuper caput equi. Trahen, ſe ad equum.

WSzyſtkim zás poſpolićie v Sądu Przyśięgę z Sądownégo dekrétu czyniącym

opiſano / iż przyśiegáiąc / mogą pálce położyć y złożyć króm dozwolenia Sedziego / Winy zá to żadnéy choć położą / choć niepołożą / choć złożą álbo nie złożą/Sedziemu nie przepadáią. Iure Munic:Art:97. Si vir Iuramẽtum coram Iudicio præſtare debeat ~ Licite et ſine poena ſupra apponere et deponere poterit/abſqz licentia Judicis, et per id nihil amittit. Sktórych słów Práwá textu iáſnégo nie pokázuie ſye/ ná czym y co ma być położóno. Acz Glózá ná kráiu przy Texcie pokázuie/ iż pálce ná krzyżu. intellige digitos ſuper crucem, (czego gruntem Práwá áni Céſárſkiégo áni Máydeburſk:nie może dowieść) wſzákże y s téy Glózy nie znáczy ſye kthóré pálce máią być ná krzyż położóné. Podobieńſtwo iż Wykłádácz z záchowánia á nie z żadnégo opiſánégo Práwá te Glóze położył. Z kthórey nic innégo nie rozumieią poſpolićie/iedno iż dwá pálcá práwéy reki máią być ná krzyż położóné.

Iurametunm I Vdícialiter facieñ.

OBietnice ktoby vczynił/ á pothym ónego/ co obiecał záprzał/ chcąc przysiegą odiść/ reką którą tho obiecał / ná świątośći winien vczynić.A ieſliby reki nie miał/tedy kikutem. Iure

Promiſſa negañ.

Munic:Artic:22. in Glosa. Si quis promissum negare voluerit, iuramento'q; euadere velit, MANU illud, per quam promissum fecerat, ad Sacra confirmare tenetur, vel si manum non habeat, TRUNCO MANUS id faciat

To w tych Przysiegách opisánych/pokázuie sye/iż Sedziowie/przełożeni świetscy/Duchowni/Césarze/Królowie/ iny sposób v przysiegi máią/iny Ráyce/iny Swiádkowie/iny v Sądu przysiegáiący / iny Podwoyski / iny Obiethnice czyniący/y ręki nie máiący: á stych niekthórzy odpráwuią przysiegi stoiecy / niekthórzy klęczecy/niektórzy siedzecy. A wszystki ty przysiegi zá ważné mamy / choć róznych Osób rózné obyczáie/álbo Ceremonię widzimy. Tu áczkolwiek rózne Osoby rózné obyczáie do przysiegánia opisány máią. Przedsie/widzim to dobrze/iż niekthórzy / innégo nád opisány sobie vżywáią: iáko ná wielu mieścách/ Ráyce / choć máią opisány obyczay / áby podniózszy pálce przeciw słońcu przysiegáli / nie podnoszą / ále z golá wzgórę ku pánu Bogu trzymáią / álbo ná Ewányelią kłádą : y inné Osoby nád opisány obyczay / inny sobie ku przysiedze biorą. A w tym ich żaden o to nie strofuie / áni zá niedostáteczną przysięgę poczyta.

Róznych Osób obyczáie v przysiąg.

¶ Odmiáná opisánég obyczáiu y przysiegi nie gwałci.

poczyta. Dla tego iż then obyczay palce ku słóńcu/gdy wysoko wznidzie podnosic: albo gdy w schodzi / dwiema go pálcy ná prost vkazowáć/ coś w sobie pogańskiégo ma / iż théż Przysięga nie ná tych obyczáioch / álbo Ceremoniach / ale ná Jmieniu Bożym/ ná słowiéch/ ná dobrym sumnieniu należy. Co gdy ták iest/ czemu by téż y ónego przyśiegá nie miáłá być ważna / kthóry Mieśckié Práwo przyymuiąc / álbo o co innégo zá skazániém álbo roskazániém przyśięgáć mia iąc / przy słowiéch / kthóré mu z Vrzędu bywáią przepowiádáné / dwá pálcá tákże iáko y inszy podnieść chce/á położyć nie chce: Nie czynią sporu przełożeni/ choć opisány obyczay máią / áby trzymáiąc w ręku Ewányelią/ álbo podniószy dwá pálcá ku słóńcu przyśięgáli/ gdy oprócz tego spo sobu opisánégo vżywáią innégo. Czemu by théż miał być spór y przećiw temu / kthóry przyśięgá iąc / pálce podnieść chce á położyć nie chce: ponieważ thy który opisánié masz / ábyś przyśięgáiąc podniósł wzgórę/á przedśie nie podnośisz: ále odmieniáiąc opisány obyczay / ná Ewányelią kłádzięsz : przez kthóré odmienienié / nic twoiéy przyśiedze nie vchodzi. A dobrze iest/iż tu żadnégo sprzećiwienia niemász / choć miásto podniesienia / położy ná Ewányeliéy / tákże by y mie-

dzy poddá

dzy poddánymi spór nie miał być / áni przełożónych przeciw poddánym záiątrzenié / zwłasczá ktoby tego pragnął / ku swoim słowom kthorémi ma przysiegáć / dwá pálcá podnieść / álbo ktorégo innego sposobu v śiebie ważnégo vżywáć. quoniam diuersitas ceremonię in iuramēto, nō mutat essentiam iuramēti. Ja gdybym kogo ná przyśiege przywieść miał / wolałbym aby mi ónego sposobu vżywał / kthóry v niego iest ważny / á niż tego ktorégo sobie zá nic nie ma. Bo ieślibym go wiódł do tego obyczáiu / kthóry v niego nie iest ważny: tedy bym to o nim rozumiał / iż y przyśiegá nic v niego nie będźie ważyłá. A ták bym sye bał / áby mie zła przyśiega nie oszukał. Przeto ták sye wszedy pospolicie záchowuie / kiedy obżałowány Ruśin / żyd / Turczyn / przyśiegáć ma. Záwżdy ten kthóry ná przyśiege instiguie / przestawa ná tym sposobie / ktorégo ón Ruśin / żyd / álbo Turczyn vżywa / ktory sobie zá ważny ma / y boi sye go. Choć ón sposób v Instygatorá nic innégo nie iest / iedno śmiech / gdy Ruśiná widźi / á ón iawszy sye v Bożnice wrzeciądzá / przyśiega: żyd ná świniey skórze / álbo ná Rodale stoi. Nie wiedźie go Instygator do tákiégo sposobu przyśiegi / do tákiey Ceremoniey / kthóra v niego nic nie waży / y owszem go od thákiego

¶ Obyczay v przyśiegáiącego ważny / ma być chowan.

ſpoſobu odwodzi / którégo ſobie zá nic nie ma / á do tego przywodzi/który ſobie wielce waży: áby iego przyśiegá / wedle ſpoſobu iego / przed oczymá iego/w ſumnieniu dobrym ſpráwiedliwa byłá. Nápiſał ieden vczóny w Práwie: Si tempora reſpexeris, veritatē docui, quod ratum eſt hodie iuramentū. Iudæi, Saraceni, Turcę, cùm ex propria ſuperſtitione iurant, nec ſunt ad aliud iuramentum cogendi, ne ludo exponatur eis Chriſtus. Tákże gdybym tákiego krześciánina miał / kthóryby mi ſye przyśiegáiąc / zbraniał ná krzyż dwá pálcá położyć / á podnieść chciał / nie trzymałbym ſporu s nim o tho / y owſzem wolałbym go widzieć / áby podniózſzy dwá pálcá przyśiągł: ponieważ położenié v niego nic nie ieſt ważné/ dla thego / iż nikedy w Práwie znácznie nie ieſt opiſáné / álbo téż dla kthóréy innéy przyczyny. A mnie po nim ważnéy v niego á ſpráwiedliwéy przyśiegi trzebá. Jáko téż/gdyby ktho położyć ná krzyż chciał/á podnieść nie chciał/nie byłbym vporny przeciw temu. Równiebym wolał po nim widzieć ſpoſób położenia dwu pálców ná krzyż/á niż podnieśienia wzgórę: gdyż położenié v niego ieſt ważnieyſze / niż podnieśienie. Mówiłbym/Si tēpora reſpexeris, ratum eſt hodie iuramentum, in genere omnium, cùm ex propriæ re-

Zazius in Digeſt: T. de Iureiurādo. L. Ait Prætor. § Iurati.

ligionis ritu iurant. Mam zá to iż przełożeni przeciw poddánym y sámi miedzy sobą nie máią sye o co zrußáć / kiedy ktho miásto położenia podnieść/ álbo miásto podnieśienia/ położyć chce. Dobrzeby kożdy vżywał przyśiegi/ stą ceremonią / kthóra v niego iest ważna / álbo żadnéy nie vżywał/iesli żadna nie ważna. Aby żadnégo ku temu nie ćiśnióno. Przykłádem wielé zacnych/ y mądrych ludzi ták Rycérskiégo iáko mieśckiégo/ duchownégo y świetskiégo stánu / którzy / dziśieyßych czásów / gdy komu z Vrzedów swoich przyśiegę roskázuią/respiciendo tempora et charitati seruień, vważáiąc téż v śiebie/iż przyśiegá nie ná położeniu álbo wznieśieniu pálców/nie wżadnych Ceremoniách zależy. Ale ná imieniu Bożym / in sinceritate & veritate verborum: nie ćisną nikogo gwałtem ku żadnym tákim ceremoniam / zwodów áni poswarków / okolo tego nie czynią żadnych: kożdemu w thym wolność dawáiąc / á ná słowiéch przyśiegi przestawáiąc skrómnie.

ALe podobno rzeczeß / iż kłádzienié pálców ná Krzyż/ dla tego bywa/ áby ná páná Bogá pámiętał / kthórégo Obraz przed sobą widzi? Thóż á nie co innégo podnieśienim pálców sobie przypo

Obiectio, de digitorū positione.

bie przypómina / podle słów którémi przyśiega/ ieszcze potężniéy vkázuiąc pálcy do Onego / qui habitat in cœlis, in monte sancto suo, ku którému palce wzgórę podnośi/ y którégo tym podnieśie-nim/ prawdźie swoiéy zá Swiadká przyzywa/ y słowy przypómina / thak ná poczatku iako y ná końcu przyśiegi. Kiedy przyśiegę poczyna/ tak mówi : Przyśięgam Pánu Bogu wszechmogą-cemu. Kiedy dokónywa przyśiegi/thak sye prze-klina : Ták mi Boże pómagay. Pytam ćie ná co by miał innégo pámietac/ iedno ná tego/ któ-régo słowy ná poczathku y ná końcu przyśiegi miánuie / y ku którému przez wszystke przyśięge rekę wzgórę wznośi. Mam ia za tho/iż tym spo-sobem nie thylko ná Bogá pámietha / ále sye go práwie sercem y wiárą dotyka. Jesli tu tylko o pámiątkę Bogá idźie : byłby wielkim prosta-kiem/ by miał ná co innégo pámietáć / oprócz te-go co vsty własnemi wysławia / y co pálcy wz-górę pokázuie. Słowá wiecéy v przyśiegi niż co innégo do pánā Bogá wiodą. Acz w kożdéy przyśiedze/ále w niektórych osobliwie/ták iż prá-wie do sercá przenikáią : á nie wiém by co było z drógi : kiedyby kożdą przyśięgę tákimi słowy zá-mykano / iáko to w téy przyśiedze przełożónych/ która iest zwiérzchu miánowána/ są tákowé sło-

¶ Podnieśie-nié pálców/ Bogá poká-zuie wzgórę.

¶ Słowá v przyśiegi wz-iązą nie Ce-remonię.

wá/ którémi

wá/ktoremi ſye ieden przeklina/ ieſliby thego / co ſlubuie nie záchował. Extendatur ſuper me horribile Iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſim particeps Iudę, inuadat me læpra Geſi, & tremor Caim, & gladius ſit ſuper me. To ieſt/ ieſlim tego winien : álbo ieſli ſye thák nie záchowam / iáko przyśiegam : niechay ſye nádemną wykona ſtrá- ßliwy Sąd páná náßego Jezu Kryſtá : niechay bede vczeſnikiem Judáßowym : niechay mie ogárnie boiaźń á drżenie Kaimowe : niecháy mie záráźi thrąd Gezy / á niechay bedźie ná demną miecz álbo Sąd świetſki/ ktory ná fáłeßne Sedźie ieſt poſtáwiony. etcæt. ¶ Tu kożdy przyśiegáiący / nie wiem ná coby innego pámiętháć miał/iedno ná páná Bogá / zá tymi álbo tym podobnymi słowy : choćby pálcow nie podnioſł/ choć ná krzyż nie położył / choć nic w reku nie trzymał/ áni żadney ceremoniey nie vżywał.

Słowá tedy w kożdey przyśiedze wiecey niż co innego wiążą / y do páná Bogá wiodą. Przeto Bog kiedy ludowi ſwoiemu przyśięgáć kazał/ nie wſpominał pálcow/ ále Imie ſwoie mowiąc : Boy ſye páná Bogá twego / á przyśięgay przez Imie iego. * A Krol Dawid kiedy przyśięgał Berſábie/ iż nie inny iedno iey Syn Sálomon po niem krolowáć miał : nie vżywał do

Obyczay od Bogá roſkázány.

* Deuter: 6. 10. Eſaię 56. Qui iurauerit, iurabit per Deum verum.

słów żadnéy Ceremoniéy / tylko thy słowá mó-
iij, Regum 1. wił: Oświadczam sye żywym Pánem / kthóry
mie s trudnośći wybáwił: iż / iákóm przyśiągł
przez Páná BOgá Izráelskiégo / iż Syn twóy
Sálomón / po mnie królowáć bedźie / thák vczy-
nie. A tho tylko oświadczánie pismo Przyśięgą
názywa / mówiąc: Przyśiągł Król Dawid tymi
słowy: Oświadczam sye żywym Pánem. Y
sam Bóg / kiedy Abráhámowi przyśięgał / á nie-
Gene: 21. było przez co by Przyśięgę vczynić miał: przy-
śiągł sam przez sye: opowiádáiąc mu zá pewné /
iż iego plemie rozmnożyć miał. A świety Pá-
weł piszac o przyśięgách ludzkich / powiedźiał ták:
homines per maiorem se iurant. To iest / Lu-
dźie przyśięgáią nie przez co innégo / nie ná co in-
Hebr: 6. négo / iedno przez tego / kthóry iest więtszym / tho
iest przez Imie Boże. A ták przez táką przyśięgę
¶ Przyśięgá wszytkim sporóm / koniec czyni. wszystkim sporóm / bywa kóniec / ku potwiérdze-
niu prawdy. Baczże iż sye tym nic nie vymuie
práwéy przyśiedze / choć ktho nie podnieśie / álbo
nie położy dwu pálców. Ná przyzywániu Imie-
niá Bożégo / ná słowiech to należy. Czego też nie
opuśćił vczóny w Prawie Zázyus dołożyć / mó-
wiąc: Iuramentum nulla alia re constat, q̃ vi Di-
uini numinis. Co gdy ták iesth / nie masz sye ná
przećiw bliźniemu twemu o co zrusząć / gdy do

swoiéy

swoiéy przysiegi ktorykolwiek sposob / choć podniesienia/ choć położenia dwu pálców sobie weźmie : y chocby też áni podnieść áni położyć chćiał / tylko słowy przysiągł przed Sądem przez Imie Bogá wiecznie żywiącégo / przy obecności wielé ludźi/ iuż to iest dostáteczna przysięgá. A ktoby Ceremoniey vżywáć chćiał / thedy nie innéy w pismie Bożym wiecéy czytamy o ónych Oycách Swiętych/ o Anyeléch Bożych/ iáko podnieśienié rąk. Ták Abram przysięgał/ kiedy mu Krol Sodomski pozwalał wszystke máiętność pobráć/áby mu tylko ludźi wroćił : Leuo manum meã ad Deum excelsum, Dominum coeli et terre. ne quicq̃ accipiam ex omnibus quę tua sunt etc. A v Dánielá Proroká o Anyele pismo powiáda : Sublatis in coelum dextra et sinistra manu, iurauit per Deum viuentem. Then obyczay podnieśienia ręki przyśiedze/y z strony modlitwy ku Bogu/iest bárzo przystoyny. Bo kiedy sye Bogu modlimy/ten pospolićie obyczay chowamy/iż ręce wzgorę wznośimy. A przysięgá też nic innego nie iest/iedno iáko modlitwá ku Bogu/ wzywánié Imienia Bożégo ku potwierdzeniu prá-

¶ Ná czym práwa przysięgá należy

GEne: 14.

Dani:12.

¶ Przysięgá co iest.

wdy. Acz ia thu przy thym innych Ceremoniy słusznych w Prawie opisanych/ktore sye v przysiąg zachowuią/ nie ganie. Bo oto widzimy/ iż ie oni Oycowie Swieci / Anyołowie Boży zachowywali: nie prze co innego / iedno iżby oną Ceremonią / rzecz ozdobnieysza / poważnieysza/ w wietszey vczciwości była. Przeto też y oni ktorzy przysiąg przysłuchaią / nieiakie Ceremonię przy tym czynią. Czapki zeymuią/oczy wzgore podnoszą/wzdychaią/powstawaią/thak iakoby na kolana swoie przed Obliczym Bożym vpaść mieli. Za tąż tho przyczyną y inne Ceremonię bywaią. Kiedy sye Bogu modlimy / rece wzgore wznosimy: kiedy komu słowy co obieciemy / rece sobie na znak pewnieyszey wiary podawamy. Nie ganie (mowie) y innych Ceremoniy/y vstaw w tey mierze Przełożonych/ ktore są v Przysiąg opisane: tylko pokazuiac odmiane opisanych obyczaiow / ktora przysiegi nie gwałci: Pokazuieć/iż po tym ktory przysiega/takiey przysiegi trzeba/iaka v niego iest ważna: Pokazuieć thež na czym prawa przysiegą należy: A na koniec pokazuieć otho ważny obyczay albo Ceremonią przysiegania Oycow naszych/ y Anyołow Bożych. Tego vporu nie chwale / iż drugi tak sye barzo przeciw bratu swoiemu zaią-

Ceremonię dla ktorey przyczyny bywaią.

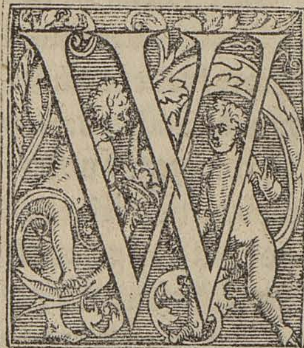
trzy / iż gdy go widzi á ón dwu pálców ná krzyż nie chce położyć / á podnieść tylko chce: przysiegi iego nie ma / zá práwą przysiege / y radby áby go zárázem ziemiá pożárłá. Jákoby y przy ónych słowiech / ná kóncu Przysiegi (Ták mi Boże pómagay) kiedy nie przyczyni: R wszyscy Swieci: wnet gniew zápálczywy. Ktory iest ze złego wyrozumienia / mniemáiąc áby przysiegá ná położeniu dwu pálców zależáłá: álbo / iákoby Bóg ktory iest Wszechmocnym Pánem / á przez Jmie swoié tylko przysiegác kazał / sam niemógł spómoc bez innych pómocników. Habet zelũ sed non secundum scientiam, & non secundũ charitatem ambulat. A óno w Przysiedze / nawiecéy trzebá báczyć y przypóminác sobie essentialia non accessoria, interiora nõ exteriora, rzeczy główné / wnetrzné / nie zwiérzchné / Jmie Boże / prawde / szczyrość / dobry rozsądek / spráwiedliwość: áby przysiegániém nie było zdrády / oszukánia / iáko Dawid Prorok mówi: Qui iurat proximo & non decipit. Gdźie stych ktoréy nie dostawáło / thám zła przysiegá: nie tám gdźieby kto dwu pálców nie położył / álbo nie podniósł. Wietsza iest Duszá / ktorą położyć muśi ktho fáleśnie przysiega / á przysiegą swoią bliźniego oszukawa: iáko ten / że Dawid mówi: Ten ktho przysiega / á oszuka-

Exo: 23.
Iosue 23.
Ieremię 5.

wa/w Przybytku Bożym nie bedźie mieszkał / y ná Górze Swietéy nie bedźie odpoczywał. Ná co sye nawiecéy v przyśiegi ogledáć trzebá.

Nápisano Specu:Saxon:Lib:ij, Art:xi.xxxiiij.

TEStámenty.

W Práwie Máydeburskim y Sáskim / bárzo máło o Testámenćiech pisano. Abowiém ónych ludźi w Sáskiéy źiemi/ ten był záwżdy vmyśl: áby máiethność kożdégo ná Dziedźice iego/ nie thák z odkázowánia Testámentnégo/iáko z Spadku bliskośći/ná Osoby któré sye bliżsé náydowáły / przychodźiłá. Dla tego Glózá Iure Municipa: Articu: 65. każe sye w tym Praw Césárskich dokłádáć.

TESTAMENT, to słowo łáćinskié / vczeni w Práwie thák opisuią: Jest dobrowolné / á słuszné postánowienié álbo oświadczenié/ woléy

nie/ woléy nászéy/ o thym co chcemy / áby po ná-
széy śmierci wypełnióno było. Kthóre opisá-
nie z sámego łácinskiego słowá sye podawa/ któ-
ré sye nie ináczey wykłada / iedno Oświadcze-
nié woléy/álbo mysli nászéy. TEstamentum, à
testatione mentis dictum.

¶ Testámentu opisánie y náuki z tego opisánia.

W Tym opisániu słowo (Dobrowolnie)
vczy / iż Testámentá z przymuszenia v-
czynióne nic nie ważą: thák iáko y Zapisy z przy-
muszenia vczynióne / nie są żadnéy ważnośći.
Słowo (Słusznie) vczy / áby wola nászá ná
Testámencie/ około nászéy máietnośći / nie byłá
przećiw Práwu pospolitemu / przećiw Wielkie-
rzóm / dobrym obyczáióm / przećiw pobożnośći/
y wszelkiéy vczćiwośći. Bo táka wola nie be-
dzie wypełnióná. Słowo (po śmierci) vczy/
iż żaden przed śmiercią tego / który Testámenth
vczynił/ nie może sobie Práwá Testámentnégo/
tho iest odkazánia / álbo Opieki/ y innych Praw
przywłászczáć. Abowiém Swiety Páweł po-
wiáda: Testámenth nie iest ważny/ áż przez ś-
mierć Testámentniká bedzie potwiérdzóny.
Przetho Testámentnik póki żywie / póty Testá-
menth swóy może odmienić / kiedy chce / choćby
théż od Páná był potwiérdzóny / y vmówa zá-

szlá / áby

ßłá/áby nie był odmienióny. By théż dobrze y páńſtwá ſobie w pierwßym nie záchował. Nie może ſobie żaden drógi zámknąć / áby ſye mu nie miáło godźić/nád pierwßy Teſtámenth/ innégo vczynić. Ambulatoria eſt enim hominis voluntas vſq; ad mortem.

Teſtámenth Woienny.

Teſtáment gdyby ktho miał czynić / będąc ná Wóynie / w niebeśpieczności zdrowia ſwoiégo/będzie ważny iáko go kolwiek wedle możności ſwéy vczyni : choć gołemi ſłowy/ okróm Ceremoniy Práwnych/ oznaymi wolą ſwoie/ choć iákokolwiek wypiße / coby mógł wyczytáć: by iedno dwiemá świádkámi był dowiedźióny.

Teſtámenth dómowy.

Ale ieſliby ktho dómá chćiał czynić Teſtáment: tháki chceli áby był ważny / muśi czynić wedle Práwá poſpolitégo.

¶ Práwá poſpolité o Teſtámenćiéch iáko máią być czynióné

¶ Práwo poſpolité ták vczy czynić Teſtáment: Kiedy kto chce dobrá ſwoié odkázowáć / potrzebá ieſt áby to czynił zá dobrégo zdrowia. Aby był piſány przy obliczności śiedmi świádków : kthórém by wolą ſwoie oświádczył/ y ktorém by poruczył. Tákié poſtánowienié będzie miáło moc. á świádkowie o woléy iego będą świádczyć pod Pieczęćią/byłoli by potrzebá przed Sądem/ álbo ktorym Vrzędem. Iure Munic:Art:65.in Gloſa,in fine.

SWiádkámi Testámentnémi / ty Osoby nie mogą być / ktoré innych świádectw wedle Práwá wydáwáć nie mogą / iáko są opisány w Porządku Fol: 81.

KRákowiánie w vczynieniu TEstámentów / inny obyczay záchowuią. Abowiém iesli ma być Testáment ważny: thedy potrzebá áby był vczynióny przed Sądem gáynym / álbo Vrzedem Rádzieckim Iure Municipali Artic: 65. glosa margina. y innych wielé miast / á pospolicie wszedy ten porządek około Testámentów záchowuią: przed świádkámi go nie czynią. A dobrze y bespieczniéy przed Vrzedem niż Swiádkámi. Bo Vrząd co sye kolwiek przed nim dzieie / zwykł do swoich Ksiąg zá rázem zápisowáć / álbo w skrzynce swoiéy testáment (iesli zámknióny bedzie podány) do śmierci testámentniká záchowáć. A ták choćby iedni z Vrzedu pomárli: v drugich kthórzy bedą ná zmárłych mieścu / testámentu dóydzie. Czego od świádków iesliby pomárli / áni od żadnégo ná ich mieścu mieć nie może.

Testámentu ty Osoby czynić nie mogą.

Masculus. TEstámentu thy Osoby czynic nie mogą: Naprzód Mężczyzná / który ießcze nie ma Czternaśćie lath.

Fœmina. Biała głowá/ która nie doßłá Dwunaśćie lath.

Zakónnik / ábowiém then nie ma nic własnégo/ gdyż sam śiebie y swoié dobrá wßystkié Bogu oddał. Clerici. Wßákże Kápłani inni / których świetskimi zową/ z dóbr swoich własnych / kthórych z Dziedzictwá álbo rzemiosłá álbo z náuki nábyli/ wedle woléy swéy/ mogą kómu chcą oddáć. Ale z dóbr kośćielnych żadnégo Testámentu czynić niemógą/gdyż to nie ich iest własnośc: ále vżywánié. A tylko ná żywnośći á odźieniu winni przestáć. A coby nád zwyß było/tho vbogim ma być rozdano. Co Kośćielnégo iest/tego kośćioł iest potómkiem. Wßákże miernégo oddánia / Práwo im dozwala / z ruchómych dóbr/ krewnym y nie krewnym/obcym/sługóm wzgledem służby álbo iálmużny.

Ad mortem damnati. NA śmierć skazáni/przez skuteczną Sentencyą/dla iákiégokolwiek złoczyństwá. Bo kto tráći gárdło dla złych vczynków/ tráći y rozpráwienié o máietnośći swoiéy.

Filius alieno iuri subiectus. SYn który iest pod mocą Oycowską / choćby téż y Oćiec pozwolił. Wßákże z własnych dóbr

snych dóbr własną pracą álbo zá dozwoleniém Oycá/ álbo Páná swégo nábytych/ álbo ná kthó-ré sye ná Woynie zdobył/ kthóré zową łácinnicy Castrense peculium. Bo tho zupełnym Prá-wem iest iego dziedzictwo. stych testáment mo-że czynić.

TEn kthóry iest dan w zakład/ pod zwierz-chność czyie/ iákoby w więzienié/ dla wy-pełnienia / iákiéy rzeczy: iż/ iesliby ón kthóry go dał/ nie wypełnił tego ná co sye podiął/ áby ten komu iest w zakład dány / nád iego zdrowiém moc miał. Zową tákiego Łácinnicy OBSESS. A po Polsku może názwáć/ Zakłádnik álbo wię-źién/nieprzyacielowi w zastáwę dány. Táki théż (Práwo powiáda) Testámentu czynić nie może. Obses.

MArnotrawcá/ ktory w wydatku áni miá-ry áni kónicá nie ma: kthórému rządzenié własnych dóbr / od Vrzedu z rąk iest odieté: te-stámentu nie może czynić/ przeto iż nád máieth-nością swoią mocy żadnéy nie ma. Prodigus.

NIe spełnégo rozumu człowiek. Wszákże gdy go furya opuszcza / może czynić Testá-ment. By go iedno w ten czás począł y dokónał/ kiedy go furya opuści. Bo iesliby go zás náde- Mēte captus.

ßło póki nie dokónał testámentu/nie będźie wáżny. Muśi ij z nowu czynić / kiedy go potym opuśći.

Mutus. NIémy: Bo mówić nie vmié / á do Testámentu mówy trzebá. Niémy ſye tu rozumié/ który nic wymówić nie może / nie ten który nie rychło mówi.

Surdus, GLuchy / iż nie słyßy á nie wié iáko swoié rzeczy rospráwić ma. Głuchégo też rozumieć trzebá / tego który nic wysłyßeć nie może / nie tego który nie rychło słyßy. Wßákże iż częstokroć náuczeni ludźie przez rozmáithé przypadki / słuch y mówę trácą: głuchy y niémy niekiedy mogą czynić testáment. Jesli z przygody iest głuchy/ álbo niémy / á piſáć vmié/ swoią ręką testáment nápiße. A iesli chce áby mu inny piſał / ma tho v páná ſobie piſmem swéy ręki vprośić/áby było ważno. I pan mu thego ma pozwolić/y potym testáment iego potwiérdźić. Ale iesli s przyrodzenia iest głuchy y niémy pospołu/nie może czynić testámentu. A iesliby kto po vczynionym testámencie / wpadł w chorobę iáką/ álbo ſye iáka przygodá stáłá / zá kthórą mówę y słuch stráćił/ przedśie Testáment iest ważny.

KTóry wykroczył przeciw Máiestatowi Królewskiemu. Bo táki y gárdło y máietność vtrácił. M Aiestatem lædens.

NIewidómy ná obiedwie ocе. Bo táki łatwie może być oszukan przez spráwy á znáki których nie widźi. Wszákże zá pewnymi postempkámi/przez któreby sye zábieżáło / áby żadne oszukánie nie było: iáko/ gdyby miał swégo przyiacielá / któremu by duffał/ áby od niego powiedźiał/álbo nápisał/álbo co innégo: táki testáment od niewidómégo bedźie ważył. Cœcus.

Testámenty o których przyczyn bywáią.

TEstámenty dla tych przyczyn bywáią. Naprzód / áby miedzy przyacielmi/ nieprzyiaźni / poswarki / róznice nie były o máietność/ która po zmárłym zostánie. Potym dla vbogich/ná rozmáitych mieścóch/lub w szpitaloch/lub w Klasztorzéch/ w szkolách bedacych: áby ich zá roskazánim Bożym/ then co testáment czyni/nie zápóminał. Bywáią też dla dźieci/ z strony przyrodzónego powinowáctwá / dla przyiaciół z strony krewności. Żónam y innym

powinowátym dla okazánia przyiáźni. Ná ostátek dla slug/ áby testámentnik w tym wszystkim oznaymil wolę swoię.

Miánowánie Dzieci ná Testámencie.

Oyec/ ktory czyni Testáment/ á ma dzieci rozmáite/ iedny iesscze pod swą mocą/ drugie iuż odpráwióne: winien wszystki ná Testámencie miánowáć: iesli ktho-re dziedzicmi czyni/ álbo też wydziedzicza: iesli ktorym co osobliwie náznáczyl/ álbo niekthore odpráwił. Y tego też kthoryby sye po śmierci iego národzić miał (kthorego Posthumus zową) nie ma opusszczáć. A to dla tego winien wszystki miánowáć/ by miedzy niemi/ około iego máietności rostérki nie były: áby też testáment w swoiey mocy slusznie wedle Práwá trwał. Bo iesliby ktorego syná zámilczał/ źle vczyni testáment: y może mówić przećiw thákiemu Testámentowi do piąci lath/ ten ktoryby sye czuł krzywde mieć.

POsthumi prærogatiua

Posthumus wedle Práwá/ po Oycu tákże dziedziczy iáko y drugie dzieci/ ktore sye przed Oycowską śmiercią rodziły. A ma to przed insszymi/ iż nie może być wydziedziczóny. Bo ón ktory sye

ießcze nie národził / nie mógł ſye nic tákiégo dopuśćić / przeczby go Oćiec miał wydziedziczyć. Spec:Saxon:Lib:j.Artic:33. Drugie dźieći Oćiec wydźiedziczyć może / położywßy ná Testámenćie ſłußną przyczyne/ dla kthórey to czyni/iáko ſą w Prawie opiſáné/á w tych Przydatkách po Polſku położóné. Fol: 14.

Wydziedziczenié ná Testámenćie którym ſpoſobem być ma.

WYdźiedziczenié ták bywa. Ten co czyni Testámenth / ieśli ma Syná iednégo/może go ku wydźiedziczeniu / właſnym imieniém nie miánowáć chceli / tylko Synem. Jeſli ich ma wiecey/ muśi miánowáć tego ktorégo wydźiedzicza: y to wydźiedziczenié znácznémi słowy/y znáczną przyczyną opiſáć. Bo gdźieby przyczyná wydźiedziczenia / opiſána nie była/nic nie bedźie wydźiedziczenié ważyło. A ten kthóry by był bez przyczyny wydźiedziczóny/ może przećiw tákiému Testámentowi iáko nieporządnie/ nie wedle Práwá vczynionemu / mówić/do piąći lat. Wydźiedziczenié tedy ták ma być opiſano: Jż ia Syná tego N. złégo od máietnośći moiey/od Cząstki ſpadku Dźiedźictwá/

któraby nań po moiéy śmierci przypáść miáłá/ wydziedziczam / tymto niniéyszym moiégo Testámentu postánowieniém: á tho dla iego łotrostwá/ złych vczynków/ kthórych sye dopuścił zápomniawszy Bogá/rodziców / y wszelkiéy vczciwości. Przeto nie iest godzien abym go zá syná swoiégo miał poczytáć / y do Dziedzictwá moiégo z drugimi przypuszczáć / z przyczyn kthóré są w Práwie opisáné/ s których sye ón iednéy y drugiéy etcæt:dopuścił. ¶ Połácinie ták może być pisano. Filium meum N.scelestum & iniquum, ab omni hæreditatis portione & succeſsiõe paterna excludo, & prorsum exclusum & alienatũ atq; exhæredatum esse volo,ac præsenti ordinatione exhæredo:qui propter sua malefacta & latrocinia,quę ĩmemor honestatis suę cõmisit, ĩdignus est, vt ꝑ filio meo reputari debeat. Proinde ad succeſsionem tam paternam q̃ maternam admittendus, nulla ratiõe est,ex causis ĩ Iure nostro descriptis.

¶ Wydziedziczenié/ Dziećiom iest srómotné.

☞ Tákié wydziedziczenié tákiému synowi iest wiecznie srómotné. Przeto Synowie y Córki vważáiąc v śiebie tákowé srómotné wydziedziczenia/máią sye thák sprawowáć/ áby sye nic tákiégo przećiw Rodzicóm swoim nie dopuszczáli/ dla czego by ich mieli wydziedziczyć. Aby dla tákiégo wydziedziczenia wiecznéy zelżywości/

ná sobie/y potym ná potómstwie swoim nie no-
sili. Máią rodzicow nie gniewáć/ y owszem mi-
łowáć/vsługowáć ze wszystką chucią. Gdyż téż
zá tym osobliwé są przydáné Obietnice od Bogá
ktory mowi: Czći Oycá y Mátkę/ áby tobie do-
brze było/ábyś długo był żyw ná ziemi. A iesli
zá tákim ku rodzicom záchowániém idźie dobré
mienie/błogosłáwieństwo y długi żywot ná zie-
mi: Pewnie zá złym záchowániém/idźie ná wsze
strony złé mienie/przeklectwo y krotki żywot ná
świecie/y wieczna hánbá. A ktemu oto Prawá
tákiego wydziedziczáć dopuszczáią. Máią sye tedy
Synowie wárowáć przyczyn wydziedziczenia.
Oycowie théż y Mátki nie máią dźiećiom swo-
im do złych spraw przyczyny dáwáć / prze kthoré
by ié mieli wydziedziczáć / y thák hániebnie sro-
mocić. Ale owszem w kárnośći nie pobudzáiąc
ich ku gniewu wychowywáć / iáko Pismo vczy/
Ephes. 6. ∴ ∴ ∴

Testáment o ktorych przyczyn nic nie wazy.

TEstáment vczynióny rwie sye y wniwécz
obraca/ s tych przyczyn: Naprzod/ iesli w-
tory Testámenth iest Vrzednie y dostáteczni v-

czynióny: pierwszy nie iest ważny/ chocby sobie pánstwá w pierwszym nie záchował. Bo to záchowánie pánstwá/ ktore sobie ná Testámenciech czynią/ nie iest wedle Práwá. Zaden sobie przez to/ do innégo testámentu reki/ nie záwiéra/ wolno mu záwżdy odmienić wolą swoie. Ambulatoria est hominis voluntas vsq; ad mortem.

¶ Druga: Iesli sye Testámentnikowi po testámencie Syn albo Wnuk vrodził/ ktorégo ná testámencie nie miánował. ¶ Trzecia: iesli ktora Osobá czyniłá testáment s tych/ kthore testámentu czynić nie mogą/ iáko są wyższéy opisáné.

Dziedzic áby po zmárłym dziedzictwo ku swoim rekam otrzymał/ ktorémby bez Opiekuná włádał: trzebá/ áby mu minęły Czternaście lat. Bo iesli bedzie młodszy/ nie może być bez Opiekuná. Trzebá też áby był táki/ żeby mu co ná rozumie nie odchodziło/ vt sit compos mentis. Bo tákim pospolicie do máietnośći/ Kuratory dawáią. Nád to/ áby pewnie wiedział o śmierci tego po kthorym chce być Dziedzicem. Aby też o Testámencie pierwéy wiedział/ kthorym sposobem iest Dziedzicem vstáwiony. Albo iesli mu pod nieiákim oblikiem co odkazano.

Ktorych dobr Testámentem nie może oddáć/ ktore może.

KTore rzeczy ná Testámenćie mogą być oddáne / ktore nie. Práwo Máydeburskié ták vczy/ Iure Municipali Arti: 65. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 52. Zaden Mężczyzná áni Biała głowá w chorobie / z dobr swoich nie mogą nikomu więcey dáć nád trzy Szelągi: okrom przyzwolenia Dziedziców swoich. Biała głowá thez nie może nikomu nic dáć/krom przyzwolenia Opiekunná: nic nie może nikomu obiecowáć áni dárowáć. Zoná Mężowi/stoiącego Jmienia/áni Gierady/nie może dárowáć/áni w chorobie/áni zá czásu dobrego zdrowia. Abowiem Dziedzicy nie powinni by tego ćierpieć / ná kthorych tákie dobrá wedle Práwá przypadáią. Mogą ich Práwem dochodźić / dla tego/iż Testámentnik tho od nich oddalił/ czego oddálić nie mogł. Tákże y Hergewetu/Testámentem od bliższych oddálić nie może.

W Texćie co nápisano/że w chorobie nie może nic dáć.etcæt. Stąd sye podawa: iż zá

czásu dobrégo zdrowia/dobrégo rozumu/kozdy to co iest iego może kómu chce dárowáć / y oddálić: iáko thámże w Glozie to miánowićie położono: Vnusquisq; id quod suũ est, alienare poterit, dũ id fiat tẽpore perfectę sanitatis, ꝑfectę́q; discretiõis.

Czemu w chorobie nie może oddálić Spadku od swoich rodźiców. Przyczyny tego są położóné in Glosa Specu:Saxon:Lib:j, Articulo 52. Pierwſza: iż sam tych rzeczy vżywáć iuż nie może/á ták nie iego są. A żaden thego co nie iest iego/nie może nikomu dárowáć. Przeto ieslıby to dárował czego iuż sam vżywáć nie może/y co nie iest iego: dar ón nic nie bedźie ważył.

Druga: iż też to nie przystoi/ áby kto miał swoié vbożyć/á obcé bogáćić: iest to przećiw przyrodzónéy miłośći.

Wſzeláki człowiek/stoiącé Jmienié/ktoré nie z Spadku iákiégo / nie po czyiéy śmierći nań przypádło/może oddálić/ iesli ma ták wielé zdrowia/iżby bez pómocy thák długo v Sądu stáć mógł/ ażby sye dar skónczył. ¶ Ruchómé wſzystki / króm przyzwolenia dźiedźiców / może dárowáć. O tym pátrz máło ſzerzéy w Reyestrze Porządkowym in litera L, przy słowie/Jmienié. iákié sye godźi dobrá oddáláć/iákié nie go-

dźi wedle

dzi wedle pisánégo Práwá/y w Artykulech Fol:x.

☞ Krákowiánie o Testámenciéch/ ten swóy máią Wielkiérz.

OStáteczné wolé ábo Testámenty/ lubo będą iáwnie przed Vrzędem Rádzieckim/ ábo przed Práwem vczynióne/ lubo do Práwá ábo do Vrzędu Rádzieckiégo zámknióné/ zá dobrégo zdrowia álbo też w chorobie położóne/ zá Pieczęcią tych ktorzy Testáment czynić będą:ták iże óni iáwnie w tych Testámenciéch spráwią ostáteczną wolą ich być położóną:y będą żedáć/ żeby wedle tego iáko óni zámknęli w swym Testámencie/ták by wszystko po ich śmierci miáło być spráwióno. To ná wieczné czásy ma być mocno. Gdyby iedno nic w nich nie było położóno/coby było przećiw Práwu y wielkiérzo:miesckie°.etcęt

W Tákowych Testámenciéch/ lub iáwnych lub zámknionych/ coby kolwiek mąż żenie ábo żóná mężowi/ ábo komu obcemu/ ná Jmieniu ruchómym dáli/ dárowáli/ zápisáli/ ná iáłmużnę oddáli/ dług iáki wyználi/ Opiekálniki ku swéy woléy wybráli/ y inné rzeczy spráwili/ to ma być mocné. Ani przez żadnégo dziedzicá/ bliskiégo/przyiacielá/ábo cudzégo/ nie ma być od

mienióno ábo nágábano.

To też ostrzégáiąc: Jesliby w tákowych testámenciech / iáwnych ábo zámkniónych / kthóra cząstká / iedná ábo wiecey były náleziónę / kthóreby były przeciw Práwu á Wielkierzowi Mieśckiemu. Tedy dla tego wszystek testáment nie ma byc odrzucan / iedno tá cząstká / kthóraby byłá przeciw Práwu á Wielkierzowi Mieśckiemu / ma byc odrzucóna / á insze rzeczy podług Testámentu máią być przy mocy zostáwióne. A wszákoż Dziedziny y Jmienia stoiące ná niemocney pościeli / nie máią byc od bliskich oddalóne. Abowiem by to było náprzeciw Práwu pospolitemu. Ale summy niektóre pieniezne / ná tákowym Jmieniu dziedzinnym w Testámencie wedle woley tego co testáment dziáła / mogą byc zápisáne y oddáne.

Czásu téze Powietrza morowégo / Jesli ktory z Mieszczánów mąż / ábo niewiástá / Vrzedu Rádzieckiégo / ábo Sądu / nie mogli by miéc / przed kthórym Testáment y wolą swoie mogliby przepowiedziéc: wziąwszy dwu álbo trzech z stárszych Céchowych: Abo zásie dwu z sąsiádów / ludzi wiáry godnych / przed kthóremi swoię wolą ma przepowiedziéc. A óni potym

przed Vrze-

przed Vrzedem Rádzieckim ábo Sądem / iego wolą pod ich przyśiegámi zeznáwáć bedą. A ták ten Testámenth przy mocy ma być wpiſan. Jesli nie bedzie przeciw Práwu / y Wielkiérzowi vczyniony.

A Jesliby ktokolwie ſwowolnie przez ſye ábo przez kogo inſzego/ktorymkolwie obyczáiem to złámáć / ábo tákowym rzeczam ſye przeciwić chćiał: ten iáko przeciwny á ſkáżcá poſpolitégo Práwá ma być karan. Póty Wielk. Krákow. Póty Wielkiérz Krákowiánów.

Odkázowánie Testámentne / ktorym Osobam nie może być.

ODkázowánie Testámenthné / może być tym wſzyſtkim Osobam / które odkazáną rzecz ſłuſznie przyiąć mogą. A może odkázowáć ludziom rozmáitym/ wolnym niewolnym / láthá máiącym y niemáiącym / vbogim bogátym/ zdrowym/ chorym/ duchownym/ świetſkiw. A nie tylko ludziom/ále też ná pożytek mieśc rozmáitych potrzebnych/iáko ſą Szpitale / Kośćioły / Kollegia vprzywileiowáné/ Szkoły/ y inné mieśćá ku chwale Bożéy/ ku pobożnośći / ku ćwiczeniu/Rzeczypoſpolitéy pożytecznému záłożoné. Wſzákże/w Práwie ſą opi-

ſáné o-

sáné Osoby/ którym ná Testámencie odkázowáć nie może. Iáko żydóm/ odszczépieńcóm/ sługóm którzy sye cudzołostwá z żóną páná swoiégo dopuszczáią: dziecióm z pobubstwá/ z cudzołostwá národzónym. Abowiém tákich Práwá nie tylko od Spadku Oyczystégo oddaláią/ ále y żywności zábraniáią.

Testáment/ iáko rychło ma być exéquowan.

KAżdy Testáment ma być przez Exekutory/ do Roku wypełniony: wyiąwszy by iáka słuszna przyczyná ná przekázie byłá. Jesliby Dziedzic był opiekunem/ á nápómniony przez Vrząd Testámentu nie pełnił: táki/spadek tráci. A iesli iest Legatarius, to iest ten kthóremu testámentnik co oddał/ Rzecz oddána tráci. Jesli Obcy opiekunem iest/wszystki szkody/któreby z iego niedbáłości álbo odwłóki vrosły/winien nágrodzić. A iesli opiekunowie odkazáné rzeczy sámiby potráwili: wszystko wedle oszácowánia winni płáćić. A gdzieby nie mieli skąd płáćić/ tedy thák długo máią być w więzieniu áż zápłácą. ☞ Przeto opiekunowie máią tego pilnie strzédz/áby wolą tego któ-

ry testáment czynił/ wedle opisánia iego wypełnili/ á w thym szczyrość / wierność záchowáli. Bo tho czynić wszelkié Práwá/ á przodkiem Boskié roskázuią : y vczciwému człowiekowi tho przystoi/ áby sye w tym ziścił/czego sye mu vbogi człowiek idąc s tego świátá/ vspokoiáiąc we wszystkim sumnienié swoié / práwie iáko Oycu swemu/ zwierzył : y w opieke żone/dziatki milé/ máietność/ długów płácenié / vbogich opátrzenié/ podał. Przeto tákiégo Práwá názywaią téż Fidei commissarium, Porucznikiem wiernym:dla tego/iż Legata,fidei eius committuntur, iż sye mu testámenthnik we wszystkim woley swéy zwierzył/máiąc o nim iáko o Oycu dufánié/iż ią wypełni. Ale y w tym dzisieyszégo wieku/nie wiém by sye wiárá w ludziéch nie nárusżyłá / nie wiém iesli to nie stąd idzie/ co często słychamy : iż then co ma czynić Testámenth/nie ták sye ná to oglądá/iáko swoie máietność rospráwić ma / iáko ná tho kogo żenie / dziatkóm swoim miłym / vbóstwá swoiégo/opiekunem zostáwić/kómu sye tego zwierzyć. Nie wiém iesli thá niewiárá/ zá iákim nieprzystoynym skutkiem nie chodzi. Podobno sye muszą náydowáć tácy / kthórzy oddáné Szpitalóm / vbogim iáłmużny y inné Legatá źle száfuią / álbo ié sámi ná swóy własny poży- Fidei cōmissarius.

tek obracáią. Co iesliby thák było/ á to sye tym więcéy ſzérzyło/ tedy sye stąd nic innégo nie trzebá spodziéwáć/ iedno tego/ iż kożdy będzie wolał sam zá swoiégo żywothá/ vbogim wedle możności swoiéy dobrze czynić/ y ná swóy vczynek pátrzyć. A niż po śmierci odkázowáć. Wedle náuki Pismá świetégo/ kthóré dobrze vczy: Operemur bonum dum tempus habemus. Przystoi záprawdę iáko w káżdéy vczćiwéy rzeczy/ ták y w tym/ áby Opiekunowie Wiáre swoię záchowáli/ áby w tym naprzód Bogu/ pothym bliźniemu swoiému winni nie zostáli. A ná kóniec/ áby oto téy lekkości ábo kárności którą Práwo pokázuie/ ná sobie y ná Potómstwie swoim nie odnosili.

Odkázowánié Testámentné może być pod Winą.

TEstámentnik testámentem swoim może kómu co nie z gołá/ ále y pod winą oddáć y poruczyć: dla thego/ áby ku wypełnieniu tym chutliwszy był: iż gdzieby tego co mu poruczóno nie wypełnił/ winę vstáwióną ná sobie odnosił. Iáko/ kiedy by kto ták co odkazał/ iż ia themu oddawam Sto złotych we złoćie/ áby Łáźnię w tym ſzpitalu dla vbogich zbudował. A

dował. A gdźieby tego nie vczynił/ áby też téy summy nie brał. Pod tákimi winámi/ y tym podobnémi/ testámenty mogą być pisáné.

Rzecz Testámentowa do ktorégo Práwá należy.

NOzywánié ábo iáko mówią/ Akcya testámentu / ktory bedźie przed Krolem ábo przed Práwem źiemskim/ Zamkowym / Mieyskim / Wieyskim / przed Woytem/ y Przysiężniki/ in summá/ przed kthórymkolwiek Vrzedem świetskim vczynióny. Do Práwá Duchownégo nie należy / żaden o tákié Testámenty przed Sądem Duchownym nie winien odpowiádáć. Ale w tymże Práwie ma być rozsądek przed ktorym sye testáment stał.

Formá Testámentu.

TEstáment / kożdy sobie wedle myśli swéy formowáć może/ ták ten ktory bywa przed Vrzedem iáwnie/ iáko y zámknióny/ ktory Vrzedowi podawáią/ by tylko w niém Práwu/ Wielkierzóm y dobrym obyczáióm przećiwnéğ nic nie było. Wszákże testámentu kthóry przed Vrzedem

bywa/tho iest/niéiákié podobienstwo/ kthóre innych testámentów ksztaltem byc może.

Stálo sye przed zágáiónym Sadem w Piątek po S. Bártlomieiu/ Roku 1566. w dómu tego N. miedzy dómy N. N. leżącym.

PRzed tym Sadem/ Slawny N. Mieszczánin/ aczkolwiek chory ná ciele/ ále zdrowy ná vmysle/ z dobrym rozmyslem/ s porádą przyaciól swoich/ táki testámenth okolo wszystkiey máietnosci swoiey vczynil/ y the ostátnią wolą swoie oznaymil. Naprzód/ vczciwéy N. malżonce swéy miléy/ dla iéy przeciw sobie vprzeymey Wiáry y życzliwosci/ vslugowánia/ oddal Tysiąc zlotych Wiáná w monécie/ kthóre iéy ná tym N. Jmieniu N. vkazal: álbo thež gotowé náznáczyl. Nád to iéy oddal wszystek Sprzet dómowy/ kleynoty/ Céne/ y inny/ s któreykolwiek máteryéy vczyniony: y kthému száty/ żadnégo sprzetu dómowégo nie wyymuiąc: áby to óná trzymálá/ wedle mysli swéy/ nikómu sye tego niespráwowálá/ y Inwentarzá nie czyniłá. ¶ Item/ ná budowánié Szpitalá N. te summe N. oddal. Ná Pogrzeb the N. Kredytorom/ Slugóm. etcæt. A cobykolwiek nád zwysz bylo/ iego dóbr/ ruchómych y nieruchó-

mych / żadnych nie wyymuiąc / tych vstáwił y własnymi vsty námienił dziedzicmi Syny swo- ié/w równy dział : którym téż y opieke wespołek poruczył/roskázuiąc im/aby te wolą iego w tym á w tym czásie po śmierci iego wypełnili. A w tym wszystkim záchował sobie moc y páństwo/ póki bedzie żyw : ná każdy czás kiedykolwiek be- dzie chciał odmienić/ viąć/ przyczynić/ wniwécz obrócić/wedle vpodobánia swoiégo. Kthóry te- stámenth iest potwierdzóny: iléby sye w nim nic nie zámykało Práwu pospolitému y Wielkiérzo- wi Mieśkiemu przeciwnégo.

Zámknionégo Testámentu / thá sum- má byc może.

W Imie páná Bogá Wszechmogącégo/AMen.

ZBáwiciél nász pan Jezus KRystus pra- wdziwy Syn Boży/ raczy nas vpómi- náć : ponieważ nie wiemy godziny ś- mierci nászéy : ábyśmy czuli / ná káżdy czás / mo- dląc sye Bogu/iżebyśmy mogli z lepszym sumnie- nim stánąc przed Sądem Bożym. Zá tym ná- pómináníém : Ja N. Aczkolwiek chory ná ciele/ ále zdrowy ná vmysle/ álbo théż dobrze zdrowy/ z

dobrym rozmysłem y z porádą przyaciół swoich/ o máiethności moiéy ruchómey y nieruchómey/ kthórey mi pan Bóg z łáski swéy raczył vżyczyć/ chcąc postánowienié vczynić/ then niniéyszy Testáment móy spisuie/ iáko niżey porządkiem idźie.

☞ Naprzód zeznawam / y przez then niniéyszy Testámenth Bogu Stworzycielowi moiému/ y wszystkiey Rzeszy niebieskiéy / y kożdému Krześciánskiemu człowiekowi oświadczam / tu y ná Sądzie Bożym: iż ia w prawdziwey/ świetéy/ powszechney Wierze krześciánskiéy / którą Krystus PAN Zbáwićiel nasz postánowić raczył/ vmrzeć chce. Dusze moie grzésżną w rece Miłośierdźia Bożégo poruczam/ máiąc zupełną á nieomylną wiárę w iego Oycowskim Miłośierdźiu/ y w zasłudze męki Syná Bożégo/ iż nie bedźie w Sąd zemną wchodźił / ále mie w łáskę swoie / do wieczney chwały przyymie. Cyáło moié ku pogrzebowi przy thym N. kośćiele/ obyczáiem Krześciánskim / áby do tąd w ziemi odpoczywáło/ áż Bóg z Anyóły swoiemi w Máiestácie y Wszechmocnośći swoiéy przyydźie.

§ Jtem/ Małżónce moiéy/ Vbogim do tego Szpitalá/ Sługóm/ to odkázuie. etcœt. etcœt.

Exekutory álbo Opiekuny thego TEstámentu moiégo / miánuie y postánawiam tych N. N.

máiąc to

máiąc tho o nich vffánié dobré / iż óni thę wolą moię ostátecznię wypełnią. A osobliwie / iż o dźiatkách moich prácą będą mieć / áby były wychowány w boiáźni Bożéy / y w ćwiczeniu dobrym. ./. ./. ./.

¶ Tu ná końcu / Páństwo sobie może chceli ták że záchowáć / iáko y przy Testámencie iáwnym.

☞ Około miánowánia y náznáczenia Exekuthorów ná Testámenciech / iest wielki nieporządek w tym / iż ich wielé w tych imionách Tutor / Exekutor / żadnéy rożnośći nie máią / y dla thego ná Testámenciech nie bácznie kłádą Exekutorá zá Tutorá / álbo Tutorá zá Exekutorá : álbo oboie wespólek. Przeto Testámentnik / kiedy ma miánowáć Spráwce woléy swéy ná Testámenćie. Jesli ma dźieci málé nie letnie: tedy Spráwce álbo Powczniki swégo Testámentu / ma názywáć Executores & Tutores. Jesli dźieci nie ma: thedy tylko Executores, to iest Spráwce á Száffárze Testámentu swoiégo. Bo gdźie dźieci nie mász / tám tylko iest Executoria : ab exequendo, vt exequatur voluntatem testatoris. A gdźie są dźieci / tám włáśnie Tutoria.

Testámentu zámknionégo / iesli ij kto

do Vrzedu położy/ ono położenie/ ták Pisarz zápisze.

FEria Secunda post Luciæ Anno Domini 1566.
IVdicium Bannitum.

COram hoc Iudicio, personaliter comparẽs famatus N. sanus mente & corpore, cupiens remouere omnes controuersias, & dissensiones, si quæ post decessum suum ex hac vita, inter suos hæredes, de bonis per eum relinquendis: quauis ratione oboriri possint: exhibuit eidem Iudicio, testamẽtum suum clausum, sigilloq́ȝ suo obsignatũ, volens vt iuxta illius tenorẽ, de rebus suis disponeretur. Atqȝ postulãs illud vigore Priuilegiorũ Ciuitati huic concessorum, aut Iuris ordine, cõfirmari. Quod quidẽ confirmatũ est, hac lege, si & in quantum nihil intro cõtineatur, quod Iuri Maydeburgeñ, & Plebiscitis Ciuitatis huius repugnaret. Dans & cõcedẽs hæredibus suis omnibus, & in aliquorum absẽtia præsentibus. Aut his & his Executoribus vel Tutoribus N.N. plenam & sufficiẽtem potestatem ac autoritatẽ, vt post decessum suum ex hac vita, ad eorundem instantiam & petitionem, testamẽtum hoc possit aperiri, publicè legi, Actisq́ȝ Iudiciarijs inscribi absqȝ quarumuis personarum contradictione & impedimento. Dominium tamen sibi ipse

testator, ac plenam facultatem reseruauit, in ijs omnibus quo aduixerit, testamentum hoc suum à Iudicio rursus accipiendi, mutandi, cassandi, in toto vel in parte, aliudq; condendi, quandocunq; voluerit.

Ták iuż Testáment zámkniony / kiedy bedźie do Vrzedu położony / y położenie zápisáne: potym Pisarz ná wierzchu onego Testámentu / ták nápiße.

TEstamentum famati N. de cuius repositione, vide in Actis Iudiciarijs vel Consularibus Cracouiẽ, feria secunda post S. Lucię Anno Domini 1566.

☞ Testáment w Aktá wpisány / iesliby testámentnik chciał odmienić / w niwecz obrócić. Albo położony zás do śiebie wźiąć: ono odmienienie / álbo położenie / ták Pisarz zápiße.

PRzed tym Sądem zágáionym / Stánąwßy oblicznie sławny N. Mießczánin N. ná rozumie y ná ćiele zdrowy / zeznał: iż Testáment swoy kthory w ten á w ten dźien vczynił / iáko w Kśiegách Mieskich opisano: odmienił / kássował / wniwecz obrócił y vmorzył we wßystkim / od máłá do wielá: nie chcąc áby w namnieyßey cząstce miał być ważny. Albo Testáment / ktory do Vrzedu w ten á w ten dźień po-

łożył zápieczętowány / zeznał / iże wziął ku odmienieniu/wedle vpodobánia swoiégo. S kthórégo Testámentu Vrząd kwitował.

Opieká.

Opieká / nic innégo nie iest / iedno moc nád człowiekiém lath nie máiącym : kthóry zostawszy po śmierci Oycowskiéy/sam śie bie / dla swoiéy młodośći / rządźić nie vmié/daná/ od tego co czynił Testámenth/álbo od Vrzedu. Aby ón kómu táka moc iest daná / miał ná swéy pracy śierothe : rządźił go/bronił/wychowywał iáko Oćiec: máiethnosć iego w mocy miał/opatrzał/áż do lat śiérot rostropnych. Łácinnicy Tutellam názywáią. ¶ Opiekun iest / który táką moc y prácą nád śiérotą/lath nie máiącą podeymuie. Łácinnicy Tutorem zową. Bywa téż opieká y nád tym / który látá ma/ iesli iest márnotrawcą/álbo

Tutellę descriptio.

TVtoris descriptio.

wca/ álbo głuchy/ álbo niémy / álbo kthórym innym niedostáthkiém náwiedzóny / dla kthórégo sam śiebie rządźić nie może. Albo iż ieszcze iest młodźieńcem / á máietnośći swoiéy nie vmié opátrzyć. Ale pospolićie tákiégo/ który nád dorosłym táką moc ma/ y máiethność iego opátruie/ Łáćinnicy názywáią Curatorem. Po polsku włásniéy go może názwáć / Rzedźićielém / álbo Spráwcą/ niż Opiekunem. Kuratorá ten iest włásny vrząd: piérwéy opátrząć máietność śieroty / pothym Osobę iego : iáko Opieká piérwéy sye wśćiąga ná osobę śieroty / potym ná máietność śieroty.

Curatoris descriptio.

Opieká trwa do Cztérnaśćie lath śieroty / kiedy iest mężczyzná. A kiedy iest dźiewczká/ tedy do Trzynaśćie. Kurator trwa/ byłoliby potrzebá/ w swym Vrzedźie/ do Dwudźiestu y pięći lat.

Opieki y Kuratoryéy właśność.

Opieká póki trwa.

Opieká śiérot/ od opieki meżówéy/ który sye opieka máietnośćią żeniną/ rózna iest. A trzebá to wiedźiéć. Bo niektórzy mówią thák: Mąż iest opiekunem żony : Opiekun śiérocinégo Imienia / nic sobie przywłaszczyć nie może: Przeto y mąż/ gdyż iest opiekunem żony / nic żéninégo bráć nie może. Opieká śiéroty inna

Róznośc opieki śiéroćinéy od opieki żéninéy.

iest/ w ktorey Opiekun z dobr śieroth / nic sobie przywlaszczáć nie może. A tákie opiekuny/ włáśnie zową/Tutores pupillorum,tutores minorennium. Ale mąż/ choć sye opieką żoną / bierze iey máietność ruchomą Práwem właśnym. Tákie Opiekuny / iáko y Opátrzyćiele álbo Powcznikí / wszystkich stárych ludzi / zową y zwácby miano Curatores & Administratores. Nápisano Speculo Saxon:Libro j,Articulo 31.in Glosa.

TVtoria pupilli & vxoris quo differunt.

O opieki thy Osoby sye wymowić mogą. Jesli iest młodszy niż Dwádzieśćia y pieć lath. Jesli ma Siedmdźiesiąt lat. Jesli dźiatek swoich nie máło ma. Jesli iest vbogi/ á może okázáć/iż tey opiece nie zdoła. Jesli Vrząd iáki iáwny ná sobie ma. Ná ostátek ten/ktory z Rodźicámi śieroty iákie záśćie álbo nieprzyiaźń miał. Iure Municipali Articulo 26.

J Osoby od opieki wolné.

JEsliby sye wiele Krewnych po zmárłym do opieki ozywáli/ á wádźili sye/ máiąc rowné Práwo do niey: Ná Vrząd należy/stych obráć/ktoreby ná to spráwnieysze y śierotom pożytecznieysze rozumiał. Iure Municip: Artic:26.

Zwádámiedzy bliskimi o opiokę.

OPiekun / o szkode ktora sye w máietnośći śierothy s przygody tráfi / nie winien śie-

roćie odpowiádáć. Wyiąwszy by sye zá iego niedbáłośćią á niedozrzenièm stáłá / iż mogąc themu zábieżeć nie zábieżał/mogąc temu rozumieć/ nie chćiał rozumieć: iáko Láćinnicy mówią/ktoraby szkodá byłá vczynióná/de dolo & lata culpa, táką winien nágrádzáć.

¶ Opiekun o szkode śieroty kiedy winien odpowiádáć.

WRaca Opiekunów/y Kuratorów/nie spada ná ich Dziedzice. Spec:Sax:lib:j,arti:23

OPiekunowie / ktorzy byli oczekawáiącemi Spadku po śmierći śierot / nie winni liczby z Opieki czynić. Ani sye o máietność śieroty reczyć. Spec:Saxon:Lib:j, Artic:23. Iure Municipali Articulo 26.

OPiekunowi / nie godźi sye rzeczy śierocinych kupowáć/ przez nástroióną ná to Osobe. A tho dla vwiárowánia podezrzenia/ w oszukániu śieroty. Specu: Saxon:Lib:j, Artic:44.

SIérotá kiedy iuż ma Cztérnaśćie lat może sobie innégo Opiekuná álbo Kuratorá v Vrzedu żądáć. Iure Municip:Artic:26.

OPieká, kończy sye ná then czás / kiedy Ku-

ratorowie to iest Rzedźićiele od Páná będą dáni / ná kthórych iuż pothym wierze wßyſtki ſpráwy śieroty będą należeć.

PRáwá Ceſárſkie / o máietnośći śierot ták wielką prácą káżą mieć / iáką nalepßy goſpodarz o rzeczách ſwoich ma. Przeto / y pieniądze śierotb po śmierći teſtámentniká / w Szeſć mieśiecy káżą w plát dáwáć.

Prace y niebeſpieczeńſtwá w opiekách.

Cerasini.

OPieki iáko wielkie prace y niebeśpieczéńſtwá w ſobie máią / piſáć o tym nie trzebá. Wiele ich zá doświádczeniém tho czuią. Miedzy ktoremi niebeśpieczéńſtwy / tá iest iedna ćięßką á nieſłußną. Gdy zá temi Práwy / zá kthóremi Opiekunowie / máietnośći śierotb rozmnáżáć / y pieniądze w pláth dáwáć winni: z onego rozmnażánia / pożytki záwżdy ſye ná śieroty wśćiągáć máią / á ná Opiekuny nic iedno ßkody / fráſunki. Kto ſye temu przypátrzy / kożdego thy y inné niebeśpieczéńſtwá od opieki łatwie odſtráßyć mogą. A przedśie iednák w Rzeczypoſpolitéy / ieſt to potrzebna / ábyſmy śierotb nie opußczáli. A iż do Praw Ceſárſkich nie mamy ſye vciekáć iedno w tych przypadkoch ktoreby w Práwie náßym nie były opiſáné. Dla tego w tym

przypadku/ około pieniedzy śiéroth/ opuściwßy te srogość Praw Césárskich : lepiey sye sądzić ná Głózie Iure Munici:Artic:26. ktora o tym iáśnie opiewa. Co ácz w Láćinskim Exemplarzu Práwá Máydeburskiégo/ nie wiedźieć s ktorey przyczyny/iest opußczóno:wßákże sye w Niemieckich Exemplarzóch wedle słußnégo wykłádu náyduie tymi słowy : Bona pupillorum, neq; aliquid lucri parare , neq; dãni quippiam sustinere possunt, propterea quod illa tutor,suo proprio & non pupilli periculo expēdit,quippe qui tenetur ab anno in annum,de pupilli bonis rationē reddere,& summam capitalem saluam conseruare , nisi fortè illa absq; eius culpa negligentiáq; perierit. de quo per Iuramentũ vnica manu se purgare cogitur, pupillis adultis & nemini alteri.&cæt. tho iest : Dobrá śiérot / áni zysku przynośić/ áni ßkody iákiey ćierpieć nie mogą: dla tego/iż ie Opiekun z swoią á nie z śiérothy ßkodą wydáwáć álbo ßáffowáć ma/ kthory z dobr śiéroćinych Rok od roku winien liczbe czynić / y głowną summe zupełnie záchowáć. Wyiawßy by oná summá z iákiey przygody á Bożégo dopußczenia bez iego winy á niedbáłośći zgineła. Co ieśliby sye przydáło/ tedy opiekun sam winien sye oczyśćić śierotóm dorosłym. A nikomu innému.etcæt. Nád to/

Dobrá śiérot/ iáko má ią być opátrzané.

¶ Pieniądze śiérot.

miedzy

miedzy ludźmi Rycérſkiego ſtanu / y w Krákowie do tego czáſu ieſt záchowánié / iż Opiekunowie dawßy ná pewné á beſpieczné mieſce ſchowáć pieniądze / nic wiecéy nie byli przymußeni oddáwáć / iedno óné ſumme. Inna ieſt / ieſliby ktho wziąwßy śierocinY pieniądze obróćił ié ná ſwóy álbo ná czyy inny pożytek : thám pobożny płath wedle widzenia dobrych ludźi ma być bran. ⁂ ⁂ ⁂

Opiekuny białym głowam / poſpolićie z Vrzedu dawáią ku ſpráwam Sądowym. Ale ich opieká póty trwa / póki Sąd śiedźi. Speculo Saxonum Libro j, Articulo 47.

INné rzeczy o opiekunách ku wiedzeniu potrzebné / ſą w Artykulech opiſáné. Fol: 32. 33. 34. y w Porządku Fol: 111. 112. A ktoby ießcze o tym ßérzéy chćiał wiedźiéć / muśi Céſárſkié Práwá czytáć / w których bárzo ßéroko o Opiekach zá ſłußnymi przyczynámi / y zá rozmáitémi przypadkámi piſano.

☞ Tu ſye niegodźi zámilczéć zwyczáiu nie dobrégo / kthóry v Sądów Mieśćkich chowáią / ná kthórych białé głowy co mężów nie máią / álbo dźiéwki doroſłé / kiedy máią przedáć / abo kthórym

innym sposobem oddálić Jmienié swoie stoiącé/ biorą sobie ku théy Spráwie y ku innym wszelkim ważnym spráwam zá Opiekuná kogo chcą/ wedle myśli swoiéy/ kto sye ieno kolwiek ná ten czás tráfi/ okróm brákowánia/ nie máiąc żadnégo baczenia ná tho/ ieśli ón człowiek wźiety zá opiekuná/ iest znáiómy/ ieśli obcy/ ieśli krewny/ przyrodzóny/ ieśli ku téy rzeczy spráwny/ ieśli z gotową rádą do Sądu przyszedł. ieno ktho sye kolwiek ná ten czás náwinie/ tedy go sobie zá opiekuná biorą: á Sąd go też hnet potwierdźi zá opiekuná. Tákże zá ónym obrániém y potwierdzenim/ ón niewiedźiéć skąd przypádły opiekun/ mówi od ónéy białéy głowy/ która Jmienié oddálá / álbo iáką poważną spráwę v Sądu ma. A bárzo sye wielé tego tráfia/ iż ieszcze nie ón opiekun mówi/ y nie óná biała głowá/ ále then któremu sye co ku pożytkowi od ónéy białéy głowy dźieie. A opiekun thylko ná wszystko cokolwiek słyszy/choć nie rozumié/imieniém ónéy białéy głowy przyzwala. W czym bywáią niemálé oszukánia vbogich białych głów/ któré sye wtym spráwowáć nie vmieią/wespółek y z opiekunem. Co z wielé świéżych przykładów może być záwżdy obaczóno. Lepiéy sye około tego w Prawie Ziemskim Szláchecktim spráwuią/ iż gdy niewiá

Erasmi sententia.

n stá Grunt

ſtá Grunt ſwóy ábo iákié Práwo ſwoie oddálić ma/ muśi ku ſobie wziąć przyaciela powinowátégo/ álbo po oycu ábo po mátce/ zá którego wládzą á rádą/ y dozwoleniém wſzyſtko ſye dźieie/ á bez niego nic: y ieſzcze nie iednégo ále dwu ku ſobie bierze/ bez których ſpráwá biáłéy głowy nic by nie ważyłá. Ty domowé przykłády miáły by nas ktemu wieść/ ábyſmy tego co ieſt lepſzégo/ náſládowáli. Námnieyby z drógi nie było/ áby w then czás kiedy biáła głowá/ ma iáką poważną ſpráwę v Sądu/ á zwłaſzczá kiedy Imienié ma przedáwáć álbo záſtáwiáć/ przy niéy był krewny powinowáty/ álbo opiekun Teſtámentny/ álbo iáki człowiek vczćiwy roſtropny/ z Vrzedu dány/ zá kthórégo by ſye rádą wſzyſtko dźiało. Aby nie ták piſano: Honeſta N. per tutorē ſibi aſſumptum, & Iuridice confirmatum. Ale ták: Honeſta N. habens penes ſe hunc & hunc amicū, conſanguineum, patruum, auunculum, de linea paterna vel materna, ad infraſcripta conſentientem. Ale nie wiem co ſye dźieie/ iż ty rzeczy ſtrudnośćią máią być opuſzczóné/ kthóré ſye z zwyczáiu dawnégo záſtárzáły. Nápiſano o tych opiekunoch co ich thylko ku iákiéy Sądowney ſpráwie ná máły czás Sąd dáie. Spe: Sa: li:i. art: 47. Gdźie tákiégo Práwo názywa/ Tutor Iudicia-

lis. Támże go w Glóźié wykłáda: Iż táki opiekun nie inaczéy ſye ma/ iedno iáko Prokurator. Abowiem iáko Prokurator mówiąc od kogo czyié słowá/ żadnéy ſzkody ſtąd nie odnośi/ tákże y táki opiekun z Vrzedu dány/ kthórego téż opieká póty iedno trwa/ póki z ſtróny iey v Sądu ſpráwe ma. ./. ./. ./. Tutoria IVdicialis.

NIewiáſtá/ ieſliby byłá pozwána do Sądu/ á opiekuná w ten czás nie miáłá: powinná ſobie przed Sądem zá rázem obráć opiekuná/ ábo oń żadáć: gdźieby tego nie vczyniłá/ vpada w ſwéy ſpráwie. A ieſliby miáłá własnégo práwégo opiekuná/ ktoregoby ná ten czás nie było dómá/ thedy iéy s Práwá winno dáć czás Cztérnaśćie dni do meżá/ áby znim wespółek ſtánełá / á przezeń iáko opiekuná własnégo/ ſwoie rzecz ſpráwowáłá. Spec: Saxon: Lib: 1, Art: 46. in Textu & in Gloſa.

Formá Kwitu z Opieki.

COram nobis in Cõſeſſu Conſulari, perſonaliter comparens, ingenuus N. filius olim famati N. habens annos perfectę diſcretionis, pro ſua parte, et tanquam tutor naturalis, aliorũ fratrum & ſororũ

minorennium, videlicet N. & N. cauendo de eorũ ratihabitione sufficiẽti, postq̃ adoleuerint, sub bonorum suorum omniũ hypotheca, vltrò fassus est, Quia nobiles N. et N. Ciues Crac: tutores ipsius testamentarij, siue per D. Consules deputati & delegati, sufficientem ei rationem fecerunt, de vniuersa eiusmodi tutella, deq́ tota administratione bonorum omnium mobilium & immobiliũ, à morte prædicti N. patris sui relictorum, ad se & ad prænominatos fratres, sororesq́ minorennes, ex paterna & materna successione deuolutorum, & quocunq́ Iuris titulo, coniunctim aut diuisim pertinentium: Recognoscẽn, sibi à præfatis N. & N. tutoribus, omnia tam in summis capitalibus pecuniarũ, & lucris censibusq́ inde prouenieñ, ac mercibus & debitis, quàm in alijs rebus omnibus & singulis, sub eorum tali datiua, vel testamentaria tutella curaq́, & administratiõe habitis, quocunq́ nomine nuncupatis & cẽsendis, nullis penitus exceptis, plenariè & in toto extradita esse: Ita quòd nihil penitus rerum & bonorum, ad se memoratosq́ pueros minorennes spectantium, apud eosdem D. tutores, coniunctim vel diuisim, ad præsentem vsq́ diem sit relictum. Itaq́ prædictus N. pro sua suorumq́ præfatorũ cohæredum sorte, ipsos D. tutores quietat, liberosq́ pronunciat, de

ratione facta, de præfata datiua, delegataq; siue testamentaria tutella & cura, bonorum administratione, & rebus omnibus singulisq; modo præmisso acceptis, perpetuò & in æuum. Promittens, ac se sub omnium bonorum suorum mobilium & immobilium, ex paterna, materna, aut alia quacunq; successione, vel quomodocunq; ad se pertinen, hîc Cracouię & vbiuis locorum habitorum & habendorum oppignoratione obligan, de & ꝓ auertenda omni impetitione & molestatione, tam minorennium cohæredum suorum, quàm etiam quarumcunq; aliarum personarum. quę contra eosdem D. tutores eorumq; hæredes & posteros omnes oriri vnquam possint, occasione administrationis tutellę curæq;, rationis redditę, ac occasione omnium rerum, & bonorum, quę per eosdem D. tutores iuxta tenorem Inuentarij & rationis, eisdem effectualiter & plenariè extradita sunt.
Quinimo prædictus N. pollicitus est (solenni obligatione interueniente) se intercessurum, euicturum, deffensurumq; proprijs sumptibus, in quibuscunq; Iudicijs, eosdem supranominatos tutores, omnes insimnl, ac quemlibet eorum seorsim, eorumq; hæredes & posteros. Tum deniq; se præsentem quietationem inuiolabiliter seruaturum, tanquam omnes clausulę necessarię, quę temporis

successu contra eam opponi possent, de verbo ad verbum insertę nunc conspicerentur. Renunciando per expressum, omnibus in vniuersum Iuris remedijs, Appellationibus, & alijs rebus subsidiarijs, quocunq; nomine vocitatis, nullis penitus exceptis, sub quocunq; colore & prætextu, aduersus istam recognitionem excogitãdis: ita vt quicquid contra præsentem quietationem, in Iudicio vel extra Iudicium actum, gestum, & attentatum fuerit: id totum debet esse irritum, inane, & nullius penitus roboris aut momenti. Non secus ac si per Sacr. M. R. supræmum instantię Iudicem, in legitimo Iudicio, ex partium controuersiis, ea omnia pro irritis, inanibus, & nullius momenti aut roboris, per suę Maiestatis sententiam, pronunciata & decreta essent. Cæterum ibidem personaliter adstañ, honesta N. prædicti N. vxor legitima, per famatum N. ad id sibi cum præsentaneo præfati mariti sui consensu, sumptum tutorem liberè, verbisq; expressis consensit per omnia in præmissam totam Inscriptionem quietationis, cautionem & obligationem hypothecariam, per suum præfatum maritum, supradictis D. N. & N. tutoribus factam, approbando illam, in omnibus suis punctis, clausulis, & conditionibus. Renunciando insuper per dictum suum assumptum tuto-

Cõsensus Vxoris ad Inscriptionem mariti.

rem, v-

rem, vniuerso Iuri & Priuilegio Dotis, dotalicijq; sui, à marito suo sibi denominati. (idq; quo ad præsentem actum) nolens omnino eodem suo Iure ac Priuilegio dotaliciali, aduersus præfatã Inscriptionem & cautionem obligationemq; hypothecariam, per suum maritum, D. tutoribus, modo (vt præmissum est) factam, vllis modis vnquam vti.

Jest innych wiele Zapisów / około Opiek / wedle spraw y przypadków rozmáitych / które Zapisy / káżdy Pisarz wedle spráwy á zeznánia stron łatwie formowáć może / iáko y quity. Ná których iż iednák Opiekunóm ku słusznemu zámknieniu trudności swoich / które z strony Opieki mieważą / nie máło należy: położyłem thu tylko tákiego quitu ostrożnego kstalt / Láćińskim iezykiem / wedle którego inne quity łatwie sobie kożdy formowáć / y ná Polskié chceli przełożyć może.

Zrzucenié z rzemieſtá Dla Pſá y Kothki.

Sá/ ieſliby ktho zábil / álbo kthóre inné źwierze/ które by mu ßkode vczynić miáło / karánia zá to nie ma żadneg odnośić/ ieſli dowiedźie przyśiega/ iż to zá potrzeba wobrónieniu ſwoiéy ßkody vczynił. Nápiſano Specu: Saxo:Lib:ij, Artic: 123 in Textu. Interficiat ſi quis canem, vrſum, vel aliud ſimile animal, ſibi nocere volẽs, manet indemnis. ſi iuramento ꝓbare audet, quòd cauſa neceſsitatis id fecerit. A w Glóźie miánowićie dolożóno: Ieſliby kto ránił Pſá w przednia noge/ ábo w bárk/ á dowiódlby thego dwiemá pálcy przed Pánem Bogiem/ iże tho zá potrzeba w obrónieniu śiebie ábo ſwoiey ßkody vczynil: nie ma ná tym nic ßkodowáć.

☞ Thu Rzemieslnicy ná Miásteczkách w Céchoch swoich / nie pámietáia ná tho Práwo/ábo też o nim nie wiedza/ gdy tego ktory w obrónieniu swoiéy szkody / Psá ábo Kotkezábÿe: karza nie pobożnie / rzemiesło mu odeyma / y nie beda go miedzy soba ćierpiéć / iákoby iákiégo bezecnégo człowieká. A mężobóycá/ Cudzołożnik/ piiánicá/ gracz/ łupieżcá / gdy iedno zá swóy zły vczynek pieniadzmi iáka nagrode vczyni: á drugi też żádnéy nie vczyni / łatwie sobie v nich wine przeiedna. Już miedzy niemi bedźie ták dobry iáko y piérwéy. Wielkié w thym nie baczenié miedzy Rzemieslniki / kthóre nie wiedźiéć skad sye miedzy nié thák bárzo wkorzeniło / iże człowieká o bestya hániebniéy / ná dobréy sławie / ná żywności karza/niż o ty wystepki / o które pan Bóg nie tylko ná żywnośći / ále y ná gárdle kárác kazał. Przełożeni/ Rádá mieścka (pod kthórych zwiérzchnośćia Céchowie sa) mieliby ná to pilné baczenié miéć. W czym v Rzemieslników w Céchoch nierzad widza/nie dopuszczác tego: dróge im do Sprawiedliwośći pokázác / á náuczyć iáko sye spráwowáć máia. Bo óni wedle Práwá máia być posłuszni Burmistrzowi y też Rádźie mieśckiéy. A nie tylko óni/ ále y wszyscy w pospolitośći Mieszczánie / máia być pod posłuszeń-

¶ Niepobożné karánie o Psá.

Pospólstwo ma być pod posłuszeństhwem Radźieckim.

ſtwem Rádzieckim / dosyć czyniąc swoiey przy=
śiedze. Ták Práwo vczy Iure Munici: Articu: 19.

☞ Aleby kto spytał. Jákaż ma być nagro=
dá zá Psá? Powiedziałeś / iż / iesli ktho zábije
psá / á przyśięże iż to w obrónieniu swoiey ßko=
dy vczynił / tedy ma być wolén. A kiedy kto v=
myślnie zábije Psá / iákoż ma być karan. Bo so=
bie drugi waży psá iáko kóniá / y ßácuie go sobie
bárzo drogo / dla pożythków y kunßtów iego:
gdy mu dómu ſtrzeże / złodźieiá od dómu odßcze=
ka / Przepiórke vgoni / káczki doplynie / ślademPá
ná naydźie / kálethy / suknie rußyć nie da / y inne
krotofile czyni: dla których go Pan z sobą zá ſtół
sadza / y teyże mu potráwy z tálérzá dawa którą
sam iada: wiec tego nie kárác kto ij zábije ze zło=
śći / á ón ná niego áni záßczeknie? Tákże y o
Kotke bárzo śye gniewáią / gdyż óná théż wielki
pożythek czyni w dómu / myßy / ßczurki łowi: á
ták wielkie plugáſtwá z dómu gubi. wiec thego
nie kárác / kto ią zábije? A w tym ieſt Práwo opi=
sáné / czytay sobie ná mieścách / wyżßey námie=
niónych / choćby téż vmyślnie zábił / tedy zá to ná
dobrey sławie nie ma być karan / áni z rzemiesłá
zrzucón: ále go zápłáćić winien. Dołożóno tám
ießcze / Znák po kthórym vmyślnie zábićie psá po=
znáć może / to ieſt / iesli go w zad ránił. Bo tu iuż

¶ Kto psá v=
myślnie zá=
bije / iáko ma
być karan.

znák ieſt

znák iest nieiáki/ iż vćiekáiącégo/ á nie szkodzącégo vderzył. Si in partem posteriorem vulneratus sit canis, non potest sine damno manere.

Exoluere enim Canem oportet cum Statuto Vergeldo, vel secundum valorem et estimacionem, si statutus vergeldus non sit. Spec:Saxon:Lib:iij, Artic:49.

¶ By też to Práwo nie było/ y sam przyrodzóny rozum mógłby od tego okrućieństwá odwieść. Człowiek iest rzecz nie przepłácóna: Zábiie go kto/ choć też y vmyślnie/ przychodzi do tego mężobóycá/ iż zá nagrodą pieniężną/ miéwa mieśce miedzy poczćiwémi: tákże cudzołożnik/ drapieżcá/ y inni złoczyńce. A o psá/ który do Człowieczéy ważnośći/ żadnégo przyrownánia nie ma/ oprócz ćielesnych zmysłów/ iż tákże widzi/ słyszy/ czuie: człowiek ná dobréy sławie ma być nárušzóny/ z vczćiwégo zgromádzenia wyłączóny/ żywność mu ma być odiethá: kożdy łatwie vznáć może/ iesli to wedle Bogá á miłośći krześćiáńskiéy Rzemieślnicy miedzy sobą then obyczay wnieśli. Musiał to ten piérwéy wymyślić/ kthóry sobie psié kunszty zá osobliwą krotochwile miał/ á psá wiecéy niż człowieká szánował.

Nie mówię o thego/ kthóryby zábiwszy iednégo

psá/chćiał drugié bić : themu by iuż przyſtało/ iedno rzemieſło odiąć/á drugié przy nim zoſtáwić. Ale kthóry zábiwszy zá iáką przyczyną iednégo psá / kthemu ieszcze sprzygody/ choć téż y vmyślnie / żáłuie tego/ iednánia ſzuka/nágrodźić chce/ ábo téż wedle Práwá okázáć chce / iż choć zábił/ szkodowáć ná tym nie winien. Przedśie tho nań wieść chceſz / áby rzemieſłá oſtradał / o dobrą mu ſławę ſtoiſz : nie w miłości krześćiáńſkiéy chodźiſz / czyniąc nád Práwo Boże y Ludzkié/ burząc ſye przećiw brátu twoiému z nienawiśći/ álbo z zazdrośći. Bóg kazał bydle zá bydle dáwáć : Ludzkié Práwo każe płáćić: A ty z rzemieſłá zrzucaſz/o ſławę przypráwiaſz. Co czyniąc/ ſam więcéy grzeszyſz/ niż ten co psá zábił: y dálekoby przyſtoyniéy/ áby ty zá tákowym okrućienſtwem / które nád brátem twoim przećiw Bogu y Práwu ludzkiemu czyniſz / ſam z rzemieſłá był zrzucón/ y z pośrzodku cnotliwych wyłączón.

Dobrze ieden Pan w Polszce w Mieśćie ſwoim vczynił / gdy ſye dowiedźiał/ iż Szewcy nie dopuśćili robić rzemieſłá iednému miſtrzowi miedzy ſobą / iż Psá kopytem zábił/ w then czás gdy mu był kołacz z máſtem vchwaćił. Kazał w mieśćie zápuśćić śiéći ná pſy w Swieto/ kiedy rzemieślnicy ſchadzki miewáią. A gdy ich niemáło

nágnánych było: roſkazał wſzyſtkim ſzewczégo Céchu / poczawſzy od ſtárſzych áż do młodſzych áby kożdy po pśie zábił : co wſzyſcy vczynić muśieli. A iżby byli od Przełożónych w mieśćie nágány nie mieli / muśiał y Burmiſtrz y Ráyce po pśie zábić / y ſam theż Pan ná oſtátek pſá zábił / chcąc im to pokázáć przykłádem ſwoim / áby tho ználi / á dobrze ſye náuczyli / iż pies beſtya nigdy tego nie godźien / áby człowiek w thákiéy zgárdźie á odrzuceniu dla niego być miał. Tákże gdy wſzyſcy po pśie zábili / vczynili ſye wſzyſcy krom żadnych Przywileiów iednáko godnemi / y poczćiwemi / nie ináczéy iákoby theż ſárny ábo záiące w śieći / będąc / ná nalepſzym myſlictwie / pobili. Dopiéro ſámi ná ſobie poználi / iż nieſłuſznie nád brátem ſwoim czynili / gdy go dla pſá z rzemieſtá zrzucáli / á práwie iákoby bezecnym czynili. Acz ieſt ſrómothna rzecz pſá zábić y bárzo podeżrzána. Bo kiedy ktho czyiégo pſá zwłaſzczá dómowégo zábiie / w tym ieſt podeżrzány / iż ónego czyy ieſt pies / chce okráść : ponieważ mu zábił pſá / kthórégo ſtróżem dómowym názywáią. Y przed pánem Bogiem ieſt tho rzecz brzydliwa. co ſye téż pokázuie z ónych ſłów v Ezáiaſzá / gdźie miedzy innemi podobieńſtwy / którémi pokázuie / iáko ſye Bóg ónemi offyárámi ludu ſwo- ¶ Pſá zábić ieſt ſrómotna rzecz.

tego brzydził: pokazał téż y podobieńſtwo o pśie
Esaię vltimo. mówiąc: Ktoby offyárował wołu/iákoby czło=
wieká zábił. Ktoby offyárował owce/ iákoby
pſá zábił. A gdyż to rzecz ieſt przed pánem Bo=
giem sproſna á omierzła/przed ludźmi ſrómotna:
káżdy ſye wárowáć ma/ áby tego prożen był.
Wßákże/nie táki to ieſt wyſtepek o pſá/ áby
człowiek/ ſtworzóny ná Obraz Boży/ ták hánie=
bnie odrzucóny być miał. Exoluere enim canem,
non artificio deponere, oportet.

TAkiby miał być Wargelt ábo nagrodá zá
Pſá. Nápiſano Spec:Saxon:Lib:iij,Art:51.
¶ Wargelth zá pſá. in Textu: Canis cuſtodiẽs curiam ſeu canis fundi,
ſicut & is qui ouile ſequitur,tribus ſolidis exoluit.
A Glózá wedle ſtárégo Textu powiáda: Canis
fundũ cuſtodiens,vno ſolido,paſtoricius verò tri=
bus exoluitur ſolidis. to ieſt/Pies/który ieſt ſtróż
Solidus, w Práwie / co ieſt. domowy / y pies co przy Páſtérzu chodźi / owiec
ſtrzeże/Trzemi ſolidy bywa płácón. Solidus we=
dle Práwá Száſkiégo / niekiedy Dwánaśćie pie=
niedzy Polſkich/niekiedy téż Czérwony złoty wa
ży. Iuż tu około płácenia Pſá/chocby ſye ro=
zumiał Solidus, złoty / choć Dwánaśćie pienie=
dzy: przyſtoyniéyby / ieſli ináczey nie może być/
Trzy złoté zá pſá/ nalepßégo ſtróżá y nakrotoch=

silnieyszégo kunstarzá dáć / niż rzemiesłá y wszy/
stkiéy żywnośći ostrádáć. Wszákże tá płácá we/
dle psiéy godnośći/wyznániu ludźi/rostropnych
záleży. Tákże y Kotki. Ták nápisano: Si statutus
vergeldus non sit,tunc secundum valorem & æ/
stimationem.

¶ Nápisano Iure Municip: Articulo 44 in glosa.
Dla czego ma być zrzucenié z rzemiesłá/ iż/ iesli/
by sye kto vpornym á nie vkaránym w Céchu v/
kazał: tedy go Stárszy do Rády máią opowie/
dźiéć / á Rádá wedle zásłużenia ma go skáráć / y
z rzemiesłá złożyć : którégo potym nie może robić
áż zá dozwoleniém Rády. A iesliby sye ieszcze
wiecéy vpornym / nie vkaránym vkázował prze/
ćiw Céchowi wiecéy wykraczáiąc / á tho stárszy
pod swémi przyśięgámi zeználi: iuż ná wieki rze/
miesłá nie może robić. Potym iesliby iáko z łá/
ski Rádźieckiéy ku rzemiesłu przyszedł : Rzemie/
sło swoié będźie mógł robić. Ale iuż bez nágány
y nárusżenia poczćiwośći nie może być : iuż áni
świádczyć/áni w Céchu skárżyć/ áni miedzy mi/
strzmi bywáć/áni vrzędu miéwáć może : y o rze/
miesło łatwie go zás káżdy przypráwi. Tákiego
łáćinnicy Iure priuatum zową.

¶ Wieléby innych obyczáiów przypádło podo/
bnych / przećiw którym by sye godźiło niéco mó/

wić/ które

¶ Zrzucenié z Rzemiesłá dla czego ma być.

wić/ ktho're rzemieślnicy miedzy sobą nie słusznie zachowáią / nie wedle Prawá / nie wedle Wielkierzow / nie wedle Przywileiow/ iedno z swoie-go włásnego postánowienia / á obyczáiu zástárzałego: iáko o wypráwowániu psiey skory / iż sye iednym rzemieślnikom godzi wypráwowáć/ á drugim nie godzi. Tákże o Láziebniczych ábo Bárwierskich dźieciach / ktorych w rzemiesłá nie wiem s ktorey przyczyny nie przyymuią. Jeśli dla tego / iż Bárwierze około zdrowia człowieczego chodzą/ to nie słuszna przyczyná: nie wiem czemu by miał być godnieyszy Kowal co końmi bestyą lecży niż Bárwierz co około zdrowia człowieczego pracą ma ? Ná ten czás dosyć iest tho námienić / ostátká sye mądrzy domyślą/ y co iest niesłusznego obaczą.

Pies kiedy szkode vczyni / Pan iego co zá nagrode winien.

WSá kthoby chował / á on pies iáką szkode vczynił / człowieká ábo kthore iego zwierze vkąsił/ ochromił/ziadł: tedy ten czyy pies iest / winien szkode nagrodzić/wedle vstáwioney płacey/ ábo wedle słusznego szácunku szkody. A to iesliby one-

go psá od-

go psá / od ónégo czásu ktho:égo ßkode vczynil/ przyiął do śiebie. Ale ieśliby go od tego czásu kthó:égo ßkode vczynil / od śiebie wygnał / nie chcąc go dáley chowáć áni kármić áni poić / nie winien będźie ßkody. A ten kto iest vßkodzóny/ weźmie go sobie zá nagrode / ieśli chce. Wßákże ieśliby vßkodzóny/sámotrzeć mógł dowieść prze ćiw ónemu czyy był pies/iż do tego czásu któ:égo sye ßkodá stáłá / iego był / winien ßkode nágrodźić. Ták w Texcie stoi Iure Municip:Arti:123.

IEśliby czyy pies gónił bydle przed dómem ná vlicy á ßkode vczynil / Pan ónego psá winien ßkode nágrodźić.

IEśliby pies ná vlicy mężczyzne álbo biáłą głowę obráźił: á obráżóny psá ónego zábił álbo ránił / nie mogąc sye ináczey gwałtowi obrónić/nie winien ßkody: ieśli iáko Práwo nieśie tego dowiedźie/iż to w obrónie vczynil.

WIlk/ Niedźwiedź/ Lißká/ Ryś/ Leopárd/ Lew/ieśliby ßkode vczynil / Pan ich nie może być od nágrodzenia ßkody wolen / choćby óno źwierze chćiał wygnáć. A to ieśli vßkodzóny sámotrzeć dowiedźie / iż óno źwierze áż do

czásu ßkody chował. Przyczyná tego iest/iż tákowych bestyy ßkodliwych niegodzi sye chowáć. Przeto ten kto ie chowa/winien ßkodę nágrádzáć wedle ßácunku.

MONOPOLIVM.

IOdoci DAmuderij i praxi rerum Criminalium.

ONOPOLium Gréckim słowem zową/ Wystep táki w Rzeczypospolitéy / kiedy ktho sam ieden álbo kilká ich / zmówiwßy sye w towárzystwie / zákupuią iáka rzecz / kthórą potym sámi ku swoiému pożytkowi/iáko chcą przedáią. Tákié zákupowánié/iáko wielką ßkodę pospolitému człowiekowi przynosi/ stąd sye pokázuie / iż hnet wßystkich rzeczy / wielka drogość przychodźi/zwłaßczá ónych/które sam ktho ieden álbo dwá/zmówiwßy sye zákupuią. Dla tego ten wystemp Práwá bárzo karzą. Abowiém ná ty wßystki Kupce/kramárze/przekupnie/ kthórzy

ná swoim

ná swoim kupiectwie/ thák sye spráwuią/ iż táiemne porozumienié miedzy sobą máiąc/ sámi wszystki rzeczy/ták ku iedzeniu y piciu należące/ iáko thèż y towáry wszelkié zákupuią/ ná zákupowánié záchodząc/ áby potym ony zákupióné rzeczy/ Sąśiádóm swoim drożey/ wedle swéy woléy przedawáli: poniewaz óni wielkich szkód y wielkiéy drogośći są przyczyną: iest ná thy wszystki karánié opisáné/ áby wzgledem wystempku/ wedle vznánia Vrzedu/ Jmienié ich ná Królá brano/ álbo od Miástá odkázowano/ álbo z ziemie wyganiano/ álbo/ iżby sye wiecéy kupiectwem nie obchodźili.

¶ Monopolia szkodliwé barzo Práwá karzą.

Zakupowánié thèż w ten czás bywa szkodliwé/kiedy ktòrzy chytrze temu zábiégáią/ áby Wieścy ludzie/ rzeczy stráwnych ná Targ nieprzywożili: ále sámi do nich záieżdżáią/ áby tám skupowáli/á potym do dómów swoich przywióższy/z nienaglá pospolitem ludźióm po swéy myśli przedáią. Ná tákié/Práwá wine opisuią/dwádźieśćiá zlotych we złoćie/ z nágrodzeniém szkody/ktòrąby Rzeczpospolita stąd podieslá.

¶ O Monopolia/ káżdy skárżyé może

KV oskárżeniu thego wystepku w zákupowániu/ kożdy ma być do Vrzedu przypu-

ßczón/chocby też táka osobá byłá/ktthoreyby sye o iáki wystemp zá iáką przyczyną / nikogo winowáć niegodziło. O tákie Monopolia winowáć może/in genere kożdy.

☞ Wßákże tu iż żaden wedle Práwá nie może być ná to przymußón/ áby swoie Zboże/ abo inné żywnośći przedawał / trzebá przy tym wystempku zákupowánia y przedawánia dobrze bácżyć / co ma być dozwolóno: Jesliby kthóry kupiec wynośił álbo wywoźił te kupią/kthoreyby obfitość miał/ w ten czás/gdy by też inßy tákąż rzecz długo przedawáli : thego Práwá nie przymußáią/ áby swoie rzeczy tániey przedáwáć miał / niż kupił/ ábo nie pierwey przedáwáć ażby drudzy sprzedáli / álbo áżby ku przedániu wykłádáli. Abowiém kożdému godzi sye z prácey swoiey zysku nábywáć/á wedle targu sye záchowáć. Wyiąwßy by táka potrzebá álbo drogość przypádłá/iżby ludzie dla niedostáthku żywnośći o zdrowie przychodzić mieli. Tám w tákowych przypadkóch Przełożeni / thákich rzeczy zwłaßczá stráwnych/ pewną płacą vstáwić mogą: á wywoźić ich nie dopußczáć:zábiegáiąc przez to/áby ludzie/dla niedostátku żywnośći/nie gineli.

Ktoby

KTo by czáſu Woyny / żywnośći ſwoiéy nie znaßał/ álbo indżie wywoźił/ niżli do Woyſká Páná ſwoiégo / áby indżie drożéy przedawał: táki ma być karan zábrániém máiethnośći ná Królá/y wygnániém z ziemie. A ieſliby ty ſtráwné rzeczy do Nieprzyaćielſkich zamków ábo miaſt pothaiemnie wynośił / álbo iákimkolwiek obyczáiem/ choć przez śie choć przez inßégo podawał: tháki iáko zdraycá Oyczyzny ſwoiéy/y iáko winny Máieſtatu Królewſkiego / ma być ná gárdle karan/ y máietność iego ná Królá ma być zábraná.

Wywożenié żywnośći.

KToby czáſu drogośći zá pieniądze / álbo iáko chytrze wywoźił żywność z ziemie/ z miaſth/ nád zákazánié/ iżeby indżie drożéy przedał / then ieſt iáko zákupień w Rzeczypoſpolitéy ßkodliwy / y ma być wedle vznánia wyſtempku karan / á zwłaßczá ieſliby z ónego wywożenia/ Rzeczpoſpolita wielką ßkodę miáłá.

RZemieſlnicy w téyże winie ſą / ktorzy miedzy ſobą iákié ſtátuty nieſłußné / Sąśiedzkim miáſtóm przećiwné ſtánawiáią/ zá kthóremi robotę ſwoię ſąśiádóm ſwoim / drożéy niż pobożny zwyczay nieśie przedáią / álbo thákié zmo-

wy miedzy sobą czynią / áby żaden roboty swo-
tey tániey nie przedawał/iedno wedle ich vchwa-
ły. Toż ma być rozumiano o Lekárzóch / Ap-
tekárzóch / kthórzy tákże miedzy sobą niesłusznymi Contráktý Rzeczpospolitą obciążáią / wy-
ciągáiąc zá swoie drógi do chorych / zá lekárstwá
niepobożną płacą/ bacząc tho / iż kożdy chcąc zá-
chowáć zdrowie/dalby wszystkie máietność swo-
ie. Thákże Rzeźnicy/ Piekárze/ Kárczmarze/
Szynkarze / y pospolicie wszyscy iácykolwie rze-
mieślnicy y hándlownicy / ktorzy táiemnymi ro-
zmowámi miedzy sobą stánawiáią co tákiego/
co iest ku ich własnemu pożytkowi/ á ku vbliże-
niu Rzeczypospol. wszyscy y kożdy z osobná / má-
ią być karáni/wedle ich máietności/wedle Con-
stitucyy/ á vznánia Vrzedu/króm żadnego ochy-
lánia/ Aby sye ták przećiw drogości/ kárnośćią/
záwżdy zábiegáło / kthóra ni skąd innąd wiecey
nie rośćie iedno stąd / kiedy ieden kto álbo dwá/
zmówiwszy sye/ iedne rzecz sámi zákupuią/ á po-
thym nie pobożnie przedáią / nie máiąc żadnego
baczenia ná pobożność Krześćiáńską / iedno iż-
by sye spánoszyli/drą bliźniego swego/ przedawá-
iąc wyższey zá troie pieniądze/niż sámi kupili:któ-
re drapiestwo pothym poczćiwym zyskiem sobie
názywáią. A wynaszáią sye thák dálece tákim

Rzemieślników postánowienia szkodliwe/ są też monopolia.

Monopolia/ máią być karáne / króm folgi.

zákupowániém/ iż nie tylko tho ná ludziách/nád swoie summe wyciągáią / czymby swoiému zbytkowi/ w pyßnym mießkániu/ w koßthownym vżywániu/ w biesiádach / w zbytnich vbiorach/ dosyć czynili. Ale czymby też sobie Vrzędy sposobili / y przyiázni v nich iednáli / áby im tákich y innych fortelów dopußczáli. Czynią to rownie iáko on Verres / ktory nie tylko dla tego kradał/ áby swoiému zbytkowi dosyć czynił / ále iżby też stąd miał to/coby obrónicóm swoim tákże y Sędziom dawał / áby przez to karánia zá swóy wystempek łatwiey vchodził. Gdyż thedy tákie Monopolia/ są wielką zarázą w Rzeczyposp. vbogié ludzi ießcze wiecey vbożą/y miłości Krześciáńskiey bárzo są przeciwné: máią być w mieście spilnością strzeżóné y brónióné. Nád to/ Przywileie/Constitucyę/iesliby miedzy kupcy álbo rzemieslniki tákié były/ktoréby sye ku własnému czyiemu pożytku ściągáły / z ßkodą Rzeczypospolitey/miáły by być kássowáné / wniwecz obrócóné. Bo vczćiwému człowiekowi nie przystoi ßukáć własnégo pożytku z cudzą ßkodą. A iest táki Belua non homo. iáko ieden powiedział: Nomine & figura homo, re belua est. qui sua commoda, aliorum incommodo quærit.

Rzemieslnicy

Iure Munici: Articu:44. in Glosa.

RZemieślnicy w swoim Cechu / nie mogą żadnego Wielkierzá / miedzy sobą vczynić / áni żadnego postánowienia ku pożythkowi Cechowému / krom przyzwolenia Rádzieckiégo / álbo páná swoiégo / álbo tego kthóryby nád miástem zwierzchność miał. Co ma być rozumiano tám / gdzieby ná co w wielkich rzeczách potwierdzenia potrzebowáli / thám nic sámi stánowić nie mogą. Ale w spráwách máłych ktore sye nie ściągáią ku szkodzie mieyskiey pospolit. thám bez potwierdzenia stánowić mogą. Przetho iesliby mistrzowie w Cechu ná iákie swoie vstáwy Listu potrzebowáli. Albo iesliby list od miástá ná iáką wolność sobie dány strácili / máią inégo od Rády żedáć. Ale iesliby oná wolność od Królá im byłá nádaná / tákiey Ráyce ku potwierdzeniu żadney mocy nie będą mieć / iedno sam Król.

Rzemieślnicy / nie mogą nic stánowić krom przyzwolenia Rádzieckiégo.

RZeźników postánowienie w Máydeburku to záchowuią. Naprzód Ráycóm y ich Vrzedowi winni przyśiądz / iże óni Rzemiesło swoie / y pospólstwo thák chcą opátrzyć / áby żaden w Cechu żadnégo bydłá wrzedliwégo ku przedániu nie śmiał bić. Kthóryby to przestąpił / táki y miástu y Cechowi wedle Wielkierzá álbo vstáwy przewini.

Rzeźnickie vstáwy około bićia y przedawánia bydłá.

Iesliby

JEsliby bydło było ránné/ kłóté/ krwáwé/ z świeżą rāną/ nie ma być ku przedániu bité/ áni wykłádáné/ króm przyzwolenia stárszych mistrzów. Ktoryby to vczynił/ przewini miástu y Cechowi. Mieso bitégo bydłá/ solóné/ álbo wedzóné przedáwáć może. A iesliby ónego przedáwce ktho obżáłował/ iż óno mieso kthóré przedáie/ iest bydlećiá chorégo/ álbo iż zákazáné przedáie: tháki obwinióny/ bliższy bedźie sam o-déydź przyśiegą/ niżby go kto pokónáć miał.

JEsliby Mistrzowie Rzeźniczy v kogo mieso zástáli bydłá chorégo/ kthóreby sye nie zdáło być godné ku przedaniu/ á zákazáli áby go nie rąbano/ ále iżby ták záwieszóné było/ do tąd ążby vznano/ iesli sye godźi przedáwáć álbo nie: á vznanoby iż sye nie godźi przedáwáć/ á óno potym bydle obaczyli ná sztuki być zrąbáné nád zákazánié swoié: thedy choćby ié przedał/ choć nieprzedał/ przewini wedle vstáwy. Tákże bydle/ iesliby z robothy było zádawióné/ nie godźi sye ku przedániu/ iesliby to od mistrzów było doświadczóno. A iesliby ktho zádawióné álbo kthóré inné ku przedániu niegodné/ iáwnie przedawał/ choć świeżé/ choć słóné/ choć wedzóné/ przewini Miástu y Cechowi.

IEſliby kto w Céchu od ſwéy bráciéy przed ſtárſzemi był oſkárżón / á vczynkiemby ſye tho o co go winuią nie pokazáło / áni by go ná thym záſtano: ieſliby ſye przał / bliſzſzy będźie odéydź wedle Práwá. A ieſliby ſye vczynek pokazał / tedy ſkárżący bliżſzy go pokónáć. ¶ Ty wſzyſtki rzeczy wyżſzéy opiſáné / dwá miſtrzowie ſtárſzy winni opátrzyć : przeſtępce / Burmiſtrzowi y Ráycóm opowiedźieć / áby wedle przewinienia był karan. Tóż ma być rozumiano o wſzyſtkich innych śniednych rzeczach / ieſliby ieſtrho fálſzował / álbo przedáiąc w czym wyſtąpił / ma byc wedle vſtaw mieyſkich karan / álbo przed Przyśiężniki poſtáwión. Albo v Pręgiérzá wſádzón / álbo innym karániem karan. iáko kedy ieſt obyczay ták wyſtępné kárác.

W iáwnym vczynku / Powod bliſzſzy pokónáć pozwánégo.

¶ Tákże Krámárze przekupniowie / wſzeláKich rzeczy / Jedwábnych / płóciennych / y inné kthóreykolwiek kupiéy / y Rzemiéſlnicy / kthórzyby kolwiek w mieśćie byli nálezieni / pilnie máią chowáć Wielkiérze / y to coby kolwiek miſtrzowie w Céchu zámknéli / pod winámi wyżſzéy námienionémi: Wſzyſtko to miſtrzowie máią moc opátrzyć / kárác / ilé ſye nie wściąga ku pieniężnéy winie / ku karániu / v Prągi / álbo in-

¶ V Prągi / nikogo niebią iedno o złodźieyſtwo.

nemu zwykłemu karániu/o ktorych sámym Ráycóm Sąd należy. Ku téy rzeczy iáko sye stárszy w Céchoch z nieposłusznémi spráwowáć máią/iest nieco opisano w tych Przydatkách pod Tytułem/ o Zrzuceniu z Rzemiestá dla Psá.

KRamárze théż y Rzemieślnicy w Mieściéch mieszkáiący/ choćby wszystkie podatki mieyskié/ strożné/ y inné brzemioná odpráwowáli/ nie mogą żywności zábrániáć inszym kramárzóm/ Rzemieślnikóm/ z ind przychodniom. Wyiąwszy by óni kramárze/rzemieślnicy w mieście mieszkáiący/ osobliwy ná tho Przywiléy od Królá nádány mieli/ y okazáli by osobliwé wolności ná to/ kthóremi by im tho mogli zábronić. Nápisano o tym Iure Munic: Art: 44, in Glosa.

Apellácye: Sentencye.

Apellácya dla czego náleżioná.

APpellácya/ iest náleżioná/ dla dwoiéy przyczyny. Albo dla złośći/ álbo dla prostośći tych ktorzy Sentencyę wydáią: áby tho co iest od niższégo Se-

dziégo ze złości álbo z prostości skázano / przez wyższego Sędziégo było popráwióno / álbo zepsowano.

Apellácya/ nie ma być nikomu brónióná. Niektórzy Láwnicy mniemáią/áby tho było ku ich zelżywości/ kiedy kto od ich skazánia Apelluie. Tákich Práwo názywa / SCAbinos fatuos. A niektórzy w tym są ták bárzo vpomi y niebáczni / iż rozmáitemi obyczáymi / grożbámi/ pienieżnym zakłádem / thému zábiégáią / áby od ich skazánia nie ápellowano. Co nie ma być/ ále wolno iest káżdému ápellowáć/kto sye iedno czuie być skazániém Przysiężniczym obćiążóny. Abowiém nie dla tegoć ten dostáteczńie vmié Práwo/ iż iest Przyśieżnikiem: y owszem wiele ich naydzie/bárzo prostych/kthórzy tylko w Láwicy záwadzáią. A przydawa sye/iż ći co przed niemi stoią/ lepiéy Práwo rozumieią/ niż óni. Przeto sye nie máią gniewáć / áni tho ku swéy zelżywości rozumiéć/kiedy od ich Sentencyéy ápelluią. Nápisano o tym Iure Munici:Artic: 14.in glosa.

§ Apellácyéy nie máią nikómu brónić.

§ Sędziowie sye/ nie máią gniewáć kiedy od nich ápelluie.

Apellowáć sye nie godzi od ostátnich Sędziów / ná tho wysádzónych / iáko są v nas Kómmisarze z Sześći miast ná tho vprzywile-

Apellowáć sye nie godzi od ostátnich Sędziów.

iowáni.

iowáni. A iáko Swar/ták zágrodzenie ápellácyam/iest dla tego vczynióne/ áby stróny swarów práwnych rychły kóniec mieli/áby iuż rzecz przez Dekrét ostáthnich Sedźiów / osądzóna/ skutek swóy ná dálszym dniu wźiełá. Juz ná dálszym dniu nic innego nie ma być/iedno Exekucya. Apellowáć iuż dáley nie może. Wyiąwszy by Vrząd Exekucyą skrzywdą czynił/nie ták iáko Dekrét w sobie omawia / tám áppellowáć może/ Et in Executiōe rei iudicatę, iáko nápisano C.de Apellationibus. Ab iniuriosa Iudicū executiōe apellare licet, à modo exequendi. Ale tu Prokuratorowie nie wiedźieć skąd wwiedli w obyczay/ iż thám gdźie nic innego nie ma być iedno Exekucya/przyczyniáią sobie niepotrzebnie dálszych postempków/ to iest/ iesli stróná ná dálszym dniu z Dekrétu ostátnich Sedźiów nie stánie: z nowu ią przezyskuią / pozywáiąc trzy kroć do rzeczy osądzóney/ ná vpad/ná fántowánie pytáiąc/ thák iákoby nigdy nic przećiw strónie Práwem nieotrzymáli. Kthóry postempek nic innego nie iest/ iedno iáko kiedyby ktho przećiwniká swoiego zwyćiezónego / álbo ná poły vmorzónego / ná sye ożywiał/ á mácał iesli ieszcze żyw. Bo stych postempków niepotrzebnych / wiele kroć sye przydawa / iż przećiwnik przyczyne sobie do ápellácy-

Ná dálszym dniu Exekucyéy / kiedy może ápellowáć.

Postempek ná dálszym dniu wymyslny.

ey łatwie naydzie/ktora go doydz może: y po wlecze spráwiedliwość ták długo/ iáko y pierwey. A ónoby przećiwniká swoiego spomego/ Spráwiedliwośćią swoią/ lepiey Exekucyą dokonywáć/ á niż go nie potrzebnym postempkiem ná sye ożywiáć. Jesli ná dálszym dniu stánie/ nic tám nie ma być znawiano/ iedno áby sye rzeczy osądzoney dosyć stáło.to iest/ áby ten kthory iest przewyćiężony/ naprzod zwyćiężcy nakład Práwny odłożył: pothym zárázem w głowney rzeczy dosyć czynił/ thák iáko pospolićie w Dekréćiech ostátnich Sędziow piszą.Partem victam in litis expensis condemnamus.earum solutionem in termino diei vlterioris sex septimanarum victori præstandã pronunciamus.Deniq; ad sententię nostrę executiõem, in præfixo termino diei vlterioris,sex septimanis faciendam,partes ad Iudiciũ primę instantię remittimus. A gdzieby nie dosyć czynił/áby tám zostal. A iesli nie stánie ná dálszym dniu/ku dosyć vczynieniu/tedy Powod nic dáley sye nie ma wdáwáć/ iedno to niestánie/ á nie dosyć vczynienie v Woytá ná dálszym dniu/ kiedy słonce záchodzi/ dáć zápisáć. Potym názáiutrz álbo kiedy chce/ ma onemu Vrzedowi/ ná ktory Exekucya należy/ Práwo swoie vkázáć/ á o Exekucyą prośić/ áby Práwem przewyćiężony/ by

Postempek ná Dálszym dniu iáki ma być.

ny / był ku zapłácie przyćiśnión fantowániém/ w Imienié wwiązániém / álbo ná ostátek / ieśli máietności niemász / więzieniém/ áż do zapłáty.

SEntencya álbo Skazánié / które Sędźia wydáie/iest dwoiákié. Jedno/które bywa nie o główną rzecz/o kthórą iest żáłobá: ále o iáką odmowę álbo żądánie po żáłobie / przed odpowiedźią wrzucóné : iáko kiedyby ktho wysłyszawszy żáłobę / nie odpowiádáiąc ná nie/ wrzucał miásto odpowiedźi/ co innégo/ álbo niesłuszność Pozwu wywodźił / álbo czásu ná rozmyslenié / ná Prokurathorá żądał / álbo sobie co opráwiał / álbo około Gwaru spór czynił/ álbo wywody/ iż kto do czytánia / do świádectwá przyść nie może / y co tákiego podobnégo/ co bykolwiek po żáłobie / przed odpowiedźią wtoczóno było/ óczby sye spór stał/ á skazánié ná to wyszło: thákié skazánié łácinnicy názywáią/ Sententia Accessoria, Interlocutoria. Po Polsku/ może być názwáné/Przytoczné skazánié/od kthórégo nie mabyć dopuszczóná áppellácya/ dla próżnégo przewłóczenia spráwiedliwości. Wszákże/bywáią też tákié Sentencyæ accessoriæ / od których ápellácya ma być dopuszczóná / która sye równa główney sentencyéy / ná żáłobę á ná odpowiedź

¶ Accessoria sententia co iest.

Ab Accessorijs, kiedy ápellácya ma być dopuszczóná.

wydáney/

wydáney/ iáko mówią łácinnicy / habet vim diffinitiue, ktthóra to w sobie záwiezuie/ iż sye ktho króm odpowiedzi wrzuceniém iákiéy rzeczy/może vczynić wolnem/ choć winny / álbo też stronę záłuiącą od dálszégo postempku odegnáć : iáko/ kiedyby ktho wywodził / iż nie winien ná żálobę odpowiádáć / álbo iż temu nie należy żáłowáć. á skazániéby ná to wyszło : od tákiégo skazánia álbo themu podobnégo/ ma być áppellácya dopuszczóna. Bo to skazánié accessorium, álbo interlocutorium iest tákié/ kthórym ieden może śiebie náprawić/drugiégo skázić/ śiebie wolnym vczynić/drugiégo Akcyą zniszczyć. ¶ Drugié Sentencyę bywáią z żáłoby z odpowiedzi ná żáłobę wydáné/tháklé zową Diffinitiuas sententias, dla tego ták rzeczóné/iż kóniec spóru/ miedzy stronámi główney rzeczy czynią. A' fine, quia finem controuersię imponunt, damnationem vel absolutionem in se contineñ. O czym też iest w Porządku dotkniono. Fol: 75.

¶ Accessoria sententia, habens vim diffinitiue.

¶ Diffinitiua sententia, co iest.

SEntencya ktora bedźie przynieśióna z wyższégo Práwá ná dálszym dniu / ma być v Sądu przy oblicznośći obudwu stron otworzóná y iáwnie czytaná. Jeśliby kthora stroná ná Roku ku otworzeniu nie stánelá/winę zápłá-

¶ Spráwá o koło Sentencyéy wyższég Práwá / ná dálszym dniu

ći.tákże po wtóre / po trzećié: iesliby nie stánełá/ pómocény rzeczy nie wniosłá / iż ná ten czás stánąć nie mogłá/ skáżą ią ná winę. Potym ná żądánie strony pilnuiącéy / Sentencya ma być otworzóná/ która iesli będźie ku szkodźie tego ktory iest v Sądu/ á ku pożythkowi ónemu kthóry nie stánął/ posłáby nie miał/ kthóry Sentencyą przyiął/álbo ónego(przécz nie stánął) nie wymówił: ten który nie stánął/tráci Práwo swoié. Abowiém / Práwo żadnému nie wdźiecznému nie pomaga. Przetho dla nie wdźięcznośći tráci Práwo swoié. A iesliby stróná / będąc odpowiedną stánełá : thedy iéy Práwo Actoratum przysądźi/to iest żałowánié/ áby byłá powodem/ á ónemu który pierwéy był Powodem / żałowánie odeymie/ á tho nie z strony Sentencyéy ále z strony nieposłuszeństwá. Wszákże théż potym może przećiw iemu czynić. á then sye zás będźie bronił. Iure Munici: Artic: II in glosa

Sentencye które są ważné/ choć od nich ápelluie.

SEntencye álbo Wyroki/choćby od nich ápellowano / ważné są y wiążą czworákim obyczáiem. Naprzód / kiedy ie wydáią óni kthó-

rzy nád ſye wyżſzych nie máią / iáko ieſt Papież / Król. Abowiém ápellácya ma być od niżſzégo do wyżſzego. ¶ Wtóré / ieſliby óni Sentencyą nágániáli / ktòrzy iéy nágánić nie mogą : iáko ſą ći kthórzy ná świeżym złym vczynku bywáią poimáni y do Sądu przywiedzieni / przećiw ktòrym żáłuią ná gárdło. ¶ Trzećié / ieſliby kto Sentencyéy nágánić álbo od niéy ápellowáć zámieſzkał. Bo Práwem náſzym czás ieſt ápellowánia zá rázem póki Práwo śiedźi.

¶ Czwarté / ieſliby byłá wydána od tego / kogo ſobie ktho zá Sędziégo obierze / kthórégo łáćinnicy Arbitrum zową. Bo téż od tego ápellowáć nie może. W tych przypadkách / choćby kto od Sentencyéy ápellował / álbo chćiał ápellowáć / nic mu nie będźie pómocno / wedle Práwá: przedśie Sentencya wiąże / y ma iéy być Exekucya. Prozno ſye ma przećiw Vrzędowi świádczyć Wóźnym / Szláchtą. Specu: Saxon: Lib: ij, Articulo 11. in Gloſa. Iure Municip: Artic: 11.

Sentencye / ktòré nie ſą ważné / choć od nich nie ápelluie.

SEntencye choć od nich nieápelluie / w tych przypadkoch nie ſą ważné. Naprzód / ieſli

ią kto kupił/to iest/ieśli kto w osobliwośći Przyśiężnikowi álbo innému Sędziemu co dárował/áby zá niém skazánie wyszło. Ieśli byłá wydaná w dźień Swiety. Ieśli przeciw osobie/ktoréy v Sądu niemász / á ieszcze sye iego niepostuszeństwo z pozwu nie pokazáło. Bo Sentencyæ przeciw themu/ kogo pozywáią/ á ón nie stawa / są ważné/ choć będą w niebythnośći osoby wydáné. Nád to/ ieśli w Sentencyéy nie są położóné słowá/ ktoréby iednégo álbo wolnym czyniły/álbo wiązáły/ y co temu podobnégo. Ieśli przeciw ónemu iest wydaná/ kthóry ieszcze nie ma Dwudźiestu y piąći lat / á iest bez opiekuná. Ieśli ią wydał Sędźia ten/pod kthórégo zwierzchnośćią/osobá nie iest/któremu to sądźić nienależy/ którégo zową IVdicem non competentem. Ieśliby byłá wydaná od sługi/ od żydá / hæretyká nie wiernégo. Ieśliby Sędźia świetski w spráwie duchowney Sentencyą wydał/táka nic nie wáży. Ieśliby byłá wydaná po innych sentencyach/od ktorych sye stálá ápellácya. Ieśli iest wydaná ná mieścách podeyrzánych / nie vczciwych. Ieśli w wydániu nie iest záchowány iáki porządek/álbo gośćiniec Práwny/kthóry iest w vżywániu : iż álbo sye ná żálobe nie stálá porządna odpowiédź / co zową / Litis contestatio

nem / albo świádectwo nie było spiśáné / áni iáwnie czytáné / y inné porządki álbo gościnice opiśáné/które w zwyczáiu są. Nie wáży też sentencya/ iesli iest przećiw Práwu piśánému / álbo Constytucyam wydána/ si continet expressum Iuris errorem. Wyiąwszy by sye nie pokázował wyrážóny błąd/ thedy choćby skazánie było przećiw Práwu/ iesli od niego nie ápelluie/ wchodzi w rzecz osądzóną/ y wážné iest. Też nie wáży Sentencya/ iesli ią Sedzia wydał/ opuśćiwszy inné towárzysze swoié / którzy spráwe tákže mieli sądzić. Wyiąwszy by to miał wpowczénstwie áby sam sądził. Kiedy też kto nie iest trzy kroć pozwány / álbo (wedle záchowánia ná iákiém punkćie Práwá) iednym pozwem záwitym miásto trzech. A iesliby sámego nie było/ma iemu to być w dómu opowiedziano/ álbo ženie iego.

To Práwo iest około opowiádánia miásto obliźnego pozwania.

Jesli przećiw vmárłému / wyiąwszy by przećiw hæretykowi ábo niewiernému : ábowiém óni y po śmierći/ spocztu wiernych bywáią wyłączeni. A ktoby był wyłączóny/ álbo iáko mówią/ klety/ y po śmierći iego može być około niego bádánié. Jesli co nie podobnégo skázuią. Jesli sam Sedzia iest klethy. Jesli Prokurator fálszywie spráwował : wszákže póty Sentencya wážna iest/ áž fálsz bedzie vznan. Jesli prze-

ciw ßalónému ábo od rozumu odeßłému będźie wydaná/chocby y po sentencyéy ksobie przyßedł. Jesliby óni ktorzy spowinnośći spráwowáć y bronić máią/ pieniądze bráli/ á przewyćieżyć sye dopuśćili. Jesliby theż niepráwy Opiekun spráwował rzecz śieroty/ Sentencya wydána nie może nic vblizyć śierocie. Nápisano o tym Spec:Saxon:Lib:ij,Artic:11.Lib:iij,Art:63. Iure Municip:Artic:11.

Lékárstwo ostátnie/ przećiw obłedliwemu skazániu/ y o ostátnich Sędźiach.

JEsliby kogo Vrząd obłedliwym skazániem vćiążył: vczeni w Práwie do tego dáią náuke y lékárstwo ostátnie. Aby táki obćiążóny kthory od skazánia nie ápellował/álbo mu też áppellowáć nie dopußczóno/vćiekł sye do zwierzchniego Páná swoiego/ pod ktorégo mocą óni są/ kthorzy óno obłedliwé skazánié wydáli: á tám okazawßy błąd ónego skazánia/żądał/ iżeby óne wßystke spráwe przywróćił ku pierwßému punktowi/ w kthorym przed obćiążenim byłá. Aby znowu sam Prza wysłyßał/ wyrozumiał y osądźił/ iáko then ktory pod-

dánému swoiému vcismonému/ nawyższym iest po BOdze Sedziém / máiac wszystko w mocy swoiéy / y bedac swoim poddánym iáko zá iedno Práwo. Zowa tho Przywrócenié/ vczeni w Práwie/ Restitutionem causę in integrum, ad nouam audientiã, qua de Iure subuenitur oppresis ex legitima & iusta causa. Aczkolwiek w Práwie Sáskim o tákim przywróceniu nic nie pisano / y rzadko słychamy/ áby sye kto o to kusił. Wszákże iż vczeni w Práwie the ráde dáia / á in L. Imperialibus o tym pisano. Nie bez przyczyny / tho iest. Byli podobno tácy Sedziowie / kthórzy sye od spráwiedliwośći złośćia álbo dáry / álbo prostośćia / nie pilném spráwy wysłyszeniém / nie dobrym wyrozumieniém vnaszáli. Nie dármo thęż wPráwie położóno/ Appellationes inuentę sunt, vel propter maliciã, vel propter stultitiã eorum. qui sententias pronunciant. Musiáłá bywáć malicia y stulticia. Y dziś tęż tákże sa ludzie iáko y piérwey. A Boże day áby iesscze tácy iáko piérwéy. Nie słycháć ták było piérwéy czesto vciekánia do wielkich pánów pod obróny / ták czestych Mándatów/ wybijánia sye z Iurisdycyy / s posłuszeństwá Vrzedów / Szemránia poddánych przećiw przełożónym / Przełożónych zás nieprzyiazńi przećiw poddánym / Waśni poddánych sámych mie-

Restitutio causę in integrum.

nych miedzy sobą. Wßystki thy rzeczy nie wiém iesli dźiś nie zá thymiż przycżynámi iáko y pierwéy idą. Pánie Boże day nam thákié Sędźié/ w którychby nie malicia áni stultitia, ále bonitas, prudentia, Iurisperitia byłá. Choć nie dokóńcá vmietność Práwá. Bo nie mogą być/ zwłaßczá ná Miásteczkách wßystko vczeni w Práwie Solónowie. Ale wżdy przy namniéy aby bywáli z dobrym s przyrodzenia dowćipem/ Bogá sye boiacy/ Spráwiedliwość miluiący. Bo nie vmiethność Sędźiégo częstokroć bywa vćiśnieniém niewinnégo/ iáko ieden cudnie powiedźiał: Ignorantia Iudicis plerũq; calamitas est innocẽtis. Trzebá rostropnych Sędziów / zwłaßczá ónych którzy inßych wyroki posądzáią / których zową/ vltimę instantię Iudices, gdźie iuż vbogi człowiek gdy sye mu ápellowáć nie godźi / trudno swéy krzywdy popráwić ma / gdźie mu iuż o iego máiethność / iáko mówią/ idźie/ álbo Szách álbo Math. Aby tám byli wysádzáni ludźie státeczni/ w Práwie dobrze ćwiczeni/ wierni/ z dobrym sumnienim / viri in Iure probe versati, qui omnẽ ætatẽ in studio Iurisprudentię cõtriuissent. którzyby swoié látá nie ná czym innym iedno ná náuce Práwnéy strawili. Bo kto sye tego nie vczy / thrudno rozsądek ma dáć álbo co powie-

Iudices vltimę instantię, iácy máią być.

Cerasini Tit. de Apellat.

dźiéć/ kie

Ostátni Sędźiowie w Máydeburku.

dźiéć / kiedy przyydźie spráwá o głównych Artykułoch Práwnych. około ktorych vczeni w Práwie wielé prácowáli. Przeto óni świeci Césárze/Królowie/fundatorowie Praw y Przywileiów / pilnie sye záwżdy ná tho oglądáli/ iákié ludźi ná ostátnié Sądy mieli obiéráć. Otto Césarz/ktory Máydeburskié Práwo dał y vprzywileiował / bacząc iż ná pánstwie swoim innemi prácámi wielkiemi był zábáwióny / prze kthóré w rozsądzeniu spraw/kthóré prze déń przychodźiły/nie mógł dosyć vczynić:obrał Dwádźieśćiá y ośm mężów z Duchownych y Swietskich. Náprzód / cztérech mężów poważnych z Sártáwy/ ktorzy tám nastárszy mogli być nálezieni. Potym cztérech Prálatów od Tumu / Proboszczá/ Dźiekaná/ Wikáryégo Biskupiégo / y Káncle rzá. Cztérech boiárów kośćiołowi Máydeburskiemu zá nádániém posłusznych s támtegóż Biskupstwá/ to iest Márszałká/ Trukcásá/ Podczászégo/Podkómorzégo. Pothym iedennaśćie Przyśieżników mieyskich / y Szołthysá dwánástégo. Nád to/troie Książąt świetskich/kthórzy w obiéraniu Césárzá są naprzednieyszy / tho iest/ Márgrabie Brándeburskiégo / Książe Sáskié/ Woiewode z Rhenu/y ktemu nawyższégo Wóytá Burgrábie Máydeburskiégo. Ktorym 28.

mężóm/ zá

mężom/ zásádźił Stolice w Máydeburku v Tumu. (kthórą láciński wykłádácz Paláncyą názwał) y dał im ná mieścu swoim the moc/ iż coby w Máydeburku nie możóno rozsędźić / álbo tám nágánióno było/ áby óni 28 mężów osądźili. A cobykolwiek thám skazáli / áby tho iuż w Máydeburku y po wszystkiéy Sáskiéy ziemi zá Práwo chowano. Od których Sędziów / iuż sye áppellowáć nie godźiło/ iuż tu był kóniec wszystkich swarów. Wyiąwszy by kto dufáiąc Bogu á spráwiedliwośći swoiéy / chćiał tym iescze popráwić/ wolno mu było przećiwną stróne wyzwáć ná reke / y potykáć sye o swoie spráwiedliwość: iż kthoby zwyciężył/ tego dowód był práwy/ á zwyćiężónégo nieprawy. kthórą bitwe názywáli/ Duellum, iákoby dwoiégá ludźi bitwe á pothykánié w szrankách ku okazániu prawdy z zwyćiestwá. Które Duellum Sássowie z stárégo zwyczáiu miedzy sobą záchowywáli/ y od Césárzá potwiérdzóné mieli. Iure Mun: art: 13 in glo sa. V nas w Polszcze tego Duellum nie záchowuią ánisye też do Máydeburku do ónéy Páláncyéy odzywáią. Odmienił to Kázimiérz wielki świetéy pámieći Król Polski / in Anno Domini, 1356. y inni Królowie tego potwiérdźili / iż miásto téy ápellácyéy / która bywálá do Máyde-

¶ Páláncya w Máydeburku.

Duellum.

¶ Otym też w Porządku fol: 97. IVre Mun: art: 11. Glosa marg.

burku/ záſádził wyżſzé Práwo ná zamku Krá-kowſkim/ do którégo wedle Przywileiu áppellá-cya idźie od Woytów/ y Przyśiężników/ Szoł-tyſów/ták z Miaſt iáko ze Wśi/ áby tám v nich ſtróny práwuiące ſye/ ſentencyey żądáli z Ksiąg Práwá Máydeburſkiégo ná zamku Krákow-ſkim/ w ſkárbie ſchowánych/ Aby ich wyroki zá Práwo przyymowáli. Wyiąwſzy by ſtróny ſpor-né/ rozumieli ſwoiéy Spráwy lepiéy popráwić. wolno im ieſth bráć ſye do wyżſzégo Práwá do Máyeſtatu Królewſkiégo/ álbo do Kommiſſa-rzów Sześći miaſt/wedle tegóż przywileiu. W którym ón świety Król nie mniéy tego nieopu-śćił/ iáko y Otto Céſarz/ iácy ná tákié Sądy o-ſtátnié máią być obiéráni/miánował: iż/ VIRI honeſti ꝯ,circumſpecti ꝯ, in Iure Maydeburgen-ſi periti ꝯ,qui Sede Scabinali fuerint digni ꝯ.áby iuż ſtróny práwuiącé ſye: ná tych wyroku/ wi-dząc ich poważność/w Práwie vmiethność/po-bożność/pilność/ſkrómnie przeſtawáli/ dáléy ſye o żadné pómocy áni lékárſtwá nie wyćiągáiąc.

¶ Oſtáthni Sędźiowie/ v nas w Prá-wie Miey-ſkim.

Obiéránié

Obiéránie ná Vrzedy: Przedawánie y kupowánie Vrzedów.

V końcowi tych Tytułów Práwá Máydeburskiégo/ zdáło sye ieszcze zá rzecz potrzebną nieco przydáć około Obiéránia ludzi ná Vrzedy s Práwá Bożego/ y s thego s kthórego ty Tytuły są wzięté/ gdyż wszystki Práwá/ by były napilniéy pisáné y wykłádáné/ Rzeczypospolithey nic nie są pożyteczné/ iesli do tego/ Vrzednicy nie będą tácy/ iákich Bóg y Práwá ludzkié chcą mieć/ ktoryby Práw strzegli/ á poddáné w posłuszeństwie wedle ich záchowáli. Práwo tedy BOże/ tákié ludzi vczy obiéráć ná Vrzedy/ iáko mówit Moizesz do ludu Izráélskiégo: Date ex vobis

Quoniã Magistratus, est custos Legũ.

Práwo Boże / iákié ludźi ná Vrzedźie mieć chce.

Sapientes.

viros sapieentes, et intelligētes & spectatę probitatis, in tribubus vestris, et constituā eos, vt præsint vobis. Obierzćie (powiáda) miedzy wámi meżé/ mądré/ rostropné/ y zacné/ s pokolenia wáßégo / á thy ia nád wámi postánowie przełożónémi. Którémi słowy dáie znáć naprzód/ áby przełożeni byli obiéráni mądrzy. A gdy początek mądrośći iest / boiaźń Boża: chce tego po Przełożónych/ áby sye Bogá bali/ á prawdźiwie go chwalili. Druga / áby byli rostropni / kthórzyby zá długim ćwiczeniém / w wielu rzeczách bieglemi byli. A przypádłé spráwy y krzywdy ludzkié ku Práwu stosowáć vmieli. Trzećia / áby byli cnotliwi/ świetobliwégo przykłádnégo żywotá/ sprzeßłych spraw dobrze doświadczónégo / státeczni/ poważni/ áby iemi iáko lekkimi ludźmi nie gárdzóno. Ná drugim mieścu Bóg mówi/ do tegō który ná Vrzedy obiéra: Ex omni populo ꝓspice et diligenter considerādo delige, viros virtutis, viros veraces, odiētesq; auariciam. Którémi słowy tho dáie znáć / áby przełożeni byli obiéráni możni/ to iest/ tácy którzyby to/ ná co ié obiéráią/ mogli y śmieli vczynić. Możność tá zależy ná vmyśle / nie ná ćiele / áby byli mądrémi sprawnémi/ śmiałémi y ćiérpliwémi/ ku wysłuchániu krzywdy łatwiemi. Aby téż byli prawdźiwémi/ s któ-

Intelligentes.

Spectatę probitatis.

Viros virtutis.

Viros veraces.

rychby vſt ćiepło y źimno niewychodźiło. áby nie obiecowániém ále rzeczą/ ſkutkiem/ ludźi odpłáwowáli. Ná oſtátek/ áby nie byli ná dáry łákómemi. Bo żadna rzecz wiecéy nie pſuie przełożónégo/ iáko łákómſtwo/ á dárów chćiwość. Auaris et munerum cupidis, venalia ſunt Iura, ſententię, libertas, iuſtitia, adeoq; patria ipſa. Aczkolwiek dáry dáwáć y bráć/ ieſt nieiáki znák miłośći iednégo ku drugiému/ ieſli tym względem bywáią bráné. Ale iż thá ieſt do nátury człowieczéy wádá/ iż dáry od mądrośći y ſpráwiedliwośći łatwie vwodzą. Przeto Bóg nawyżſza mądrość/ roſkazał/ áby żadén kthóry ieſt ná Vrzedźie dárów nie brał. Ták mówi: Ne accipias munus. Nã munera excœcant oculos ſapientum, & peruertunt ſententias iuſtas.

Odientes auariciam.

Exo: 23. Deuto: 16.

☞ Práwo Máydeburſkié też tego/ około obiéránia ná Vrzedy iáko rzeczy potrzebnéy nie opuśćiło/ Iure Municipa: Articu: 44. Wſzyſtkich w pospolitośći którzy ná Vrzedy obiéráią/ vczy/ iákim vmyſtem y iákié obiéráć máią: y iákié obiéránié nic nie waży. Pilnie ſye (powiáda) przełożeni wárowáć máią/ áby żadnégo dla dárów/ dla boiáźni/ dla gniewu/ dla krewnośći/ y iákiégokolwiek powinowáctwá ná Vrzedy nie obiéráli. Abowiém/ ieſliby tho potym przez ráde do-

Práwo Máydeburſ. iákié ludźi każe obiéráć ná Vrzedy.

znano było/ iż sye kto ták w obiéraniu obchodźił: tedy y ten kto obiérał/y ten ktho iest obrány/ stánie sye krzywoprzysieżcą/ y ná dobréy sławie náruszóny. Periurus,& Iureprivatus. Naprzód / z stróny dárów. Iesliby kto Vrzedu żądał/á żądáiąc / dar iáki obiecał/ táki sye stawa świetokupcą/iákoby iáki Vrząd Duchowny/álbo iáką rzecz świetą kupił/y iesliby w tym był przekónány/ ostawa sye niepoczćiwém. Wyiąwszyby tákiému miástko iáką folgę vczyniło/ álbo tháki przez dźieśieć lat od miástá bywa odkázowan. Z boiáźni záśie bywa obiéránié/ kiedy sye kto obawa/iesliby tego nieobrał/aby mu przyaciele ieǧ wczym nie záſzkodźili/tákié obiéránié nic nieważy. Iesliby też kogo obrano z zazdrośći / to iest tym vmysłem/áby ná ónym Vrzedźie bedąc zbożał/ gdyby dla Vrzedu/żywnośći swéy pátrząć niemógł. Albo iżby ná ónym Vrzedźie bedąc / ku iákiéy szkodźie przyszedł / tákié też obránié nic nie waży. Nád to/ten który ná Vrzedy obiéra/ pilnie sye oglédáć ma ná poczćiwość á ná wiáre swoie / y przez tho strzédz dusze swoiéy / áby nikogo nie obiérał zá przyiáźnią / zá prośbą/ z nienawiśći / z zazdrośći/álbo iákiégokolwiek złégo vmysłu. Ale wedle kożdégo wiáry / poczćiwośći / y prawdy. z miłośći Rzeczypospolitéy. Nie ma obiéráć

bárzo mo-

bárzo możnych / bogátych. Bo táki możnośćią swoią/będźie sye wywyższał/ pospolity pożythek vćiskáiąc / swóy rozmnażáiąc/ vbogim gárdząc.

Nie vbogich thèż. Bo lepiey iest/iż vbogi służyć będźie/niż iemu służyć máią. Srzedni tedy z Pospólstwá ná tákie Vrzędy máią być obieráni / ktorzyby przestawáiąc ná swoim/ cudzego nie prágnęli. Potrzebá też/áby ná Vrzędy nie obierał / głuchych / ślepych / niémych/ trędowátych/vłómnych/lunátyków/szálónych. Wyiąwszyby sye im thy vłomnośći ná Vrzędźie będącym przydáły: tedy z Vrzędu dla tego nie bywáią złożeni. Nád to klethy/ odszczépieniec/ wywołány/nie poczćiwego łożá/ nie máiący Dwudźiestu y pięći lath / obcy / z innégo Práwá człowiek/ktoryby domá rzadko mieszkał. Athoremu by też było Siedmdźiesiąt lath/ tákich ná Vrzędy nie máią obieráć. O tym szérzey Iure Municipali Artic:44. y w Porządku fol:7. Specu:Saxon: Lib:iij, Articu:49. in Glosa. Gdźie też opisáné są szeroko przyczyny/ dla kthórych obierániè/ niebywa ważné: iáko iesliby poruczník innégo obrał/ niż mu poruczono. Iesliby iákié vmowy z tym pierwey czynił ktorégo by obrał/ álbo z przyiaćielmi iego pierwey niżby był obran. Iesliby ktho pierwey był obran / niż ćiáło Przodká iego

pogrzebióno : Jeśli ieſt nie z małżeńſtwá národzóny: ieſli piſmá nie vmié : ieſli nieuczóny/ álbo ſye vkázuie iżby co vmiał/ á ón nic nie vmié : ieſli nie przykłádnégo żywothá : ieſli mu niemáſz Trzydzieści lat : ieſli ieſt obrány ná mieścu niezwykłym. y inné przyczyny / tám długo opiſáné/ prze które obránié ná Vrząd nie bywa ważné.

OByczáie powolánia ná Vrzedy álbo iáko zową Ceremonia / ſą rozmáithym Miáſtóm rozmáité. Tu ieſt wolnośc kożdému miáſtu ſwégo vżywáć obyczáiu. W ſzakże vczeni w Práwie/ tho Creowánié nalepſzé byc piſzą/ gdźie pómpá nie wielka/á vpóminánia nie mało przed wſzyſtkim ludem/ iáko ſye kożdy ná ſwoim Vrzedzie ſpráwowáć ma/ aby ié kożdy znał/ iáko Oyce á Obrónice ſwoié/którym też cześć y poſłuſzeńſtwo winien / y modlić ſye Bogu zá niemi/ iáko Swiety Páwel vpómina. i, Timoth: ij.

Kreowánié ná Vrzedy.

ADhortor primum omnium fieri Obſecrationes, orationes,interpellationes,gratiarumactiões, pro omnibus hominibus , pro REgibus , & omnibus qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus , cum omni pietate & grauitate.

Ná niektó

NA niektórych mieścách/ći których ná Vrzędy obiéráią / bywáią przymuszeni do tego per Collegas suos, áby ná then czás kiedy ié obiéráią y innych czásów/kiedy Vrząd swóy spráwuią/kołácyé kosztowné czynili/ná których sye wielkié zbytki dzieią/zbytni koszt. To nie ma byc. Abowiém przez to ludzie godni/ chrónią sye Vrzędów/gdy czuią / iż ich máiethność tákowych kosztów nie zniesie : przez to théż Bóg bywa obráżón/ y błogosłáwienstwá swoiégo Vrzedóm nie dáie / gdy ty dáry Boże nie bywáią przyymowáné z nabożénstwem á wzywániém Jmienia Bożégo/odrzućiwszy ná strónę wszystki pómpy/zbytki ludziom Krześciánskim nieprzystoyné.

Zbytnie kołácyé vrzedników.

TAk tedy Práwo BOże y Ludzkié vczy / iácy máią byc ná Vrzędy obiéráni / áby sye ći co obiéráią pilnie themu przypátrzáli/ á ná thym sye nie mylili/iákié obiéráć máią. Ale(powiáda Iodocus DAmuderius, in Praxi rerum Criminalium, y inni ludzie vczeni o thym piszą) Jż tu przełożeni y Swietscy y Duchowni/ bárzo wystepuią/ wiecéy sye oglądáiąc ná dáry / ná pieniądze / ná krewnośći niż ná tych/w których / przystoyną vrzędowi godność / cnotliwé spráwy / rostropność / dobré obyczáie / vczćiwé náuki / w wielu

rzeczách biegłość/y iné dáry Boże iáwnie widzą. Których dárów Bożych/ óni práwie zániechawszy/ y prawdziwé świadectwá dobrych cnóth/ obyczáiów/ rostropności/ biegłości/ ná stróne zárzuciwszy: ná ónych tylo pátrzą/ których świath/ pieniądze/ przyaciele/ y inszé ozdobności / wedle świátá wystáwuią. Záprawdę póki (powiada) ty nieporządné Przełożónych świetskich y Duchownych postempki w obieraniu Vrzedów trwáią / póki thu przełożeni namietnościam swoim wiecéy niż rozumowi folgowáć będą / niestrzegąc prawdziwéy godności / wedle Bogu y Praw pisánych / póty sye w Rzeczypospolit. nieszcześliwie powodzić muśi. Póki też tá ámbicya/ to iest chćiwość dóstoieństwá w poddánych nie vstánie/ która wielé świetokupców/ nie przestáią sye v Pánów thák Swietskich iáko y Duchownych/ prośbámi / przyaćielskiemi przyczynámi/ pieniądzmi / y innemi rozmáitemi naprawámi stáráć / aby nád inné godnieyszé / ná Boskié/ Vrzedy. (Bo wszystki Vrzedy/są Bożé vrzedy.) wysádzáni bywáli. Któ sye kiedy szczesliwégo powodzenia miedzy ludźmi ku chwale Bożéy doczeka ? Z obu strón tu / przy Ambicyéy iest niemáła wina/ y tego kto zá dáry/ ná Vrzedy obiérá/ y tego który zá pieniądze Vrzedów szuka. A

PRINcipum preposterum IVdicium in committẽdis officijs.

Ambitio co iest.

¶ Vrzedy wszystki są ná mieyścu Bożym.

snadź wie

ſnadź wiecéy tego ktory ſye Vrzedow dokupuie. Bo thaki przez tho dokupowánie / Páná ſwégo pſuie / iż mu ſwemi dáry do prawdźiwéy godnośći/oczy záſtania: Rzeczypoſpolitéy ſzkodźi/iż ſye bedźie ſtárał / iákoby ſobie óno ná vrzedźie nágrodźił/zá co Vrząd kupił: Ludźióm pobożnym do nabywánia godnośći drógę zámyka : bo ſye rzadki vczyć bedźie / gdy vrzedy zá dáry á nie zá godnośćią dáią. Ná kóniec/y ſobie złą ſławę czyni. Bedźie mnimał/áby ſwoię podłość Vrzedem oſláchćić miał/ á óno wiecéy oſławi. Bo iuż ná tákiégo ludźie pilnie oczy y vſty náſtáwią/ y pilnie ſye/kto ieſt/dowiádowáć bedą. Płyną z téy Ambicyéy y inné Peſtes in Repub: ſzkodliwé. Które m IVſtinianus Imperator zábiégáiąc: dla tego był poſtánowił/áby ten ktory miał być ná vrząd obrány/ przyśiągł pierwéy / iáko dla otrzymánia tego vrzedu / żadnému zá zálécenié do Páná nic nie dał/ áni dáć obiecał / áni żadnéy ná tho z żadnym zmowy nie vczynił/ iż téż ten Vrząd kthóry dármo przyiał/dármo ij ſpráwowáć bedźie/ przeſtawáiąc ſkrómnie ná téy płacéy / którą z porządnéy vſtáwy nań przychodźi. A iż ſye z téy Ambiciéy wielé złégo w Rzeczypoſpolitéy dźieie/ zábiégáią temu Práwá y karániém. Ktoby ſye zá iákiém Contráktem / zá vmówą pieniężną/

nie wstydał potáiemnie / bez wiádómosci Páńskiéy / Vrzedu dostáwáć : ten sye sam przez to niegodnym ónego Vrzedu czyni / y przez to ij tráci. y przez tho sye ná wieczną niegodność ku dostąpieniu ná potym iákiégo Vrzedu podawa. Acz kolwiek Contrákth kthóry by był vczynión o Vrząd w iákiéy godnośći/thák/iżby óny pieniądze ná pospolithy pożythek obróćóné były / PRáwá mieyskié omawiáią / ilé v świátá / iáko mówią / in foro temporali : ále wedle páná BOgá ná sumnieniu/iáko mówią/ in foro Conscientię , żadny táki contrákth / żadné kupowánié Vrzedów / nie iest bez wielkiégo grzéchu. Bo pobożność krześćiáńska / żadnym obyczáiem tego nie ćierpi. áby kto iákich Vrzedów / zwłaszczá Sądowych zá pieniądze álbo iákiemi contrákthy nábywáć miał. Przeto Boże/y Ludzkié Práwá ták szeroce y ostrożnie vczą / iáko / y iácy ludźie ná Vrzedy máią być obiéráni. zábiegáiąc temu / obyczáymi rozmáitemi / áby niegodni nie byli ná Vrząd obiéráni. Ale máło ná tym/tymi drógámi temu zábiegáć y godnośći przez zwiérzchnié znáki doświádczáć : bo ná zwiérzchniéy postáwie w obiéraniu/ czesto sye omylamy : sądźiemy czásem człowieká nie godnégo zá godnégo / złégo zá dobrégo/ głupiégo zá mądrégo. Przeto nalepsza y

napewniéy

napewnieyszá iest drógá do tego / nie opuszczáiąc tych srzodków / prosić pilnie páná Bogá / áby ón sam ludzkie vmysły thák raczył spráwowáć / áby żadén Vrzedów tákich / ná kthóre sye nie godnym czuie / álbo go théż inni nie godnym rozumieią / álbo póki ná sye godnieysze czuie od Przełożónych nie żądał / áni kupował / áby théż y przełożeni Vrzedów y ná podleyszych nie godnym / wedle namiethności cielesnéy / zá dáry / zá krewnością / nie dawáli. Ale sye ná godné wedle Bożégo roskazánia y wedle Praw oglądáli. Trzebá théż páná Bogá o tho pilnie prosić / áby ón sam godné Przełożóné nam raczył dáwáć. Thák iáko Moiżesz prosił mówiąc: Numeri 27.

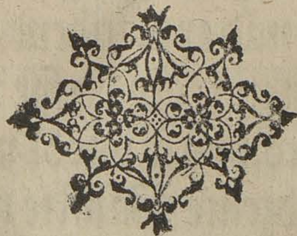
Plura de his vide apud Iodocum DAmuderium, Tit. De Emptione Officiorum, Cap. 131.

O Pánie Boże / spráwco duchu w kożdym ciele / postánówże ty sam człowieká iákiego / nád tym ludem / kthórzyby szedł przed niemi / gdyby sye ruszyli álbo wrócili. ktorzyby ie wiódł y odwiódł / áby zgromádzenie Páńskie nie było iáko Owce bez Pástérzá. Thymi spráwámi y srzodkámi dawa pan Bóg dobré Przełożóné / zá których dobrą spráwą / Rzeczpospolita

kwitnie / Sady / Spráwiedliwość dobrze idą / Pan Bóg ná wszystkiem błogosłáwi / obfitość żywności dáie / y wszystko cokolwiek człowiekowi ku záchowániu żywotá iest potrzebnégo.

☞ Tytułów Práwá Máydeburskiégo do pierwszégo Porządku przydánych ná ten czás Koniec.

Práwá miedzy Go-spodarzem á Kómornikiem/krótko spisane.

Naiemnik.

Gospodarz. Pan.	Kómornik. Czynszownik. Naiemnik.

Aiemnik/tym słowem wielé kroć Polacy názywáią/ ták tego kthóry z Imienia swégo Czynsz bierze/iáko y tego który go dáie. Abowiem kiedy Gospodarz mówi o swéy personie: Náiąłem temu dóm swóy:dla tego Gospodarz Naiemnikiem iest. A kiedy záś Kómornik Gospodarzowi mówi:Náiąłem dóm v tego Páná:dla tego Kómornik Naiemnikiem. A ták obiedwie Osobie Naiewnikiem názywáią.

Wßákże dla różnice/kómornik páná v którego J-
mienié náymuie/Gospodarzem y Pánem:Gospo
darz zás / tego kómu Jmienié náymuie/ Kómor-
nikiem / álbo Czynßownikiem y Naiemnikiem
zowie. Láćinnicy ná to własné słowá máią:
ábowiém tego który z Jmienia naiemnégo álbo
któréy innéy rzeczy vmówióny Czynß bierze/Lo-
Locator. catorem : który zás Jmienia álbo któréy innéy
rzeczy z naymu vżywa / Conductorem miánu-
ią. Acz też często kroć tego który Jmienia z nay-
mu vżywa/Locatorem,á tego kthóry innemu J-
Conductor. mienia z naymu vżycza Conductorem rozumie-
ią/ták słowá iednégo zá drugié vżywáiąc bes zá-
dnéy winy: dla tego/iż stárzy tych słów króm zá-
dnéy różnice vżywáli COnductorem pro LOca-
tore, Locatorem pro Conductore kłádąc. IN
Speculo Saxonum Láćinski Autor / Gospodarzá
Dominum,Proprietarium: á Kómorniká Censu-
alem,Censitum,Inquilinum miánuie. Spec: Saxo:
Lib:ij,Articulo 59. A ták ku snádnieyßemu Prá-
wu o Naiemnikoch zrozumieniu : Naiemniká/
który Czynß bierze Gospodarzem / álbo Pánem:
á Naiemniká który Czynß dáie Kómornikiem/ál-
bo Naiemnikiem / (Czynßownikiem théż zwáć
może)wßedy miánowáć bedziem.

Kłádzie

KLádzie też Práwo zá Naiemniká álbo Czynszowniká tego który sye ná ónym Gruncie kedy siedzi á Pánu doroczny Czynsz płáci / vrodził: á iest Pánu Czynszownikiem wiecznym dziedzicznym / który Jmienia bes woléy Páná swégo opuśćić / áni przedáć nie może. Tákiego Práwo zowie Censualem innatum , Censualem originariũ, quia natus est ad illa bona & in illis originem sumpsit , iáko tu v nas kmiećie álbo poddáni v Pánów swych záśiedli. Tu nam nie o tákich Komornikoch álbo Czynszownikoch kthórzy sye ná gruncie vrodzili rzecz idzie / ále o tákich kthórzy zá pewną vmówą / pewnémi Condycyámi do czyiégo Jmienia mieszkáć y ónego vżywáć wstępuią.

Censualis. Innatus. Originarius. Asscripticius.

NAiem máło sye nie równa Przedániu: wyiąwszy w tym różnice máią / iż Przedánié ná wieczność / á Naiem do czásu náznáczónégo tylko trwa. Kupuie Pan Jmienié ná wieczność / kupuie Naiemnik mieszkánié do czásu : dla tego Naiem ma w sobie nieiáki sposób kupná ad tempus determinatum. Speculo Saxonum Libro ij, Articulo 59.

¶ Naymu z Przedániém Podobieństwo.

Rożnicá Dóbr.

Iż rzecz idźie o Naiemnym Imieniu/ Rożność Imienia álbo Dóbr w Prawie opisáną wiedźieć nie wádźi.

Bona acquisita.

Dobrá są troiákie. Jedné/ których sobie kto naprzód nábył: które pierwéy niczyie nie były/ páná żadnégo nie miáły. Bo z początku álbo z przyrodzenia nikt swégo włásnégo nic nie miał. iáko y Cycero in Officijs wspómina: Priuata natura nulla, sed aut veteri occupatione, vt qui quondam in vacua venerunt, aut victoria vt qui bello potiti sunt. Aut lege, aut pactione, conditione, sorte: Wszystkiém wszelkié dobrá były pospolité / áż ié kto sobie z dawná posiadł: ná pustynié przyszedł: woyną przez zwyćięstwo nábył : zá włásné pieniądze kupił/ álbo którym inym sposobem dostał y otrzymał. One dobrá ták nábyté/ iuż tego włásné były iáko y dźiś kiedy ktho iákich dóbr słusznym sposobem dostánie/ kthóre pierwéy żadnégo nie były/ iuż ie ģ będą/ y spokoynie ié trzymáć ma. Quę natura fuerant communia, quod cuiq; obtigit, id quisq; teneat. Si quis sibi plus appetit, violat Ius humanę societatis. Tákié dobrá Láćinnicy názywáią Dominium, Proprium, włásność: s tákich dóbr nic nie płácą y posługi żadnéy nie czy-

nią. ☞ Drugie dobrá/kiedy kómu od zwierzchniego Páná bywáią dáne/ á bywáią pospolicie ludziom rycerskim zá ich zasługi vżyczáne: sktórych posługi pánu/álbo Rzeczypospolitey/álbo iáką dáninę winni: álbo im to z łáski páńskiey bywa odpuszczono: tákie dobrá zową Máństwo. Łácinnicy Feudum. A tych ktorzy ie trzymáią Feudatarios, Vasallos, po Polsku Many názywáią. Tácy osobliwe práwá z strony posług poddánośći/ czynszów máią / kthore názywáią IVra Feudalia. ☞ Trzecie dobrá zową Naiemne/kiedy kto kómu dobrá swoie/choć własność/choć Máństwo/siue Proprium, siue Feudum fuerint s pewnego Czynszu wedle pewney vmowy náymuie. Łácinnicy Conducticia, vel Locata názywáią. Która vmowá miedzy Gospodarzem á Komornikiem zá Práwo bywa poczytaná/ y Vrząd wedle oney vmowy ich sądzi. A to iest naprzednieysze Práwo miedzy Gospodarzem á Komornikiem. Bona Feudalia. Bona Conducticia.

PActum inter Dominum & Censualem pro Iure seruari oportet. Vmowá miedzy Gospodarzem á Komornikiem zá práwo ma być chowaná. Przeto Gospodarz z Komornikiem pilnie tego strzedz máią / áby sobie w naymie słowo we- LEx conductionis seruanda. Vmowá.

dle postánowienia dzierżeli. In Locatione & Conductione, fides contractus maximè seruanda est.

Opisano Spec: Saxo: Lib: j, Artic: 54. in Glosa: Iże Pan z Kómornikiem troiakie Práwo miedzy sobą máią. 1. Iż vmówá albo Contrákt który miedzy sobą vczynią / zá Práwo bywa poczytány. 2. Cokolwiek Kómornik álbo Naiemnik ma w dobrách naiemnych / wszystko to iest fantem á zakłádem Pánu w Czynszu. A tego wtórego práwá / dwoiáki iest pożytek pánu. Pierwszy / iż pan kómorniká fantowáć może / króm przyzwolenia Sedziego. Wtóry / ieśli kto twemu naiemnikowi co weźmie / álbo by sobie którym kolwiek sposobem przywłaszczył : tobie wróćić winien. Bo to pierwey twoim fantem było / choć miánowánem choć niemiánowánem. 3. Trzećie práwo miedzy Pánem álbo Gospodarzem / iże żaden naiemnik dóbr naiemnych oddáláć álbo pusczáć nie może / thák / iżby óné dobrá drugi miał pośiádáć: á chocby puśćił / to nic wážyć nie bedźie. Ale ktoby trzymał dobrá / Czynsz płáćić muśi.

Práwo miedzy Pánem a Kómornikiem Troiákie.

Kiedy Pan swégo Imienia czynsz álbo postugę przy podawániu Imienia iáko chce

Ustáwá czynszu.

postáno-

postánowić y vłożyć może. Spec:Sax:Lib: & Articulo eodem.

JEsli Gospodarz Kómornika ruszyć / álbo Kómornik odeydź / á naymu dáley trzymáć nie chce / to sobie czásu postánowionego opowiedźieć máią. Vnus alterum non alienet, nisi determinato tempore sibi indixerint.

Ruszenie Naiemniká.

SZkodá kthórаby sye w naiemnym Imieniu stálá / Kómorniká iest nie Gopodarzá / ták / áby naiemné Imienié Gospodarzowi w cále od Kómorniká iákié przyiął oddáné było. Boć by to nie słuszna / kiedy sye iáka szkodá tráfi / by Kómornik Gospodarzowi swému mniey niż sye stánie nágrádzáć miał: gdyż Kómornik by mu też z naiemnych dóbr ná wiethszy pożytek przyszedł / nie wiecey Pánu iedno wedle vmówy dawa. Damnum in re locata vel conducta eueniens, Cōductoris est non Domini. De fortuitis casibus qui commodè præuideri non possunt, inszy iest rozsądek w przypadku który słusznie opátrzón być nie może / iáko iest ruina, incendium, vpad / záwálenié / ogién z inąd przypádły / tám szkodę Pan Imienia á nie Kómornik ćierpiéć musi. Przeto báczni Kómornicy álbo thez y ći którzy pieniedzy ná Imie-

¶ Szkodá w naiemnÿ Imieniu.

nie dawáią / tákowé przygody fortuitos casus sobie przestrzegáią y zápisem wáruią / iż choćby Jmienie zgorzáło / vpádło / álbo inny casus przypadł áby dłużnik wierzyćielowi swému pieniądze wróćić á Jmienie swé iákie po onéy przygodźie zostáło / przyiąć winien był. Tákże y Pan od swégo Komornika / áby tóż był powinien vdziáłáć.

Conductores partiarij.

Vmawiáią też czásem Naiemnicy s Pány / áby obá spółem iáko pożythek álbo zysk thák y szkodę przyymowáli: iáko mówią / ná poły szkodá ná poły zysk. A Práwo tákie zowie / Conductores partiarios, quia ita cum locatoribus conuenerunt, vt damna & lucra rei conductę partiantur.

Naiem Ruchomey rzeczy.

Rzeczy ruchómé żywé álbo nie żywé / kiedy kto náymuie / á strzeże ich spilnośćią iáko nawyższą może / á w tym czáśie óna rzecz ruchoma zdechnie álbo zginie: onéy Komornik álbo naiemnik płáćić nie winien: iáko też bywa / iż krowy / owce / kónie, etcœt. náymuią / zápłáciwszy telko naiem / od rzeczy naiemnéy będźie wolen. Res conducta si moritur vel perditur, damnum Domino rei cedit.

Czynsz nie vmowiony.

Kto náymuie Jmienie swoie bez náznáczenia álbo miánowánia czynszu / thákiemu

czynsz wedle

czynß wedle zwyczáiu á záchowánia pospolithégo/ónego miástá/álbo powiátu płacón bywa.

Naiemnik iesli vmrze/ Dziedzic iego ná ón grunt wstepuie/y płáci pánu ónego gruntu czynß tylé iáko naiemnik kthóry zmárł/ płáćić był powinien. A iesli pan Jmienia vmrze/ tedy naiemnik temu ná którégo Jmienié práwem przypádło / czynß vmówióny álbo obiecány zápłáci. Spec:Saxon:Lib:iij,Artic:59.

Pan álbo Naiemnik zmárły.

Vmówe kthórą Rodzicy około Naymu vczynili / Dziedzicy po ich śmierci trzymáć nie powinni: iż tákowé pacta álbo vmówy naymu/máią w sobie y nieiáko pokázuią Jmienia od Dziedziców oddalenié y wydziedziczenié / któręgo práwá nie dopußczáią: bowiem ták naymem iáko y przedániém dobrá od dziedziców mogą być oddalóné. Może kto w naymie táką summe zeznáć / iż naiemnik w ónym Jmieniu może wiecznie siedźiéć/á Dziedzic do dziedzictwá nigdy nie przyść. Przeto Dziedzic ma te wolnosć Naiemnikowi Naiem przodków swoich strzymáć álbo niestrzymáć.Specu:Saxon,Lib:iij,Artic:77.

Dziedzicy zmárłégo páná.

Kto Dóm swóy álbo mießkánié iákié álbo

Rolą náymuie: á w tym czáśie niż naiem wynidzie/iesli zá iáką przyczyną Dóm swóy álbo Rolą przeda: stáráć sye ma v ónego ktory kupuie/áby naiemnik czásu swégo/wedle vmówy którą s Pánem piérwéy niż dóm przedał/vczynił/spokoynie domieszkał y vżywał. Bo gdzieby mu vżywánié było zábrónióné/może z Gospodarzem o niedzierżenié naymu práwem czynić.

J Przedánié Naiemnégo Jmienia.

WSzystká máietność Kómornitá którą ná grunth Gospodarzá swégo wniesie / iest fantem Gospodarzowi w czynszu. Bona inquilini sunt pignus Domini. Może Gospodarz Naiemniká swégo/nie dokłádáiąc sye Vrzedu/gdy mu czynszu nie płáci fantowáć. Iure Municip:Artic: 140.Spec:Saxon:Lib:ij,Artic:59.

Fantowánié Kómorniká.

MIedzy Kómornikiem á Naiemnikiem/iesli o nie zápłácenié czynszu spór bedzie: bliższy iest Gospodarz Przyśiegą potwiérdzić / iż mu czynsz nie zápłácóny/á niżby naiemnik prząc czynszu / Przyśiegą iż zápłácił álbo niewinien / miał odchodzić.Iure Municipali, Articulo 140. Text. Specu:Saxon:Lib:j,Articu:54. Dokłáda/ iż/ iesli Kómornik zapłáte bedzie mienił á potwiérdzito przyśiegą sámotrzeć ktorzy tho widzieli y słyszeli / wolen

Przyśiegá o Czynsz.

ßeli/ wolen bedzie. Wßakże Pan gdy mieni/ iż mu czynßu nie záplácono/ bliżßy iest ku dowodowi. A ták kiedy naiemnik bedzie pokonány/ Dwoiáki czynß płácić muśi.

Gospodarz s tych przyczyn naiemniká puśćić przed czásem może. Pierwßa / Jesli czynßu nie płáci. Wtóra/ Jesli sam Gospodarz onego Jmienia ku mießkániu potrzebuie / á potrzeby dowiedźie. Trzecia/ Jesli Jmienia popráwowáć chce. Czwarta/ Jesli sye Kómornik źle záchowa/ Jmienie psuie / álbo tám niepoczćiwie żywie. Spec: Saxon: Lib: j, Artic: 54. Et Spec: Saxon: Lib: ij, Articulo 59.

¶ Rußenie Naiemniká przed czásem s których przyczyn być może.

GLOsa Specu: Saxon: Lib: ij, Articu: 59. Ludźi Rycérskich wiedźie do tego/ áby Jmienia nie náymowáli: przez te przyczyne/ áby w ten czás kiedy w naymie śiedzą / á Páná gruntu zá páná vznawáią/ stanu swégo nieponiżyli. Bo kto náymuie Jmienie/ wyznawa páná onego v którégo ie náymuie/ tház naiemnik iuż sye sstawa podleyßym. Censualis militaris ordinis, est tanquam vasallus, perdit Ius Militare, & efficitur rusticus.

Naiemna Rola.

NAiemniká Roléy / ktory ią do pewnégo czásu s pewnégo Czynszu wedle vmowy ku oraniu álbo spráwowániu przyymuie / Láćinnicy Emphiteutam názywáią. Niektorzy Prawnicy rozumieią Emphiteutam, ktory nie do czásu ále wiecznie poki bedźie żyw iákoby dźiedźicznym práwem / rolą ku trzymániu á oraniu spewnégo czynszu/ zá pewnymi Condiciámi/ iáko miedzy niémi postánowiono iest / náymuie. Scriptura perpetua interueniente ex consensu vtriusq;, id est Domini & Emphiteutę. A vmowe ktora miedzy tákowémi bywa/ názywáią/ Emphiteuticum contractum: Emphiteuticam concessionem. Emphiteuticum Instrumentum. A nie názywáią temi słowy tákiéy vmowy z strony inych dobr/ iedno z strony dobr leżących/ iáko iest rolá. Emphiteusim zás z Gréckiégo názywáią / Melioratiõem aut insitionẽ wśianié/ à verbo Ευφυτεύω insero Zlepszenié/ álbo nápráwiánié. Abowiém z początku táki Contrákt nie bywał iedno z strony ziémie nie naprawnéy/ ktoraby Emphiteuta álbo Naiemnik miał nápráwiáć/ á z niepłodnéy płodną vdźiáłáć/

EMphiteuta.

Emphiteutic⁹ contractus.

Emphiteusis.

dną vdźiáłáć/ośiewáć. Potym práwo dopuśćiło/y z ſtróny dóbr iuż napráwnych y vżytnych tákié Contrákty czynić. Iure Munici: Art: 7, Gloſa.

EMphiteuta/ to Práwo ma/ iż zá Contráktem ktory s Pánem ónego gruntu vczynił / ma wolność Oráć/śiać/ſczépić/żąć/pożytki/dochody wſzyſtki bráć. Pożytki kthóré ſwym dowćipem ná ónéy roléy ſpráwił/kómu chce dárowáć: w ſanćie álbo zakłádźie dáć króm przyzwolenia Páná ſwégo. Ale przedáć álbo práwo ſwoié odſtempić nie może áżby Pánu ſwému opowiedźiał: kthóry/ieſliby zá ónym opowiedzeniém/ woléy ſwéy/ przez dwá Mieśiącá nie oznaymił/ á Emphiteuta/ ná tho miał świádki/ iż ſłuſznie opowiádał: może króm przyzwolenia iego przedáć y Práwo ſwoié innemu ſpuśćić.

Ius Emphiteutæ.

PAn Roléy winien to Naiemnikowi opátrzyć / áby ón zá naymem Folwárku álbo Roléy ſłuſznie á ſpokoynie vżywáć mógł. Przeto ieſliby iáką gwałtowną niepogodą/ álbo gwałtownémi wiátry folwárk był rozmiotány / winien go zás nápráwić / áby thám naiemnik z bydłem od wſzelkich niepogód/ ab iniurijs coeli, beśpiecznie mieſzkáć mógł. Winien ſye téż naiem-

Pan co winien naiemnikowi.

nikowi o to stáráć/aby w spráwowániu roléy/áni od niego sámégo/áni od kogo innégo/ żadnégo nágábánia nie miał. Abowiem/gdźieby táką przekáże naiemnik miał/ á Gospodarz mogąc go brónić niebrónił: winien mu będźie nagrodę. Ale iesliby ktho inny naiemnikowi spráwowánie roléy álbo vżytek przekazał/przywłaszczáiąc sobie ón grunt iákiém Práwem. Tám trzebá obáczyć/iesli Pan Locator z wiádómośći álbo zniewiádómośći cudzy grunt náiał. Jesli z wiádómośći/ winien naiemnikowi zá oszukánie á podeszćié / tenetur de dolo. A iesli z niewiádómośći to vczynił/ nie winien mu naiemnik zapłáty zá ón czás przez ktory sye mu gruntu naiemnégo vżywáć nie godźiło. ./. ./. ./.

Spráwowánie roléy po śmierći żéniney.

JEsli kto póymie żónę Wdowę kthóra ma rolą czynszowną/to iest/z ktoréy czynsz płáći: á ónę rolą zá żywotá żóny swéy począł spráwowáć / potym by żóná vmárłá : może y będźie sye mu godźiło / ónę rolą do końcá spráwowáć/ pośiać y vrodzay zebráć/á czynsz vmówiony Potomkóm ná ktore óná rola przypada/zápłáćić. Ale iesli nád prácą swoie zá żywothá żóny swéy nakład iáki vczynił / nic płáćić nie będźie powinien. Abowiém zá nagrodę prácéy y nakłádów

swoich pożythek otrzyma : bo żaden nie winien pracéy swéy nikómu dármo vżyczáć: á nie może żaden być przymußón / áby praca swoią kogo miał bogáćić. Nullus locupletari debet cum iactura aliena. Kto robi/ godno iest áby pożytek brał. Gdyż mąż w vrodzáiu ßkode ćiérpiéć muśi/slußna też iest áby y pożytek nań należał. Qui sentit damnum sentiat & commodum. ITem, Jesli żóná vmrze/á rola iuż bedźie záśianá/ mąż bedźie brał pożythki / á czynßu płáćić nie powinien:tu Práwo dokłada:z ónych dóbr nie winien czynßu z których żóná gdy byłá żywá/nic nie płáćiłá.

Czynße álbo Dochody które ná dobrách żéninych były / iesli óná po dnióch ku płácéniu czynßu náznaczónych zmárła/mężowi należą iáko myto zasłużóné/ nie ináczéy iedno iákoby dźiedźicy po niéy mieli bráć by byłá mężá nie miáłá: á słußna tho/ gdyż ón żóne swoie do ónego czásu którego czynß płácą/opátrował/ áby czynß brał/ á niż dźiedźicy którzy iéy żadnégo opátrzenia nie czynili. Spec: Saxon: Lib:iij, Articu:76. in Textu et in Glosa.

Czynß z dóbr żéninych.

JEsli kto pośiáną rolą do pewnych lath z

pewnégo

pewnégo czynßu kómu náymuie/posiana zaś iemu ma być wrócóná. A którégo kolwiek czásu w ónych leciéch Pan ónéy roléy vmrze:zásiana rola dziedzicóm ma być wrócóna. Abowiem Pan ónéy roléy nie mógł dáléy Oraczowi náiąć iedno póki był żyw. Przeto w kożdym naymie dóbr/chceli Naiemnik w przypadku śmierci páná Imienia być bespieczén / potrzebá przyzwolenia dziedziców / zwłaßczá kiedy dobrá pod Condiciámi bywáią naymowáné. Bo gdźieby dźiedźicy nieprzyzwolili / vmówy Przodków swych chowáć niepowinni. Spec:Saxon:Lib:iij,Art:77.

NAiemnik rolny/nie winien Pánu ónéy roléy innégo wárunku álbo bespieczénstwá o zapláthe czynßu czynić iedno proprio Aratro włásnym pługiem / to iest iedno pokázáć/ iż óne rolą spráwił á pośiał/ álbo spráwić á pośiać może:iuż mu Pan ónéy roléy bronić nie może áby vżytków zbiéráć nie miał: thák ty słowá/proprio Aratro/wykłáda Glosá.Spec:Sa:Lib:iij,Arti:77.

NAiemnik nie winien Pánu swému wietßégo fantu zákłádáć ábo wárowáć/niż czynß doroczny wynośi.Spec:Sa:Lib:j,Articu:54. Winien też istotę o to/áby Pánu naiemné Imie-

nié w cále

nié w cále iáko przyiął oddał / ieśliby mu w tym wiáry nie dano.

Czynß ieśli z którégo Imienia ták od dawnégo czásu płacóno/ iż pámietniká nie maß / z którégo by śye rzecz przećiwna iż nie płacóno pokazáłá: iuż dáléy ma być płácón. Tákże ma być rozumiano/ieśli płacóno czynß od 40 lath. Spec: Saxon:Lib:j, Artic:54. in Glosa.

Czynßu żaden propria autoritate sam swoią władzą bez Vrzedu odeymowáć nie może. Ale kiedy nań żáłowáć będą / naydąli śye słußné przyczyny do tego áby nie płáćił/płáćić nie będźie winien. quia sine causa præstatur.

ZAden Naiemnik króm przyzwolenia Páná swégo w Imieniu naiemnym dołów czynić/ drzewá wyrebowáć / álbo korzenia wykopowáć nie może : wyiawßyby Dźiedźicznym práwem grunth iego był czynßowny/tám może czynić co chce.

O Czynß ieśliby kto był obwinióny / iżeby go od dawnégo czásu nie płáćił:ieśli dowiedźie iż go trzy látá przed tym bliśko przeßłé płáćił : z tąd śye pokázuie/iż go nigdy płáćić nie omießka-

wał/y owszem záwżdy płácił. Spe:Sa:lib:j,ar:54.

Naiemnik cokolwiek ná gruncie kthóry náiął/buduie/ wszystko znieść może. A iesli vmrze/ tedy Dziedzic iego kiedy odchodzi/ tákże vczynić może: oprócz przedniégo y zádniégo płotu: oprócz dómu/gnoiu/to pan odkupić może wedle szácunku á vznánia tych ktorzy sye ná tym znáią. A gdzieby nie chćiał odkupić/tedy y to wszystko kedy chce wynieśie. Spec:Saxon:Lib:ij,Articulo 53. in Textu.

Naiemnik iesliby Czynszu nie zápłáciwszy/ rzeczy swoié álbo sprzeth dómowy/ do Gospodarzá wnieśióny zastáwił/ bliższy Gospodarz iest do ónych rzeczy/y lepszym ié práwem odzierży/ A niż then kómu są zastáwióné. Iure Municip:Artic:140. O thym szérzéy miedzy Tytuły: folio 80.

Naiemnik kożdy w dómu swoim naiemnym prześpiecznégo pokoiu nie ináczéy iáko Gospodarz vżywáć ma : ácz tho nápisano w pospolitośći o kożdym / Iż kożdy w dómu swoim ma pokóy mieć. Quilibet intra suos parietes pacem habere debet. Wszákże téż miánowićie y o Na-

Pokóy dómowy.

iemniku

iemniku dołożóno / iż w tákimże pokoiu záchowan być ma. Et Conductor domus vtitur isto Priuilegio pacis, intra parietes domus conductæ. Spec: Saxon: Lib: ij, Art: 66. Nowßém kożdy wdómu ſwoim czáſu gwaltu potrzebną obrónę vczynić może. A gwalth ſye w ten czás dzieie/ Kiedy kto przeciw kómu co tákiégo wczyna / iż then przećiw kómu wczyna / o zdrowié albo máiethnosc przyść może: iáko o thym ßérzéy opiſano inter Articulos, Iuris Maydeburg: folio 59. Przećiw tákiému gwałtowi/ práwo dwoiáką obrónę czynić dopußcza: Zbroyną reką/ y gołą reką. Abowiém ieſli cię kto nie ſłußnie á gwałtownie pieścią vderzył / álbo zá łeb vrwał / á thy mieczém bijeß/nie czyniß potrzebnéy obróny. Ale ieſliby cie kto zbroyną Reką náßedł / chcąc tobie ßkodzić / drzwi do twégo dómu wybijał/ á tám gwaltownie wniść chciał / chocby cie téż nie obráżił: Mieczem tákiégo zábić możeß. A w then czás obrónę czyniß. Armatã enim necesſitatem armis repellere oportet. Abowiém bespiecznieyßa rzecz ieſt zdrowia ſwégo brónić / á niż pothym o gwalt ßkodliwy/álbo o ràny żáłowác. Ieſli tedy brónіąc ſye zá táką potrzebą zábijeß / nie czyniß przećiw práwu/ gdy okażeß á dowiedzieß dwiémá świádki / iżeś tho w potrzebnéy obrónie v-

Gwałtu opisánié.

Obróne potrzebną iáko rozumieć.

czynił: á gdziebyś niedowiódł/ gárdło dasz. A iż ná potrzebnéy obrónie wiele należy/ áby sye prawie potrzebna okazáłá/ Thy rzeczy ná baczeniu mieć trzebá: Naprzód/ Aby miárá á skromnosć w brónieniu záchowána była: iesli cie ktho pięścią vderzy/ mieczem go bić nie masz. Druga/ Iż tákowa obróná záraz ma być w then czás kiedyć sye gwałt dzieie: Bo iesli pothym czynić będziesz chciał/ iuż tho nie obróná ále pomstá będzie rozumiáná/ ktoréy práwá zákázuią. A tho sye w then czás rozumieć ma/ kiedy sye Persónie gwałth dzieie/ Abowiém iesli iest gwałt w dobrách/ thám obróná może być záraz/ y pothym: skoro sye dowiém/ thedy zebrawszy przyiaciele/ brónić mogę. Trzecia/ Aby odpór był ku obrónie krzywdy gwałtu/ á nie ku pómście.
Speculo Saxonum Lib: iij, Articul: 78. in Glosa.
Czytay ku themu práwá Korónné o gwałtoch kthóré są inter Articulos opisáné/ folio 58. 59. Dobré práwá około gwałtów mamy/ thák Korónné iáko oto y Niemieckié/ á wżdy gwałtów dosyć widzimy/ á czemu? Quoniam non cito profertur sententia contra peccantes, ideò filij hominum absq; timore perpetrant mala.

Kiedy czás naymu wynidzie/ á obiedwie

strónie

ſtrónie milczą / thák ónym milczenim pokázuie ſye/iákoby znowe ná dalſzy czás tákże iáko y pierwéy długi miedzy ſobą odnowili : iáko/ gdyby ktho Oracza / po ſkónczeniu naymu / ná gruncie ciérpiał/y thám iemu mieſzkáć dopuśćił/ Zda ſye iákoby mu ón Grunt znowu náiął : iuż ku temu nie potrzebá áni piſmá / áni słówney znowy/ iuż zá tákim ciérpiénim y milczenim / tacito cōſenſu naiem piérwſzy do Roku ſye odnawia. Tacitam locationem, prawnicy názywáią/ tháki poſpolićie rozumieiąc o naiemnéy Roléy/ álbo Folwárku/ który ná pożytek do roczny ſprawuią. ále w Mieyſkim imieniu tákim milczénim/álbo Naiemniká po wyſzćiu naymu ciérpienim/ naiem ſye nie dáléy odnawia iedno do tego czáſu iáko piérwéy Naiemnik mieſzkał : tákże téż ná dálſzy czás mieſzkáć może/y naiem pánu tákże iáko y piérwéy zápłaćić winien.

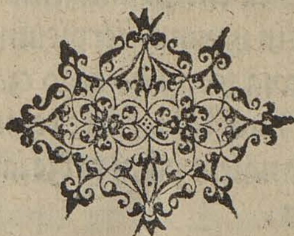
Mieſzkánie w Imieniu po wyſzćiu Naymu.

Opiſáli téż Prawnicy / Naiem pracéy Robotniká/álbo téż y Rzemieſlniká/ áby then Naiemnik/Kthóry ná iáką robotę będzie ziednány / nie tylko vmiethny / dowćipny/ ále y pilny był: Abowiém iego nie vmieiethność/ zámieſzkánié/ obłądzenié/ iemu ná ſzkode idźie / á nie temu ktho go ziednał. Iáko/ieſliby Rzemieſlnik/

Nayem Robotniká álbo Rzemieſlniká.

Perle álbo drogi Kámień/ w ten czás kiedy mu ij rzezáć/ álbo násadzáć dádzą/ złamał: Niepilno-ści/ á nie vmiethności iego/ práwo to przyczyta/ y szkode nágrádzáć każe: y owszem Rzemieślnik/ póty nie bedzie bez winy y szkody/ póki nie vczyni wszystkiego/ co ná vmietné-go á pilnégo Rzemieślniká należy: Winien téż ná czás zmówióny robote wygotowáć.

Pan. Sługá.

Pánów rozność wedle rozności Sług.

JAko Słudzy ſą dwoiácy/ ták Pánowie w zgledē ſług dwoiácy. Jedni Słudzy ſą Niewolnicy/ kthórzy ná woynie bywáią poimáni/ álbo zá pieniądze kupieni: Tácy Pánóm ſwoim wiecznie ſługámi być muſzą. A rzeczeni ſą z Láćinſkiégo nie od ſłużenia/ ále od chowánia/ non à ſeruiendo, ſed à ſeruando, Iż tákich iáko poimániców/ á niewolników/ nie zábiiano/ ále z łáſkáwośći chowano: Które też dla tego Láćinnicy názywáią Mancipia, tho ieſt iáko poimánice/niewolniki/ & ſtricto modo ſerui. Drudzy ſą ſłudzy/ którzy zá pieniądze/ z mythá Pánóm ſwoim chutliwie á wiernie ſłużą/ Serui largo modo, & famuli mercenarij dicuntur, A ći záś ſą rozmáići/ którzy wedle Vrzędów álbo wezwánia ſwégo/ rozmáité názwiſká máią: iáko ich y Láćinnicy miánuią/ Serui ordinarij, ſerui

Niewolnicy. Serui, Mancipia.

Słudzy wolni. Serui largo modo, famuli, Mercenarij Liberi.

Viccarij, serui Arcarij, serui Atriarij, Cubicularij: Láciński Autor Spec: Saxon: Lib: ij. Artic: 32. Niewolniki seruos, Mancipia, á wolné sługi famulos mercenarios, famulos liberos zowie. A ták względem różnych sług Pánowie dwoiácy: to iest / Pánowie Niewolnikow: Pánowie Wolnych. Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 16. in Glosa.

¶ Pánowie Niewolnikow. ¶ Pánowie sług Wolnych.

Niewolnikóm ieśliby kto co przewinił / álbo krzywde iáką vczynił / vbił wsádził / żaden odpowiedáć nie winien / ále ich Pánóm tylko sámym / ktorym o tho czynić / y nagrode wziąć należy. Spec: Saxon, Lib: ij, Arti: 34. in Glosa.

Spráwiydliwość z Niewolniká / y Niewolnikowi.

Niewolnik záśie / ieśliby przećiw komu co wystąpił / Pan winien odpowiedáć / thák iáko ná Niewolniká żáłuią / álbo go żáłuiącemu wydáć. Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 32.

Pánu sługe Niewolniká zábijáć sye nie godźi / prze the przyczyne: Iż zdrowié iego iest mu v páná iáko mytho zá służóné / zá ktoré tylko w niewoli prácuie: Dáleko mniéy sługe wolnégo / famulum mercenarium, ktory z naymu służy / bo tego práwá brónią: Abowiem żaden swéy rzeczy nie ma źle vżywáć. A dla tego sługe tákiégo lepiéy nie chowáć / á ieśli Niewolnik / záprzedáć:

Niewolniká niezábijáć.

nizliby

nizliby go zábić miał / skáráć go może. Speculo Saxonum Lib. ij, Artic: 32. in Glosa.

Słudzy wolni sámi o swoie krzywdy czynić máią: Pánóm akcya o ich krzywdy nie należy: wyiąwszy by sye co ku krzywdzie pánóm stáło / thám y Pánóm nagrodá być musi. Wszákże iesliby obwinióny przysięgą chćiał odéydź / będzie wolén. Słudzy wolni.

Pan zá sługe swégo / nie wiecéy winien odpowiádáć / iedno ilé mytá iego stawa: Wyiąwszyby co zań wyższéy przyrzékał. Slugá záś zá swóy wystepek / odpowiádáć y ćierpieć powinien. A to ma być rozumiano / iesliby króm woléy / á roskazánia páná swégo to vczynił: ále gdzieby co Pan czynić roskazał / álbo rády / pómocy słudze ná złé dodawał / ná vczynek zezwalał: thákże iáko y slugá ma być winowan / y sądzón. Qui aliquid facere ꝑcurat, acsi solus fecisset iudicatur. Iure Municip: Artic: 80. Et Spec: Saxon: Lib: ij, Artic: 32. Wszákże Pan znácznie o tego sługi wystepek / álbo vczynek winien odpowiádáć / któremu spráwy swoié / álbo handel poléćił / ábowiém kto s czyiem sługą zmówę czyni / ná wiáre sye iego Páná ogląda. Tákiégo sługe práwnicy

Odpowiedź nié páná zá Sługe.

Institor.

zową Institor, quia negocio gerendo instat / Iż sporuczenia Páná swégo przedáie/kupuie/y co i-nego spráwuie: á spráwá która sye miedzy tákie-mi toczy/ Actio institoria: Ale tám Pan o sprá-we sługi swégo / nawiecéy odpowiádáć winien/ kiedy sye co pokaże / iż nań z rzeczy przedánych ál-bo kupiónych co ku pożytkowi przyszło.

Actio Institoria.

Sług wiela álbo wszyst-kich wystep.

IEsliby Sług wielé / álbo wszyscy / iáką szkodę kómu vczynili / álbo wystepek po-pełnili: Pytánié iest co w théy mierze czynić? Odpowiédź / Iż Pánu / który iest Pánem ónych sług/ wolno/ álbo wszystki sługi/ ónému przeciw kómu wystąpili wydáć/ álbo szkodę zápłácić/ ták iákoby óney szkody/ álbo wystepku/ ieden winien był. Wszákże to tám mieysce ma: Gdzieby sye bez wiádómości Páńskiéy óno przewinienié / álbo szkodá stálá. A gdzieby sye to zá iego wiádómo-ścią stáło/ może przeciw Pánu czynić/ ták z iego Osoby/ iáko imieniém kożdégo sługi z osobná. Je-sliby też kto w tym przypadku pánu winę dał/ iż sye to z iego wiádómością / wolą/ á rádą stáło / odpowiedáć winien y Pan. Nápisano Spec: Sax: Libro ij, Articulo 32.

PAn którégo Woźnicá/ Króniém/ álbo wo-

zem ßkode vczyni/á vczyniwßy vćiecze/Pan ßkode zápłáći.á iesliby też Woźnicá kogo wozem zábił/ nie winien Pan tylko przyiaćielóm zmárłégo ieden wargelt płáćić/á Sedziemu álbo Vrzedowi nic nie winien. Gdźieby też Pan nagrody nie mógł vczynić/ á Kóń / álbo inné bydło / álbo Wóz przy iáwnym vczynku był zá Arestowány/ á mogłoby to świádkámi być dowiedźióno: Tedy obrażóny to wßystko za nagrode ßkody otrzyma. Spec: Saxon: Libro ij, Artic: 40. in Glosa.

¶ Woźnico wyſtepek.

PAnowie nád sługámi táką moc máią / iż ich dla wyſtepków kárác mogą/ Ale ták iżeby ſye w karániu nád nimi żadné okrućieństwo niepokázowáło. Abowiem gdźieby Pan sługe ták ſrodze karał/ iżeby o zdrowié przyßedł: ták wielé bedźie winien iákoby obcégo/álbo wolnégo zábił Wyiąwßyby sługe ná cudzołostwie z Zóną/álbo ná iákim ſrogim wyſtepku záſtał/á poimał. W tákim przypadku Práwá dozwaláią tego Pánóm nád sługámi/ Co kożdému nád wolnymi wyſtepnymi L. qui ſeruum ff. de verb: oblig: & C. de emend: ſeruor: L. vnica.

Moc pánów nád sługámi

PAN sługi ſwégo nie tylko w ſwoich ſpráwach posługi może vżywáć / ále go też inemu ná

Pan ſługi pożyczyć może.

czás ku poſługowániu vżyczáć/ ff. de operis ſeruorum. To práwo wiecéy ſye ná Niewolniká niż ná ſługe wolnégo śćiąga: Wſzákże y ſługá wolny/ kiedy go Pan ná dobrą tłoke / gdźie doſtátek piwá dáią pożycza/ rad idźie.

Wyſtáwienie ſług wedle łáſki Páńſkiéy.

PAnowie ktorzy ſług wielé máią / iáko ktory ieſt ſpráwny á godny / choć też wſzyſcy iednáko godni/ wedle łáſki ſwéy iednégo ná wyżſzą/ drugiégo ná niżſzą ſłużbe/ álbo vrząd wyſtáwić mogą: Ktorych rożnice ieden nadobnym podobiénſtwem wywodźi/ Iż tácy podobni ſą calculis ſupputatoriis Liczmanóm/ ktoré iáko ná wyżſzą/ álbo ná niżſzą Linią in tabula Numularia położy/ ták wážą / ieden wiecéy/ drugi mniéy: Zá tym iż ieden wyżſzéy/ drugi niżéy położony. Toż miedzy ſługámi może być rzeczono/ iż ieden bywa primaſe, drugi ſecunda decem ꝛc. ieden bywa ſeruus ordinarius przednieyſzy / kthory nád drugimi ieſt przełożony/ y onym roſkázuie: drugi Seruus vicarius, ktory ſłucha przednieyſzégo: Seruus veteranus, ſtáry ſługá/ ktory zá dawną poſługą á ćwiczenim y wietſzą biegłośćią w wietſzéy v Páná bywa cenie niż nowothny. etc.

PAn ieſliby ſługe ſwégo przed czáſem wy-

gnał/ winien mu zupełną mytho zápłáćić / thák iákoby ie zásłużył: á tho dla tego/ iż sobie służby indźiey omieszkał: wyiąwszyby pan do tego słuszné przyczyny powiedźiał/iż to vczynił: á przysięgą tego potwierdźił. Gdźieby też sługá vpornie króm słuszney przyczyny Páná opuśćił/álbo od niego vciekł / tedy óno mytho które s Pánem vmówił/pánu zápłáći: á iesliby co przed tym záwźiął/dwoiáko Pánu wroći. Wyiąwszyby sługá chćiał sye ożenić/ álbo Sierotámi opiekáć/thy przyczyny go ómawiáią / iż przed czásem służby Páná swégo może być wolén. Iure Municipali, Articulo 80. Speculo Saxonum Lib: ij, Art: 33.

¶ Odpráwá sługi przed czásem/ álbo odeszćie.

PAn sługe swęg ná gárdle iáko mówią criminalić obwinionég / do sądu stáwić/ y tám go słusznymi wywody bronić może: á potym sługá iesli bedźie osądzón/tedy ón á nie Pan zá swóy występek wedle osądzenia ćierpieć bedźie. Spec: Saxon: Lib: ij, Articulo 32.

¶ Pan sługe in Criminali bronić może.

SLugá iesliby Páná swégo rzeczy przegrał/ vtráćił/ przedał/ zástáwił/Pan dochodźić może/ práwem sye do nich ćiągnąc: ále iesliby to sługá w swoich rzeczách vczynił/ álbo swą wolą którymkolwiek sposobem vtráćił/ Pan o tho áni

Rzeczy przez ſługe przegranych/ nagrodá.

czynić/ áni nágrádzáć iemu nie winien: By mu też dobrze y ſzkody w ten czás kiedy znim ſłużbe vmawiał/nágradzáć obiecował:tedy ſzkody ktorą przez gre popadł/nágradzáć nie powinien/ bo ſye s przyczyny ſługi á nie s przyczyny Páná ſzkodá ſtáłá. Ieſliby też ſtátek ſługi będacégo ná ſłużbie v Páná/vkrádziόné/álbo gwałtém krόm iego przyczyny/álbo niedbáłośći były odiete Pan nágradzáć winien/ y ku zápłáceniu ma być ſkazan/ á Pánu zás ku dochodzeniu όnych rzeczy gwałtem odietych/álbo vkrádziόnych Akcya zoſtánie. Spec: Saxon: Lib: iij, Artic: 6. in Textu.

Rzeczy ſługi v páná vkrádziόnych nagrodá.

Pan ktόré rzeczy od ſługi zá dobré winién przyimowáć.

Pan dwie rzeczy winien zá dobré y mocné przyimowáć/ ieſliby ié ſługá/ álbo Syn vczynił/ Bo Syn y ſługá/ iedno w nich práwo máią. Naprzόd/ Ieſli im Rodzicy/ albo Pánowie poruczyli iáką ſpráwe/álbo vrząd: iáko/ Ieſliby/ im zwierzyli Pieczeći/ Hándel wieść/ Kramy ſpráwowáć/ tedy coby kolwiek w tákowéy poruczόnéy ſpráwie vczynili/ kupuiąc/ przedáiąc/ pożyczáiąc/ co kolwiek zá όną poruczόną ſpráwą idźie: to wſzyſtko muſzą zá mocné y wdźięczné przyymowáć/y o to zá nié odpowiádáć. Druga/ Ieſliby co ſługá/ álbo Syn dla pożytku Oycá/ álbo Páná ſwégo vczynił:iáko ieſliby v kogo pie-

niedzy

niedzy pożyczył/ áby s tąd dług zápłácił/ álbo żeby stąd czeládźi zápłácono/ álbo izeby żywnośćią byli opátrzeni / álbo dom vpádły/ áby był náprawiony: Pan zá mocne to przyiąć winien. Specu: Saxonum, Libro & Articulo eodem in Glosa:

☞ TEn iest tego práwá z Láćinskiégo własny wykład / ále w thym práwie / co Láćinski Autor wyłożył/ o zwierzeniu Pieczeći Synowi/ álbo słudze: ináczéy sye w Niemieckich Exemplarzoch náyduie y rozumié. Nie mowi tám w Niemieckim o Pieczeći/ ále de velificatione, o żeglowániu ná Morzu/ hoc sensu, áby sye rozumiáły ważne spráwy Synowi od Oycá / álbo słudze od Páná/ w Hándlowániu ná Morzu / ná Ziemi / w Kramiéch zlécone. Słowá Niemieckie Sigeln á Segeln/ Láćinskiemu Autorowi z niektórego podobienstwá muśiáły być przyczyną omylki/ Iż Sigeln á Segeln mowiąc/ zda sye iákoby iedno słowo / ále znáczenim wielka w nich różność/ Bo Sigeln wykláda sye pieczętowáć / á Segeln żeglowáć. Ex obseruatione D. Stanislai Aychler, Aduocati Iuris supmi Maydeburg: Castri Cracouien: annotatum.

PAn kiedy chce rzeczy swoich przez sługę przegránych dochodźić/ ták sye ma spráwowáć. Nie-

imowáć

imowáć ſye ich iáko krádźionych v tego do kogo ſą przegráne: Boby ták ſámotrzeć przyśiąc muśiał/ iż mu ſą vkrádźione/ álbo go znich złupióno: nie ná ſługe też żálowáć/ bo ſługá ónych rzeczy które przegrał/ v páná nie pożyczył/ odnieść też álbo wróćić nie obiecał. Mógłby też ták być chudy ſługá/ iżby rzeczy przegránych zápłáćić nie mógł/& tutius eſt agere in rem,quàm in perſonã. Nád to práwo mówi/ Res ludo amiſſas, Iure repetere poteſt: nie mówi ná ſłudze/ále Iure, rozumieć tedy muśi/ iż ich v tego kto ie wygrał ßukáć muśi tą práktyka/która opiſána Spec:Saxon: Lib: iij, Artic: 6. in Gloſa. Póydźie Pan do Vrzedu/ żálowáć bedźie ná tego/ v kogo rzeczy ſą/ mówiąc/ iż ten kóniá mego/ álbo co tákiego trzyma á wróćić nie chce. Obżálowány zás ieſli ſye bedźie brał ná tego iſca/ który przegrał/ álbo mu przedał/ álbo dárował. Tám vrząd ná pytánié páná ſkaże/ iż ſługá dóbr páná ſwego przegráć/ vtráćić/przedáć/oddálić/ álbo długów grą vtrácónych płáćić nie może: ták ſwych rzeczy dóydźie. Miánuie práwo támże gracze iáko rozbóynikámi/ bezecnymi/którzy miedzy poczćiwymi Ludźmi w Sądźie mieſcá mieć nie mogą. A któryby Gracz fálßywe koſtki miał/iáko złodźiey ma być ſadzón.

Dochodzenié rzeczy przegranych.

PAn kiedy zemrze/ thedy sługóm po odpráwieniu nakłádów pogrzebowych / z dóbr iego/ naprzód ma być myto záplácóné. A owszem od dniá po śmierci páńskiéy / áż do trzydźiestégo dniá/ żywność im ma być opátrzóná. Sludzy záś, e Dźiedźicowi zmárłego Páná / iesliby tego potrzebował/ powinni dosłużyć/ czásu wedle vmówy / którą byli z zmárłym Pánem vczynili. Speculo Saxonum Lib: j. Artic: 22.

Zápłácenié myta sługō.

SLudzy iesli z zmárłym Pánem / vmówionégo mytá nie mieli / v Dźiedźicá łáski szukáć muszą. Spec: Saxon: Lib: & Artic: eodem.

SŁugóm iesliby Dźiedźic mytá zá Rok/ álbo zá półtorá zápłácić nie chćiał/ dopuszcza práwo słudze / náprzećiw dźiedźicowi przyśiąc / iż mu tylé Pan był zá służbe winien. Ale iesliby rzecz szłá o mytho zá rok álbo zá kilká lath / thám Dźiedźic sámosiódm przyśiąc ma / Iż thákowé myto/ przez Páná który zmárł iest záplácóno.

IEsliby spór był miedzy Pánem á sługą / obiemá żywymi/ o zápłácenié mytá : bliższy iest Pan sámotrzeć przyśiąc iż zápłácił á niż słu-

gá/ iż mu nie zápłácóno. Iure Municipali Articulo 80. in Glosa.

SLugá iesli dostał/więtszégo mytá niż zásłużył: tego dziedzicowi wrácáć nie powinien.

Práwá Korónne o Sługách.

Gdy Sługá bróniąc Páná w zwádźie kogo ráni/ nie ma być winowan.

Kazimiérz List 38.

VStáwiamy / iż ilékroćby sye którym trefiło wádźić/iákiegokolwiek by stanu byli/ á w théy zwádźie sługá Páná swégo bróniąc/ wyiąwszy miecz álbo kórd kogo ránił: zá to żadnégo gniewu y nie łáski/od ránnégo y przyiaćiół iego odnośić nie ma.

Jesli kto będźie obwinión / iż Sługá iego dóm zgwałćił.

Jan Olbrácht w Piotrko. 1496. List 107.

GDy który człowiek którégokolwiek stanu będący / obwinión będźie: iż iego sługá gwałt dómowi vczynił/á Gospodarzá żónę/dźieći álbo

ci/ álbo ſluge ná dóm náſzedſzy/ gwaltowna re-
ka w dómu zábil: w tákowéy rzeczy ónego gwal-
townicá/ v swégo Páná ſkázniemy zápowiedzieć:
z którym ták obwinionym/ Pan iego ſpráwiedli-
wość bedzie powinien vczynić. A ieſli ón Pan/
oblicznie o to żadány ſpráwiedliwości niezechce
vczynić : thedy ſam Pan zań bedzie odpowiedáć
powinien/ wedle porządku práwá.

Jeſli Slugá zgwáłćiwſzy dóm vćiecze.

TAkowy Slugá ieſliby vćiekł/á przez Slá-
chte nie był zápowiedzian : Pan iego zań Támże.
pozwány nie ináczéy sye z obwinienia tákiégo o-
czyśći / iedno vczyniwſzy przyśiege ze dwiemá
świádki: iż áni zá iego wiádómośćią/ áni zwole-
nim / áni roſkazánim / áni wola ten vczynek sye
sſtał / áni dał przyczyny ku vćieczéniu tákowé-
mu ſludze.

Jáko przećiwko Slugam ośiádłym / álbo nieo-
śiádłym / którzy ſą obwinieni o zgwałce-
nié Dómu / o zábićié/ y o inné wy-
ſtepki ma być poſtepowano.

CZeſtokroć iuż doświadczyliśmy : iż Vſtáwe Sygmunth
Dekrét/ który ieſt nápiſan y názwan oſtrogi/ w Krakow.
poddánym náſzym wielé trudnośći / y obćiażli- 1532.
wośći zádawał: y áby ná potym ſkárgóm y obrá-

zániu spólnému nie byłá dawána przyczyná/ któ-
mu áby iednáko bogátému y vbogiému spráwie-
dliwość byłá czynióná/ vstáwiamy: Iż/ieśli kto
s Pánów álbo z Szláchty s poddánych nászych
pozowie kogo/ iákoby zá iego wiádómością/ ro-
skazánim/ y wolą/ iému niéco ku krzywdźie y ku
szkodźie/ przez sługi stáło sye: tedy Pan álbo
Szláchćic spráwiedliwość z sługámi swymi be-
dźie powinién vczynić: gdy v niego bedą zápo-
wiedźieni przez Woźnégo y Szláchte. A gdźie-
by spráwiedliwośći nie vczynił/ tenże Pan álbo
Szláchćic pozwány: tylko o ty rzeczy odpowie-
dáć y spráwowáć sye bedźie powinién/ które do-
tykáią sye gwáltu domowégo/ álbo naiázdu ná
osobe iáką/ álbo zábićié którégo Szláchćicá/ álbo
ránienia/ wedle Státutu przez Królá Olbrách-
tá w téy rzeczy vczyniónégo. A o inné krzywdy/
iáko o vbićié/ o ránienié ktorégokolwiek prosté-
go stanu człowieká: tákże o podeptániu śielby/
Zbóż ná polách/ y traw ná łąkách/ spáśienié y o
inné wystepki mnieysze/ ieśli ieden drugiégo po-
zowie tym sposobém/ iż zá iego wiádómością/ ro-
skazánim/ y wolą tákowa kthóra krzywdá przez
iednégo/ álbo wiecéy z sług nieośiádłych kogo
potkálá/ Vstáwiamy: iż ten/ ktorému krzywdá
iest vczynióná ma żedáć spráwiedliwośći od Pá-

ná ónych ſług : á Pan tych ſług bedźie ią powinien vczynić/ieſli bedą zápowiedźieni v páná ſwégo przez Szláchtę y Woźnégo. A ieſli o ieden zły vczynek álbo więcéy którégokolwiek Páná ośiedli obwinieni będą : tákowych sámych powodowa ſtróná/która krzywdę ćierpi/ á nie Páná ich o ón vczynek w Sądźie y w prawie/ do którégo należeć będą/ niech pátrzy.

Słudzy ieſli Złodźieiá gónić nie chcą / ſą bezecni.

Alexánder w Rádómiu 1505. Liſt 116.

GDy tych czáſów ſłudzy wſzedy wymawiáli ſye Pánóm : iż prze tę przyczynę/ że óni sámi Złodźiei/ álbo złoczyńców / álbo nieprzyiaćioł nie gónili/óni też tákowych złoczyńców gónić nie chćieli : ſkąd wielką obronę dawáli złym ludźióm / áby vchodźili rąk tych : którzy ié łacwie poimáć mogli. Dla tego vſtáwiamy: Iż któ-rykolwiek z ſług / zá roſkazánim Páńſkim / Złodźiei álbo złoczyńców którychkolwiek gónić álbo łápáć nie chćiał: Tákowy niech będźie ná wieki bezecny : A którzyby tym/ którzy gónili álbo poimáli / bezecność zádawał : w tęż winę bezecnośći zárázem niech wpádną.

IEſli kto czyiégo ſługę wolnégo vbiie/ hámuie/ álbo mu co wydrze/ czyniąc tho dla

nienawiści á w iny Páná iego: ták słudze iáko y pánu/ nagrode vdziáłáć bedzie powinien. wyiąwßyby przyśiągi/ iż tego nie vczynił ná zelżywość Páná iego/ álbo obudwu/ álbo iż nie vczynił ná ßkode pánu/ á ná przekázenié posługi/ którąby ón sługá Pánu czynić miał: tedy tylko sámemu słudze nagrode vczyni. Abowiém gdźieby Pan przez vbicié sługi ná czym ßkodował: thedy ón który sługe obráźił/ pánu też táką nagrode bedźie winien/ iákoby ón sługá gdyby Páná swégo nie słußnie opuścił/ á od niego bez przyczyny odßedł/ to iest winien bedźie pánu tylo pieniedzy dáć/ ilé był Pan słudze obiecał: á ieśli co Sługá mytá záwźiął/ tedy dwoiáko wróćić. Speculo Saxon: Libro ij, Artic: 34. in Textu & in Glosa.

☞ Wywodźi to támże Glosa ßérzéy/ iż/ nagrodá y pieniężna winá/ słudze y Pánu ma być s troiákiégo przewinienia. Naprzód/ Kiedy kto czyiégo sługe vbije/ policzek da etc. Drugié/ Kiedy kto co choć swégo/ swą wolą bez Vrzedu kómu bierze: iáko/ kiedybysye kto króm przyzwolenia Sedźiégo/ wtrącał w possessią choć swégo imienia/ które pierwéy inny dźierżał: bo też to Práwo názywa/ Spolium rei suæ, złupienié swéy rzeczy. Ale wietßé iest Spolium rei alienę, kiedy kto kómu nie to co swégo/ ále to co iest cudzégo/

Spolium rei suę.

Spolium rei alienę.

gwaltém

gwaltem wydrze : Tám iuż nie idźie o nagrode pieniężną/ále o gárdło. Trzecie/ Kiedy kto kogo trzyma zá Suknie/ zá Kolnierz/ álbo ktorym inym sposobem s krzywdą hámuie: ták iżby dáley iść nie mogł. Wtákim troim przewinieniu nagrode musi vczynić/ ták słudze zá boleść/ iáko y Pánu zá zelżywość. ále zelżywość (pisze támże) ma być rozumiana/kto ią vczynić może: Bo dźiećie á szálony nie czyni iey/ á choćby ią vczynił / thedy zá zelżywość nie może być poczytána. Tákże rodźicy dźieći swych/ Pan sługi/ Mąż żony/ zelżyć nie mogą. Specu: Sax: lib: & Arti: eodem in Glosa.

¶ Zelżywośći ktho nie może czynić.

Discite Iusticiam moniti, & non temnere Diuos.

Multiplicata est iniusticia, & incontinentia super terram: Conuenient populi, & Regnabit quem non sperabunt &c: 4. Esdre 5.

Reiestr rzeczy y słów

które sye pod temi Tytuły zámykáią/ porządkiem Obiecádłowym.

A.

B.

C. Caduca

C.

D.

E.

F.

G.

Gospodarz.

H.

I.

In integrum

K.

L.

M.

N.

P.

Poprzyśiegánié

R.

T.

V.

Wiáná nie

Żoná ie-

Dokóńczenié Reyestru ná Tytuły.

Omnia doctissimorum virorum censurę subiecta sunt.

Do pána Bártoſzá Grohickiego Autorá tych Kśiąg. Janá Záſáńſkiego Czechá / Mieſzczániná Krákowſkiego Wierſze.

PAnie miły BArtoſzu mali ſye prawdá znáć
Mógłći by káżdy Mieyſki człowiek podźiekowáć/
A nie tylko dźiekowáć ale y dárowáć/
A ieſliże nie chce być wdźieczen/day mu pśia máć/
Tego ſtárania twégo/ y wielkiéy pilnośći
Które czyniſz około ich doległiwośći /
Którą óni nie málą s téy przyczyny máią
Kiedy im Prokuraći Wſądy powikłáią/
Ich wierną Spráwiedliwość fortelmi ſwo emi
Zbódſzy ié zpráwéy drógi/prowádzą mylnemi
Sćieſzkámi przez długi lás / dla ſwoiéy korzyśći
A ty ſobie Proſtaczku nieboże wgarść piſzczy/
Czekáiąc nie rychłégo Práwá dokończenia
A ty muśiſz kálécie dodáwáć ćwiczenia /
Wſtrząſáiąc iéy káżdy dźień dobrze dla obroków
Prokuratóm/by pilniéy przeſtrzégáli Roków/
Alec im ty obroki vſtáną pochwili
A zwyczáyné ſwé ſzyki nie ieden pomyli /
Skoro ſye tych twoich Kśiąg imą czytáć Ludźie
Nie dádzą ſye vwodźić iuż ledá obłudźie/
Káżdy może rzeczy ſwéy dóść iáko po ſznurze (rze/
Wpráwie ſwym przypátrzyć ſye dobrze káżdéy dźiu
Któréy iż poczćiwému nie godźi ſye łátáć
Woli ſye ſłuſznie iednáć niż cudzégo chwátáć/
Anſzlagi wykretnémi / wzgląd máiąc ná Bogá
Do którégo záwárta wſzém fálſzywym drógá/

do Autorá tych Ksiąg.

Słusznie tedy zá twoie ták pilné stáránie
　I porządné Tytułów czelnych wypisánie /
A ztąd Spráwiedliwośći swéy łácné poznánie
　Mógłbyś od Mieyskich ludźi mieć podárowánie/
Zá wiere y od Szláchty/ bo sye też tym rządzą (dzą/
　Práwem Mieyskim gdy swoié kmiećie ná wśi są-
A pákli świát nie wdźięczny nie nágrodźić tego
　Tym sye ćieś iż bedźieśz miał od Bogá wiecznégo/
Nágrode czásów swoich / A zá twoié stánie
　A to dayći co rychléy / wszechmogący Pánie.

Laus Deo. A. 1654 adi 24 8bris.

Ersthabe ?hern D[illegible] [illegible] A. D[illegible]

A. 1672 30 9bris.

